Den erfarne Landmand.

Udgivet af **Jacob Sverdrup.**

Andet Oplag.

Christiania 1844. Paa J. W. Cappelens Forlag.

Trykt hos Brødrene Berling i Kjøbenhavn.

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta verk från 1844 av **Jacob Sverdrup** (1775-1841) har digitaliserats såsom högupplöst pdf-fil i projektet NBdigital av Nasjonalbiblioteket i Oslo i sept 2007, vilka omvandlats till 300 dpi jpg-bilder för Projekt Runeberg i maj 2012 av Ralph E.

Indledning.

At Lysten driver Værket, er et gammelt Ordsprog. Om dette Ordsprog nogensinde er anvendeligt, saa er det visseligen ved Jordbruget. Det er stedse baade ufornuftigt og skadeligt at drive hvilkensomhelst Haandtering, man har antaget, med Ulyst. Skaden er dog aldrig større end ved et Jordbrug, der kræver saa uophørlig Agtpaagivenhed, Arbeide, Vedholdenhed og Taalmodighed. Der gives ingen haandtering, hvor en saa uendelig Mængde af stykkeviis ubetydelige, men i det hele uundgaaelige og uopfættelige Forretninger forekomme, — og alle af den Natur, at mindste Uorden og Forsømmelse af Tid bryde Lænken og Styrken af det Hele. Feil og Misgreb, med paafølgende Tab og Misnøie, ere uundgaaelige i enhver Haandtering, der ikke drives med fornøden Indsigt, men de skadelige Følger af Tab og Misnøie ere dog aldrig større, end ved Jordbruget. Skylden for savnede Fremskridt vælter man gjerne fra sig paa Jordbunden, Veirliget, Climatet og dets uovervindelige Hindringer. Med Tabet voxer efterhaanden Kjedsommeligheden ved selve Haandteringen; Misnøiet qvæler Omsorgen, Driften forfalder, Arbeidet formindskes og udføres med Ligegyldighed og Skjødesløshed. Skaden bliver jo længere jo større, og Jordbruget, den ædleste, den nyttigste af alle Sysler, forvandles til en virkelig Trældom. Saaledes betragtes det ogsaa i Almindelighed af den store Klasse af Jordbrugere, til hvilke Jordens Dyrkning fornemmeligen har været og stedse vil blive overladt. At omskabe en saadan Tilstand og afhjælpe saa betydelige Hindringer, lader sig ikke gjøre ved Love og Forfatninger. Grundige Oplysninger, Overtydelser og Exempler, hvorved de i sin Haandtering mindre kyndige Jordbrugere kunne komme til Overbeviisning om, at Jordbruget, drevet med behørig Indsigt, Flid og Orden, ikkeledsages af Trældom og Fattigdom, men tvertimod af Velstand og Tilfredshed med egne Kaar, ere de rette og eneste Midler, som føre til Maalet.

Om de Fordele, som tilflyde Jordsmonnet fra hensigtsmæssig og tilstrækkelig Bearbeidning, Gjødning og Hvile.

§ 1.

Ved Jordsmonnet forstaaes det øverste Jordlag af vore Marker, i den Dybde vi pleie at dyrke dem.

De fleste Landmænd synes at være i Uvidenhed om, at den Nytte og Fordeel, de ønske at høste af deres Jordbrug, for en stor Deel beroer paa den Mængde af vel udført Arbeide, de anvende derpaa. Gjødning og Hvile betragtet som de eneste Midler, hvorved Agerlandet kan bringes eller holdes i frugtbar Tilstand. Jordsmonnets Bearbeidning agtes derimod kun som Middel til Ukruds Udryddelse og til at tilveiebringe den til Sædfrøets Bedækning nødvendige løse Jord. Naar man veed, hvad enhver erfaren Landmand kan bekræfte, at Jordsmonnets fuldstændige Bearbeidning eller dets Forberedelse til Sædfrøets Modtagelse er af den Vigtighed, at den i visse Tilfælde, f. Ex. naar Ageren er rig paa Muld, endog er ene tilstrækkelig til i en Række af Aar at fremvirke fuldstændige Afgrøder, og at i ethvert Tilfælde en vel bearbeidet Ager kræver mindre Gjødning, saa indsees let, at disse urigtige og ufuldstændige Begreber om Midlerne til Befordring og Vedligeholdelse af Frugtbarheden i Jordsmonnet maae være høist skadelige for Frembringelsen og vort Agerbrugs Fremskridt. Hvorledes kan den danske Landmand, der i Almindelighed sørger maadeligt for Matertalierne til Gjødning, og hvor Qvæget holdes paa Stald kuns i 3 til 4 Maaneder af Aaret, her derimod i 6 til 7, avle en saa stor Mængde Korn? Fordi han ved flittig Bearbeidning hæver sine Jorders Kraft og derved ogsaa sammes Frugtbarhed. Da vore Landmænds uindskrænkede Tiltroe til Gjødningen, som det eneste ledsages af Trældom og Fattigdom, men tvertimod af Velstand og Tilfredshed med egne Kaar, ere de rette og eneste Midler, som føre til Maalet.

Om de Fordele, som tilflyde Jordsmonnet fra hensigtsmæssig og tilstrækkelig Bearbeidning, Gjødning og Hvile.

§ 1.

Ved Jordsmonnet forstaaes det øverste Jordlag af vore Marker, i den Dybde vi pleie at dyrke dem.

De fleste Landmænd synes at være i Uvidenhed om, at den Nytte og Fordeel, de ønske at høste af deres Jordbrug, for en stor Deel beroer paa den Mængde af vel udført Arbeide, de anvende derpaa. Gjødning og Hvile betragtet som de eneste Midler, hvorved Agerlandet kan bringes eller holdes i frugtbar Tilstand. Jordsmonnets Bearbeidning agtes derimod kun som Middel til Ukruds Udryddelse og til at tilveiebringe den til Sædfrøets Bedækning nødvendige løse Jord. Naar man veed, hvad enhver erfaren Landmand kan bekræfte, at Jordsmonnets fuldstændige Bearbeidning eller dets Forberedelse til Sædfrøets Modtagelse er af den Vigtighed, at den i visse Tilfælde, f. Ex. naar Ageren er rig paa Muld, endog er ene tilstrækkelig til i en Række af Aar at fremvirke fuldstændige Afgrøder, og at i ethvert Tilfælde en vel bearbeidet Ager kræver mindre Gjødning, saa indsees let, at disse urigtige og ufuldstændige Begreber om Midlerne til Befordring og Vedligeholdelse af Frugtbarheden i Jordsmonnet maae være høist skadelige for Frembringelsen og vort Agerbrugs Fremskridt. Hvorledes kan den danske Landmand, der i Almindelighed sørger maadeligt for Matertalierne til Gjødning, og hvor Qvæget holdes paa Stald kuns i 3 til 4 Maaneder af Aaret, her derimod i 6 til 7, avle en saa stor Mængde Korn? Fordi han ved flittig Bearbeidning hæver sine Jorders Kraft og derved ogsaa sammes Frugtbarhed. Da vore Landmænds uindskrænkede Tiltroe til Gjødningen, som det eneste3

Middel til ^frugtbarhed, fornemmelig hidrører fra et ufuldftændigt Sßegreb om Maaden, hvorpaa faavel Gjødningen font Searktdningen virfcr til frugtbart;cd, ffal jeg i det følgende ftræbe at vise de gordefe, der tilflyde jordsmonnet fra ethoert af bréfe befrugtning^ midler ifær, l;voraf fammeé 9tytte og 9iøbvenbtgijeb vil bliüe indli;fende.

§ 2.

S3eb l;enfigtémæs!fig bearbeidning erholder Ageren Jüraft til 33trffomheb eller ©eqvemjjed til grugl= barljed. gru gtbarpeb er den (Sgenflab en Ager, hvorved den afgiver den nedlagte ©æd i ftørre eller mittdre Mængde.

Jra Stæringøftoffene, forn enten evfonime t Ageren af sJ)ianterøddcrne eller af affaldne eller tilbageblevne Stængler og ©lade, der ere forraadt!ede til Muld, eller af Gjødning, fom paaforeö Ageren, erholder ben tgor* hold til fammeø Mængde og "Godhed en ftørre eller mindre Grad af Rigdom.

Äraft og Rigdom i forening frembringe frugtbarhed.

Grunden fertil er, — at jordsmonnet er fant-menfat af forskjellige Materier, l;voraf nogle ere nop-løfelige, eller de"forblive ftedfe i fammeTilftand og i famtne Mængde i jorden og afgive derfor feller iffe færing til perterne; andre exe op le f ei tg e og for* fvinbe derfor ved gjentagen £i;r filing af tærende ter af Ageren, da de efterhaanden, ügefom de optøfeé, indgaae t planterne til fammeé Underholdning. ®e førjte ere fornemmelig Sand, Seer og undertiden italt; de ftdfte Gjødning, naar famme paafereé Ageren, og Muld. Jpt'ne falde vi Serbémonneté Äraft, dtöfe beté 3itgbcnt. begge ®ele vtrfe uophørligt under Sulturené og Skierligeté jnbflpdclje paa "hinanden og ved (;in= anden og frembringe beroet frugtbarhed.

§ 3.

3)en i jordsmonnet beftnbcnde, af beté uopløfeltge beftanbele udfprungne itraft, h^ler öm Sinteren og bliver ved Lufteng, gugtigf;edené og barmené jntffy-telfe virffom om foraaret; titen fu», i jjeldtic Tilfælde er aStrffomheden da ttlfiæde i den Grad, at en fuld* ftændig Dpleéniug af ^iantenemttgen derved brørfeé.

1*4

^flrtémønncfif (lumrende SJirffombeb maa derfor for-bøie®, øg Iwad Memteffet formaaer at bidrage dertil, ffeer fcfb Skarbetdntng.

Landmanden oftefi bruger Drbcttc ßraft, Rigdom og ftvugtbarbeb, naar Talén er øm bans 3ørd, føm eniötVdende, Ijører man tam dog ogfaa at benævne et ^ørbémcm, der bar en fordeelagtig Grund-blanding, eller naar Leer og ©and befindes t et paffende jøvbolb deri, f raf tig t eller, fem alminbeligft, frtfft, ©erme Ager, ftger ban, ffulde bære overflødigt ©æd, naar hv biot fif lidt Gjødning. £ette vifer, at at ban tydeltgai ffj'cføer mellem Ageren? ftraft og dené Stigbom. #an tillægger den Kraft eller 33i\i»emkd til SSt'rffomkb, men efterdi dett mattgier SHigdont eller færings (tøffe, venter öatt fig tffe Synderlig [yrugtbarbed. J5ar 3orbémønuet derimod Doerflodtgkb paa Muld, men fattes Leer og ©and, falder ban det rigt eller fedt, men tillægger det tffe Sraft og derfor beller tffe jrugtbarbcb. #cr, ftger ban da fædvanligen, ffulde en god portion ©and gjøre godt, — og dette er fuldfem-ineit rigtigt.

§ 4.

©om allerede vtifl, fan ©avnet af Äraft eller SUirffømkt i 3'ort^mcämct, enten formcdelft et ufor-fceelagtigt ftørbold mellem de fafte jordarter, fom naar i'erel bar formeget D»erbaand eller øgfaa formcdelft ett før lattg £>enitggett udeit Searbetdning, da det lige-!ebe£ bliver for faft, evffatteö »ed ^Bearbeidning. 3?aar derimod ^ortémonnet formedelst en alt for ftor blanding af de lette jordarter, fom ©and, vifer fig altfor »irffomt, da i'færingsjtoffcnc oplofeS jjaftigere eller t ftørre Mængde, end planterne formaae at tilegne fig bern, — eller bet, formedelft idelig gjentagen ©earbeid« iiing vifer ftg faagøbtfom albeleé" uvtrffomt', fatt man »eb ,fmlc fra ©earbeidtting førffaffe det ben Grad af Skqüem&eb tit grugfbarfieb, fom det tfølge ftn 9tatur fait crtjølde.

§ 5.

SÖi !;a»e faaledeS bemærfet, at et for faft og et for løft Scrbeimon ere begge uden Äraft eller uden 33 c* (jvem^ed til grugtbarkb. Soft ftgeé 3ørbømomtct at »ære, uaar bet« Bele formebeljt i'uftenS MeHemfømßa

ere abjTilte. Sfjert faldeS det, naar teté £ele ere lette at adffille. £en førfte Tilstand er flebfe jladelig, fordt f lanterne derved favne iffe alene 3?odfæfie, men ofte tidige den nødvendige gugtigjjed; den Içffeltge Mellemtilftand af cg Løéljed, fem man falder

iSfjørjjeb, er derimod ftedfe gavnlig og endog «unt gaae* (tg nødvendig til ^rugttw^ed.

?Jaar man ved at træde ud paa en {«arbeidet Ager, fynfer faa d;;E>t, at jorden bedæffer gedderne, er jerdémønnet løft øg ubeqvemt 'til grugtbarfted cg fremfor alt utjenligt til ©efaaetting med Sinter Sæd. 33eb at lade Ageren ligge urørt t nøgen Tid, vil den fætte jtg nogettledeé af fig fei»; man fan ogfaa fomme den tit med en fvær Tromle. SDog tør ©æden aldrig ndftreeé paa ett jevn tromlet Ager, forinden den£ Overflade med eet enefte Strøg med en let £>ar» igjen er oprevet. Seftaaer Ageren derimod fornemmelig af Leer, øg en faft Sfcrpe efter Tromlingen {tar dannet fig paa dené C vet flade, udfordres ett sværere £arv. Man »øgte s'tg imidlertid vei for, at Ageren »eb for ftærf farvning iffe taber deit »ed £ettltggen og Trom-ling gien vundne Sammenfold,

§ G

.Ogfaa Seirliget tjav fler jndfltjdetfe paa jordsmonnet® Sraftyrtving. Overflødig gngtiglpeb paffer jordsmonnet fammen, jjvorvcd deté Äraftyttriug før-mtndffeé; groften derimod ffjorner Oorben og befordrer faaledeé dens ,ftrafn>ttring.

£e dvrfede Éexter l;ave ligeledeé ("tov jnbfJvbrife paa Jordsmonnets Krafiçttring. 31 fofriing meö

Dt;rfning af faadattne Skrter, fom fjærde og binde jordsmonnet, Som Äørnarterne, — og af Saadanne Serier, fom ff jente og fmuldre Jorden, fem AJrter, fiffer, filever og Rodfrugter, (jclbes jordsmonnet i ftraft; men ved Sçvfning af biot bindende eller biet [fjernende perter t flere Aar i 9fab vil jordsmonnet i førfte Tilfælde blive for faft og i fitfte loft øg t begge uden üvaft. (St velordnet eædffifte, eller ett paffende Afvexling mellem bindende og ffjøvneitde 35 ex tv t', er i denne og flere Jjenfentder af yberfte SJigtigfjeb til ^Befordring eg ®edIigel;oIdeife af ^vugt6arl;fdett t Ageren.6

§

25c gorbele, føm faaledeé tilade 3ørb$raonnet fra ljenftgtömæsft'g bearbeidning ere:

1. 3ordötnonttet gjøres ffj'ørt og Smuldret, faale* beé at planternes fine fødder funne frit udbrede ftg beri og føgc 9?æring i enhver Retning.

2, ZDet erholder en jevn Slanbittg af alle dets førffjcllige befrattbbele øg den Gjødning eller de Jorbebrmgämtbler, fom paaføres famme.

"3. 2?eb gjentagen Sear&eibtmtg ubfættes enhver liden ®eel af Agerjorbett for SBarmens, Lçfetö og tuftenes 3nbf[pbclfe, ljvilfft i et foldt Glima tfær er af ben væfculltgflc 9?vt!e til Befordring af Agerens Srugt-barljeb.

4. Alene ben af Ratur (fjøre eller »eb ftenft'gls-mæéftg bearbeidning ffjernede 3vrd fan til planternes* Underljotdntng og Mulden^ forvandling i ^Mantcnæ-ring modtage og opbevare en tilfrræffelig Mængbe af gugtig^eb fra Luften.

5. Snbelig er flittig og benfigtsmæsft'g Sear* fcetbiuttg det fornemfte Middel til ©bclæggelfe af alt Ufrub.

§ 8.

©avnet af Rigdom t Ageren, enten førmebelft 3orbémønnets oprindelige Magerpeb, eller formedelft alt for j)ppig J)prfnittg med tærende üßexter, erftatteS »eb plantenærendr Midler, faafotn Gjødning øg gød Mulb, eller ogfaa veb J>tle.

SSeb fuldstændig og Ijenftgtämæsftg bearbeidning, faa-lebeé font ovenfor er viift, væffes jordsmonnets flumrenbe Kraft, for at yttre fin SSirffomkb paa ben beri før^aanbett værende flantenæring. Men dçrfeä en Ager uafbrudt rceb tærende berter, uden at plautenærenbe Midler imidlertid paaføreé ben, opløfeö og fortæreé til* fibft al Mulben, og 3orbstnomtef taber (Svnen tif nye ftrembringelfer, faavel af Sorn og Rodfrugter fom af Græs. g0* at »ebligeljotbe Senen til nçe grentbrtn-gelfer, hvorpaa Landmanbens belfærb beroer, bitver bet derfor nødvendigt, Ttb efter anden at bringe Ageren tçs riff Gjøbntng, Mulb eller faabanne (Stoffe / fom veb gorraadnelfe funne forvandlet til Muld og følgelig til ylantenærittg.i

$ 9.

Skb£>ötle fra 33corbeidnitig gjenvinder Ageren "den ved ideligbearbeidning tabteÄraft; »ed £»tle fra Sefaaening med tærende 33 ex ter gjenvinder dett t jiørre eller ringere Grad, efterfom den udlægges i mere efter mindre frugtbar Tilftand, den ved idelig SBefaae-ntttg tabte Rigdom, (Saaledes bringes Slgerett forme» belft kraftens cg Sfigdommené gorøgelfe »cd hvilen t en frugtbar Tilftand.

Sligdommen fremkommer af den under -viten i Ageren fremavlede Muld; tin naar Ageren er bevoxet mit Græs, bedæffes dett efterhaanden med et Lag äJutlb, der øpfommer af fjenvisiiede planter, ^lautelevninger øg deres 9iøbder, afSnfeeter og Orme, øg af ben Gjød* ning, fom falder efter græsfende jfreature. 9Jaar bet 3ørbémøn, livør Mulden faaledes er opfommen, iffe par været vandigt, er denne Muld Særdeles mild og før« trinlig tjenlig til grembringelfe af adeftagö Smerter. £eraf inbfeeø let at jo frugtbarere Ageren er, naar den udlægges til £»ile, jo mere beriger den under hvilen; tfsi jo flere panter ben frembringer, jo flere 'JMantclev-ntnger forblive til Muldenö ©annelfe tilbage deri. 3ørbs dçrferen feiler derfor meget, naar Ijan iførveien udpiner fin Ager t deti Grab, at den t £»tleaarene ligger faft nøgen. 3 denne Tilftand fan den funä ved meget lang £>vtle, og følgelig til ftort Tab for ftn uforftandige S)yrfer, »inde ten til grembrtngelfe af en maadelig Af-grøde liødøendige Muld.

S 10.

2)e til jordsmonnets fuldftæitdige bearbeidning Mundeærligfle ^edffaber ere: 1) ploven, 2) farven, 3) Grxftixpatorcn, 4) pepløv ett, 5) £efte-laffen cg G) Tromlen.

1) spio»en er det førfie 9?ebffab i Agerbruget. 2>a fløtningen, til Dpnaaetfe af forsjellige Øiemed, udføres paa forsjellige Maader, følger Jjeraf, at ingen færbeleg Art af pove fan pave fortrin for alle andre. £>er gives imidtertid nøgle, der ftnbe en almindeligere Attsendelfe end andre. blandt norffe "])love, der pasfe bedft til »øre Marferé Sulturftanb i Amindeltgbed, fortjener ben gald)enftcen(fe, med de gorbebrtnger ben i fe-nere Tib Ijar modtaget, fortrinnet, ifær »ed ©çrfning8

af tuttge^order, vefcOpdyrfningofny jord, ©fosgraae t fler gamle(£nge. Sed®yrfmngafaaS>enSlgerogallelcttc 3ord$-møn, naar Grønfværen er forraadnet, eg ©tene, fornfunne sære fletningen tilbinder, ere reddede af Seien, finder ben nørbamerieanffe flov almindeligt ©ifald. Den gjør godt Arbeide,eg af alle mig bekjendte flove fræser den mintftc Äraftanftrængelfe.

Landmanden fætter t Almindelighed megen friis paa, at f losen er fmæffer øg faaledeé forljoldsmæSftg tet t Sßægt. .£>an troer, at jo lettere f loven er, (o mindre Äraftanftrængelfe fordrer den. Smiblcrtid femmer det ^ersed ilfe ft;nderlig an paa, ent f loven seier nogle fund mere, naar dett fun sirfer ftleformt'g og iffe ferbruger ett fterre Sraft til af fljære f lovftrimlcn leS, løfte eg sende den om, end dett, jordens Modjtand eg SSægt forlange.

§ 11.

Ben fuldfomne, godt tyggede flos ffal:

a) lade jtg let fore eller ftyre,

b) ffal ved ("it forrettende Arbeide iffe fordre mere Sraft end nødvendig gjøres, fer at ifjære ett retsinflet (furejirinimel fra Landet, l;æve den t' feiden og vende den om. 211 ftærf Gisning, 2ryf til Landet eller Søgen til Undergrunden, ere fjeil eg formere Laften.

c) Settö ©tiding, til mere eller mindre dyb flöi-ning, fom ogfaa til at afff j'ære Smalere eller bredere gureftrimler, maa »ære let at bestrfe.

<l) f lovjernet eller ©f/æret ffal sære Saaledes dannet, at det allerede gjør Segyndelfen til at vende gureftrim« len em. ©trebrettet eller Muldfjelen derimod (Tal tage 3orden fra ©fjæret cg (ægge den paa Sant eller sende den aldeles otn efter Se^ag.

§ 12.

9?aar Ageren eller den til Ager beftemie Mar! er reen og nogenlunde jevn, eg f lovfarlett er fagfyndig og øvet,

fan og ber fløtningen, foretaget med et ff ab af ovennævnte Sgenffaber, udfores Saaledes:

a} at alle ^u veft rim lerne ere, faameget muligt, lige brede, og enhver gureftrtmmel overalt lige bred;"

b) at Svureftrimlerne overal; ere lige dybe;

c) at gurett er fuldfommen renfet;

d) at rtuveftn'mierne, efter fletningens £enftgt, ligge enlen paa Äant eller paa fladen.9

gorbelen af en Saaledes udført fløtning er .faa be tydelig, at man med førfte Øicfaft bemærfer ftor ^or-ffjel i Afgrøden paa een og famtne Ager, der ellers i eet og alt l;ar nydt fantme ©efiandling, naar fløtningen har »æret udført af forffjellige f lovfarle, der tf fe ftave heft'dbet lige Sagfundffab og færdighed.

§ 13.

2. farven, farvningens fenftgt er: a) at fmuldre den pløicde Ager i Overfladen og at forvandle dettö ujevne jjform til en jevn fjftbe; l>) at ødelægge Ufrud; c) at bringe ^ædefornet i jorden. 25ette opnaaet bog ingenlunde fuldfommen med farven.

farven maa være indrettet for den Ager, l;vor den ff a l anvendes og for den fenftgt, man ftav med Ar-beitet. Söinbende, tunge jordsmon og 9iybund fræve (tore, fvære farver med lange og ftærfe Tænder. SiSfe faldes almindeligt ©rafljavver og træffes af 3 £>efte. fer ffitlde lette farver være boiSt uhrnfigtsmæsfige, da de springe over den Gjenftatid, fom gjør dem Modftanfc, istedenfor at overvinde ten.

farvetonerne ter tffe maa ftaae i en for ringe Afftanb fra hverandre, fordi det ffutle gjøre SJHrfningtn mindre og fomme farven til at flæbe, anbringes i brandene, faaledeS at enhver af dem, faa meget muligt, fan »irfe for ftg alene og træffe en egen SRidfe. Dette vil i Almtudelig|>ed opnaaes, naar matt anbringer Træfs bøilen i det ene fjerne af farven. Med Træfbetler i i to modfatte fjerner undgaaeS den SBefværlightb, at vende farven »ed Silden af Ageren.

5RuUehar»en beftaaer af 2 til 4 ttted mange jernpigge forfinede SSalfer, fom alle bevæge ftg otn fine Axler, der ere fastgjorte i ett fiirfantct 3tamme af Træ, der bar Træfbøiier paa to modfatte ©ider. ©a piggene paa de forsjellige ©alfer bevæge fig imellem hinandens Mellemvum, funne de tffe, i bvor bittdeude og flæbrigt jordsmonnet end ex, fyldeö med jord eller farven blive uvirffom. Truffet af 2 fefte fi.itfer den de fterfie og haardeste Leerflumper og fendevriver den fterfte og feigefte Torn faa fuldfommen, at Ageren faaer ttdfeende af ett veiarbeidet favejord. 33ed Dpd^rfs ntttg af raae jorder og alle Leerjorder, ligcfom naar England forvandles til Jlger, er dette Mbfifab faft al-10

bcleé uundværligt. Dgfaa nebbringeö Sædekornet Itge* faa fuldftændigt tned dette 9ledfM forn med drfiirpatøren,

§ 14.

3. ©rftirpatoren. Sette SRebfTab er en fant-tnenfat 211)1, eller det beftaaer af 5 til 11 Ahljern. ftirpatoren med 5 Sibbern til meget tunge, lerede jorder, mcb 9 til lettere og tned 11 til lette landjorder, træffes uben Synderlig Anftvængelfe af 2 hefte.

Med ploven vendes det fremfpirettbeLlfvubiieb, men med Güxfrirpatøren træffes Ufrufcércbberne ud af jorden, for enten paa Stedet at udtørres af Sol øg Luft, etter for at øpfamles og bortføres. Til jndblanbing af Leer, Sanb, Äalf, Mergel cg Gjødning i Ageren, ligefont øg til Sædfrøeté 9Iebbringelfe i Ageren, bar dette SSedffab gertrin for ethvert andet. Sog vil jeg iffe lade ube-mærfet, at, bvab Sædefornets ^edbringclfe angaaer, 3?uUebavven jrø gjort mig famme Tjenefte font ©rftir-patøren. Sed Syrfnittg af aabne og lette jorder, faml »eb bearbeidning af bratte 23affer, hüt>r 'Plotningen i mange henfeender baade er »anfMig og befværltg, fatt ad Slrbeibetä hurtighed angaaer, ba udrettes i famme Ttb ligefaa meget med een Grrftirpator tned 7 Al)Ijern. fom ineb tre ^love. SSed 9tedbringelfc af Sæden ndrettes dobbelt, faa meget med Sxftirpaioren fom nted harven, — øg h»ad endnu er vigtigere, tned drfiirpatoren fpareé mindft ett Tredtedeel af Lldfæben. Sßed flere jordbrug er, ft'beu Dpjündelfen

af dette Died-ffab, hefteantallet nebfat til en Trebiedeel itnob forhen, eller £»or man bctbt G hefte, der tjolfcer man nu fun 4.

üßed benfigtsmæsftg Auvendelfe af ovennævnte trende UiedfTaber er Landmanden iftand til at give ftt jorbønion en fuldfommett bearbeidning. Med 'ploven bearbeides jorden ttl fuld Sybde, tned <£rftirpatoren til Middeldybde, tned harven overfladtff. SKullebarven fnufer jordflumper, fønderriver ©ræstør» og tryffer jorden Sammen, h»«'»«d den gjenvinder det veb foregaaende ftærf bearbeidning tabte Sammenhold.

§ 1».

4. hypp eplo v en. Sette ypperlige og uund-»ærlige 9iedffab er en fæböanltg A|>1 tned tvende be-»ægeltge Muldfjete, for dermed at træffe Smalere og11

bredere fører efter bebag. Med dette fKedffab træffet banbfurer gjennem Agrene øg renfes Teigrenderne fra nedfalden jord, der ellers Ijindrer bandets frie Søb, gjør Ageren »aad øg fold, Straaet fvagt og Arene golde. Med iffe ringere førdeel betjener matt ftg af dette fWetflab til dermed at bçppe jorb op til rabfaaede berter, og forrettet Ijermed ligefaameget font meb en beel Jlof Menneffer i lige lang Tid.

©n mindre £pppepløv, fom træffes af een eller tø Äarle, er anvenbelig, jrøor £)eftefraft favneé, ligcføm og i £aver og paa fmaaAgre, der begrændfes af ©æd-marfer eller (Snge, fora £>ejlcn fftilde træde ned. jmtfcs lertid er den ogfaa forfinet med en Srog til førfpcenb, for tillige at funne benyttes »aa ftørre Agre, befiaaettbe fordetmefte af tør Sand, l;vor 3iod frugterne i de fiefie Tilfælde iffe bør bWPf® for ftærft eller med meget dçbe gurer, at iffe Regnvandet alt for hurtigt ffal løbe neb ad de t)oie ffpgge, og planterne Saaledes berøves den nødvendige fugtighed.

Anbringes tvende borijontale Snive under Muld-fjelene paa £t)ppepIoven, bar man tillige den til 9iod= itfrudS £2delæggelfe faa virffomme engelffe ^>efte-jjaffe. ®en førfie åpning af Diodvrrter, bvorvefc ingenlunde bør IjyppeS faa £øie 9Jader, at de fpæbe planter bedæffeS med jord, ffeer henfigtsmæsfigft med dette Stedffab.

§ 16.

Tromlen, £>enfigten med Tromlingen er: a) at jevne Agerens eller Stigens Overflade; b) at træffe jordflumper itu; c) at fammenpresfe jorden. 2)en fidfte førretntng er af ftørre bigtigfied øs, bvor groften i forening med bearbeidningen ofte gjør jorden alt for loS, end t de flefte andre Lande.

TromleStøffen gjøres IhISi af Greg, i Mangel deraf af Ajl, før eller baard Gran, bvor den forfærdiges af de Stdfie og lettere Træarter, befindes den almindeligen for let; tttatt fatt da under ©ædet for Sarien anbringe ett ftasfe, bvort ©teen læsfeS efter bebag. ©tene, font efter bearbeidningen ere blevne ovcnpaa Ageren, funne under Arbeidet opfamles af Karlen og lægges i Äasfen, for ftden, om Tromlen derover jfulde blive fer fvær, at aflæSfes ved (Snden af Ageren.12

paa løfe jordsmon, der enten førmedelft en tirig-tig Jrugtfølge, fom naar kartofler dyrfeö paa fatnme Ager i flere Slav i Rad, eller veb formegen bearbeib-nittg ere blevne end løfere, og dog i denne Ttljianb ffuüe tyrfes tncd en Sædart, bliver Tromlingen uundgaaelig nedvendtg.

Raar Tromlingen ffat ftnbe Sted, er det ett o-vebregel, at den aldrig anvendes paa fugtige, men fun paa torre Agre. Sit fugtig tromlet Ager luffeé for Luftens jndvirftting. Gr ett Saadan Uforfigtigbeb begaaet, bør Ageren atter tromles*, faafnart ben igjen er bleven tør, for at fnufe den gaarde Sforpe, fom uunb* gaaelig_ bannes* veb tort beirligt paa en i fugtig Til-ftattd forben tromlet Ager, faafnart den indeholder noget 8eer.

§ '17.

Äartoffelljaffen. 3>enne togrenede &affeö 33irf= ning beroet fornemmcligen paa Grenenes rette Afftand fra hinanden; tlri er Afftanden enten for ftor eller for ringe, opnaaes* iffe £enStgten, nemlig med eet enejie raff £ug at ljæve dett tele Rob ub af jorden, faa at iffe een enejie .Kartoffel bliver tilbage deri. Raat be-£ørtg Crten ved Arbeidet iagttages, fatt een .Sari give 10 til 12 Samlere nof at beftitle. Meb Spaben fan een Savl iffe beffjfftige

mere enb 2 til 3 Samleve, bed brugen af £>yppeplovett og Äartoffelploven bliver Äartoffcloyrfntngcit meget mindre foftbar, enb naar .pyp* ilingen ffcer med £aandl?.iffen og Optagningen meb Spaden.

§ 18.

2)et er udenfor al Tvivl, at ovenanførte og flere Slags af forbedrede plove meget overgaa« de berttU lande sædvanlige, at (rrfttvpa toren fan Spare meget ^lovarbeide og betydelig bæve jordsmonnets (Sultuv; at brugen af Rullej;ar»en fan nedfætte Udgifterne »eb raae jorders Dpdyrftting og gamle (Suges forvandling til Agerlanb til det dalvej at £yppcpløvctt alene gjør tjyppede bertets* ©yrfning t det Store mulig og meb forljoldsmæsfig ringe ©efoftniug: men alt dette udeluf-fet bog iffe behørig Jorfigtigbeb og gradeviis gremffr&t i Aitvenbelfen af fremmebe Agerdyrfningäredjfaber og iforfaStelfe af te gamle. Man maa førft lade en due-13

lig og villig Arbeider indøve (Tg i gørelfen af de npe 9M>ffaber, iagttage deres SStvftttng øg Sammenligne den med Sirfntngen af de forben brugelige, før derefter at beftemme ftg til videre Lldførelfe eller'£>enlæggftt af Sagen. Saadanne Borfog nicd nve Agerd^rfningsrebffa-ber lade fig bedft udføre paa rette øg lette Jordsmon, tmebettö de paa ftive og urene Agre fræve en fore-gaaende SSvelfe t ©rugen, fom, naar den fattié, ftrar i Seg^nbelfw let betager Modet til videre gørføg, og Sfedffabct fordømmes font utjenligt, (fndcüg fcniærfeé, at jordsmonnets fuldftændige Sitliur er mindre afbæn* gig af de dertil anvendte 9febffat>er, end af S>orfertnø jndftgt, $lid, Opmcerffoml>ed og Overlæg.

tf f SSÖZtddel til forøget Forfad af Foder og Gjødning.

Overgangen fra en f nap til ett rig öeft (>ar ftedfe »æret mulig for enltver jordbruger, ter iffe fattedes 2>rifts=$apital og iffe favnede Adgang t;l rigelig Gjød-ntng; ben er bet nu for (Snever, fiden flere opiyfte og erfarne Landmænd ved ftt Exempel bar bevtift, at matt ogfaa uden Gjødning, og paa en endog for dett fattige Vandmand tværffættelig Maade, fan mangedobbelt for-øge ftt goderforraab, 'og fom 5?ølge beraf tillige Gjøb-ntngfrcmbringelfen. ©et er iffe veb den filende og udmattede Agerjords Gjødffning og SSefaaenittg, at jeg vil tilraade'jordbrugeren at føge forøget ^orraab af goder og Gjødning; t&i bvorfra ffulde den fertil ud-forherlige Gjødning tages, faalatigc Ovæget af Matt-gel paa fraftigt og tilftræffeligt i&interfoder fun før-inaaev at i)de fttap og ringe Gjødning til de gamle, ud-mattede Agreé nødtørftige befrugtning. Læg ben Ager, der efter mcbbeell Gjødning £ar baaret een oædafgrode, med paafaaet Græsfro ud til Grnglanb, er et ofte givet og viftnof velmeent, men iffe altid veloverlagt 9iaab. Mængden af jordbrugere ere iffe faa formuettbe, at be veb Opoftrelfe af Gjødningens @vne til vibere Sæb-fremkingelfe funne berøve (tg en £>eel af bereé Sæd-afgrøde, for i fremtiden at erholde en ftorre. £>en tilffgtede forøgede indtægt af Ovægbefælningen funde vei anvtfes fom Ctrftatmng for ben fürmtndffebe Sæb- 13

lig og villig Arbeider indøve (Tg i gørelfen af de npe 9M>ffaber, iagttage deres SStvftttng øg Sammenligne den med Sirfntngen af de forben brugelige, før derefter at beftemme ftg til videre Lldførelfe eller'£>enlæggftt af Sagen. Saadanne Borfog nicd nve Agerd^rfningsrebffa-ber lade fig bedft udføre paa rette øg lette Jordsmon, tmebettö de paa ftive og urene Agre fræve en fore-gaaende SSvelfe t ©rugen, fom, naar den fattié, ftrar i Seg^nbelfw let betager Modet til videre gørføg, og Sfedffabct fordømmes font utjenligt, (fndcüg fcniærfeé, at jordsmonnets fuldftændige Sitliur er mindre afbæn* gig af de dertil anvendte 9febffat>er, end af S>orfertnø jndftgt, $lid, Opmcerffoml>ed og Overlæg.

tf f SSÖZtddel til forøget Forfad af Foder og Gjødning.

Overgangen fra en f nap til ett rig öeft (>ar ftedfe »æret mulig for enltver jordbruger, ter iffe fattedes 2>rifts=$apital og iffe favnede Adgang t;l rigelig Gjød-ntng; ben er bet nu for (Snever, fiden flere opiyfte og erfarne Landmænd ved ftt Exempel bar bevtift, at matt ogfaa uden Gjødning, og paa en endog for dett fattige Vandmand tværffættelig Maade, fan mangedobbelt for-øge ftt goderforraab, 'og fom 5?ølge beraf tillige Gjøb-ntngfrcmbringelfen. ©et er iffe veb den filende og udmattede Agerjords Gjødffning og SSefaaenittg, at jeg vil tilraade'jordbrugeren at føge forøget ^orraab af goder og Gjødning; t&i bvorfra ffulde den fertil ud-forherlige Gjødning tages, faalatigc Ovæget af Matt-gel paa fraftigt og tilftræffeligt i&interfoder fun før-inaaev at i)de fttap

og ringe Gjødning til de gamle, ud-mattede Agreé nødtørftige befrugtning. Læg ben Ager, der efter mcbbeell Gjødning £ar baaret een oædafgrode, med paafaaet Græsfro ud til Grnglanb, er et ofte givet og viftnof velmeent, men iffe altid veloverlagt 9iaab. Mængden af jordbrugere ere iffe faa formuettbe, at be veb Opoftrelfe af Gjødningens @vne til vibere Sæb-fremkingelfe funne berøve (tg en £>eel af bereé Sæd-afgrøde, for i fremtiden at erholde en ftorre. £>en tilffgtede forøgede indtægt af Ovægbefælningen funde vei anvtfes fom Ctrftatmng for ben fürmtndffebe Sæb-14

afgrøde, men dette er lettere at foreflaae, end at iværf-fætte. 25en uformuende jordbruger forlanger desuden, øg hf" h01' at mat1 ffulde lade hanS Sædvanlige jnbtægtsfilber uforftyrrede, idet matt føger at aabne ham nye. jeg vtl give ^>am det ftmple 3?aab: ©eg, og benyt be mange ubenyttede Cet'ltgheber til gød eller idetminbfte til førøget Græsvæxt, føm findeé inden <£ienbommetts Grættdfcr.. lisle, lidet græsbærende @nge, ffevløbne Marfer øg byrfbare Myter feeS øveralt, lA'01' man vender Øiet hen. ©rugeren af jord, føm bestemmer fig til at be-nytte forhen ubenyttede Lejligheder til ©yrfiung, favnet faaledes iffe Gjenstand før ftn 2>trEfouil>eb. ®en .Dver-beviismng, .'jordbrugeren i Almindelighed troer (tg at have, at bisfe Marfer ei uden Gjødning funne blive tjenlige til grembringelfe af ©æd og GræS, h«r foraarfa-get, at deres forbedring er bleven ufcrføgt. jmibler-tid hatte opløfte jordbrugeres forfeg og derpaa grundede Erfaringer noffont bevitft det Ugrundede t denne falffe Dvcrbevtisnmg, øg at der Saaledes i denne .©ens'eende ingen fnnder gives for at arbeide lige til Maalet: forøget forraad af feder og Gjøb-ning.

hvorledes Landmanden er følmmen til biitt falffe Sverbevitsntng, inbfeeS let af den Maade, fwn »antigen gaaer frem paa. ©ed foregaaende ©røftnt'ng at befrie Marfen fra overfløbig ©æde, agtes ufornødent; mett da ttu foxmedelft overmodig ©æde i jords-monnet, der udeluffer Luften, afftebfemmeé en ufuld-fommen Dptøémng af Mulden, hvorved banneS en ©yre, der vei indeholder f lanternes fornemfie Næringsmidler, mett fom i fammeö nærværende forbindelser ere aldeles ufftffebe til at t'ndgaae t f tanterne fom 3?æring, er jordsmomniet i denne Ttlftand aldeles uden Äraft øg følgelig ufrugtbart. 9?aar et faadant "jordsmon ef= ter fløining bedæffeS, fom fædvanligt, meb et flere Tømmer tyft Lag af Gjødning, bliver ©yren »eb Gjød-jtingenS faavtrfning opløft og forvandlet til gavnlig flantenærtng; men ved benftgtsmæSft'g ©earbeibntng alene, hvorved jordsmonnet udfætteS for SçfetS, Luftens og ©armens jndffydelfe, vilde man med ©efpa-relfe af den foftdare Gjødning, der mibenftefcé nof funde paafræuges, h&ve udrettet det famme. 2)a fletningen fj'etden eller aldrig udfores i behørig ®ybbc øg neppe15

Saa dybt, font flanterøbberne naae, femmer man berøver til at favne ten til ©ædfrøets bedæfnmg nødvendige løfe 3orb. ©ette ©avn erftatteé ligeledes veb Dvergjødningen. 2>et er faaledeé af Mangel paa Grøf-ning øg forntedefj} en ljøift ufuldfommen bearbeidning af jordsmonnet, at jordbrugeren t Almindelighed trøer ftg overbeviift om, at {jans forældede ®nge, fammes overflødige Mtgdom paa Muld uagtet, ei ere tfiand til uden Gjødning at frembringe en lønnende Grøde af ©æd eller GræS.

Man feer tagligen, at den allerbedfte jordbund, naar dett overlades til fig felv, fan af mange tilfældige Aarfager blive enten aldeles ufrugtbar eller befat med en Mængde flette eller ufordeelagtige planter, faa at den for beftandig giver et grovt øg Dvæget ubehageligt 4?øe eller ett flet Græsning, j dette Tilfælde er der intet andet 3Jaab, end at pløie den op. Arbeidet ber-»ed er i hovedlagen det famme, fom foretages t en-h»er 2393b, naar 9?ylanb tages under f løining; det vtl fige:

1) faa ten (£ng, der iffe favner al naturlig Rigdom eller ett tilftræffelig Mængde Muld, bvilfet iffe vei fan »ære muligt, naar (Sngeti er gammel, men fom formedelfi fin A5Ide bærer enten litet eller intet, eller et flet nærende Græs, bortledes »ed Grøfter alt SBand, faavel D»er- fom Undervand. Greftefylbett, fom iffe maa forblive liggende paa Grøftekanterne, benyttes paa ©tedet til ait fylde Marfens mindre gør* doninger, famt puller efter opbrudte ©teen, lodder, 0. f. ».

2) fløtningen foretageé otn (Efteraaret, faafnart al Gaardene Grøde er j?øfiet og bjerget, fertil udfør-dre£ en jtærf og dybtgaaende flov, dett træffes af 3 hefte, om Marfen er fli» og haard. 3 Mangel af til-ftræffclig £efiebjælp, fom ofteft er Tilfælbet, gjennem-ffjæreö ©ngen førft meb 9tiftelplø»en, der beftaaer af en alminbeitg flovaaé

meb ©tyre og 9Nftel, men uden flovjern cg Sßettefjel. ©iden er fløtningen let at ub* føre meb 2 £efte for en almindelig flov, fom nu, ba den »ordende gureftimmel tforveten er ffaaren fra Lan» bet, fun bar at ffære den loS fra Itndergrunden, løfte øg vende den out eller paa Kant. Tejgenes bredde af-fætteé i gorl;old til Marfens ©fraaning, dené -eiere eller lavere beliggenhed og jordémømietä -Jiatur.1G

3. gøfgenfce 5war iwrbeibeö ^letelaudel meb en indgribende farv og befaaes efter almindelig ©fif meb favre. Siffer ere færdelcS tjenlige paa faa-ban nypløjet 2ng, Afgrøden giver fifferlig fuld Sr-ftatning baade for Arbeidet og for bet føe, font ben pleiede Marf i fin ubçrfebe Ttlftanb ffulde l?ave givet; i>er cr faaiebeS intet Jfab af ftobcr og ingen 23enten paa (Jrftatning for udfort Arbeide.

4. Set andet foraar faaes igjen üaarfæb paa dett famme Marf. Afgrøden, fom vil overgaae bet forrige Aar, giver iffe olene fuld ^ærdt'e for Arbeidet og fot Tabet 'af fe, men fifferlig ogfaa et ^orffttd for bet tredte t'lar, under bvilfet 3»rbbrugeren fominer til at favne al ^ovdeel af bette fit ^løielattd.

5. ©et tredie Aar bræffeS Ageren, bet er: ©en pistes, jiarvcS og tromles 3 ttl 4 Gange, men meb pasfcnde Mellemrum mellem ^plotningerne øg farvningerne, paa det at Ufrudsrødder, font med SRedffaberne ere tragte paa Overfladen af Ageren, furtne udtorreé,

— UfrudStrø funne levneé Tid til at fptre, for med den følgende fløtning eller farvning at blive ødelagt,

— famt for at alle 3orddele, i den ©pbde, bvortil ploven gaaer, funne fomme op t©agen cg blottes for ©ei, Luft, Jfegn og JDug, ljverved Mulden bliver let øpløfeltg cg folgelig let tilgængelig for planternes 9?ødber. Saaiebes er Ageren giort frugtbar, uden at tage- Gjedning fra de gamle Agre.

G. (Efterat førben paa bettne Maade er bleven be-arbeidet, befaaeS den om føften meb 9?ug. ferveb iagttages, at man faaer i betids, imod Slutningen af 3ult eller Auguft Maaned, efter ^Beliggenheden, men ingenlunde forinden 3orben, der efter den megen Ar-beidntng ufcilbarligeu cr bleven løS, igjen ljarfat fig, ^»ørtil fræves minbft 14 Sage; bøg fan ett i Mellem; tiden faldende 9?egn tidligere paffe den fammen, øg SBefaaeningen da foregaae, faafnart Sorten cr blesen ter efter degnen, ^aa fugtig 3orb øg i fugtigt 25eir bør iffe faaes 9?ug, Spaa $ugeu faaes bet paafelgenbe goraar, men faa tidlig fom muligt, 4 føtter Timo-tjjetfro eller aubet mmigt og pasfenbe Græsfrø for bvert Maal 3orb.

9taar man gaaer Saaledes frem, bøfter man, efter Sørbsmonnets ®effaffenbeb, 4 til 6 LæS foe af bet famme Jlabeinbbolb, bvor matt forben bøfiebe fun eet.17

@fter 6 til 8 Aar. »il Marfen være gaaet tilbage til ftrt forrige maadelige Tilftanb; man pleier den da »aanye og forholder)tg »aa fauttne Maabe fom ferjie Gang. imidlertid fan man med ©ifferbeb forlade ftg paa, at om man iffe bliver Staaende med bet førfie $orføg, nten Ijvert Aar oppfeter og for £3»rtgt be-behandler ett £>eel af fine forædlede (irnge, faaledes, fom ovenfor vüfi, pal man efter 6 til S Aar, eller naar det fammc Grngfiçffe igjen ffal vendes, iffe favne tiljiræffelig Gjødning bverfen til be gamle eller til de nçe Agre.

f »or ben Sng, Som man »it opbprfe, er mindre rig »aa Muld, nten iffe »anbSpg, og overhoved, det alene fommer an »aa fnareft muligt at forffaffe ftg en perre Mængbe fe, bet tffe tages ©æd af den nv>= »endte Gng; den jordsmonnet mindft udtærende og derhoö fortefte SSei er da den bedfte. Sett føften iforveiett oppleiebe @ng befaaes efter foregaaende til-firæffelig farvning SSaaren derpaa for byer 4 Maal jord eller 10,000 □ Alen med 5 ©fjepper favre eg 3 ©fjepper SStffer. ©æden nebj>amöf ^t>orefter sjfgerett befaaes meb godt fofree, belft Timothæifre, fom biot overtromles. 9Ju er Qntgforbebringen gjort, og en betydelig Mængde ftober vindes allerede det forfie Aar; tin favre og Siffer bor afflaaeö, faafnart de jtbfic blomftxe. 'Daa benne Maade fatt l;»ert Aar et ©tpffe af (E-ngett forbedres. Denne gorbebringsmaabe gjenlages, faafnart GræS»erten forringes, fædvanligen efter 5 ttl 6 Aar. Da den nedsendte Græsvold nu er forraadnet, gjor den fuldfommen famme Tjencfte fom Gjødning, og faalebeS giver Sngen, der »aa benne Maade ftedfe underholder fig fele, ftedfe rige Afgrøder.

De fjer foreflaaede Dprfntngsmaader lade jord-brugeren ganffe uforftçrret i fine fædvanli'ge Arbeider, udtørre heller iffe j>anø fædvanlige jndtægtsfilder, tbet de aabne ham itçe. Det er faa langt fra, at haus Gaardsbefætning under Opbiprfningen berøves den Sæd-vanlige Mængde Joder, at ben endog fætter ham ifiand til med i;»ert Aar

at fodre rigeligere; font Jetøe hCl'af erholder ogfaa hanS aabne Agerjord iffe alene den fæb-vanlige Mængde Gjodntng, men endog mere og bedre

218

Gjødning end forhen, indtil Gjødningen ved aarligt Tiltagende bliver tiljtræffelig for begge.

Om ftærf leeeholdtge 3ordön»t»nS S8enr-

beidnittg.

Stærf leerlpoldtge jordsmon fordre til dercS bearbeidning iffe alene megen ßraft, men ogfaa et gun* fligt Seir. Man maa her tage det Øieblif i Agt, da jordsmonnet befind cS i ett Melfemtilftaud af vaadi og tørt. Set er en hovedbetingelse for god bearbeidning af enhver jordart, at jordsmonnet derveb udvides eller faaer et ftørre Omfang; men naar et ftærf leret jordsmon bearbeides i vaad Tilftattb eller t vaadt Seir, for-mtnbffcS dets Omfang fortnedelfl det Tryf, fom len og 23æltefjelen maa anvende for at ffjære 'JJlov-ftrimlen los og vende den om; dets $ori luffes og jorden bliver lig den, fom »ed itunft beredes ttl forfærdigelse af Muttrfieeu. (£n faadnti vaad bearbeidet Seerjorb ligger fæd»anltg faalænge tilluffet og ufrugtbar indtil en ftærf Torfe og derpaa faldende 3fegn, eller ftærf grojt og afvexlende Jßnrlig, løfer denS ©am« menhæng øg gjør Ageren igjen porefere. beb An-»endelSe af frijf eller ubrændt dçriff Gjødning i ttl« ftrirffelig Mængde, ved Syrfning af bælgbærende 93er-ter, font bønner, ASrter og Siffer, hæ»eö for ett ftor Deel Lerets for ftærft bindende Sgenffab. Sen frtffe øg gjærende Gjødning giver jordsmonnet ©fjørhed, formerer derved dets Omfang og gjør det modtageligt for Atmosphærens jndvirfning." Men efterdi lerede Marfer beftaae af fmaa Sele, fom beftdde ett flor ©am-menhængSfraft, faa tilegne de ftg iet den meddeelte ©jebntng, og lade den iffe let fare igjen for at gaae over i planterne, om de iffe til Overflødigheb mættes betrned, Man behøver derfor en iior Mængde Gjød-«ing, for at bringe et leret og udmagret jordsmon i frugtbar Tilftattb. Men naar ogfaa et faadant Cand engang er forfinet med 9iæringsfafter i tilftræffelig Mængde, vedligeholder det ftg langt længere frugtbart, end et lettere jordsmon, jmidlertid lærer bog Grrfa-ring, at et ftærf leerholbigt jordsmon, fom bearbeide^ 18

Gjødning end forhen, indtil Gjødningen ved aarligt Tiltagende bliver tiljtræffelig for begge.

Om ftærf leeeholdtge 3ordön»t»nS S8enr-

beidnittg.

Stærf leerlpoldtge jordsmon fordre til dercS bearbeidning iffe alene megen ßraft, men ogfaa et gun* fligt Seir. Man maa her tage det Øieblif i Agt, da jordsmonnet befind cS i ett Melfemtilftaud af vaadi og tørt. Set er en hovedbetingelse for god bearbeidning af enhver jordart, at jordsmonnet derveb udvides eller faaer et ftørre Omfang; men naar et ftærf leret jordsmon bearbeides i vaad Tilftattb eller t vaadt Seir, for-mtnbffcS dets Omfang fortnedelfl det Tryf, fom len og 23æltefjelen maa anvende for at ffjære 'JJlov-ftrimlen los og vende den om; dets $ori luffes og jorden bliver lig den, fom »ed itunft beredes ttl forfærdigelse af Muttrfieeu. (£n faadnti vaad bearbeidet Seerjorb ligger fæd»anltg faalænge tilluffet og ufrugtbar indtil en ftærf Torfe og derpaa faldende 3fegn, eller ftærf grojt og afvexlende Jßnrlig, løfer denS ©am« menhæng øg gjør Ageren igjen porefere. beb An-»endelSe af frijf eller ubrændt dçriff Gjødning i ttl« ftrirffelig Mængde, ved Syrfning af bælgbærende 93er-ter, font bønner, ASrter og Siffer, hæ»eö for ett ftor Deel Lerets for ftærft bindende Sgenffab. Sen frtffe øg gjærende Gjødning giver jordsmonnet ©fjørhed, formerer derved dets Omfang og gjør det modtageligt for Atmosphærens jndvirfning." Men efterdi lerede Marfer beftaae af fmaa Sele, fom beftdde ett flor ©am-menhængSfraft, faa tilegne de ftg iet den meddeelte ©jebntng, og lade den iffe let fare igjen for at gaae over i planterne, om de iffe til Overflødigheb mættes betrned, Man behøver derfor en iior Mængde Gjød-«ing, for at bringe et leret og udmagret jordsmon i frugtbar Tilftattb. Men naar ogfaa et faadant Cand engang er forfinet med 9iæringsfafter i tilftræffelig Mængde, vedligeholder det ftg langt længere frugtbart, end et lettere jordsmon, jmidlertid lærer bog Grrfa-ring, at et ftærf leerholbigt jordsmon, fom bearbeide^19

i vaadt beir etler i vaad Tiljianb, leverer trods den ftæxfefte Gjøbffning den ffetteite -£)øf†. Gjødningen fan iffe Mande fig med den vaade jord hvoraf dett inde-flutteS, og forbliver derfor undertiden i lang Ttb tiden Strfning,

indtil endelig engang et gunfiigt Seir, fom langvarig Torfe eller ftærf Hulde, indtræder, og gjør ten tidltgere begangtie $eil i bearbeidningen god tgteit. At nedploie Gjødningen faa fugtig eller vaad, fom den lommer fra Møgdyngen, er fjeda' iffe tjenligt, eub iffe for lettere jordsmon. Tet bør være en ufravigelig 9?egel, iffe at lade Gjødningen ligge nogen 2)ag i Jpobe eller læSfeviiS paa Ageren, men Sprede den fna-rejt muligt, bvor den forbliver uitedpløiet indtil den er nogenlunde tor. jnbtræffer imidlertid 9iegn, (faber det iffe; tvertimod anfeeS det for meget l;eltigt, da Gjød* ningsfafternc derved paa det fulbfømnefte blandes med Agerjorden.

J)et ftævf levede jordsmon fan længe ubfætteS for barmen uden derved at tabe den gugtigljcdSgrad, fom er tilftræffelig til plantelivets bedligel)Oldeife, 9?aar Ageren er tilftræffelig blandet ttted Muld, tilbørlig dyb og dens £) ver flabe fuldfommen ffjor, favne de deri vørende planta- iffe den fornødne færing, mebenS^lans ter af famme Art, fottt befinde |"ig i telte jordsmon, formedelst Torfe enten ftandfeS i bexten eller aldeles ømfomme.

©aa fordeelagtigt bet er, at bearbeide et faadant jordsmon i ter Tilfiand, faa ffadelig er bets $ulverü= ferittg. bliver l'eerjorden ved alt for vedholdende be-arbeidmng i tort beir forvandlet i gulver, faa lidet den ved den allerforjte ftærfe SSegn af ©vermæltelfe, beroreS al ©fferhed og er gjort aldeles ufrugtbar.

•SjenfigtSmæøfig og tilftræffelig ülfgreftning, i Ser-£tnfcelfe med finale og vei hvælvede Teige, fiffrer ethvert leerl;oldigt jordsmon for Dvermætte.tfe af band, naar ingen $etl t bearbeidningen er begaaet.

-leies Seerjorden i fuldfommen tør Tilfiand, bcç-deS den alene i ftørre og mindre Klumper, fom fiden med megen Umage og befojining maa fønderfmifeS. Man maa, for at uttdgaae benne anden ;3jderligl;eb, nøie iagttage LeerjorbenS til bearbeidning begvcmme Tiljianb, font fan gaae tabt paa mindre £id, end et sJJar Sage.

bttttei'hvebe, bælgfrugter, ifær bonner, Kaal og Klover di)rfeS med gorbeel paa ftærf lerede jorder.

2*20

(sommerhede, 9lug, Sçg og £avre fyffeø fer fjelde« tit guldfommenbed.

£>n« ftærf fandede SordSmoné 35eband ttng.

©aadait Agerjord falder man vtrffom, fordi dens nærende £>ele let gaae i Oplosning; ogfaa blander den fig let med Gjødningen, o pie fer og øverleverer den merget let til de deri voxende planter. Dett fordrer derfor iffe megen bearbeidning, og efterdi den fatted den vand-foldende (Jgenffab, taber den ved overflødig og itfen-ftgtsmæéfig bearbeidning let den gugtigfedstilftand, fem den maa fatte, for at frembringe ett fuldfommen Srugt. Sed ftjelp af fold Gjødning, fom Äoegjedning eller endnu bedre Slanbtngsgjødning forbunden med dt)b fløtning, er f older matt fer rige Afgrøder af Saadanne Setter, der fortrinlig pnde lette jordsmon. Men naar landmanden treer ved An vendel fe af overflødig G/od-ning at bringe ftærf fandcde Jorder t en varig frugtbar Tilftand, farer fan |jert vild; tfi jo fiærfere de gjødes, jo burttgere og heftigere foregaaer Gjæringen, faa at mange af Gjødningene frugtbare Sele gaae bort i Luften. Sed Jordsmonnets gorfyning med Gjødning er det vei en .Spovedfag faamegct fom muligt at tilføre -pian: terne let eplefeltge ©teffe, men Opløsningen maa ftee langfomt og gradeviis frcmffridendc, faa at den under ©abernes og Seriernes Sonnelfe bliver ganffe fortæret.

Til ©çrftiittg af ©outmerforn er det i de fiefie Tilfælde godt, naar den fandedc Ager allerede £øftcn iforvejen fan blive oparbejdet til ©æd; man folder der-»ed Sinter fugtigheden længere tilbage i jorden, og fat-tesS derfos tftanb til at anvife ©ommerfornet en læn-gere eg fuldfomncre Levetid, ©tal en faadan Ager ferft i foraaret gjøres ffiffet til at modtage ©æden, faa bliver ©aaetuttgen derved fædvanlig forftnfet, Ageren udtørres alt for meget, og planterne fatteö ta gugttg-fed. Ogfaa far ftldtg lldfæd desuden den ffadelige gelge, at planternes Livsperiode fenfætteS fer langt ind t Røflen, foerved de iffe erbolbe deres fuldfomne i!e»etid, idet der til den fcedvanlige £øftetid indtræder 20

(sommerhede, 9lug, Sçg og £avre fyffeø fer fjelde« tit guldfommenbed.

£>n« ftærf fandede SordSmoné 35eband ttng.

©aadait Agerjord falder man vtrffom, fordi dens nærende £>ele let gaae i Oplosning; ogfaa blander den fig let

med Gjødningen, o pie fer og øverleverer den merget let til de deri voxende planter. Dett fordrer derfor iffe megen bearbeidning, og efterdi den fatted den vand-foldende (Jgenffab, taber den ved overflødig og itfen-ftgtsmæéfig bearbeidning let den gugtigfedstilftand, fem den maa fatte, for at frembringe ett fuldfommen Srugt. Sed ftjelp af fold Gjødning, fom Äoegjedning eller endnu bedre Slanbtngsgjødning forbunden med dt)b fløtning, er f older matt fer rige Afgrøder af Saadanne Setter, der fortrinlig pnde lette jordsmon. Men naar landmanden treer ved An vendel fe af overflødig G/od-ning at bringe ftærf fandcde Jorder t en varig frugtbar Tilftand, farer fan [jert vild; tfi jo fiærfere de gjødes, jo burttgere og heftigere foregaaer Gjæringen, faa at mange af Gjødningene frugtbare Sele gaae bort i Luften. Sed Jordsmonnets gorfyning med Gjødning er det vei en .Spovedfag faamegct fom muligt at tilføre -pian: terne let eplefeltge ©teffe, men Opløsningen maa ftee langfomt og gradeviis frcmffridendc, faa at den under ©abernes og Seriernes Sonnelfe bliver ganffe fortæret.

Til ©çrftiittg af ©outmerforn er det i de fiefie Tilfælde godt, naar den fandedc Ager allerede £øftcn iforvejen fan blive oparbejdet til ©æd; man folder der-»ed Sinter fugtigheden længere tilbage i jorden, og fat-tesS derfos tftanb til at anvife ©ommerfornet en læn-gere eg fuldfomncre Levetid, ©tal en faadan Ager ferft i foraaret gjøres ffiffet til at modtage ©æden, faa bliver ©aaetuttgen derved fædvanlig forftnfet, Ageren udtørres alt for meget, og planterne fatteö ta gugttg-fed. Ogfaa far ftldtg lldfæd desuden den ffadelige gelge, at planternes Livsperiode fenfætteS fer langt ind t Røflen, foerved de iffe erbolbe deres fuldfomne i!e»etid, idet der til den fcedvanlige £øftetid indtræder21

et Tidépunft, da f lanterne tvinges til Modenhed, de være tidligt eller ("tidigt faaede.

Sßüttfvfceben lider om binteren t Almindelighed mindre t lette øg fandede, ettb i lerede og fvære jords« mon. 2)a de førfte tilbageholde mindre band, faa lide deres Omfang mindre forandring ved Afvexling af froft og Tøveir; planterne ere derfor'mindre ndfatte for den fare at (tæves ud af jorden, hvorved dereé Rødder blottes* og henvisne.

Raar Underlaget iffe er af for flet 23effoffensiv fan matt give bet fandebe jovdömon en fordybning, ber paa en næften utrolig Maade begunstiger de fle(te planters bert. Landmanden nærer vei i Ahuinbelighed den Tro, at ved fandede jordsSmottbs dybe Gultur befor-breé funs Gjødningens ©ynfen t' Afgrnnben, hvorfor man ogfaa anfeer det rtgttgft at piste faabanne jorber ganffe "let og at £olbe Gjødningen overlig i Ageren. 3)et forholder ftg dog netop mobfat. Gjobiungené fafie ®ele funne iffe f omme dybere i jorden, end GuUuren gaaer, og dens flygtige Sele maa, fom lettere etib ben afmosplSæriffe Luft, nødvendigen jitge i beiref, Ijvilfet ffeer faa meget hurtigere og i ftørre Mængde enb plan-terne formaae at tilegne ftg dem, naar Gjødningen fornmer t nær berøre'lfe meb Luften, bent fornemfie Opløsningsmiddel. Man forføge meb at opgrave et mangeaarigt Møgdyngefied paa f'anbig Grund, og man »ti ft'nbe, at iffe engang Møgfafterne ere trængte dybere end 12 til lö Tommer ned i den fafie Grund.

bed dyb Gultur i Almindelighed bli»er jordens ^rugtbax^ed formeret; den dyrfede jord erholder derveb et ftørre Omfang og optager mere band. Gn bybt cultiveret Ager fan optage ett ftor Mængde band, uden at blive overmættet deraf; den tnodfiaaer derfor i læn-gere Tid en vedvarende Tørfe. 311 iyugttgljed, følt »t erholde fra i'uftcn, virfer fun faalænge frugtbar paa jorden, fom denne er ifiand til at modtage fammc. jo mere »i forffaffe jorden den Ggenffab, ai optage fug-tighed, uden at lade famme fowtebetft Overmættelfe braabevtié föinbe, jo mere fcegunfitge »i jorbené frugt-bare Tiljiand. Gn Ager i dyb Guitur bliver fjelter iffe »ed frugtené Syrftting faa tidligt udtømt; entrøer derpaa byrfet plante har faa at ftge mere fri btllie i baf*22

flet af deres ftæringstmdler og det ©taitbpunft, fom deres 9?ebber enffe.

S3eb ©tjrfniitg af SBt'nlcrfæb cr det paa lette ©andjorder fædvattltg bedft, naar Sefaaemngen (Teer ftrax efter Agerens fuldendte Scarbeidttiitg, og forinden den udtørres, ©andjorder erbolbe ved ^lovarbeidet intet betydelig ftorrc Omfang og Sætte fig i fort Tid.

Ørørnfjanblcde ftærf lecrbofoige jordsmon cr det ligeledes raadeligt at befaae, faafnart Ageren bar mød-taget den tilbørlige Cüiltur, da cit faldende 9?egn ellers fan paffe jorden faa fammen, at SBefaaeningett eller ©ædet:é

9tcb&rtugelfe bliver derefter boift befværlig, vei endog aldeles umulig t' det famme Grtcraar.

2kb 2M)rfmng af frugtbare jordsmon, bvertil de ber omhandlede iffe ftittne benregnes, fom ved Searbeib-nttigcti er bolte et betydelig flerre Cmfang, cr det ftebfe ferbeelagttgere, naar ^Bearbeidningen til Sinterfæb fan »ære fuldkommen 2 a 3 Uger før Sefaaetungen ffal foregaae.

Al ©ommerfæb bor, om muligt, betroes jorden ftrar eftevot Ageren bar modtaget ben fidfte SBearbcid« tting til @æb. Dm foraaret indtræffer ofte tort SÖeir, fom udtørrer Ageren og da gjør frøets ©piren øg gremfomfi meget befværlig. gornemmelig maa den til Stygfæb beredede Aaer aldrig lig^e en 2)ag over ubc-faaet, naar etfcrs iffe Seiret cr til finder.

sPaa ftærf fanbede Serdsmeu ifær er Srtirpatorcn til ©ædens 9?ebbrtngelfe i Agerjorden meget at fore; træffe for farven. Af alle Markarbeider udføres desuden farvningen l>o3 os t ?llmtndf%bed aüerfletteft. fletningen fordrer dett ftorfte ©vc'fe, farvningen den førfte ©fjortfombed.

iDen feenfsgtSrøæéfigfte ^remgangSniaade, naar t*n Ager'ffal give® en dtøbeve Sultut.

£>e boift vigtige fordele, fom tilflyde ^orbismøuttet öf ett Sultur, bave vi allerede v.tft

kornarterne fræve tbeimiufcfte et frugtbart 3'orMag flf 6 Tommers SD^bbe; Rodfrugter eg fiever fræve et 22

flet af deres ftæringstmdler og det ©taitbpunft, fom deres 9?ebber enffe.

S3eb ©tjrfniitg af SBt'nlcrfæb cr det paa lette ©andjorder fædvattltg bedft, naar Sefaaemngen (Teer ftrax efter Agerens fuldendte Scarbeidttiitg, og forinden den udtørres, ©andjorder erbolbe ved ^lovarbeidet intet betydelig ftorrc Omfang og Sætte fig i fort Tid.

Ørømfjanblcde ftærf lecrbofoige jordsmon cr det ligeledes raadeligt at befaae, faafnart Ageren bar mød-taget den tilbørlige Cüiltur, da cit faldende 9?egn ellers fan paffe jorden faa fammen, at SBefaaeningett eller ©ædet:é

9tcb&rtugelfe bliver derefter boift befværlig, vei endog aldeles umulig t' det famme Grtcraar.

2kb 2M)rfmng af frugtbare jordsmon, bvertil de ber omhandlede iffe ftittne benregnes, fom ved Searbeib-nttigcti er bolte et betydelig flerre Cmfang, cr det ftebfe ferbeelagttgere, naar ^Bearbeidningen til Sinterfæb fan »ære fuldkommen 2 a 3 Uger før Sefaaetungen ffal foregaae.

Al ©ommerfæb bor, om muligt, betroes jorden ftrar eftevot Ageren bar modtaget ben fidfte SBearbcid« tting til @æb. Dm foraaret indtræffer ofte tort SÖeir, fom udtørrer Ageren og da gjør frøets ©piren øg gremfomfi meget befværlig. gornemmelig maa den til Stygfæb beredede Aaer aldrig lig^e en 2)ag over ubc-faaet, naar etfcrs iffe Seiret cr til finder.

sPaa ftærf fanbede Serdsmeu ifær er Srtirpatorcn til ©ædens 9?ebbrtngelfe i Agerjorden meget at fore; træffe for farven. Af alle Markarbeider udføres desuden farvningen l>o3 os t ?llmtndf%bed aüerfletteft. fletningen fordrer dett ftorfte ©vc'fe, farvningen den førfte ©fjortfombed.

iDen feenfsgtSrøæéfigfte ^remgangSniaade, naar t*n Ager'ffal give® en dtøbeve Sultut.

£>e boift vigtige fordele, fom tilflyde ^orbismøuttet öf ett Sultur, bave vi allerede v.tft

kornarterne fræve tbeimiufcfte et frugtbart 3'orMag flf 6 Tommers SD^bbe; Rodfrugter eg fiever fræve et23

endnu dybere. Dm et jordsmon er 4 Tommer dybt, øg et attdet 8 Tommer, er det fidfte iftand til at give Num og Næring til Nødder af dobbelt Længde mod det førfie og bliver" følgelig faameget frugtbarere. Derfor bør matt, naar Underlaget iffe lægger nogen naturlig £>indrin.T iveicit, foge at bringe jordsmonnet til at danne et frugtbart jordlag af utindft 6 td 8 Tommer.

Naar ågeren ffal gives cit dybere (Jultur, maa dette tf fe ffec paa eengang og iffe ved een fløintng alene. Ett let flotning øm fteften, i ©egyndelfen af (September, eller faafitart ©æden er af Ageren, en ftærf farvning til rette Tid, og en dybere flotning endnu før Sinteren, fildigft i ©egyndclfen af Dctobex, bevir-fer i høi Grad jordens frugtbarhed, ©eirets Afvex-fing om Efteraaret mellem ©æde og Torfe, ©arme og jtuSde, er det fornemmelig,

fom gjør den raa, tilfluttede jord oplofelig, pørofere og frugtbarere.

Set er bedft, iffe at iværffætte Sulturen i den attraaede Dybde paa eengang, og neppe mere end 2 Tommer ad Gangen, og at befictmne den Siger dertil, fom iffe længere formaaer at frembære en lønnende äifgrode øg fom til næfte Aar ffal erljolde Gjødning. Den Ager, fom er beftemt til at bære Äavtofler, eller til at modtage en fuldstændig ©rafning, egner fig fortrinlig bertil. (5n i den tidlige £>øft let, 'og 'feuere om hoften dybt pløiet Ager, føm ffal erbølde Gjødning, fait gives en dybere Cürttur, uden at matt derfor er ltodt tit at bringe Gjødningen alt før dybt ned i 'Ageren; tbt Gjødningen fan meddeles ben, efterat den dybere Éultur er udført, øg jtdeit nedpleies let. Gr det Tilfælde, at ett faaban dybt eultiveret Ager til foraaret forlanger en ligefaa dyb ©carbcidniug, fom ben, ber Hev givet ved den fidfte fløtning om Efteraaret, og at den paaføxte Gjødning derfor maa otnblandes med bele den dyrfede jord, Inn W fet f. üt. fiartøfTente fordetmeste forlange, Saa er dette tjeller ingen ©fade; tbi ^uitfcnfom^elft frugt, man byr-fer, vil være iftand til af en ftørre Mængde jorb at tilegne fig de i Slgereti værende frugtbare Dele, naar be fuus futdeS ber i faa lilftræffelig Mængde, fom behøves til dens Siv og fttldfomue Udbannelfe. At en dybere Nebbringelfc af Gjødningen øg dennes fuldfcmne SDntblandtng med jorden i Agerens fulde Dybde ogfaa fordrer, at Ageren maa gives en ftørre Mængde ©jøb* niti g end fæbvanligt, er naturligt, — og fan dette iffe24

finde Sted, maa al dybere Suftur, efterat Gjødningen er paaført, faa meget muligt undgaaeS; tin en for ringe GjøbningSmaSfe, opblandet med formegen jord, fan iffe »irfe fuidftændigt til DpløSnt'ng af de i Ageren »ærende fværopløfelige 9JæringSftoffe. planterne {røve den Sgen-jlah, at drive dereS fødder derhen, j>»or de ftnde 9?æ-ring, men funne biot leve og uddannes, faalænge ingen hindring befindes i jorden, fom ftaaer bcreS ©øgning efter færing iveiett. Dette er nemlig Tilfældet med en Ager, der iffe er mør og (fjor og plantenærende ©ete iffe findes t en Tilftand, der er nær Opløsning, eller Ijvor man ved for dyb fløtning paa eengang h«r hragt Gjødningen for dybt ned i Ageren. Silde tnan iffe gi»e den Ager, fom om foraaret ffal befaaeS, den dybe "Sultur om hoften, men førft om foraaret, faa ffulde Tiden mellem fløtningen og Sefaaentngen iffe BefttibeS tilftræffelig, for at gjøre den modtagelig for ©ædfrøet, og en flet hoft blive ett uundgaaelig følge heraf.

Den h£r kffrevtte dybe Sultur før Sinter fan og* faa med f ordeel gives en næften ufcbrugt Ager, der iffe f?af erholde Gjødning, men fom dog endnu ffal bære een frugt,' f. Sr. h«»re; thi hamren ciffer dyb Sultur øg fuger, formedelft ftne ualmindelig ftærfe jodder, ogfaa jJfærtttg fra den dybt culttverede jord.

hvor lang Tid, der udfordres, for at gjöre et jordlag, der i tang Sid h«r »æret udeluffet fra Luften, frugtbart.»ed dybere Sultur, fatt iffe nøiagtige« beftem-jiteS, da det »il være afhængigt af jordlagets Sammensætning, dets beffaffenljed øg beliggenhed. Sn fold »g bindende Undergrund, ifær i ett beliggenhed, h»or Sol og Luft iffe funne virfe mægtigt nof, fordrer, for at gjøre den mobtagelig for Atmosphæren og frugtbar, ben længfte Tid; j'o lettere, vtrffommere og porøfere jorden bertmod er, jo fnarere indtræffer det gunftige TidSpunct. Men for alle jnbblandtttger, det »ære nu lette og »arme, eller tunge og folde, er det ftedfe tjen-ligt't, at give jorben den'bejlrevne dybere Sultur endnu før indtrædende Sinter,

9Jaar en Ager er hragt t den Sultur, at den i en Dybde af 6 til 8 Tommer er jevnt blanbet med Gjødning, eller den formedelft egeti oprindelig Rigdom paa frugthar Muld er hragt t frugtbar ©tand, faa er den dybe ffmning fitn fra Sid til Sid nødvendig; t^t den25

dybere liggende jord, fom engang {iår modtaget en fulb-jtænbSg bearbeidning, bcltølber i lang Tid fut ©fjørheb og grttgtbarljeb, øg førfi efter 6 til 9 Aar, efter jor= dens mere eller mindre bindende 9?atur, trænger den atter til at bearbeides i fuldeste Sybbe, — et Arbetbe, der i befv ærlighed iffe fan faminenltgneé meb jordsS-mønneté fordybning, jordsmonnets fordybning cg dybe fløtning er Saaledes iffe bet famme. 9?aar dybere fløtning ffal gjentaget, bør det (Tee før binteren, og iielft, naar Ageren bet følgende Aar ffal traffes eller fcyrteS meb Sfabfrugter.

Hvorledes en Ager, der er befværct af .QvefgræS, paa lettefte üjlaadç fan beSrtcS derfra.

UfrubSpIanter ere jordbruget til befsær og 6fade, forbi de berøve de dyrfede f lanter 9iæring, ©tandpunft,

Luftens jndvirfnt'ng og ©ollyfet; følgelig ere de bern til hinder i bereö trivelige SSæxt, Sun ved omhygge-lig bearbeidning og Rensning fan et nted Llfrub opfyldt jordsmon gjøres tjenlig til grentbringelfe af nyttige f tanter. At paaføre bet Gjødning, forinden det er renfet, vilde sære at fpilde Gjødning og Arbeide, thi Ufrubet ffulbe derved et'hclbe ny færing for en hur-tigere cg yppigere S3æxt. ®et er faanteget nødvendigere at vife denne Gjenftanb Dpmærffomheb, ba 9iaturen fytteS at gjøre ualmindelige Anfirængelfer for at »eb-h'geholbe bisfe flantcarter. 'JJogle af bern trænge meb Hiøbbente faa bybt ned i jorden, at bet neppe er mu-ligt at naae bent. £oS Anbre banner etjjvert £eb t 3Joben en ny f lånte; ^erti! hore Dvefferne, et af te jiørfte Onder, fom Agerdyrkningen har at bekæmpe; thi de ere undertiden faa indvævede t' jordsmonnet, at de, naar jorden længe bnr »æret under 2)yrfntng, danne en fulbfommen fletning.

0»efferne elffe et fattbigt, h^ft „03ct fugtigt, og muldrigt jordsmon. £)e elffe cgfaa en jevn $late og tage fornemmelig Dsertjaanb der, hwr en urigtig iSul-tur og urigtig grugtvexel finderjSted.

feilagtig (iultur, f. <£x. ©ømmerfæbS ©yrfning 25

dybere liggende jord, fom engang {iår modtaget en fulb-jtænbSg bearbeidning, bcltølber i lang Tid fut ©fjørheb og grttgtbarljeb, øg førfi efter 6 til 9 Aar, efter jor= dens mere eller mindre bindende 9?atur, trænger den atter til at bearbeides i fuldeste Sybbe, — et Arbetbe, der i befv ærlighed iffe fan faminenltgneé meb jordsS-mønneté fordybning, jordsmonnets fordybning cg dybe fløtning er Saaledes iffe bet famme. 9?aar dybere fløtning ffal gjentaget, bør det (Tee før binteren, og iielft, naar Ageren bet følgende Aar ffal traffes eller fcyrteS meb Sfabfrugter.

Hvorledes en Ager, der er befværct af .QvefgræS, paa lettefte üjlaadç fan beSrtcS derfra.

UfrubSpIanter ere jordbruget til befsær og 6fade, forbi de berøve de dyrfede f lanter 9iæring, ©tandpunft,
Luftens jndvirfnt'ng og ©ollyfet; følgelig ere de bern til hinder i bereö trivelige SSæxt, Sun ved omhygge-lig bearbeidning og Rensning fan et nted Llfrub opfyldt jordsmon gjøres tjenlig til grentbringelfe af nyttige f tanter. At paaføre bet Gjødning, forinden det er renfet, vilde sære at fpilde Gjødning og Arbeide, thi Ufrubet ffulbe derved et'hclbe ny færing for en hur-tigere cg yppigere S3æxt. ®et er faanteget nødvendigere at vife denne Gjenftanb Dpmærffomheb, ba 9iaturen fytteS at gjøre ualmindelige Anfirængelfer for at »eb-h'geholbe bisfe flantcarter. 'JJogle af bern trænge meb Hiøbbente faa bybt ned i jorden, at bet neppe er mu-ligt at naae bent. £oS Anbre banner etjjvert £eb t 3Joben en ny f lånte; ^erti! hore Dvefferne, et af te jiørfte Onder, fom Agerdyrkningen har at bekæmpe; thi de ere undertiden faa indvævede t' jordsmonnet, at de, naar jorden længe bnr »æret under 2)yrfntng, danne en fulbfommen fletning.

0»efferne elffe et fattbigt, h^ft „03ct fugtigt, og muldrigt jordsmon. £)e elffe cgfaa en jevn $late og tage fornemmelig Dsertjaanb der, hwr en urigtig iSul-tur og urigtig grugtvexel finderjSted.

feilagtig (iultur, f. <£x. ©ømmerfæbS ©yrfning26

efter een enefte fløtning paa Agre, fom Aaret iforvejen I)ar baaret en ftortt- eller 3?ælgfrugt, bevarer i bøi Grad Oveffernes fortvarcnde Liv og videre Udbredelfe, idet de blive uforftyrrede i de ufuldkomment ffjorttede flovftrimler og i den underliggende raa jord. Dette og ^leining i'urette Tid, tiaar Ageren er for vaad eller for tor, øg en for jordsmonnet upasfende J™^/ er fordetmefie f øvetaarfagen til, at Ovcfgræsfet tager Overbaand.

©fal ett med Dveffer gjcnnanvævet Ager, fom bar baaret Sinterfrugt, til uæfte Aar dyrfes med en ©ommerfrugt, da er det færdeleS godt, naar den firår efter SinterfædenS Afboftiung pleies ganffe fladt eller grundt, for endnu inden Sinteren at funne give den en fuldfommen dçb fletning. j de flefte Tilfælde opnaaes Dvefgræsfets ildrpddelfe paa denne Maade; tljt faaledes uroliget paa ett Aarstid, da plantelivet er mindre virffomt og mindre mægtigt til Modftattd, ud-døer det om Sinteren, opløfes om foraaret og afgiver üRæriug til Ageren, faa at den paafølgettde Jrugt)*æd-»anligt Ipffes ganffe fortræffeligt.

Men er Ageren aldeles forvildet og faa tilbøielig til at frembringe Dveffer, at den iffe ved ovenanførte Selwndling, fatnt ved foftens og Sinterens afvexlende SSetrltg fan befries derfra, da er det bedre, at lade ben em foraaret forblive ubefaaet, for bele ©ommeren igjennem ved gjentagne dpbe fletninger og fraftige farvninger til

rette Tid, da den ftærfe fede begun-ftiger Dvcfrottemcé Udtørring, at gjøre den aldeles? reen. (Srjtirpatoren bør gaae mellem ^Meiningerne og farvningerne, bvorveb ben fterfte Mængde üJodder vil udrives og bringe» paa Overfladen for enten at udtør-res eller at opfamles og bortføres; det ficfte gføvce iffe fornødent med mindre ©ommeren er fiigti.t og fold. jorden maa være vei fmuldret, forinden (hftirpatorcn med Jorteel fan bruges. Man ftiller den da faaledes, at ved ten ferfte (Jxftirpering berøres Ageren alene i Overfladen; fiden ftilles den'til Middeldçbdc, og endelig til fuld Dybde. Sore f mie foraar levtte almtnbe-ligest iffe Tib til al tage fat paa dette Arbeide, form-ben Saarfæden er betroet Jorden; imidlertid funne de > ved føftarbcidet løsrevne Ovefrebder til megen ©fate fæjte fig paanp i jorden; for at forefemme dette, fan man, faafnart jorden om foraaret er ffiffet dertil,27

fade £»ppev(even tneb dobbelt; Mulbfjete gaae tvers over Ageren og lægge jorden i finale, liøic Kamme, — et Arbeide, der Ijycrfcti fræver megen Tid eller Sin-ftrængelfe, men fom fraftigere end noget andet Middel befordrer Jbenftgten. 2>en Saaledes braffede øg tut fuld-fommcn renfede Ager gjodffeS og befaaeS paa fædvau-lig Maade nted binterfæd.

befværeS Ageren iffe af Dveffer i Mængde, fan den, fom befjaibt reiifeS fuldfommen, naar den di;rfeS med bebaffede eller yppede frugter; ifær om planterne fætteS i den Drben, at ^»ppningeit fan fTee baade paa langs og paa tvers.

§ar et jordbrug, der iffe fatteé Slgerlanb, at Jæitipe tneb mange Gveffer, da er det et af de lettefte Midler Hi Cveffernes Itdrçddelfe, at lade Agerftçffet Tigge ubearbeidet i 3 til i Si ar, og imidlertid bcinjtie brt til Græsgang; tbi en ffeeraarig Dfoh'gbed fra flointng og jordens ©ammentrædeit ved D,vægct, overalt ethvert Middel, bvorveb jorden bliver faft, forbrage de iffe, men doe ud af fig fels. Dm bcrfil fordres "mere end 3, 4 eller 5 Si ar,' vil fomnse an paa ågerens beliggenhed og beffaffenjjed; men en længere' $entiggen fan tog alene i fjetdne Tilfælde være fordeelagtig/"

(fn Ager, der er fuld af GvefgræS og iffe mere fan frembære en fuldfommen føugt, er derfor iffe at-beteS forarmet, tpi Dveffertie forlange baade Gjødning cg Muld. SBcroves jorden al grugtbarljed forfvinbe Dvefferne, og fun Gjødning og en feilagtig bctKuid-Img falde dem igjen ti! Liv. jeg bar flere Gange bemærket, at Agre, der formctelft deres forvildede Tit-ftcmb iffe mere formaaede at bære £>avre ved ovenfce-fftevne Sultux ere blevne gjorte faa frugtbare, at de itbett Gjødning i ftere Aar We baaret vige Afgrøder. 2)e dprfete frugters SantrivelSe i en forqvcffet Ager ligger faaledes iffe i Agerens fattigdom, men ffpldes fornemmelig Dvefferne, der berøve'dem -Næringen og fem desuden iffe titlade Agerens fuldfomne bearbeidning. 28

Hvorledes en Ager, der er f aa afkræftet, at den ifrc formaaer at bære en lønnende Afgrøde, uden Attvendelfc

af Gjødning igjen kan forSkaffes F*i'gts

barhed.

Affræftede Agre og Mangel paa Gjødning til famrnet befrugtning givet næjten paa enhver Gaard. Aarfagen hertil maa i Almindelighed t'ffe føget i Agers landett Storrelfe, eller i fanimct urigtige forhold til Gnglandet, men t dettet Utfelheb, i Gjøbningent uhenfigttmætjige Attvendelfe og i et urigtigt balg af dt byrfebe bærter. tinder faadanne Dmftænbigbeder er det en Lyffe, at Slgeren end iffe »eb ben fietteftc behandling lader fig aldelet udtomme eller bcrove alle ftne nærende Stoffe.

2>yt'fet Ageren hvert Aar meb Äornfrugter og an-bre ftærf tærende bæxter, og givet jorden imidlerttb ingen Grfiatning, enten Gjødning, Stoffe, ber funne forvanblet til Gjødning, eller £>vile, da fommer en Tid, tidligere eller fildigere, efter de affordrede Afgrøbert tærende tévne, beirligeté ftørre eller mindre frugtbar-hed og ben frugtbarhedt Tilftand, Ageren fra

førft af befandtet, da jorden fynet fuldfommen udtømt, øg faalebet iffe mere ffiffet til at bære en lønnende Afgrøde. Men nogen piantenærtng bliver dog, felv efter ben ftørfte Udtommelfe, tilbage i jorden, og ftedfe faa megen, fom er.iftar.b til at give ringere pianter, btr iffe fræve megen Ræring, Liv og llnberholbnng i nogen Tib. Senne ubetydelige i'evning af plant ener renbe ©toffe, fom endnu befindes i Ageren, fætter ot iftanbtil, ved beljø-

rig behandling af Agerjorden, at forffaffe den (Sgenffah, efterhaanden at tilegne ftg nye plantenærende Stoffe af Luften; hcrveb bliver Ageren ved fig felv og uden paafortGjød-niitg igjen bragt tilbage til frugtbarhed, fandt denne Raturent velgjørende femmen af jordens fuldfomne Ub-tømmelfe tffe Sted, da ffulde mange Agre, ifær de, fom af Råturen vare Stedmoderlig ubftyrede, af ot for-medelft uhenftgttmætfig behandltitg og Udtommelfe være blevne fatte i en Ttljtand, lig den ufrugtbarefte Sand.

£>c væfentligfte SKidler, font vi funne anvende, for uden fremmede Gjødningtmibler at fætte ett affræf-tet Ager iftanb til at bære lønnende Afgrøder, ere: 1. fremfør AU maa man fevffaanc Ageren forfaafcanne frugter, fom førlange mere -ftæring, end den udmagrede Jord føvtnaaer at give.

2. @r Ageren ftærft leerblandet, eller beftnbeé den t en fetg øg ureen Tilflanb, da virfex eu fra Tid til anden given fløtning allerede meget fordeelagtigt paa famme. 3 dette Tilfælde er det cn 3Tegel, at forffaffe Ageren ett faa ujevn og ftor Overflade fom muligt, fvilfet letteft bevirfes »eb fntale og boie fureftrtmler. 9iaar Agerens Overflade efter nogen 'lid ovcrtræffeé meb Græö eller MoS, da er det raadeligt at udjevnc be føie fureftrimler meb farsen, og lade Ageren blive liggende faaledeé i nogen Tid, indtil den atter begynder at grenncö, da den paany oparbeibes i føie furcjtrim; ler, - nten faaledes, at be nye fureftrimler fontme til at ligge i de forriges Mellemrum, eiler at gorføinin« ger nu fomtne der, fvor fordybningerne før vare.

©ærdeleS velgjørende virfer Sinteren, Afvexling af barme og Skulde, fugtigt og tørt Seitltg paa Jor-ben, af fvilfen Aarfag det er godt, naar man fan lade ben ligge Sinteren over i feie og finale gureflrtmler.

3. <£fter eet eller to Aar bar Ageren fonnebelft beffrevne Omgangsmaade fædvanligen vundet faameget i frugtbarhed, at dett nu er iftand tit at bære en lønnende Afgrøde. ©yrfes ben tiu med Jfpavre og £)»id* fiever eller cn anden pasfcnde Græsart, og benyttes den berefter i nogle Aar til Græégang, da vil den blive fat i faadan ©tand, at dett ved at nyde fantmc Se-fandling font Gaaedené øvrige jorder, fvert Aar fatt give eu lønnende Afgrøde. -J?u befinder Ageren ftg i ben Tilftand, at den iffe alene felv vedligeholder fin frembringelfeéevne, tncn tiltager endog i f rugtbarf ed; naturligviis dog fun under ben Setingelfe, at en ®eel af bens frembringelfer, forvandlede i Gjødning, gtveS ben tilbage, og at ben i forfold, til fammes ©endom-meligfed nyder beferig Sefandling.

4. Sed udarmede og meget lette (Sandjorder, der intet Leer tndefolde, og fom Jntet far føé fig, der veb Tiden og bearbeidningen fatt bringes t »yorraadnelfe og forvandles i plantenæring, er iffe lettelig andet at gjøre, end efter Sefaaening meb GræsSfre, og, om Ab-gang betitl gives, fornemmelig meb faabanne, der tnd-fuge deres mcfte gjæring fra Luften, at give dem en fleraarig £>vile fra f leven, øg imidlertid at benytte bern til Græsning, belft til f aarene, ©ette ©lages jords30

mott ev fortrinlig ffiffet til Græsgang for faar, og efter ingen græsfende Äreature forbeieS den faldende Gjødning jevnere og ligeligere, end efter dt'sfe. Spergel, der vil lyffeS fjer fremfør enhver anden dyvfet flaute, er tillige et fortrinligt foder før Ovæget, font derefter giver baabe megen og fortrinlig feed Mclf. 9?aar fortie Sært af Spergel er afædt, harves Slgerett tilftrceffeligt og tilfaaeé anden Gang i famme Aar med (Spergel. Næstfølgende foraar befaafS Ageren efter tilftræffelig harvning med en fvær harv atter med ©pergel i blanding nteb SfaigræS, elter i Mangel af noget bedre med ho f ve fra Laden. 9Ru forbliver Ageren iiggcttde urørt af ethvert Jiedffab i nogle Slav, og benyttes imidlertid til GræSgang, indtil Græsvæxten førfvtnOcr. har Age-reit endnu iffe vundet kræfter til at hære ett fornfrugt, da sirfer det fædvanlig fordeelagtigt, st pløte den gauffe grundt, hvorpaa den befaaeS med Spergel i blanding med andre paSfenbe Græsarters frø. jtniblertid beriges Ageren faaledeS af den under Græsningen faldende Gjødning, og af f lantelevningerne i cg paa Ageren, at dett efter et far Stav fan behandles Itge med de øv-rige Agre. ©et forfte jndfjeb af Spergelfvo fra Dan-rnarf falder iffe foftbart; ftden fan matt uden ringefie Sanffeligljeb fefv avle det goruodne heraf. Spergelen fan faaes fra tidligt om goraaret til langt ud paa Som-meven, og GræSfct fan, naar fugtighed kgunftiger bærten, benyttes om G Uger, undertiden endnu tidligere, og man laber bet ba, fom i omhandlede Tilfælde, af-græefe. Sr GræSværten yppig, flaaeS ben og giveS kreaturene i Stalden, eller dett gjøres til ho; nien t fidfte Tilfælde, og naar en affræftet Ager dermed ffal gjøres frugtbar, maa Afgrøden, forvandlet i Gjødning, gjengives Ageren i blanding tned god Muld. To og et haM fnud

frø er tilftræffelig til befaaening af et Maal jord eller 2,500 Q Alen. Sæden fpirer meget ulige, øg faaledes fptrer frøet ogfaa meget ulige; Age-ren maa derfor heftes, naar de flcfte flanter vife Tegn ttl Modenhed, frofpergelen ruffes Itgefom Ltin, btnbeS i ftnaa 9Jtg og fætteS enten i iKøf eller trædes paa Stør. Da frøet let' falder af, maa matt bruge gov-figtt'gheb ved Jtuffiüngen, bindingen, hvortil brugeS halinhaattd, og jndfjørfelen, at faa Itdt fom muligt gaaer tilfpilde. TærjTntngen og Rensningen er et let Arbeide. Denne fodeivært er en mntvbeerltg Gave af31

gaturen fer fattige Sgne, bvor andre foderplanter iffe ville voxe. Den er før de fandtge ßgne, hvad Sløveren er før de lerede.

©eftaatr Ageren iffe aldeles af tør Sand, »inder den »ed i tø eller tre Aar at benytte« til Græsga»g, fædvanlig faameget i grugtbarheb, at den ved fjæl» af nogat Gjødning og ett pasfende grngtfølge fan ved-ligeledes i ett temmelig god Gjødniugsiilftanfc.

5. Som almindelig Sfegel antages, at det for enhver affræftet Ager er færbeleø velgjørende, naar den pløieS i meget fatale Teige, øg (fulde ogfaa ingen planter lyffeSiTeigxcuberne, førmedelft Mangel paa frugtbar3ordf S'aa giver dog den Sammenhobede jcrd paa Teigene glatis terne mere færing og oS et ftørre Udbytte.

45 nt i^orbefering af SSordStnonnetS Grnndblan&iitg.

gjed jordsmonnet« Grundblanding forftaaes SSlan-dingsforholdet af de uforanderlige jordarter i famme.

^Blandingsforholdet af jordsmonnets jordagtige sße« fianddele imellem hverandre, i forhold til beliggenheden og Giliinatet, under hvilfen jørdftyffet beftnber fig, be« ftemmer i forening med Mulden dets grugtbarheb. ©en Ager, der ftebfe bærer de rigefte Afgrøder, h0^ ftfferligeit ogfaa i forhold til Stedet og Ölimatet det bebfie og Ipffeligjle Slanbingsforholb. Uttberføgc vi et faadant jordsmon, og »ar det os ogfaa muligt paa det nøiefte at opløfe Samme i alle dets ©eftanddele, faa vilde temte ©plosning dog fun lære oé at fjende det iSlanbingsforhold, fom udfordredes før at danne et frugtbart jorbSmon alene i ben SBeliggenheb og ved de ø»rige got'holde, (mlfe det uuberføgte jordStncn ere underfasede, — men ingenlunde belære os, ©gen-ffaber bet frugtbare jordsmon unber alle 'gorholde øg f tmmelegne maa ^awe.

Seer og Sind udgjøre den bctybeligfte £eel af Agerjorben; fnart h« htirt; fnart denne Dverhaand. f vør ftalf eller Muld \)ax Dverhaaud, er jordsmonnet utjenligt til Agerland.

(ir Seret i for (tor Mængde iilftebe t Ageren, bli= »er det ffadeltgt ber ved, at tuften tideluffe«] ^»orveb 31

gaturen fer fattige Sgne, bvor andre foderplanter iffe ville voxe. Den er før de fandtge ßgne, hvad Sløveren er før de lerede.

©eftaatr Ageren iffe aldeles af tør Sand, »inder den »ed i tø eller tre Aar at benytte« til Græsga»g, fædvanlig faameget i grugtbarheb, at den ved fjæl» af nogat Gjødning og ett pasfende grngtfølge fan ved-ligeledes i ett temmelig god Gjødniugsiilftanfc.

5. Som almindelig Sfegel antages, at det for enhver affræftet Ager er færbeleø velgjørende, naar den pløieS i meget fatale Teige, øg (fulde ogfaa ingen planter lyffeSiTeigxcuberne, førmedelft Mangel paa frugtbar3ordf S'aa giver dog den Sammenhobede jcrd paa Teigene glatis terne mere færing og oS et ftørre Udbytte.

45 nt i^orbefering af SSordStnonnetS Grnndblan&iitg.

gjed jordsmonnet« Grundblanding forftaaes SSlan-dingsforholdet af de uforanderlige jordarter i famme.

^Blandingsforholdet af jordsmonnets jordagtige sße« fianddele imellem hverandre, i forhold til beliggenheden og Giliinatet, under hvilfen jørdftyffet beftnber fig, be« ftemmer i forening med Mulden dets grugtbarheb. ©en Ager, der ftebfe bærer de rigefte Afgrøder, h0^ ftfferligeit ogfaa i forhold til Stedet og Ölimatet det bebfie og Ipffeligjle Slanbingsforholb. Uttberføgc vi et faadant jordsmon, og »ar det os ogfaa muligt paa det nøiefte at opløfe Samme i alle dets ©eftanddele, faa vilde temte ©plosning dog fun lære oé at fjende det iSlanbingsforhold, fom udfordredes før at danne et frugtbart jorbSmon alene i ben SBeliggenheb og ved de ø»rige got'holde, (mlfe

det uuberføgte jordStncn ere underfasede, — men ingenlunde belære os, ©gen-ffaber bet frugtbare jordsmon unber alle 'gorholde øg f tmmelegne maa ^awe.

Seer og Sind udgjøre den bctybeligfte £eel af Agerjorben; fnart h« htirt; fnart denne Dverhaand. f vør ftalf eller Muld \)ax Dverhaaud, er jordsmonnet utjenligt til Agerland.

(ir Seret i for (tor Mængde iilftebe t Ageren, bli= »er det ffadeltgt ber ved, at tuften tideluffe«] ^»orveb32

Ageren i bæde bliver alt for »aad øg fold, og i £ørfc faa fatl, at al bearbeidning bliver næften umulig, og 9tæringsftoffene derover utilgjængelige for planternes fødder. h»or feret derimod fattes, maa herterne favne den til deres Underholdning og til 9færingSftof-feneø Opløsning nødvendige fugtighed. Ogfaa kolber ?eret fcrmedelft dets tiltræffente og bindende Grgenffab, Sftæringsftoffene alt for ftærft tilbage. 3 det ønffeligfte forhold er Leret tilstede, naar jordsmonnet efter hen-figtSmæSfig behandling formaaer at afgive og tilbageholde flantenæringen t et forhold, der er lige tjenligt for bærternes fuldfomne Uddannelfe, fom for gritgt-barhedenS bedligehøldelfe i jorden.

©anden bidrager til at opvarme jordsmonnet, til at gjøre de lerede jordsmon ffjorere, og ved ftn Tyngde til at give de alt for lette eller formedclji Overflødig-hed af flantfteoffe fvamçede jordsmon en ftøxxe faft^ hed. Set pasfelige forhold af i'eer er afhængig af .©andens 9Jatur og beffaffenhed, af de falfljølbige og grovere Sandarter fræve en ftørre jndblanding deraf, end de, fom tf fe indeholde ii'alf, og de af en pulver-formtg ©fiffelfe, der for en 23eel erftatte ten vandbol-dende Kraft i jordsmonnet, bvilfcn det formedelft Mangel af Leer ellers vilde favne.

Ovennævnte rene jordarter, Leer og ©and, afgive vei ingett færing for f lanterne, thi diofeS egentlige færing er baud og opløfte Levninger af 2>yr og f (an ter; de fidfte findes fun i jordsmonnet, det er i den frugt* bare Sort, men iffe t de rene jordarter. Mett efterdi de jordagtige Sele af jordsmonnet bidrage, fom allerede omtalt, til at öolbe bandet tilbage og forfyne f lanterne dernieb t et paSfenbe forhold, tigefom ogfaa til at bevirfe en paSfende fordeling af f lante-.iæringen, og forhindre fam-mes altfor hurtige Opløsning, faa udgjøre de rene jordarter en nødvendig beftandteel af ethvert frugtbart jordsmon.

Om en Ager par det behørige blandingsforhold af Seer og ©and, tunne vi »ed 2)yrfiungeii og af de bærende frugter, uden nogen nøiagtig Unterfogelfe, ti> delig blive »aer. bide »i nu, hvad Ageren fetler, og funne »i forffaffe famme det feilende, faa ffulle »i derved høiügen forbedre famme og gjøre ben frugtbarere, ©er-for bor ingen jordbruger ffye det Arbeide og de Om-fosninger, fom forbedring af jordsmonnets Grundblan-ding medfører, naar Matmaltente bertil formedelft betens33

Sængbe iffe ffulbe blive alt før foilbare. jagttoges derved et rigtigt gorbolb imellem jordarterne, er et faa-tant jorbémønS 25ec|Wmj>eb ttl f rugtbarljeb, under ym? ftgtétnæSjtg Se^anbltng, for ftedfe fiffret. Mindre Ars betbe øg mindre Gjøbning bepøveS nu før at ffaffe rige Afgrøder. Den ftærfefie Gfobning virfer fun forbeel-agtig for en fort Ttb, — en forbebring i SBlanbingS* forlibet vivfer bcrimob for ftedfe. Sove lange Sintre levne oS £tb nof fertil, og paa ©læbeføret bringes let nogle 100 SæS 3orb fra et ©teb til et anbet. Dette færbefeS lønnende Arbetbe gtver oS tillige Seiligljeb tit ogfaa øm Sinteren at bejfjæftige »ore £efte ttl »or forbeel.

At betage en før let og virffotn ©andjord ftn før flore Sitffoittheb, at gjøre ben mere biubenbe, øg at give ben bett Égenffab mere at tilbageljolbe fugtigbeben, er »eb jnbblatibttig af Leer, af muld- og fanbblanbet Seer, falfljolbtg Leer eller Leermergel ftedfe lettere, enb at gjøre et uvirffomt, ftærft leret jordsmon veb ©anb« blanding »irffommere; tjji Leret, og end ntere bet tnulb-, fanb- eller falfblanbebe Seer, lader flg meget lettere ilande med ben fandede Agerjord, end ©attbett meb bef fvære Seer, fml{ct ^anffelig lyffes efter £5nffe. Seer-mergelen, ligefom bet mulb- og fanbbfattbebe Seer, »il til forbebring af et virffomt jorbSnion ftedfe Vtfe fig »trffomtnere, ettd det fiærfe Seer; bet førfte taber, veb at udfætteS for Suften, let fttt ©ammenljængsftyrfe og falder fnart fammen, i Ijptlfett Tiljtaub bet üben Satt? jfelig^eb øg meb ringe Umage laber fig jevnt blanbe meb Agerjorben. ^>erveb erljøtbcr bet for »irffomme jorbss mon iffe alene ben forønffebe binbenbe Egenffab, men tillige en fetere Grab af grugtbar^eb.

Sil matt foretage en faaban for&ebrtng af en fot »trfføm Ager, ba er bet tjenligft at ubgrave eller op-fafte bet

ubforderfige falffjoldige Seer allerede et Aar iforveten, øg faameget muligt ubfætte fatnine fot Seir-ligets Afvexling og jndvtrfning af den frie Suft, hvilfet Peer bebft derved, at man paa ©tebet, l?vør jorben op-fafles, lader den lægge t lange, fmale cg jjøie .£>cbe eller Dynger; naar dtsfe cm Efteraaret bedæffeé meb GranrtiS eller gammel #alm, funne be paa ©læbeføret fjøreé ud og lægges læefeviiS, for cm foraaret at fprebeS jevnt øper Ageren. Sægger ©neen £>inbrmg t

434

beien for jijørfelett, fan man tttcb ett Sneeplov bryde ©eic i pasfende Afftand over Ageren, derpaa Slæderne ftden aflætfet. (bfulde den paafjerte jord, naar ben om foraaret fpredet, endnu »ære forbindende og danne flærfe plumper, fmuldres de ved £>jelp af Tromlen og farven. Gr man forfynet meb en Rulleljarv, fan dette eilert befværlige Arbeide gaae Ijmrtigt 0g let fra ^aanden. Efterat baarfædett er lagt i jorden, nedpløjet forbe» bringtjorben; denne Gang (tillet ploven biot til 2 å 3 Tommert Dybde, og næfte Gang til Mibbelbybbe; trebie fløtning ubforet i fulb Dybde, faa at ploven overalt lommer til at berøre Underlaget, jmellem ferfte og trebie plotning fan Grfiixpatoren til fiørfte forbeel træbe i plovent Sted. Denne Sommer affordret Ageren ingen frugt, da det forte goraar iffe levner Tid til forbebringtjørbent fuldfominen jevne blanding meb Agerjorben. Sfal Ageren iffe famme Gfteraar be= faaet med binterfæb, tnen førft til næfte foraar meb baarfæb, er det færdelet tjenligt, at lade Gxflirpatoren gaae mellem pløjningerne, og tworveb den ljr>ev Gang pillet ttl forfljellig Dybde; tnen tilDyrfning meb bin-terfæb ffulbe Ageren efter faa megen bearbeidning be-ft'ndet aldelet ufh'ffet. j frø o r ftor Mængbe f orbebrtngt-jorben bor anvendet, beroer faavel paa bent fom paa jordsmonnets beffaffenbed. Gr f orbebringtjorben temmelig fanbblandet, og jorbtinonnet mangler al bindende ©genffab, er 300 Sæt, Læsfet til 3 Tønber, iffe formeget for en Tonbe Sanb eller 10,000 O Alen; men enbog biot bet £al»e vil gjøre gob birfnjng.

bil man t Mangel af noget tjenligere anvenbe fiærf l'eer til ben lette Agert gorbebring, da ffeer bent jnbblanbtng ganfle paa famme Maade; fuit at det jtærfe Leer i længere Tid.udfættet for Lufte ilt jnbvirf-tting, forinben bet nedpløiet.

beb jnbblanbtng af Sanb at give betbtnbenbe uvirf-fomme jordtmon en' ftørre btrffoml;eb, bar jeg forføgt, men uben £elb. £avbe jeg dengang fjendt Rulleharven, et færdelet »trffomt Rebffab ttl emuldrtng af ftcrrfe Seerjorder, ffulde det ntaaffee have lyffedet efter Ønffe. brændt Ä'alf, 70 til 100 Tønder paa Tønde Land, ftærf »egetabilff aniitialff Gjødning i fuldfommen fri ff ellec ugjæret Xiljtand, dyb Gultur og Dyrfning af Rodvæxter »g bælgfrugter, tfæv bønnet, ere de ftlfrefie og bcdfte35

Midler, ved h»ilfe den uvtrffomme jord fan gives mere Liv, btrffomheb øg frugtbarheb.

Öitt Aarfagen til det ringe Hdbtttte af Stugfæd, naar famme, fom fædvait* ligt hertillands, følger efter elier .^»avre.

25en erfarne Landmand vil iffe let befluttc fig til at gjøre byg eller £avre til forgængere for binter= rug; tin h«" »eed meget vei, at binterfæd efter byg og £>a»re, endog paa den rigefte Ager, giver et meget ringere Udbytte, end efter Kløver eller Græsgang. Aarfagen fertil fyav man troet at finde i Sommer- og binterfrugtenS nære ©lægt(fab, ifølge jrøffan begge forlange og tilegne fig de famme 9?ccringe|toffe af Ages ren, og faalebeS ffulbe ten foregaaende Sommerfrugt berøve Ageren den til den paafølgenb« biuterfæbS fuld® fomne Uddannelfe nødvendige Underholdning. At Korn* arterneé Syrugtbanttelje fornemmelig er afhængig af bett organiffe SfJlantenæring, fotn befindes i jorden, fordi denS fntaa og faa ©lade tffe formaae at tilegne % nogen betybeb.g 25eel af den t Luften fvævende Kulfyre og det i famme ft'int fordeelte band, har Erfaring fat udenfor al Tvivl; imidlertid er dentte Kornarternes organiffe LivSvirffomhed paa jordsmonnets 9?tgdom h*>er= fen den enefte eller fornemfie Aarfag t btnterfædené maadelige Udbytte i omhandlede Tilfælde. Aarfagen fan faft udeluffende føgeS i den for biuterrugen upaS* fende og feilagtige med;antffe Tilftand, i {witten Ageren ved byggets elier f)avrenS ©yrfning er bleven fat. St uomtvijieligt beviis for Rigtigheden heraf fan hen* tee fra alle jordbrug, hver jjfitgen dyrfeS efter Klø* »er, en lignende bært eller GræSgang. ®en fidfie frugt, paa pvslfcn Kløveren faaes, er fæbvanlig by® eller £>avre, og een enejie ©emmer- og btnter^øile fra ^føining giver Ageren igjen den Kraft og @genffab endog uden Gjødning at bære en fuldfommen Afgrobe af ittug. fattedes Ageren 9?æringSjioffe til

SflugfæbenS fuldfiændige Uddannelfe, faa maatte ogsaa, — naar bet iforvejen dyrfebe byg eller £>avve par Aarfag deri, —

2* 35

Midler, ved h»ilfe den uvtrffomme jord fan gives mere Liv, btrffomheb øg frugtbarheb.

Öitt Aarfagen til det ringe Hdbtttte af Stugfæd, naar famme, fom fædvait* ligt hertillands, følger efter elier .^»avre.

25en erfarne Landmand vil iffe let befluttc fig til at gjøre byg eller £avre til forgængere for binter= rug; tin h«" »eed meget vei, at binterfæd efter byg og £>a»re, endog paa den rigefte Ager, giver et meget ringere Udbytte, end efter Kløver eller Græsgang. Aarfagen fertil fyav man troet at finde i Sommer- og binterfrugtenS nære ©lægt(fab, ifølge jrøffan begge forlange og tilegne fig de famme 9?ccringe|toffe af Ages ren, og faalebeS ffulbe ten foregaaende Sommerfrugt berøve Ageren den til den paafølgenb« biuterfæbS fuld® fomne Uddannelfe nødvendige Underholdning. At Korn* arterneé Syrugtbanttelje fornemmelig er afhængig af bett organiffe SfJlantenæring, fotn befindes i jorden, fordi denS fntaa og faa ©lade tffe formaae at tilegne % nogen betybeb.g 25eel af den t Luften fvævende Kulfyre og det i famme ft'int fordeelte band, har Erfaring fat udenfor al Tvivl; imidlertid er dentte Kornarternes organiffe LivSvirffomhed paa jordsmonnets 9?tgdom h*>er= fen den enefte eller fornemfie Aarfag t btnterfædené maadelige Udbytte i omhandlede Tilfælde. Aarfagen fan faft udeluffende føgeS i den for biuterrugen upaS* fende og feilagtige med;antffe Tilftand, i {witten Ageren ved byggets elier f)avrenS ©yrfning er bleven fat. St uomtvijieligt beviis for Rigtigheden heraf fan hen* tee fra alle jordbrug, hver jjfitgen dyrfeS efter Klø* »er, en lignende bært eller GræSgang. ®en fidfie frugt, paa pvslfcn Kløveren faaes, er fæbvanlig by® eller £>avre, og een enejie ©emmer- og btnter^øile fra ^føining giver Ageren igjen den Kraft og @genffab endog uden Gjødning at bære en fuldfommen Afgrobe af ittug. fattedes Ageren 9?æringSjioffe til SflugfæbenS fuldfiændige Uddannelfe, faa maatte ogsaa, — naar bet iforvejen dyrfebe byg eller £>avve par Aarfag deri, —

2*36

bet familie pære Tilfælde efter eettaarig f »ile uden givett friff Gjødning. Men dette er ingenlunde Tilfælde; thi »ed følgende ^rugtvexel »aa frugtbar jord: kartofler gjødet, Syg i andet, Sløver i tredie øg 9lug i fjerte Aar efter Gjødningen, gi»er 9iugett dog (tedfe en lønnende Afgrøde, — hvorimod den i det tredie Aar efter 23yg, uden Mcllemfomft afÄløver, fun leverer en uftf-fer og farrig 5øft. Det er faalebeö iffe formebelft Agerens Mangel paa 9iigbom, font gølge af den næft-foregaaende Syg* eller favrefæds udtærende Sone, at ben paafølgenbe SWugfceb lyffes her mindre vei, enb efter enten Sløver eller Græsgang, men formebelft ben feil-agtige medjattifle Tilftanb, h^ori ilgeren vcb aarlig Se-arbcibntng er bleven fat. ^øböeudtgheben afr fra Tid til anben at give Ageren f »ile fra Searbetdning, fan berfor iffe beftrideS. Dett er bet, »ed höffcn vt igjen funne forffaffe jorden biin medianiffe ß-genffab, ^»ilfen en uafbrudt Dyrfntng, i gorening med groftens ffjørnende ,jnd»trfmng, fcerø»ede den; men fom dog enh»er Sært, og fornemmelig Sinterrugen, fræ»er, for at lyffes til 5uldfommenheb.

©om (Sxempel paa Unødvendigheden af Agerjor* benS f »ile anfører man gjerne Äjøffenhaverne, idet diSfe aarligen og uafbrudt dyrfes ttted alleflags Urter, uden at jorden bliver træt af at bære fuldfomne grugier, naar fuit en pasfende Afvcxltng imellem de dyrfede flan-ter iagttageé. Dette éxenjpel er dog iffe paSfende, iffe anvendeligt for Agerdyrfcrett. Dyrfede »i alene ©om-merfrugter paa »oxe Agre, da ffitlde benne ©amtnenltg* ning, fom et Sevtis for f vilens Unødsendigbed, maaffee under visfe forhold »ære at antage fom gyldigt; mett ba nu bette iffe er Tilfældet, og vi nøbvenbigen maa byrfe Sinterfæd, fot af Ageren at vinde en jiffrerc og ftørre Afgrøde, faa er ogfaa Sevifet eller ©ammenlig-ilingen meHent fave- og Agerdyrfningen aldeles upaS-fende. ©fulde Gartneren t ftn f ave optage mange faadamte flanter, der, ligefom »ore Sinterfornartet, be-j?ø»ede et fuldt Aar for at naae fulbfommen Mobenheb, ba »ilbe han efter nogen Tib petter iffe ftnde ftg tilfreds-fiillet »ed at afverfe med en ©ommerfrugt, — men ffulde blive nødt til Tib til anden at forunde fin jord £>»ile fra©»aben, og, ligefom »i, at benytte famme ttlDyrf-ning tneb ett eller anden grugt, ter ingen færteleS iöe= avbeidntng forlangte. Den dybere Sultur og rigeligere37

©jebffntng, føtn fæbvanligen. giveS Jfpavejorben fremføt Agerjorden, bidrage naturligviis betydeligen til famtneS florre og vedvarende frugtbarted, — men vare iffe alle de flanter, font Gartneren byrfer, forbetmefie ©om-merSrugter, ffulde de fordele, fom tilflyde #a»cjorben fra Gulturen og Gjødningen, beftndeö utilftræffeltgc til frugtbarhedens bebligebolbclfe.

9taar Rugbeften, fom følge af en urigtigt valgt forfrugt, font enten 33yg eller £a»re, eller af fvilfen-fembelft anden Aarfag, faaer et mindre heldigt lldfalb, røfter Landmanden ftg gjerne med, at Aget en S frugts barbeb bog er bevaret, og at ben paafelgende Afgrøde af den Aarfag vil blive faameget rt'gere. ©ette forpot-ber fig dog iffe faaledeS: frugtbarbeden er iffe bevaret; tl;t efter alle derover gjorte Erfaringer taber Ageren iffe mindre i frugtbarhed efrer en mislpffet, enb efter den rigefte og fulbfomneste Afgrøde. 3a i be flefte Tilfælbe vifer Ageren fig af en miSIyffet £?eft enbog mere ubtømt, enb af en fulbfommen Afgrøbe, men font bog fun mibbelbar er at tilffrive ben mielyffebe frugt; tb i ved feilagtig Searbeibning, »ed Udtærelfe af llfrub, eller »eb en urigtig frugt veiet, taber Ageren mere af fin f rugtbarfeb, enb ben fulbfomnefte Afgrøbe funbe berøve farnme. forøvrigt bevtfer ogfaa bette Tilfælde, at det iffe er den dyrfebe grugt alene, men ogfaa Ages renS feilagtige bearbeidning, font udtømmer jorden.

flnt jordsmonnets Forbedring ved 3nd-virkning af dett atmofph«t?«ffe ßuft.

3orbmonnctö futdfomne Stiftning ffeer fulbjtænbigft »eb en vei ubfort ©omntcrbraf. Seb ©ommerbraf forfiaaer ntan et ©tyffe ?anb, fom man begyttber at culttvere, efterat Afgreben øm hoften er ført deraf, ©en paafølgenbe ©otnmer pleiee bet, farves cg ffjør* nes faa ofte, fom bet finbeS nobvenbigt, og befries fra ©teen, Ufrub og lljevnfcber, indtil -f)øftfæbtiden minber otn Agerens Sefaaening. følgen beraf er, at Sanbet albeteé befries fra UfrudSrøbber og ligeledes fra mange Itfrubéfrø, fom fpire og ft'ben forftyrreS; ogfaa mange Jnfectreder ødelægges/og jnfecter, fom ltbrugeS, bøe fnart, ba be fffe ffnbe planter, fveraf be i bereS l'arve- 37

©jebffntng, føtn fæbvanligen. giveS Jfpavejorben fremføt Agerjorden, bidrage naturligviis betydeligen til famtneS florre og vedvarende frugtbarted, — men vare iffe alle de flanter, font Gartneren byrfer, forbetmefie ©om-merSrugter, ffulde de fordele, fom tilflyde #a»cjorben fra Gulturen og Gjødningen, beftndeö utilftræffeltgc til frugtbarhedens bebligebolbclfe.

9taar Rugbeften, fom følge af en urigtigt valgt forfrugt, font enten 33yg eller £a»re, eller af fvilfen-fembelft anden Aarfag, faaer et mindre heldigt lldfalb, røfter Landmanden ftg gjerne med, at Aget en S frugts barbeb bog er bevaret, og at ben paafelgende Afgrøde af den Aarfag vil blive faameget rt'gere. ©ette forpot-ber fig dog iffe faaledeS: frugtbarbeden er iffe bevaret; tl;t efter alle derover gjorte Erfaringer taber Ageren iffe mindre i frugtbarhed efrer en mislpffet, enb efter den rigefte og fulbfomneste Afgrøde. 3a i be flefte Tilfælbe vifer Ageren fig af en miSIyffet £?eft enbog mere ubtømt, enb af en fulbfommen Afgrøbe, men font bog fun mibbelbar er at tilffrive ben mielyffebe frugt; tb i ved feilagtig Searbeibning, »ed Udtærelfe af llfrub, eller »eb en urigtig frugt veiet, taber Ageren mere af fin f rugtbarfeb, enb ben fulbfomnefte Afgrøbe funbe berøve farnme. forøvrigt bevtfer ogfaa bette Tilfælde, at det iffe er den dyrfebe grugt alene, men ogfaa Ages renS feilagtige bearbeidning, font udtømmer jorden.

flnt jordsmonnets Forbedring ved 3nd-virkning af dett atmofph«t?«ffe ßuft.

3orbmonnctö futdfomne Stiftning ffeer fulbjtænbigft »eb en vei ubfort ©omntcrbraf. Seb ©ommerbraf forfiaaer ntan et ©tyffe ?anb, fom man begyttber at culttvere, efterat Afgreben øm hoften er ført deraf, ©en paafølgenbe ©otnmer pleiee bet, farves cg ffjør* nes faa ofte, fom bet finbeS nobvenbigt, og befries fra ©teen, Ufrub og lljevnfcber, indtil -f)øftfæbtiden minber otn Agerens Sefaaening. følgen beraf er, at Sanbet albeteé befries fra UfrudSrøbber og ligeledes fra mange Itfrubéfrø, fom fpire og ft'ben forftyrreS; ogfaa mange Jnfectreder ødelægges/og jnfecter, fom ltbrugeS, bøe fnart, ba be fffe ffnbe planter, fveraf be i bereS l'arve-38

tilfianb fmrne træffe færing, jordsmonnet bliver £aa bet fulbfomttefte ffjornet, og alle dets Dele paa det fulbfomnefte blandede med hverandre. SarmettS mægtig Mebvirfmng til befordring af jordens frugtbarhed er, fom uomtüiftelig, almindelig erfjendt; denne fordeel tilflyder jordsmonnet i fuldefte Maal fra Sommerluft'

itt'ngett, ba ©olftraaletne opvarme det til en Grad, der iffe opnaaes, naar den er bedæffet med blade, end iffe med den tynbtfl radfaaete Sært. j hvad matt faa fan indvende mod brafningen, vil dog ingen erfaren i'and-mand nægte, at en fuidftændig braf er det enefte Mid-bef, hvorved fvære jorder, ifær t vaade Aar, funne renfes fra Ufrud. Dette alene retfærdiggjer Anvendel-fen af ©otnmerbraf paa alle fvære Jorder. Det er maaffee tffe aldeles afgjort, om jorden under brafnin-gen modtager flere frugtbringende Stoffe fra Atmo-fphæren, end dett afgiver til famme; men bvad man til SiSbed veed, er, at fvære eller leerholdige jordsmon, bev, i fugtige og folde Slimater ifær, ftedfe indeholde fværoplofelig Muld, blive t het Grad frugtbare, naar be Tid tü anden giveS ett fulofomutett finter- og Som-merluftning, eller en fuidftændig braf. binterluflnin-gen opnaaes ved at pløte Ageren i fuldefte Dybde om Efteraaret, da jordens frysning øm Sinteren befordrer benS mechaittffc Deling.

Da Ageren i brafaaret maa tigge ubenyttet, og bøg fordrer faameget Arbeide, ifær der, hvor den ifølge ftn Statur er frugtbarejt, har man længe fpurgt, øtn Sraffcn var faa ganffe nødvendig, og om man iffe for* beelagtigere funbe dyrfe den, endog tned noget Tab af be følgende Afgrøder, ©rfaringett har befvaret dette Spørgsmaal benægtende. Sed ett befiandig Sædavl blev Afgroben ftedfe flettere øg flettere, om iffe alletider t Straa, faa dog i Kjærne, faa at der t tre Aar neppe avledes faameget fom t to; beSubeu befandtcS Ageren, fom fædvantigt efter miSlyffede Afgrøder, faa forvildet, cg følgelig faa ufrugtbar, at man maatte lade den i en 9tab af Aar, for ftden ved ett fuidftændig braftting at fætte den igjen t' frugtbar ©tanb. Saaledes overbeviipt om Umuligheden af at forene frugtbarhedens bedlige-holdelfe i Ageren med en beftatibig Sædavl, begyndte man mcb fterre held at dyrfe andre Afgrøder, fornem-tneltg Srter og bonner i brafmarfcn. Denne Methode hley t nogle Sgne faa almindelig, at man der udeluf-39

fende tillagde bisfe frugter 9?a»n af Sraffrugter. At Sælgfrugterne, fom GÉrter og Sønner, med dere« fiær-fere, wdannede fødder, modarbeide den flabelige faft-£ed og tætjluttede Tilfiand, hvori gjentagen ©æbavl paa famme Ager efterlader Ageren, er ganffe vift; ogfaa tiU »eiebringe SBælgfrugterne ved deres rugende ©fygge en gavnlig Gjæring i ågeren, ødelægge beSuben tiideetø Ufrubet, og »irfc »eb deres ^tnbebe, flærfe og fjsbfulbe Siødder til fonnerelfe af piantenærtugeu. Men efter nogen Tib fom man bog til ben Gsrfaring, at be albrig fulb-fommen erftattede 33raffenS SJtrfning, og at noget $ab af ©æd »ar uundgaaeligt. ©eSuden veed enhver Land« mattd, at SBælgfrugterne tiere ere unberfafiebe Ubelb, end nogen anden ar de almindeligft dyrfede 93æxter, øg at de, naar de inislyffes, ftebfe efterlade Ageren i en faa bøift forvildet Tiljtand, at man alene »ed ett fulb-fiænbig ©rafning fan raabe sBob paa bette Dnbe. Dgfaa fattebeS man, forntedelfi SBælgfrugterne« (tidige Mods ning, Tid til SSinterfæbenø gorberedelfe cg ©aaentng. fertil femmer SJanffeligbebeii, ja Umuligheden af ho« o« om foraaret at udføre Gjødningen paa Ageren, at blande bett iiljtræffelig meb Agerjorden, og i bet fele at bearbeide et leerhoidigt jordsmon til nogenlunde f ulds fommenljcd. ©iSfe Arbeider futtne tffe udfættes til@f-teraaret, tbi det maa (tedfe »ære ett ufravigelig -ftegef »eb ©yrfning af al SSinterfæd, fom følger umiddelbar efter ett attben forfrugt, at Agerens bearbeidning ffeec før forfrugten, faa at fun een plotning for SBinterfæ« den gjøres nødvendig.

Rodfrugter ere i dette Slimat fædvattligen de flet-tefte forgjænger for SSinterfæb, fordi de aldele« berøoe Ageren forbennævnte til frugtbarhed nodoeitdige mectfa* niffe ©genffaber. ©og J>« jeg efter tidlige kartofler, fom bøftedeS i julimaatted, flere Gange havt dett ber* Itgfte Afgrøde af 9iug. Ageren maa da »æret fandet, og SBefaaenittgcn udfættes til September, at Ageren t forveien fan ha»e fat fa-

Sen fortrinligste og maaffee ene tjenlige forfrugt for S3interfæo paa leerheldtge jorder i et fugtigt oq foldt Slimat er Sløveren. ©en beriger jorbett »eb fine fjøre yiøbder og faftige blade, øg h0'ba' Ageren, naar famme i forveien bar nydt henfigtemæéfig öeljandling, faa ffj'ør og reen, at Älø»ermarfen_efter een plotning ligner ett Sk'af-Marf. ©og indtræffer det tffe faa fjel-40

tent t tørre ©ømmere, at Ageren, naar ÄTøverftubben ffal opbrydes, befindes faa haard og utgjennemtrængelig, at fløtning bitver umulig. 3 forventning af en gjen-nemblødende 3iegn maa fløtningen da ubfættes, hl,ors »ed ben rette ©aatib ofte gaaer tabt.

Nytten og Nødvendigheden af Srafningen er faa-lebeS utnisfjenbeltg, og faa meget ftørre, jo mere inn» benbe og

leret Ageren er. ©et maa vei egfaa være let at tnbfee, at ved den ftmple flotning i vore folde føraar og flubfulde Efteraar bliver Ageren »ei »endt cg omrørt, men ^verfen ffjornet, renfet, tilflræffelig luf-tet, eller ett fulbfontmeit og inberltg Slandtng af 3ordS-monnets SBejianbbele meb Gjobningen bevirfet. Denne ømhvggelige øg fulbftænbige Dmblanbing, h»crpaa Sige* xcnS frugtbarbed væfentltg beroer, øg h»øvøm jeg ft'ben ffal hanble ubforligere, fan iffe beforbreS bedre enb »eb en 23raf, ber, efter at Gjøbnittgen er paaført, endnu flere Gange »endes og ontrøreS. Det er en almindelig, men ligefaa ugrundet 3nbvendiitg ntob SBraffen, at den nøböendtgett fræver ArbeidSftyrfenS forøgelfe; tvertimod, thi ©raffen tilfiæder lldførelfen af de øvrige Marf-arbeider meb dett mindfi mulige ArbeibSftyrfe, da 3ordenS Tilberebelfe og Gjødningens Ubfjerfel nu fan ffee paa en £ib, h»or der indtræder ©tilfianb i be øvrige Marf* arbeiber.

SStlbe enhver Sanbmatib, der iffe dyrfer egentlige (Sandjorder, der »eb anbre Mibler funne ^olbes i fulb-fommen gob Drben, braffe et ©tyffe 3*>rb aarlig ttl SSinterfæb, ffulbe han iffe alene bcfte ett rig Afgrøde af benne frugt, tnen al banS 3orb ffulbe tilfidft, naar en henftgtsmæsft'g frugtvexling derl;oS fulgtes, blive fat i faabatt 6tanb, at dett med liden SBefoffntng øg Møie ffulbe frembære aljlagS ©æb og nyttige Græsarter til fuldkommenhed. Af min Lærebog t Landhuueboldnin-gen medbeleS nebenftaaenbe ubforlige

SBeiledning til brakmarkens benfigtSs inæSftge behandling.

§ 1.

511 3ørb, føm for forfte Gang unberfaftes en reen Sraf, ligefom og al ftærf feerraabende 3ord, cm den enb førhen har »æret braffet, bør, naar Skafningen paabegyndes, pleies em Efteraaret i fuldefte Dybde» 40

tent t tørre ©ømmere, at Ageren, naar ÄTøverftubben ffal opbrydes, befindes faa haard og utgjennemtrængelig, at fløtning bitver umulig. 3 forventning af en gjen-nemblødende 3iegn maa fløtningen da ubfættes, hl,ors »ed ben rette ©aatib ofte gaaer tabt.

Nytten og Nødvendigheden af Srafningen er faa-lebeS utnisfjenbeltg, og faa meget ftørre, jo mere inn» benbe og

leret Ageren er. ©et maa vei egfaa være let at tnbfee, at ved den ftmple flotning i vore folde føraar og flubfulde Efteraar bliver Ageren »ei »endt cg omrørt, men ^verfen ffjornet, renfet, tilflræffelig luf-tet, eller ett fulbfontmeit og inberltg Slandtng af 3ordS-monnets SBejianbbele meb Gjobningen bevirfet. Denne ømhvggelige øg fulbftænbige Dmblanbing, h»crpaa Sige* xcnS frugtbarbed væfentltg beroer, øg h»øvøm jeg ft'ben ffal hanble ubforligere, fan iffe beforbreS bedre enb »eb en 23raf, ber, efter at Gjøbnittgen er paaført, endnu flere Gange »endes og ontrøreS. Det er en almindelig, men ligefaa ugrundet 3nbvendiitg ntob SBraffen, at den nøböendtgett fræver ArbeidSftyrfenS forøgelfe; tvertimod, thi ©raffen tilfiæder lldførelfen af de øvrige Marf-arbeider meb dett mindfi mulige ArbeibSftyrfe, da 3ordenS Tilberebelfe og Gjødningens Ubfjerfel nu fan ffee paa en £ib, h»or der indtræder ©tilfianb i be øvrige Marf* arbeiber.

SStlbe enhver Sanbmatib, der iffe dyrfer egentlige (Sandjorder, der »eb anbre Mibler funne ^olbes i fulb-fommen gob Drben, braffe et ©tyffe 3*>rb aarlig ttl SSinterfæb, ffulbe han iffe alene bcfte ett rig Afgrøde af benne frugt, tnen al banS 3orb ffulbe tilfidft, naar en henftgtsmæsft'g frugtvexling derl;oS fulgtes, blive fat i faabatt 6tanb, at dett med liden SBefoffntng øg Møie ffulbe frembære aljlagS ©æb og nyttige Græsarter til fuldkommenhed. Af min Lærebog t Landhuueboldnin-gen medbeleS nebenftaaenbe ubforlige

SBeiledning til brakmarkens benfigtSs inæSftge behandling.

§ 1.

511 3ørb, føm for forfte Gang unberfaftes en reen Sraf, ligefom og al ftærf feerraabende 3ord, cm den enb førhen har »æret braffet, bør, naar Skafningen paabegyndes, pleies em Efteraaret i fuldefte Dybde»41

©fal jordsmonnet fortree fra Underlaget af, er dertil nu ten rette Ttd. faa muldfandede og fandede jor* ber, om Srafntng (jer ffutbc agteS nødvendig, fan tet »ære ligegyldigt, om den førfte fletning iffe ffeer før øm foraaret; et ftærf fandet jordStnøn vil jeg endog fraraade at pleie otn Efteraaret, at det iffe formebelft ÄulbenS ftørre jndvirfnmg i pietet Tilftanb ffal vørde altfor lefl. DeSuben tabeS mange af dets frugtbarere Dele, naar det efter f

øftpleintttg ligger aabent for ©lub og ©torme.

§ 2.

Dett om Efteraaret pleiede Srafmarf lader man ligge ugarvet Sinteren over, for at udfætte en fterre Overflade for Luftens faavirftttitg. Alene i det Til= fældc, at en græSbunben eller med tnange UfrubSfrø befværet Marf optageS til Dyrfning, er det tjenltgt at parve for Sinteren; tjji Grønfværen raadner langt bedre efter farvningen, enb otn gurefirimlerne ligge aabne, og Grææfet tilladet at op ff yde mellem bern. ' Er Mar-fen fcefværet meb UfrudSfre, faa fotnme biSfe efter tib-lig fletning og farvning til at fpire enbnu om Efter-aaret, for at tilintetgjøres ved den paafelgende Sittterfulde»

§ 3.

Sigger Srafntarfen ugarvet Sinteren over, iöærf« fætteS farvningen om foraaret, efterat favrefæden er lagt, eg, om muligt, inbett ©æbfurett eller den ftdfie $ure for Sygget pleies. Tidligere bør denne f arv» nitig tffe ffee, forbi man bør dvæle bertned, inbltl Age-ren grenties; men feller iffe sildigere, paa det at Ufrub iffe tnaa levneS Tib tit at faae ftærfere üftebber, Det er beSuben gobt, om Ageren efter farvningen givcS Tid til atter at grønne«, inden ben anden fletning, efrerat Sygfæden er lagt, og ArbeibSbyretic ere forundte nogle £)ageS fvile, iværffætteS.

§ 4.

Den anden fletning fait iværffætteS enten meb f loven, AI)!cn eller Exftirpatoreu; uten, ba benne Jure bør pleies paatverS, faa er paa teiglagte Slgre Ablen eller Ertirpatoreit at foretræffe; bisfe 3Jebffaber ftnulbrc og ffjørtte deSuden jorden bedre og udrive itfrubSrød-terne bedre enb fieven. fertil femmer, at med een42

%tirpafor udretteä ligefaameget Arbeide føm med tre 5?love i famme Tid. paa jordsmon, der af Gaturen ere meget løfe, fraraader jeg deriinød albeleS 23rugen af A bien 03 GÉxfKrpatorett, jjvorved de tit ubodelig ©fade før SJinterfæden fTulle vorde alt for løfe. (Sfter denne plotning etler Alling fan ftrar barveS Paa tvers med SBrafbarveu, om Marfen bar ligget til Græs, i modfat Tilfælde med lettere £iarper. At udfætte benne £>arv-niiig, inbtil Ageren blev grøn, funde »iftnof være tjenligt, og bør ogfaa ffee paa jorder, fom ere i vei« byrfet Tilftanb; men i den raa Tiljtand, bvørt de poé cS almindeligen befindes at være, fræve Dpbrybning og SØort'øreli'e af ©teen, font man under fløtningen bar fiedt paa, feiders Udj'cvning og fordybningers Dpfyld; ning faatncget Arbeide og Tid, at denne farvning iffe fan øpfætteS, om Ageren til i Midten af juli Maaned ffal »ære færdig for at modtage Gjødningen, j jord* brug med reen Sßraf fan Gjødningens lldfjørfel paa Ageren iffe længere udfættes, deels fordi Gjæringen i Gjødningen ellerS jfutde gaae fomdt, deels for at Age-ren iffe ffal favne Tid til at fætte ftg, forinden ©æd; frøet betroes den. jordflumper, fotn falde paa Ageren, fnufeS ved at lade Tromlen eller 3htllebarvett gaae over bern. ©vor Rullebarven iffe ljaves, og Iwor Strømlen iffe formaaer at fnufe de gardere Veerflumper, flaacS be itu med Klubber, et ganffe let Arbeide, naar man pasfer den rette Tid dertil, bvilfet Gtrfarittg bedfi lærer. Tromlens faavelfom 9tulle|iarveuS Srug medfører beS-udett den 9Jytte, at Gjødningen jtbtn nted ftørre Lett>eb og 9?øiagtigbeb fan forbeles jevnt og lige over Ageren, et Arbeibe af ben bigtiglied, at ©uusbotidcnS Tilfyn bernted aldrig bør favtteö.

§ 4.

Med ben trebie §ure, fom alminbeligen pleies t" famme Retning fom braffuren eller ben førfie fure, bringes Gjøbniugen t jorden, £>ervcd fan Sxftixpato--ren tit Sefparelfe af megen Tid og Arbeide træde ifte* betfor ploven. Men benyttes ploven, pleies benne Gang lettere enb be tvenbe foregaaende Gange, tyoorved Gjødningen, naar den fjerde fure eller ©ædfuren pløies i fuld Dybde, femmer til at ligge, (>vor ben bør, onu frtttg planternes 9iobber.

' (ürfter denne plotning maa jorden befindes faa43

fft'er, at havven fan udrive alle Ufrubørøbber, fem, øm Veiret tffe er meget tørrende, bør opfamleS øg børtfø-res af Ageren,

§ 5.

(Sndelig ptøieS ©ædfuren til fuld Dybde, øg meb faa fmallc, lige og nette furer fom muligt. Sfter foregaaende harvning paatangS og paatsers maa Age-ren nu være næften aldeles jevn, og futt ©por af &etg; tenderne være tilfyne; efter disfe ©por begynder man fløtningen, og dett bygning eller Ophedning, fom Teigene erholde, naar de fire ferfte furer pløiea ttl fuldeftc SDybde og flaaeS faa tæt faintnctt fom tnuligt, er fulbfommen tiljiræffelig tit at give overflødigt Sand Afløb til Teigreuderne, forudfat, at Teigene h«»d en efter jordsmonnets Dfatur pasfende bredde. Crfter denne fløtning, fom ber være fuldført i de førfte 3)age af Augufi Maaned, bliver Ageren liggende urørt i 2 å 3 Uger, paa det at dett nu efter faamegen 33e-atbeidnfug altfor lofe jorb fan fætte flg, tndeu ©ædett JjcirøfS dm; dette har man for ©ædfuren ftedfe fundet gavnligt.

§ G.

j det ©øudeufieldffe bør 5ßrafmarfen faaledeS »ære færdig til ©efaaening i Midten af Auguft Maa; neb. he'e denne Maaned igjennem er »ei gob ©aaetib, men man ter iffe ftole formeget paa beiret, og ®in-terfæben, ifær Sfugen, maa faaes paa ter jord.

j de nordligere (£gne af Landet, h*>or ©ommeren er fortere, Efteraaret tnere ftormende og flubfuldt, og SSinterenS Komme tidligere, maa brafmarfen sære fær-dig til befaaening inden Midten af juli Maaned, her fatt brafmarfen iffe gives niere end tre fløiiitn* ger, bvillet ogfaa maa befindes tiljirælfeligt; thi her »irfer Sinterfulden endnu mægtigere tit jordens ©fjor-ped og Odclæggelfe af Ufrud. Ogfaa fretnffynder f>et det om ©ommeren i længere Tid 'fajt uafbrudte ©øl-lyS llfrudtetS fremfomft, og derfor fan fletningerne og harvningerne til llfrudtetS Odelæggelfe udfores med fortere Mellemrum, j disfe tfgne af Landet ifær, hvor bet tommer faa meget an paa at vinde Tid, bør 4£rfttrpatøren Sed ethvert Arbeide }i»ov bet er tnu-44

ligt, og fornemmelig »ed brakningen, træde istedetfor Ploven.

§ 7.

Sædvanlig givet braftttarfen fun tre plotninger; paa løfe jordsmon er det hfßfr iffe taabeligt at gaae »iberc, men paa bindende jorbtmon betaler ben fjerde plotning ftg rigelig veb en ftørre Afgrøde og jorbt-monnets flotte beqvemljed fil frugtbarhed t ett lang Ræffe af Aar. ©fal Srafmarfen 'formebelft jorbent Lethed futt givet tre plotning et, da opfættet den ferfte plotning til foraaret; ben upløiede Ager fmulbret min-bre af btnterfroften ettd ben pleiede, og faaledet vin-bet Ageren i faftfjeb veb at Itggc u'pløiet Sinteren øver.

§ 8.

bed ©ædetiden, naar jorden et faa tør, at den iffe flæber ved farven, øg jo tørrere jo tedre, harvet Age-ren et ©trøg med ett let Jparv, herpaa befaaentngen uden £>pbøld bor feige; en jtærfere farvning fluide her iffe alene være overflødig, men endog ffadeitg.

Sndelig, efterat ©æden er nedbragt, og alle Teigrender ttted Jpyppeplovcn ere »cl oprenfebc og den opfarede jord med River bragt jevnt ub o»er 3lgeren, gtvet forpløiittngerne ben ftbjic piøining, øg nu maa man tilgavnt oppløse Gnbente af Teigene, fom ben-bingen hflr hindret t at fuldføre i tilbørlig Dybde. patvningen og ©aaem'ngen foretaget strax derpaa, thi her er jorden »eb Arbeibtbprenet Træden gjort fajt nof. Tilftbfi opfaftet en Rende eller liden Grøft mellem forplømiugerne og be ttlfiøbenbe Tetgrenber, hvorefter ben eller be forpleininger, fom løbe langs meb Afføringtgrefterne, gjemtemftiffet paa faamange ©teder,, font det anfeet fornødent til banbrft uhindrede Afløb.. ©aaledes er braflandct i Gef og Alt færdigt.

Det, &»t>ri nian »eb brafmarfent Se&andltng almindelig feiler, er, at ben førfte piøining givet fot ftlde, almindelig i Midten af juli Maaned, hvorefter dett idelig gjentagne bearbeidning bliver iffe alene unyttig, men endog J?cift ffabelig for frugtbar-l;eben. 45

<$t lidet foflbart og let tilgængeligt Fodermiddel.

33eb indtræffende Mangel paa £0 og £>alm, fav= nes iffe biot ©traafodretS nærende Seftanbbele til firea tureneé Underholdning, men Landmanden befinder fis desuden i ftørfte forlegenhed for at ffaffe Bvæget den nødvendige Sugfylbe, der til Sclbefrnbenbe er det lige-faa uundværlig fom foden, ©avnet af ©traafoderet afhfelpeé

fædvanltgft ved at fodre meb ubblobt ftoru ffraa, Meelbriffe, ©ranf eller Äartofler; men herveb foreges ettb mere Sæbfferne i £>pretS Mave, og et fober, der, ligefotn palmen, fan indfuge de overflødige Sßæbjlcr, hvorved bette OrganS ©lappelfe foret ommes og bets fraftfuldere Sirffomheb befordres, bliver faa-meget mere nøbvcnbigt. fobreS t længere Tib meb vandigt eller faftrigt foder, fornemmelig med £>rattf, øg, fom iffe usædvanligt ved Srænbeviinsbrænberieme, dertil funS gives faa meget ©traafoder, fom gjøres nødvendigt til Seblt'geholbeifen af ©«»tygningen, tabe forbøielfeS-9iebffaberne for ftebfe bereS Sirffotnheb til Opløsning af de faftere fodermidler; end iffe det friffe, felobe GræS formaae bc ftben at bearbeide og forvandle i ©aft øg Slob. ©et er ogfaa en alminbelig Äfage, at Ovæget fætter af paa Mclfen, naar bet om Efter-aaret indbindes, ©ett bebjte og operflobigfte fodring meb ©traafober alene formaaer iffe at afvende dette Tab; thi DvægetS af vandigt EfteraarsgræS (Tappede forbøielfes-3?ebffaber formaae iffe at oplofe bet hactvbe ©traa. £ar man forfømt at give Dræget en Gift £>ø eller £alm Morgen og Aften i et far Uger for-inben bet tndbinbeS, fan Tabet af Melfen formebelft en alt for plubfelig Overgang fra »aabt til tørt foder forefommeS ved at tilftaae hver äo dagligen h ©fippe kartofler i 2 eller 3 Gifter, og äJlelffrembringelfen vil Mive overfløbigere enb paa bet panbfulbe Efteraar^* græS. fertil vil ntcbgaae omtrent 2 £d. kartofler, gtnber man, at fobringen meb kartofler fvarer Steg-ring, bor ben ttu førtfætteS; tfi 2 fund kartofler ere om Efteraaret Itge med 1 fund £ø, men længere ben i Sinteren neppe Itge med | fund ‡>e. ©et funbe »ei fyneS, fom om bet fnarere hermed maatte førbolbe fig omvendt, ba kartoflerne Peb længere Opbevaring ubdunfte mange vanbagtige ©ele; men over Nytaar begynder allerede kartoirelmeletS forpanbltng t <Suf=4G

ferftof af Süaturen befierat til den »ordende SpireS førfie gjæring, at foregaae, ç>v>itfet Smagen noffom giver tilfjende. Da Melet er frugtens »æfentligfie 9?æ-ringSmtddel for det dyriffe Legeme, taber den t Særb, fom fodermiddel, i famme forfold fom bün ffrider frem. Man unbfTylbe, at jeg for et ©jeblt'f bar for-ladt mtt egentlige Tretna, hvortil »i nu »ende tilbage.

St Middel, fom i fodertrange Aaringer meget godt fatt træde i halmens Sted, cg fom derhos paa de fiefie Steder er let tilgængeligt, er Granbar. At Granbarret beSuben er mere end et -Jiødfoder eller biot Sugfylbe, er iffe ubefjendt i flere af bandets ögne, hvor det fwrt Slår udgjør en ftcr Deel og mere enb halvdelen af Sinter f oderet baade for heft£ 03 horn-qvæg. At denne fode heder iffe er Stridende imodJfrea-turenes -ftatur, mærfeS allerede deraf, at hornqvæ-get og de unge hefte ifffr nu og da æde Granbar, om de end gaae i den overffødigfte havn. Srfartte Land» mænb fjende ogfaa 9?ytten af Granbar-Dccoet mod Dværfe eller Dværftld, efter at den førfie feber-Til-fianb er øver, og SlümløSningen er begyndt. Tre f ægle af dette Decøet, givet Morgen og Aften, for-forter Sygdommen meget.

3 februar Maaned begynde Safterne almindelig at ftige i Granen, og ta er den tj'enligfl til foder. Man ubføger J>elf* Graner af Mibdclftørrelfe, og, uden at fælde noget peett $ræ ettec afimgge nogen fyed Green, afffærer man, beqvemmefi tned en Sigb, de yderfte Snder af Grenene; disfe l;affeS tned en Ore til 3 Tømmers Længde og iffe fortere, thi ellers »ilde kreaturet fiiffe fig i Munden ttttder Tygningen. Det gaffede Granbar læggeS i et Itar, h^ori 0]eS Sand, cg bli»er faaledeS ftaaende t 24 til 48 Timer, for at uddrage ben ittefie Äo»e eller harpix, efter Jnoilfen Tid Sandet aftappes og flaaeS bort. SlandeS denne Gran-bar-haffelfe med en lige Mængde halm-haffetfr, fan man, faalænge hfl'nten ræffer til, fpare paa Äornet for hornqvæget; men naar halmen fortæret, maa man give Meel, Slib eller fmaaffaarne Äartoflcr paa Granbar-haffclf1'"* fug'eS ^F>affelfen med Saltlage af Stld, giff eller ftjod, eller bett bejtrøeS med fiint Salt, befinder kreaturet fig faameget bedre hewf- ©alt er nedvenbigt t Segyndelfen, tntcn Kreaturene blive vante til bette foder; ftben fortære be det med Segfærligheb,47

øg Ijöcrfcn Melf eller ©mør faaer Affntag derefter, ftorraabet af Granbar* -öaffelfen bør være fortæret fatntne ©ag, fem pandet øm Mørgenen er aftappet; i andet fald taber det baade i Godjjeb cg ©mag. Giflerne bør iffe være ftørre, end at kreaturene funne fortære [amme t 1 til 1| Time; en t>alv ©fjeppc et et paSfeligt foder. Gtoeé til melfenbe fiøer et foder godt £ø om Mcrgetten, fil. 8, 11 øg 2 om ©agen Gran- cg £)alnu£affelfe meb lidt ©alt og Meel paa, cg til Aften et feber £alm, h^eS be »eb godt £iulb øg give mere Melf, enb maafTte Nogen »il trøe, fom tffe har forføgt bet. for £efte, om man forbrer bagtigen Arbeide af bent, maae et fpareS paa Sfornffraa blanbt Granbar--baffelfett. faar £iefien llbflet wnber gobrin* gen, faa har man gjort foderet for fugtigt, cg bør famme nu gi»eS mere tort, cg blandes meb mere korns flraa. ©fulde fireatureneS Excrementer blive meget haarbe, faa

mindffer man Giflerne af Granbar, og fugter jlærfere meb ©alttage. faae kreaturerne tun-fcnt Sattb istedenfor folbt at brtffe, er ber ingen fare for, at Äoven ffal fætte fig i halfen og qvæle bent. ©ette Tilfælde indtræffer fjelben eller albrtg, meb min* bre Granbar4">affelfen iffe har ligget længe nof i 33an= bet. ©il man i et Sar blanbe Granbar=£affelfen meb en lige Stfængbe $efkgjøbntng, falbet efter fodring meb

£a»re og £>affelfe, eller alene godt £>ø, cverøfe ©landingen med fogende SSanb, omrøre ben »ei meb tidt ©alt cg tabe ben Saaledes ftaae tilbæffet i 12 XU mer, inben ben gi»es G»æget, da £ar man et feber, hvorved baade £atm cg .forn albefes fait undværes. Äoett »alfer oøerflcbigt derefter, cg ©tnørret ha^ febme og ttbfeenbe næften fom ©ommerfmør.

Til enh»er £ib fan bet tffe »ære uvigtigt at fjenbe fodermidlernes forholdSmæSftge ©ætb, Om bet f. Er. er huus^clderiff, fom undertiden ffeer, at betafe et ©ftp-pund meb 3 indtil 5 ©hb., naar en Tønde £>a»re fan haveS før 9 fan, tilligemed mere, erfares af Nedenstaaende.

Sotn fobermibler agtes følgende Qvantiteter lmv-anbve tige:

136 |5unb jFjavreforn.

250 — Äløȝ»er= f Hee ©tffe^c.250 Pund bebfte f aatbbunds-fø, ljøflet før grø-

fætningen. 280 — Ttinotjjæufø. 300 — godt almindeligt f 0. 580 — byghalm.

580 — favrehalm, avlet paa Sfylanb,

Sæden ftedfe er tvegrødet. 600 — almindelig ipavrehalm, 600 — Kartofler. 700 — a^ug^altn.

ßm Övægetö 9Jøgt og ^lete.

©et rnefte fø, fom cnduu bjerges l?0® 00, er af albeleS ubyrfebc eller faafaldte naturlige Grnge. 3 ytorge, ligeføm i alle de Lande, tjvor (Engene ere omgivne af føiber, par jorden almindeligen en Dverftødtgbeb af 2Jæbe, der flebfe er jordbruget (Tadeltg. 9taar en faa-ban Sng tageé under ©yrfning, er matt nodfaget til »ed Grofter at affede den overflødige Sæde, og der medgaaer temmelig lang Tib, inden matt faaer jorden i ten Stand, at den er ffiffet til frembrtngelfe af ædlere nyttigere kærter, fom tffe underholdes faagobtfom af Sandet alene. Uden at anfee den overflødige Sæde føm gavnlig for fovæxten, veed man dog, at ben er nødvendig, faalængc ©ngett forbliver uden Sultut, og at f «bjergningen ffulde aftage, øm man afledede ben, uden at fætte jorden under orbentlig ©yrfning. Dm nu hertil fomtner, at denne vattbfyge Sng, ihenfeenbe ttlSeliggenheb øg anden Seffaffenhed iffe lover IjafHg grftatntng for en paa benö Dpbyrfning anvendt SKøte cg befoftmng, faa levner man den urørt, fornøiet meb den ringere Græsvæxt, ben i nærværende Tilftanb giver, sg vender fig til ben, fom tilbybet en hurtigere og fistre ^orbeel. ®et var faaledes ben Gtitg, bet »ar lettere at ppbyrfe, fom førft optoges til Siger, øg fom berveb gav et product af ftørre Særdt, men Ijoovaf dog alene falmen føm Dvæget tilgøde. Man maatte faalebe« er-fare en betydelig fonntttdfMfe i føadmgen øg, fom gølge heraf, tillige t Dvægantallet og Gjøbningfrem-bringelfen ferved fjernede man fig fra bet uvilfaar- 250 Pund bebfte f aatbbunds-fø, ljøflet før grø-

fætningen. 280 — Ttinotjjæufø. 300 — godt almindeligt f 0. 580 — byghalm.

580 — favrehalm, avlet paa Sfylanb,

Sæden ftedfe er tvegrødet. 600 — almindelig ipavrehalm, 600 — Kartofler. 700 — a^ug^altn.

ßm Övægetö 9Jøgt og ^lete.

©et rnefte fø, fom cnduu bjerges l?0® 00, er af albeleS ubyrfebc eller faafaldte naturlige Grnge. 3 ytorge, ligeføm i alle de Lande, tjvor (Engene ere omgivne af føiber, par jorden almindeligen en Dverftødtgbeb af 2Jæbe, der flebfe er jordbruget (Tadeltg. 9taar en faa-ban Sng tageé under ©yrfning, er matt nodfaget til »ed Grofter at affede den overflødige Sæde, og der medgaaer temmelig lang Tib, inden matt faaer jorden i ten Stand, at den er ffiffet til frembrtngelfe af ædlere nyttigere kærter, fom tffe underholdes faagobtfom af Sandet alene. Uden at anfee den overflødige Sæde føm gavnlig for fovæxten, veed man dog, at ben er nødvendig, faalængc ©ngett forbliver uden Sultut, og at f «bjergningen ffulde aftage, øm man afledede ben, uden at fætte jorden under

orbentlig ©yrfning. Dm nu hertil fomtner, at denne vattbfyge Sng, ihenfeenbe ttlSeliggenheb øg anden Seffaffenhed iffe lover IjafHg grftatntng for en paa benö Dpbyrfning anvendt SKøte cg befoftmng, faa levner man den urørt, fornøiet meb den ringere Græsvæxt, ben i nærværende Tilftanb giver, sg vender fig til ben, fom tilbybet en hurtigere og fistre ^orbeel. ®et var faaledes ben Gtitg, bet »ar lettere at ppbyrfe, fom førft optoges til Siger, øg fom berveb gav et product af ftørre Særdt, men Ijoovaf dog alene falmen føm Dvæget tilgøde. Man maatte faalebe« er-fare en betydelig fonntttdfMfe i føadmgen øg, fom gølge heraf, tillige t Dvægantallet og Gjøbningfrem-bringelfen ferved fjernede man fig fra bet uvilfaar-49

figen Nødvendige, atter at udlægge den optagne Eng til Græsvæxt. Man plyndrede jorden saalænge man lunde, ftf efter et far Aar, da 3ordens naturlige Stig-bom »ar faagodtfom udtømt, en uSfel Sornfjøfi istedenfor eit lønnende f o^oft b^rt Aar; og faaledes arbeidede matt fig fattig meb Anvenbelfe af ftørre Møie og 33e= løftning, faa faadanue ©teder, fivor Matfen var mere jevn og ryddelig, og faaledes mere færdig for f loven, gif denne froces burtigere og med faa meget ftørre $ordeel, font jorden ifolge ftn naturlige Seffaffettbeb »ar tjenligere til Dyrfning; derfor finde vi ogfaa Ager-bruget i vt'Sfe Egne Ijøtere drevet, eller, rettere fagt, Agerlandets Udftræfntng ftørre, men ogfaa Ovægaplen tilftdefat, og Ooægbenyttelfen af ringe Særdi. Mange af disfe Landmænd bavc allerede forvandlet ben frugt-bare Matjord til ufrugtbar Agerjord, font viSfeligen ffulde bære GræS, men iffe uden Gjødning og Arbeide, j denne Tilftanb maatte jorden tilfidft nægte fin Dyr-fer det fornødne Udtomme, og Trangen gav ^iam faa-ledes 3tobøxeu i Spænderne; ©foven maatte vige før f loven, og b»or UdmarferneS Udfiræfning iffe befand-tes be|lo vidtløftigere, forvandledes ogfaa ber al dyrfbat Marf i Agerland. Dvæget, fom derefter maa føge Sommerføden paa Slipper og buttbløfe Myrer, fulter nu baade Sinter og Sommer.

j £>aab om forandring i benne Tilftanb, frem-faldt af Nødvendighed eller Ottffe om gerbedring i iffe altid lyffelige Saar, par jeg i det af mig udgivne Ma-gajin fot Landmanden føgt at gaae den imøde med Oplysninger og Anviisninger, vundne af egen Erfaring. Denne Gang vil jeg fornemmelig vedrøre

Manglerne i felpe Ovægrøgtningen.

Erfaring bar lært oS, at Dyr og Sæxter, opelffede i mildere Luftjirøg, inen bidførte, aftage baade i ©tør-xelfe og Gobjjed; dettne Erfaring fan vei tffe befirtdeS, men monne vt tned Gntnb funne »ælte ©fylden fperfor fra os og fajie den paa Slimatei. St funne dog fæite ben Erfaring bminod, at bvad man falder en flet eller-ringere 3iace er ved benføtsmæsfig 9Jegt og flete t begge Dele bleven forbedret. Om ogfaa ßlimatet fytti ffulde være oS noget imod, berettiger denne Omftænbtg; fyeb os dog iffe itl at glemme de uomtvifteligfte

450

ffrifrcx, fom fornuft og S'rfartng give, t Alt at foge at nærme oS fulbfomntenbeb. 3 Almindelighed ere vt med £>enfyn til nærværende Sßmne endnu langt derfra.

Gvægrøgtntngen fan betragtes uttder to perioder; t og udenfor JpuuS. 3 forfie Tilfælde er det meb £ettfyn til Græsgangen og benS beffaffenljeb, famt Ttden at benytte dett t. Dm Mangel paa foder nødet til for ttbltg Ubflipntng, faa er Dvæget allerede ut ful-tet, naar det udføres paa ett Græégattg, fom har tet at give; under ©øgningen efter dc faa Straa, fom ftnbeS tjenlige til Livsophold, nebtrædeS og bedærveS, hvad der bafbe funnet blive til Gavn, om det vat blevet fredet endnu i to eller tre Uger, — og Mangef paa nødvendig Udregning af Cvægtallet i forhold til f øberfurraadet foraarfager Saaledes et dobbelt Tab, nem-lig i jnbfomme og Græsvæxt, følgen af denne for-feelfe bliver da fom oftefl, at man af Mangel paa GræS-gang nødes til at flippe det forfultne Dvæg paa gene ftrax efter Jpøbjergittngen, biSfc af bet

fornietelfi Mangel paa tilflræffelig færing ftetfe om-vandrende Dvæg optrædes og tabe i frugtbarhed.

Smedens Kreaturene foge og nyde fin gøde paa Marfett, paefe og røgte fig felv, er ©ercit uden al anben Møie enb ben, at benytte Melfen, og fan faa-lebeS anvende ftn Tid og ArbetbSflyrfc paa jndfamling af binterforraabet, denne Dmforg, der egentlig gjør hele vort .'jordbrug faa mærfelig uligt bet t milbere Glimater; men bet fyneS ogfaa, fom benne Anfltæn-gelfe faalebes har mebtaget alle hans Kræfter, at han jtben iffe formaaer at varetage bet bigtigfte:

DvægetS 3?ogt utben £uus.

2>et førfte, fom berved fræver ©erenS Dpmærf-fomheb, er DvægetS bolig, og for bebligeholbelfen af en gob 9Iace, ligefont og for at vtnbe i Tib og Arbetbe »eb fobringen, er et rigtigt Anlæg og henftgtSmæSftg jndrctitiiig af fæhufet af mere betybenheb, enb matt i Almindeligheb fyneS at have formaaet. At bet bøt være bygget paa et funbt ©teb, luftigt øg rummeligt, famt anlagt faalebeé, at bet gjør fobrtngen cg ban-bingen let, ere bilfaar, fom man fun meget fjelbent hat taget £enfyn til. $æhufene ere fædvanltg fmaae, trange og laye; byggebe af Gran eller andet umobent Tent=51

mer, fiaae de Sjeldent i 30 Aar. fulde af Kreaturer, ere de ogfaa ftedfe fyldte meb en ftærf Dunft, fom, i forening meb ben feilfttlbe jnbretntng at ftille Gvæget nteb £oveberne imob bæggen, bibrage til £ufett pa* ftige forraabnelfe. Da fobrtngen (feer veb at bære f oberet inb i baafen, ilive Kreaturene overjjyllebe meb alffent Affalb af Roberet, fom fætter ftg veb £uben og er bent en beflanbig plage, faameget mere fom be ofte ere faftbundne i Syv Maaneder, og i al benne £tb ube af 6tand til felv at befrie fig fra benne Uleiligl;eb. Raar nu fertil fommcr, at i fæhufene favnet fæbvan-ligen baade Krybber og .f>æffer, at fodret faftes i baafen, höov vaab og tor føde ftiart bringer Matfen i Gjæring og forraabnelfe, faa er bet vei let begribe-ligt, at benne Rogtningémaade maa lede til Dvægett bantrtvelfe, Affommett ©tanbtning i bæxten, for-mindffelfe af Melfen og begrundelfe af farlige ©ygdomtne. bed Røgtning at befrte de bundne Kreature fra ajfal-bende £aar og al ben Ureenltgl;cb, fom t faa lang Ttb fæfier fig veb £>udett, er paa meget faa ©teder bruge-ligt. Det £ele vil heller iffe blive anderledet, faalænge Dvægett Røgt er overlabt til bet qvtnbeltge Tjenejle-tyendet Omforg, og heri ligger for en flor Deel Grun-den til den Afmagt, frøori denne hovedfageltgfte ©eel af Landmandent forretninger befinder fig. Lad være, at bet ettbnu iffe fait iværffættet paa attben Maabe t bondent Gaard, men hot GÉmbedtmænb og faafalbfe Proprietairer, der bruge en flor Deel af Lanbctt jorb, og hot frille man gjør fordring paa nogetflagt tlem i deret handling, hot ditfe jordbrugere nærer man forhaabning otn at væffe Gftertanfen ved at lede bern til nærmere betragtning af Gjenftanbeu.

Mange £uutgjerninger og vis fe goræblittger af Sanbmanbent grembrtngelfer futtne og bor forrettet af Cvinben, og hvortil hun er mere ffiffet enb Manben; men er bet berfor tffe til Atle, og ber maa gipet en Grænbfe imellem be for begge hebft pasfende forretninger, fom Grunb til beret fordeling, brygge og bage m. m. ere førretninger, fom i l^ele fanbet forrettet af Ovinden, og fan iffe en anden Gang. Sab henbe fytfelfætte (tg hermed, og meb foræbling af Melfen, fom hun har Snlæg og Dygtigheb til; lab hende for-øvrigt gaae tilhaande, naar og Ijvør det gaaer an, men troe tffe, at fordelen bliyer ben fatnme, om DyægetS

4r52

Nøgt øperladeé fil hende, eller øm famme beflyves af Manden, faldt til anden £>uusgierntng, fom alt for ofte indtræffer, fovSoittmer h"n Negtntngen; Ihui bar heller tffe Mandens ©tyrfe og lldboldenhcd, og man har he,lt>£ famme Steøføurcer for jværffættelfen af meddeelte.1 f orffrifter. Dm Autoritet behøves, være det fagt, at i England bar Dmhaudlede for længe fiden faaet denne Sletning, cg hele Dvægrogtuingen er faa aldeles ude af DvinbenS Mænder, at" iffe engang Malf-ningen pevev hende til, øg det faavel bos den egentlige Sonde, fom paa J^erregaarbene.

At foretage en indgribende forandring, h»dr faa-ban ftnbeS itcdvendig, maa sære en Sirfning af tnoben f røvelfe cg deraf vunden Dvertydelfe cm Nytten af en anden behandling af Gjenftanden, — men denne bor cgfaa begyndes og udfores efter faft flan, tl>t udeit dette fan golgcn blive et dobbelt Tab. Et godt for-flag, flet udført, virfer ffadeltgt endog paa Ombcmmet, cg en gammel fordom faaer ny Styrte af en utiSlyf-fet forandring. Den nye Drdntng maa baanbhæveS »ed fiabt'gt Titfyn, uden I?vilfet de bedfte foretagender ffulle miSlyfkeS.

Tit .Kreaturenes fleie inden Jfmus borer »æfentlig at famte og berede det feber, fetn ffal nyttes om Sinteren, og dettes 23effaffenheb er »isfelig iffe ligegyldig. Meget og maaffee det mejte £e bedærveS t det bedfte ©jergttingsveir førmedelft urigtig Sehand^ ling. Ujevn Tørring gjcr, at en Deel fcinmer ind. faa vaadf, at det tager Savute t Laden, bliver muggent, eg taber baade Kraft og Smag, — medens en anden Deel er berøvet al ben Saft, bet t fig felv eier, forbi bet forlænge hav »æret udfat fer Sol og Luft. 3eg tttb^ tager berfor her ben t min

Lærebog i Saudhuusholb-ningen meddeelte

Seitebniug til .P>øbjergtringen. ..

„Seb £objermngen følmme tvende Dmftæitbigheder fornemmelig i betragtning: 1) Siben, naar Græs-fet ffal flaaeS, og 2) Maaden, hvorpaa £>ø-bjergnittgen med fterft fordeel fatt tværf* fættes.

1. Ttdett, naar GvæSfet ff af flaaes. Meningerne angaaende ben rette ©laattetib ere forffjellige,53

Stegle &olde det for fordeelagtigt at flane, naar Græs» fet ftaaer i blomfter: Andre, naar GræSfet {røv fafiet fit frø. Erfaringen fovfajtcr begge Meningev. Af-flaaet GræSfet tnedenS det blømfker, tabeS betydeligt baade i Mængde og Godhed; bjerges det derimod forft efter at fwve faftct frø, ledfageé denne fremgangsmaade i flere henfeenber af betydeligt Tab: I) hefter man et fraftløS, haardt Straa uden Saftrige blade, eller halm, der giver Dvæget fun liden færing; 2) udmattes Engen betydeligt ved at afgive færing til froets Dan-nelfe; 3) forjtnfeS Eftervæxten, der forft maa udfprtttge fra fødderne, istedetfor at det famme GræS, naar det afflaaeS forinden fredattnclfen, vedbliver at voxe; en-delig 4) feraarfageS Iwvcb, at Græsrødderne udbøe, naar efter ©laalten langvarig Tørfe indtræffer, ©ette Onde anfeeS almindeligen font ert følge af, at GræS* fet afflaaeS for nær jorden; men den Eng, fom IjøfteS i rette Tid, eller forinden frøfætningen, ffadeS aldrig af den faafaldte Liaabrattd. ®et er endog fordeelagtigt, at afflaae GræSfet faa nær jorden fom muligt, thi een Tomme nærmere bunden giver dobbelt faa meget eg langt fraftigere hf end tre Tommer af TopgræSfet.

At folge Middelveien er fjert, fom i alt Andet, det bebfte. Til den Ende ftaaer man Engen, naar te flefte Urter og Græsarter paa det nærmefte ere afblomftrebe. Alt hø, fom bjerges af GræS, ter nyiigcn er afblom-ftret, beholder fin naturlige farve og Lugt, pütlfet for-nemtneltgen attraacS. Man faaer iffe, fom fæbvanligt, fporge Almanaffen tilraadS angaaende den rette ©laatte-tid, men tage Tegn af visfe SBæxterS bloutflring. Raar fileverblomfterne begyttbe at vtSne, og Eng Trolurt og funb Äoføde staae i fulde|te flor, ere de flefte Engplanter paa det nærmefte afblomftrede og tjenlige til at hofteS. Alle ftore og grove Græsarter bør ftaaeö S Sage efter at væve gaaede i Ar; og alle flattier, fom opvove paa fugtige ©teder, bør hofteS for Mit-fotnmer.

2;) Maaden, hvorpaa hobjergningen tneb Størft fordeel iværffætteS, h«ved er fornemme-lig at iagttage, at GræSfet herolder fin naturlige farve og Lugt, font %ndemærfer paa Äraftfylbe og behagelighed. farve og Lugt tabeS fun, naar GræSfet i længere Sid udfætteS for langvarig og brændende hede, for langvarig Regn, eller for hVPM Afvexling af barme54

»g fugtighed, ©fyggeterret hø, der faa lidet fom muligt har været ubfat for SSetrligcts f aavirfning, er faa-ledeS det bedfte, og den fremgangsmaade, der laber GræSfet raeefi t ©fygge under Tørringen, er derfor ben fordeelagtig^. bed den fremgangsmaade, fom i det følgende ffal blive viift, erholder Græsfet al den ©fygge og al den beffjærmelfe mod beirltget, font im-der'aaben himmel fan forfTaffeä det; og naar hertil lommer, at denne fremgangsmaade tillige fræver de færrefie hænder, følgelig den rnindfi befoftelige, ntaa den i enhver henfetnde fortjene fortrinet fremfor den almindelige.

bed ovennævnte fremgangsmaade bliver Græsfet liggende, ligefom det falder fra Liaaen, paa ©faaret, itden at fpredes, indtil det befindes faa tort, at det, efterat være luftet i nogle Timer, fan jættes i ©aater eller fjøres hjem. Under vedholdende tort Seir »il det iffe befindes'nødvendigt at fætte det i ©aater. iftaar høet er 2, 3 eller 4 Sage, efter Græsfet s og beiretS SSeffaffenhed, gammelt paa ©faaret, »endes det t Mor-gettftundcn, efler faafnart Suggen er af Marfen; firår efterat Alt er »endt, begynder man at fprebe det ub, og fieer begyndelfftt med de førft »endte ©faar. Saaledes forbliver £>øet liggende ttl oøer Middag, ba det famles og føres i Laden. Men otn Jpoet efter disfe far TimerS Luftning tffe befindes faa tørt, at det med ©tfferhed fan indtages, og man iffe tør ftole paabei-ret, bringes det i ©aater. (£r SSeiret truende, øg hoet jtæften tørt, bringer man det lige fra ©faaret i ©aater, font fætteS ftorre eller mindre, efterfom £øet et niere eller mindre tort. ho, befleint til hcfieføber, bør ftedfe faa-tes, paa det al gugtighed fan bortdampe, inden det føres i Laden, for Melfeqvæget anfeeS derimod det ufaa-tebe ho, der indeholder al den bædffe det fan, udett deraf at tage ©fade i Laden, tjenligft. for at fore-Jomme, at hoet iffe ffal tage barme i Laben, faltes bet, og vil | TønbeSalt for Iwrt 100 ©fpd. ho befindes tilfiræffeligt.

Ovæget fortærer det faitede ho med ftørite begjærlighed, triveS bedre derved, end ved bet ufaltede, drtffer ftærft og melfer vei derefter, faa ct Sag ho af omtrent G Tommers Tyffelfe fpredes ©alt, faa tyft, fom man almindeligt faaer havre; derpaa atter et lignende Lag ho og noget ©alt, og faaledeS, indtil alt hoet er indbjerget.55

Bed »cmffeligt £)øftvcir vil bef befmbeS tjenligfl, öt famle det paa ©faaret fenvisttebe Græé i ganffe fmaa ©aater, der, ørn det ugunftige Seir vedbliver, mt og da otnfætteS faalebeS, at Sunbgræéfet, fom ellerö ffulde tage ©fade, nu fominer overft for at tufted* Man foge at nndgaae et fædvanligt feilgreb, itemlig of frygt for at £>øet ffal tage ©fabe i ©faaret, at »ende det paa en 2>ag, ba man ei feer fig fiffer for 3iegn; tf i gjennembløbeé bet falvferrebe £ø, er bets 3?ærb betybeligt forringe!. £oS mig far GræSfet »eb ugunftigt 33eir lagt i ©faarene i 3 Uger, uden at ttbe tingefte ©fabe beraf.

fordrer 9?øbvenbigfebeu at bjerge falptert læggeé bet lagvüé meb £alm, fom tiftræffer fugtigfe-den og berveb bevarer £øet fra Sedærvelfe. £>ar £eet atlerebe taget ©fade af formegen fugtigfeb, bliver bet »eb at falteS tilftræffeligt eller med en dobbelt portion ©alt iffe alene uffabeligt, men endog mere nærenbe fov kreaturene".

Mange følbe bet for nyttigt og tilraadeligt, at labe Græsfet en og anden Gang ftaae til Modenfeb, for »eb bet affalbne frø at bevtrfe Engen© Sefaaentng, og, fom gølge beraf, GræsværtettS formerelfe. ©enne Mening er imtblertib urigtig; tfi man vil ftebfe ftnbe den tættefte og fulbfomnejte Eitg'bunb ber, fvor Encæn ftetfe far »æret foftet, forinden frøet f avbe naaet Mo-benfeb. Jövov Engen nyder omforgsfulb SSefanbling, udebliver iffe Græsværten, meb mindre Grunden trænger til forbedring, i fvilfet Silfælde al Scfaaenittg er unyttig.

Udfodringen

«r i Alminbeligfeb baade til Tid og Maade feilagtig; bet er iffe not i Tide og Utide at fafte for kreatu--rette, endog i Overflødig fed, £>ø og £>alm. Seforbrer Snbretntngen i fæfufet tiütgc 33ragningett af foberef, Mi»er Tabet faantegtt ftorre. Men pigen far meget mere at fy gie med, foruden fvab egentligen fører til kreaturenes 3fogt og Melfens' foræbling, og jo mere fun desforuden fan overfomme at gjøre, bc(Te mere for-nøiet er man, og dette leder tit den magelige Ubvei, at lægge for en ftørre faafaldet Gift, ofieft beftaaenbe af

og •öalm fammenbtanbet, fvoraf kreaturet for-56

danser en fr or ©eel, fem det træffer under fig, da bef »tf ffilte det mere velsmagende fø fra f almen, fem Gifter, ttldeelte paa beftemte Tider i de fortelte Sage, cg fer Gifter, naar ©ågene blive længere og Cvæget uroligere, er den bedfte febringsmaadc. 9?eengjeringeit bør foregaae, medens Dvæget æder, at i fæ|ufet fan »ære roligt, naar Søen j>ar lagt fig til SWo; ibt Gaturen fordrer kolighed, for at danne det fede eller fløden i Melfen. ' Morgenmelfen offætter derfor »eb lige Temperatur mere flede end Aftenmelfett.

Til Sføgtningen berø »æfenüig, at Dvægct |tolbe« reent; dertil fordre« iffe mere enb en eufelt ©frabe, og en ter f almviff, men fom bor bruges dagltgen faalebe«, at Kreaturene befries fra affalbeude faar, bvilfe eller« plage bent uop^erligt. ©a det forti emmeligt er paa ben øvre ©eel af Legemet, f alfen og 9içggen, at Dtegt-ningen forrettes, medtager det iffe længere Ttb og mere Arbeide, end den ©amling af £aar, fom Ijerveb ßtn= be«, rigelig erftatter, og 9føb»endigbcben heraf be»ife« ettdog af Dvæget fei», fom »illtgen overgiver Maden for at overlade fig til demte 2Jelgjørenljeb af Røgteren. SSeb at tt'lftaae bvert Dvægbø»eb 2 til 3 Pund falm-ftrøelfe om ©agen befrieé bet fra at ligge i ftn egen llreenltgljeb, Ijvorveb det« Trtveligljcd meget befordre«, ©a f almen tillige opfanger Urinen, »indeö fjerveb og= faa mere eg bedre Gjødning,

©ut 9lødveitdtg^eden af J&øffpløtntng.

jbvotvel Ageren« plotning om f eften er af mindre SBtgttgpeb t ntange andre Lande ettd fjoö o«, anfee« ben bog føm aldele« fornøbett til frugtbarhed; derimod fjo« h»or Sinteren paa be flefte ©feber fommer tibligt ncf, men foraaret for bet mcfte alt for fildigt, er det ganfTe almindeligt tffe fer om foraaret at gtve den aabne Ager den førfte pløjning eller Auning. Man vil lja»c erfaret, at denne nedarvede SSrugémaafce tjener til at forege Agerens frugtbarhed, fom devinted ffal Iw^e »üft fig at aftage fer dettt, fem til forføg £a»e ladet den løftede Agér vende om fefien. fave faadanne forføg »irfeligen Misvæxt, eller en vingere Afgrøde ttl 56

danser en fr or ©eel, fem det træffer under fig, da bef »tf ffilte det mere velsmagende fø fra f almen, fem Gifter, ttldeelte paa beftemte Tider i de fortelte Sage, cg fer Gifter, naar ©ågene blive længere og Cvæget uroligere, er den bedfte febringsmaadc. 9?eengjeringeit bør foregaae, medens Dvæget æder, at i fæ|ufet fan »ære roligt, naar Søen j>ar lagt fig til SWo; ibt Gaturen fordrer kolighed, for at danne det fede eller fløden i Melfen. ' Morgenmelfen offætter derfor »eb lige Temperatur mere flede end Aftenmelfett.

Til Sføgtningen berø »æfenüig, at Dvægct |tolbe« reent; dertil fordre« iffe mere enb en eufelt ©frabe, og en ter f almviff, men fom bor bruges dagltgen faalebe«, at Kreaturene befries fra affalbeude faar, bvilfe eller« plage bent uop^erligt. ©a det forti emmeligt er paa ben øvre ©eel af Legemet, f alfen og 9içggen, at Dtegt-ningen forrettes, medtager det iffe længere Ttb og mere Arbeide, end den ©amling af £aar, fom Ijerveb ßtn= be«, rigelig erftatter, og 9føb»endigbcben heraf be»ife« ettdog af Dvæget fei», fom »illtgen overgiver Maden for at overlade fig til demte 2Jelgjørenljeb af Røgteren. SSeb at tt'lftaae bvert Dvægbø»eb 2 til 3 Pund falm-ftrøelfe om ©agen befrieé bet fra at ligge i ftn egen llreenltgljeb, Ijvorveb det« Trtveligljcd meget befordre«, ©a f almen tillige opfanger Urinen, »indeö fjerveb og= faa mere eg bedre Gjødning,

©ut 9lødveitdtg^eden af J&øffpløtntng.

jbvotvel Ageren« plotning om f eften er af mindre SBtgttgpeb t ntange andre Lande ettd fjoö o«, anfee« ben bog føm aldele« fornøbett til frugtbarhed; derimod fjo« h»or Sinteren paa be flefte ©feber fommer tibligt ncf, men foraaret for bet mcfte alt for fildigt, er det ganfTe almindeligt tffe fer om foraaret at gtve den aabne Ager den førfte pløjning eller Auning. Man vil lja»c erfaret, at denne nedarvede SSrugémaafce tjener til at forege Agerens frugtbarhed, fom devinted ffal Iw^e »üft fig at aftage fer dettt, fem til forføg £a»e ladet den løftede Agér vende om fefien. fave faadanne forføg »irfeligen Misvæxt, eller en vingere Afgrøde ttl57

feige, maa Aarfagen »isfeltgen iffe fegeS i feftpletV ritngen. SHangeaavig Erfaring l)ar o»erbe»tifi mig om, at jntet er nødvendigere til tigerens frugtbarhed, enb at man firår om f efien, naar ©æden er i fuue, pleier al beit Ager, fom til foraaret ffal befaaes eller byrfeS meb ©ommerfrugter, med Undtagelfe af ftærf fandede jordsmon, naar de tillige base ett ^eldende Selfggcn* bed; endog under faabanne Dmflænbtgbeber bar jeg bes fundet fejipfetningen fordeelagtig, naar Ageren par været meget ureen.

fenftgteit med al fletning er fornemmelig at ff)ørne og lufte den famntenpaffebe jord, og faameget muligt at ferfiyrre Ufrud, jufeeter og Drme, bvoraf nogle om foraaret foge deres Næring i den ubfaaede ©æd, andre t' be fpæde f lanterö Nødder, og gjøre derved ftørre ©fade, enb man almindelig troer. 3)eit Aarstid, fem fortrinligft befordrer omtalte f ovedformaal, bor matt upaatvivlelig give fortrinnet. ®et er begribeligt, at en jorb, fom lader ftg fammenpaffe til ftørre Tætfjeb og ©etgbeb, maa ttøbpenbtgen i famme forfold, fom de fammenpaffende Sræfter i længere Ttb faae udøvet bereS SStrfnittg, blive tættere, feigere og fværere »eb alt Arbeibe. Dm bet nu iffe fan negtes, at al jorb er, mere eller mindre, af faadan 23effaffenj?eb, og den iffe oppIeteS forinden følgende foraar, faa er det uomtvijteligt, at dett bliver levnet den længjie Ttb til ©ammenpafning, fom nogen Agerjord fatt giveS; og ba den fæbvanlige fammenpaffende Sraft, font jorden paa fin jevne Dver-flabe erfarer, unber bet ben ligger urørt, betydeligen foreges af degnen omfeften, faa maa en faadan jorb ont goraaret naar ben pleteS, ljas>e faaet al dcit Tæt-peb og ©etgbeb, den nogensinde fan vinde, og faaledeS gjöre foraarearbeibet jjøtfi bcfværltgt. jndfalder ftærf Terfe oin foraaret, faa forbes bctt jevne og fatnmeH* iryfte Dvcrflate til en faadan faS^eb, at alt Arbeide da bliver umuligt; man maa ba ferji afvente eit gjens netnblødenbe Negn, titen imidlertib gaaer den rette ©æbtib ofteft tabt.

At ogfaa Ugræsfet under Agerens længere J&»tle flaaer fiærfere Nødder, ber føge bybere iteb/cnb at be üden »eb fletning fuldfemmen funne udryddes, vil et flygtigt 33UE paa »ere ©emmerfædmarfer i Almindelig* beb funne opcrbedfe os cm.58

Dgfaa turde vei de fig i jorden opholdende jn-fecter og Dvme, hvoraf nogle, fom bemærfet, fortære ©æblornet og andre ©æbptanterneS Robber, i denne Tid have undergaaet en forvandling og befmbeS fliffebe til mangfoldig gormerelfe af fin ©lægt, hvori de paa ingen Maade hindres, naar jorden i faa lang Ttb JevneS urert.

£>en af Sfogle paaregnebe forbed af Græsningen paa de afhøfiebe Agre befales alt for dyrt, thi UgræS-fets Slodder mangfoldiggjøres og vinbe i ©tyrfe i famme fwtjotb fom ©tilfe og ©lade af Kreaturene opædes, cg tffe mere bele meb fødderne noget af Skæringen, ©eraf ligefom ogfaa af forminbffelfe af den Gjødning, fom Ageren ffulde ba1?« vundet, om Ugræsfet til forraadnelse var blevet tiedpløiet, tilligemed ben ©fade, Grøfterne maa erfare af Kreaturenes Træden t ben op; blødte jord, er det flart, at Kreaturenes GræSntttg paa Agrene om ©aften er tit aabenbar ©fade.

Den Udludning, fom Ageren ffal Itbe, naar betl om Sinteren ligger opploiet, er fun til i jndbilbningen, men iffe i felve Roturen. Al Erfaring vifer, at jo mere et jordsmon udfættcs for Luftens paavirkning, jo mere tiltager det i frugtbarheb. jorb, opfaftet af Grøfter, befindes aldrig tjenlig til Grruærelfe for bær-ler, forinden ben nogen Tid forud har været udfat for SuftenS paavirkning.' Opfaftes Saadan jord i Dynger, »il det befindes, at den jord, font danner Overfladen af Dyngerne, og fom fornemmelig har været berørt af Suften, tillige er den frugtbarefte. ©fulde nu Regnen ®m ©øften og ©neevandet om foraaret virfelig ud-magre jorden, faa maatte ett faaban jorddynge, fom ifølge fin form langt mere end Ageren er udfat for Udludning, i hotcfte Maade træffes udludet og tomt for al færing for bærterne, bmllct Erfaringen dog albcteS benegter.

At jordsmon, bcr ifølge bereS Ratur ere løfe ei-Ser fvampcbe, iffe meb famme førdeel funne heftpløies, bar, fom forhen bemætfei, mindre filt Grund i Ræ-tmgsftoffeneS Udludning, end t den hoift ufordeelagtige tnedianiffe 3"ilftand, hvori dett derved bliver fat.

At ArbeibSdyrene om ©øften ere bebft ved Kræf-ter, faa at plotningen da forrettes iffe alene meb ftørre ©urtigheb, men ogfaa meb ftørre Nøiagtighed, famt at Agerené gorbybmng, om paatrænges, da meb ftørre59

Setljeb og til mere Rytte fan iværffættes, gjør ijøft-piøining iffe alene tilraadelig, meit i ethvert vei ordnet jordbrug endog aldelet nødvendig.

(Sndelig indfeer Gnaver, at f oraartarbetdet fan ef-ter £oftpløining forrettes tned ftorfte Setljeb, øg i rette Tid fuldføret, faa at Landmanden hrøeb levnet fornø-den Ttd til andre nødvendige foraartarbeider, faafom Regning, Grøftnittg og bygningers jftandfættelfe.

45m det rette Forhold mellem F*embrin-gelfen af Fodermidler og af ßorn og andre tærende SSæjeter.

Til et godt jordbrug hører »æfentlig, atÄorn-cg foder-Avlingen ftaae i et rigtigt forfold med £en-fyn til Kreaturfødfelen ogGjødningfrembttngelfen, Grund-»olden til bele jordbrugett jndretning.

Ovennævnte »æfemltge Setingelfe for et godt jord-brug fordrer under fædvanltge landoeccitomiffe forhold en planmætftg ©rift; thi fun t bet fjelbne Til* fælbe, at man til enhver Ttb anbenfiebt fra fan meb førdeel have faamegett Gjobtting og Arbeibtfraft, tnatt tiltrænger, bedøvet intet beftcmt brttg.

formedelst forholbenet f orff jeiltgljed, t'fær meb £>enfyn til ßlimatet og jorbbunben, maatte nødvenbt-gen forffjellige jorbbrug eller jorbbrugi-Metbober op= lomme, — eller ben Maade, hvorpaa, og ben Orden hvori, jorbcn bruget, maatte nøbvenbigen blive meget førffjetlig. Men i h»ør mange og forffjellige bitfe enb monne være, maa bog .gievebførmaalet være det famrne for dem alle, nemlig den høiftnutltge »ebbolbenbe aSinbittg eller rene jnbtægt.

@t jordbrug, det føre bviifet Ravn det vil, fan iffe faldes godt, med mindre:

1) at den valgte platt og Orbeit, hvorefter jorben bearbeidet øg byrfes meb frugter, leverer ben hoijt mulige vebholdende rene jndtægt;

2) at ben tillige bidrager til at fot'høie Grundværdien »ed at formere grembringelfetevnen, Irøor bcn heiefte Grab af frugtbarl>eb ifife er opnaaet; thi før dette ffeer, har jorden iffe fin fulde bærdi; 59

Setljeb og til mere Rytte fan iværffættes, gjør ijøft-piøining iffe alene tilraadelig, meit i ethvert vei ordnet jordbrug endog aldelet nødvendig.

(Sndelig indfeer Gnaver, at f oraartarbetdet fan ef-ter £oftpløining forrettes tned ftorfte Setljeb, øg i rette Tid

fuldføret, faa at Landmanden hrøeb levnet fornø-den Ttd til andre nødvendige foraartarbeider, faafom Regning, Grøftnittg og bygningers jftandfættelfe.

45m det rette Forhold mellem F*embrin-gelfen af Fodermidler og af ßorn og andre tærende SSæjeter.

Til et godt jordbrug hører »æfentlig, atÄorn-cg foder-Avlingen ftaae i et rigtigt forfold med £en-fyn til Kreaturfødfelen ogGjødningfrembttngelfen, Grund-»olden til bele jordbrugett jndretning.

Ovennævnte »æfemltge Setingelfe for et godt jord-brug fordrer under fædvanltge landoeccitomiffe forhold en planmætftg ©rift; thi fun t bet fjelbne Til* fælbe, at man til enhver Ttb anbenfiebt fra fan meb førdeel have faamegett Gjobtting og Arbeibtfraft, tnatt tiltrænger, bedøvet intet beftcmt brttg.

formedelst forholbenet f orff jeiltgljed, t'fær meb £>enfyn til ßlimatet og jorbbunben, maatte nødvenbt-gen forffjellige jorbbrug eller jorbbrugi-Metbober op= lomme, — eller ben Maade, hvorpaa, og ben Orden hvori, jorbcn bruget, maatte nøbvenbigen blive meget førffjetlig. Men i h»ør mange og forffjellige bitfe enb monne være, maa bog .gievebførmaalet være det famrne for dem alle, nemlig den høiftnutltge »ebbolbenbe aSinbittg eller rene jnbtægt.

@t jordbrug, det føre bviifet Ravn det vil, fan iffe faldes godt, med mindre:

1) at den valgte platt og Orbeit, hvorefter jorben bearbeidet øg byrfes meb frugter, leverer ben hoijt mulige vebholdende rene jndtægt;

2) at ben tillige bidrager til at fot'høie Grundværdien »ed at formere grembringelfetevnen, Irøor bcn heiefte Grab af frugtbarl>eb ifife er opnaaet; thi før dette ffeer, har jorden iffe fin fulde bærdi;60

3) at den, fvor den feiefte Grad af futgtbarfeb er opnaaet, vedligeholder famme.

Sed de tfefte jordbrug er det Agerens GjøbnüigS-Tifffanb, fom beftemmer ' Agerbrugets rene jnbtægt. Agre, der ere fattige paa Gjødning og tog ffufle bære frugter, bebove dett felvfammc bearbeidning, fom Agre, ter beftube fig i frugtbar Ttlftanb, DyrfningS-Omf'ojt-liingertte ere fretfe meget betydelige, og regne vt fertil den aarlige 9ientc af Grunbeapitalen, ta ville vi let ftnbe at de ringere Afgreber af te magre Agre fjelbent erflatte mere enb ©yrfningS-Dmfoflningerne, faa at Agerrenten og de øvrige paa jorbftyffet bvilenbe ber fæbvanligen falbe de gjebcbe Agre til Laft. £>et er iffe ttben Exempel, at Agerens GjøbtuttgS-Ttlflanb, ligemeget om Arealet er (tort eller lidet, beftemmer ben rene jnbtægt af fele bet byrfbare Areal, faa at, f. Er. et jordbrug paa 100 Tdr. Land, font aarlig fan gjobe den 4 de 2)eel, eller 25 Tbr. Land, leverer den famme rene jnbtægt, fom et anbet paa 200 Tbr. Sanb af famme Gobfeb, naar nemlig fun ett ottenbe £>eel, eller ligelebeS futt 25 Tbr. Land aarlig funne blive gjedebe. jordernes benfigtSmæSfige ©rift i det £ele, og tet rig-ligt »algte forfelb af foberbyrfniitg veb fine 100 £br. i'anb, er ben mtdbelbare Aarfag ttl den ftærfere Gfeb-ntngS-Tüftanb og ben 100 pSt. fierre rene jnbtægt pr. Tb. Lanb. Dm ogfaa bet fer ubfævede forfolb fjelbent forefomnter, faa er dog faamegct »ii"t, at fun »eb ct rigtigt valgt førfolb af foberdyrfning og S'rea« tttrfolb ti! Agerlanbet bliver bet muligt, uten Äjeb af Gjebntng eller lignenbe hjelpemidler, at give ågeren tilfiræffelig Gjøbnittg, og af famme at vinte ten foiejte rene jnttægt. 2)et negtes iffe, at llnttagelfer ogfaa fer funne jinbc ©teb, øg at et gobt udført jorbbrug, fvor fun ben ottenbe £>eel af GaardettS fele Areal aarlig gjetes tiiftræffeligt, fan pr. Td. Land levexe en fterre reen jnbtægt, enb et anbet Jordbrug med en 4-aarig Gjødning, eller fvor en 4de Deel af bet fele Areal aarlig gjedeS, — men i dette Tilfælde f ave be til ©yrfntng »algte frugter iffe været i DserrenSjiem-ntelfe meb jordens 'Jfatitr. bictftrafte, men af Mangel paa 35yrfning litet bærende naturlige Enge, maa foS oS fædvanligen underbolde de udpinte Slgre; endog fær* ff ilte Gaarde faveS i faafafdte llnberbrug, ter albrig faae et Læs Gjødning, men plyndres fvert Aar tslGl

Sedligeholbelfe af det flet anlagte og flet bestyrede ho* »edbrug. holdtes her Regning over jndtægt og Ud-gift, ffulde matt ofte forundres over det ringe lidbytte, fom deslige Agerbrug give. hvilfen Tilftattb og Slind-bed fan være mere bcflagelig, end ved Kliden at tørfte efter Sand.

Si vide af det foregaaende, at de tyrfete hjærter fun lyffeS og bære frugter i det Maal, fom te finte Muld eller Gjødning i Ageren i den Tilftanb, fom er den meeft paSfende for h'ne SæxterS TilegnelfeSevne. Tilveicbringelfe

af ovennævnte f lantenæring t det Maal, fom man vil træffe tærende frugter af jorden, er alt-faa uundgaaelig nødvendig til Öpnaaelfe af Agerbrugets nævnte hovedformaal. Raar dette iffe fan (Tee ved Kjøb af Gjødning, twillet fom allerede bemærfet futt t fjeldne Tilfælde er gjorligt, og hos oS, hvor (Stæderne ere færre og mindre, fjeldttere end t tnangc an-tre tande, ter maa det ffee ved Dyrfning af foder og famtneS Anvendelfe til huusdyrcnes iindcrboldnutg. Kornarterne afgive »ei t dereS Straa et bf'ft »igtigt Material til frembringelfe af Gjødning, naar famme anvendes til foder og ©reelfe for huuSdyrene; nten halmen er dog iffe ene tilfiræffelig, fordi den uden Tilfætning af fraftige fodermidler fun nærer Kreaturene flet, udeluffer al fordeel af Eivægboltet og le-»ercr en altfor mager Gjødning. Tilligemed halmen maa derfor ftedfe fodres tned en forboIdSmæSjtg Mængde fraftigere foder, fom ho eller Rodfrugter, og til ett endog fuit tarvelig Gjodffuing af Ageren tnaa dette fraftigere fodermiddel i det mittdfte bidrage ligefaa meget, fom den dertil anvendte ^>alm bidrager.

Sed de flefte jordbrug i dette Sand leüere de forhaanden værende naturlige Enge allerede en betydelig Deel af dette nødvendige Kraftfoder eller Spø. Sed naturlig Eng forjtaae »i iffe torre, golde ©letter og hotder, h^r iffe fumpige ©leder, ter bære faa-godtfont intet, eller futt et fraftloft foder, men et ©tyffe Land, fom ligger for lavt og fugtigt for Korn-fcyrfntng, og derimod faa fordeelagtigt for ©el»vært af ti ce r en te Græsplautcr, at det brøt Aar, formedelft høelS og EfterværtenS Anvendelfe til foder og GræS-gattg, giver en reen jndtægt, fom ved ett anden Se-iiyiteifesmaabe iffe funte opnaaes, i det miitdfte iffe overveies. At opploie en faadan Ettg til Dyrfntng af62

©æd eller hvilfcnfomljelji anden Sært, ffulbe være el-ufornuftigt foretagende, efterdi ingen Afgrøde er Der faa fiffer fom Græsværten, cg ingen vindes med faa ringe Dmfofininger, Tørre og bøitliggende Unge, b»or« af bertillanb« giveö alt for mange, ere derimod albele« ufftffede til Græsvæxt, faalænge de forblive uden ®yrf-nt'ng. ©umpigt Lattd fan ved Afvanding i de fiefie Tilfælde forvandles til rig naturlig @ng.

f vor funde, rige, naturlige Gmge have«, enten ti -firæffelt'gt eller for en Deel, der fan foberbyrftttngen i førfie Tilfælde aldeles undværes, cg t ftbfie inbffrænfe« til f rembrtngelfen af det Manglende. Men ffal jord-bruget alene øg uden £>jelp af naturlige (£nge forffafe ftg det nødvendige foder til frembringelfe af ett til-ftræffelig GjøbningSmasfe, da er det i Almindeligfjed nb vendigt,

at en ligefaa ftor flabe af det byrf-bare Land bærer fodermidler, fom den 35eel af famme udgjør, der bærer Korn og anbre tærenbe Særter, naar bt«fe iffe paa ©tebet opfobres; t^i bet er veb gjentagne forføg og nøiagtige jagt ta-gelfer bevitft, at en grugtafgrøbe fan fortære ligefaa-meget af Ageren« plantenæring, fom dens ©traafrem-brtngelfe tiOfigemeb det af et andet ligefaa ftort ©tyffe Sand avlede ftraftfober eller f o, forvandlet t Gjødning, fan erfiatte.

35eb dette forfold altfaa mellem foberbyrfning 03 Sornasl, h»or intet Tilffub af Gfødning«material have« ubenfra, vil jorbbruget befinde ftg i en Sedltgehol-belfes-Ti Iftanb. f vor ben twefa ®rab af frugtbarhed, fortnebelft fylde af piantenæring i .jordSmon-net, er opnaaet, er bette jorbbrug meb fenfyn ttl Gif-ttg^eb og Se&varenljeb at anfee fom det fuldføtnnejle. (5n fiørre Serigelfe ffulde ber pære unyttig, for mange Særter endog ffabelig.

f vov derimod den dyrfbave jovb enbnu iffe beftn* be« t ben fjøiefte frugtbarheb«=Tilftanb, der er oven-nævnte Sedligefjoldelfesbrug iffe tilfjræffeligt, naar jorddyrkningens f ovebformaal, ben heifi mulige vedholdende rene jndtægt, ffal opnaae«, j dette Stlfælbe maa f o-bertyrfningen udvide« over det for et Sebligebølbelfe«-brug beftemte Maal, eller Jilffub fia naturlige' Snge maa fomme til, for libt efter libt at gjøre Sørbsmonnet63

rigere, 3 benne berigeIfeS-£ilftanb maa 3otb-bruget vedblive, indtil famme er bragt til Ijøtefte Grab af frugtbarheb, da fjiitt bebligcboldelfeStilftand indtræ-der. Tilftræffelig Gjødning ttl 3ordenS bertgelfe erholdes, enten ved at udvide f oderdyrfntngen, eller ved før-trmltgvttS at unberftøttc den meb Gjødning.

Af foregaaende tndfeeS lettelig, at ethvert 3orb-brug, der iffe frembringer Gjødning t det famme Maal, fom flantenæringen ved frugtafgrøder fortæres, nød« »endigen maa »ære et UdtærelfeSbrug, der fornuftigvis aldrig fan være anvendeligt; tjji endog ben ri-gefie 3ordbund maa veb idelig frembringelfe af tærenbe bæxter efterhaanden blive fattigere og fattigere, — faa at den tiljtdft bliver ftaaende ved ben frugtfrembrin-gelfe, fom

ben ringe (Srfiatning, der gives den, gjør mulig, og fremftiller faaledeS et bebltgeholbelfeSbrug, nten i en anden betydning, nemlig bedligeholbelfe af en -ringe Afgrøde og Misvæxt.

3 be fjeldne Tilfælde, h»or bet tommer an paa at formindffe et for jiort forraab af flantenæring i jordsmonnet — fom undertiden naar ny 3ord optages ttl Syrfnittg — i den Grad, at den iffe veb Dvermaal bliver ff adelig for de dyrfede bær ter, indtræder »ei et Udtærelfeßbrug, indtil £>enjtgten er opnaaet; men bette UbtærelfeSbrug er Itgefaa fordeelagtigt, fom det fore* gaaende er fordærveligt. Sfiebetfor at formindffe den rene 3nbtægt, formerer bet famme, ibet herved frembringes Materialier til en flor Mængde Gjødning, — og faaledeS fortjener denne fremgangsmaade t enhver £enfeende 9?avn af forbedringSbrug.

(£n rigtigt begrunbet og vei udført jiorbbrug maa med {røert Aar, h*>or dett høie(te Grab af frugtbarhed tffe allerede er opnaaet, h^ve Agerens og éngenS Af-faftntitg, og faaledeS ogfaa formere ben aarlige rene 3nbtægt. finde »i derimod, at den valgte SyrfntngS-plan, naar ingen fetl eller forfømmelfe i Udførelfen er begaaet, efter nogle AarS forløb tffe forffaffer oS mere og bedre Gjøbning, iffe formerer jordenS frugtbarhed, og tffe forøger den rene jndtægt, ba funne »i meb btSheb flutte, at famme iffe er paSfende for »ore jorder, men nødoenbigen maa ba»e ftore Mangler, 1j»ilfe »i da maa bestræbe oS for at ubftnde og rette. 2)en alminbeltgfie og »æfentligfte Mangel ffal da »iSfelig hepüibeS at me64

Mangel paa Gjødning førmedelft et urig-ligt forhold mellem Ager cg Eng, eilert mel-lem Dyrfntngen af fodermidler og tærende 33 æ x ter.

,Ont rige, naturlige (Sngeø 35ærd, F "i' bedring og 3$edltgel>øldelfe.

At vi ogfaa uden naturlige Enge funne bolde vore Agre i en frugtbar og »oxe Sreature t en velnæret Tilftand, er ingen Tvivl underfaftet; men ligesaalidt funne vi fornægte de ftore fordele, font tilflyde Ager-bruget fra ^ine rige, naturlige Enge, ln i det fore-gaaende |>aoe omtalt. (Saadanne Enge give oö sed |enftgtSmæéftg behandling bvert Aar ' rige Afgrøder, uden Anvendelfe af Gjødning og uden Udlæg til Ud-fæd og Dyrfm'ng, da .f>ebj'ergningen for det mefte er det Ettefte, fom fordrer Menneffehænber. De gise oö bet fiffrt'fte øg bedfte Middel til med mindre Äunfi og Møie at holde søre Agre i en vedvarende frugtbar Ttlftanb. Enten »t finte sor fordeel sed at begunjitge Dvægavlen eller Äornaslen, eller si foge faameget muligt at forene begge btsfe Scnytreffesmaaber, faa gjør £)øfrentbrin= gelfen af naturlige Enge, der tffe fræve Gjødning, iffe alene Driften lettere og ftmpiere, men forhøier tillige den rette 3ndfægt af alle Gaardene byrfebe Marfer. Dette be-fræfter ogfaa Erfaringen berveb, at ett Gaard meb for-holdSmæSftg god naturlig Græsvæxt, ftedfe bliver høiere betalt, end ett anden Gaard, forøvrigt af lige Godhed øg ©tørrelfe, ttten uden naturlige Enge, — da en Tønde Sand god naturlig Eng fædvanligt har en høiere f viiS, end en Sonde Land af dett bedfte Agerjord. Er Ager-landet af faa maadelig beffaffenhed, at de bedre foder-urters Dyrkning bliver uftffer, faa fitger -poets SJærb og følgelig ogfaa Engenes faameget mere, fom Ageren trænger til Gjødning.

De sæfentügsie Mtbler til naturlige Enges for-bebring og ©ebltgeholbelfe ere:

1) At h^lbe Dserflaben fulbfommen jevn. Uben bette ftaae Dybderne ofte unberSßanb, medens de £øic Steder lide af Mangel paa fugtighed. Ogfaa 64

Mangel paa Gjødning førmedelft et urig-ligt forhold mellem Ager cg Eng, eilert mel-lem Dyrfntngen af fodermidler og tærende 33 æ x ter.

,Ont rige, naturlige (Sngeø 35ærd, F "i' bedring og 3$edltgel>øldelfe.

At vi ogfaa uden naturlige Enge funne bolde vore Agre i en frugtbar og »oxe Sreature t en velnæret Tilftand, er ingen Tvivl underfaftet; men ligesaalidt funne vi fornægte de ftore fordele, font tilflyde Ager-bruget fra ^ine rige, naturlige Enge, ln i det fore-gaaende |>aoe omtalt. (Saadanne Enge give oö sed |enftgtSmæéftg behandling bvert Aar ' rige Afgrøder, uden Anvendelfe af Gjødning og uden Udlæg til Ud-fæd og Dyrfm'ng, da .f>ebj'ergningen for det mefte er det Ettefte, fom fordrer Menneffehænber. De gise oö bet fiffrt'fte øg bedfte Middel til med mindre Äunfi og Møie at holde søre Agre i en vedvarende frugtbar Ttlftanb. Enten »t finte sor fordeel sed at begunjitge Dvægavlen eller Äornaslen, eller si foge faameget muligt at forene begge btsfe Scnytreffesmaaber, faa

gjør £)øfrentbrin= gelfen af naturlige Enge, der tffe fræve Gjødning, iffe alene Driften lettere og ftmpiere, men forhøier tillige den rette 3ndfægt af alle Gaardene byrfebe Marfer. Dette be-fræfter ogfaa Erfaringen berveb, at ett Gaard meb for-holdSmæSftg god naturlig Græsvæxt, ftedfe bliver høiere betalt, end ett anden Gaard, forøvrigt af lige Godhed øg ©tørrelfe, ttten uden naturlige Enge, — da en Tønde Sand god naturlig Eng fædvanligt har en høiere f viiS, end en Sonde Land af dett bedfte Agerjord. Er Ager-landet af faa maadelig beffaffenhed, at de bedre foder-urters Dyrkning bliver uftffer, faa fitger -poets SJærb og følgelig ogfaa Engenes faameget mere, fom Ageren trænger til Gjødning.

De sæfentügsie Mtbler til naturlige Enges for-bebring og ©ebltgeholbelfe ere:

1) At h^lbe Dserflaben fulbfommen jevn. Uben bette ftaae Dybderne ofte unberSßanb, medens de £øic Steder lide af Mangel paa fugtighed. Ogfaa71

»il Afgrøden paa ujevne Enge være forffjeliig Saavel t ©terrelfe font i Godhed; tøi i tørre Aar give be låve, i vaade de bøie (Steder bebft Afgrøde, — og under alle Cmfiændigbeber give de vaade ©teder fe af" den maade-Itgfte Sejlaffenjjed.

2) Sortlebnt'ng af overflødigt Sand, De naturlige Enge bebeve iffe og funne feller iffe uden ©fade udtørres i den Grab fom Agerlandet; men bvor te ere fure og fumpigc, der forgaae alle nærende Græsuæxter, bvilfet ved Afgrøftning maa forefommed. Den a* Grøfterne opfaftebe jorb fan meb ftorfte fordeel anvendes til Engens flanering eller .Overfladens jevning, fom ovenfor omtalt.

3) Sortrçbdelfe af Mulb»ar»effub. foer feft og foraar maa Mulbvarpeffudbcne fpredes jevnt over Engen, forlemmes tette, forvandles de fnart til Tuer, ter flade Græsvæxt™ og lægge findrittger i Seien for Slaatten. De indeholde ftedfe den ftnefte og rigefte Muld, fom udfpredt over Engen, giver Næring for GræSfet øg udrydder Mosfet. Ligeledes bør man fønderbaffe og fprede den efter kreaturene paa Eugen faldne Gj'obntng, faavel til dennes jevnere fordeling, fom for at førefomme, at Tuer beraf ffulle øpjtaae.

4) Sands f aalebuing t rette Tid. flod-overfvømntelfer fjave lært os at indfee Nytten af En-geneS Sattding og at efterligne Naturen (jert. feller iffe giveS noget frafttgere Mtdbel til Engenes forbedring og Sedligeboldelfc, naar faalebningen af Sandet biot ffeer »aa rette Maade og til rette Tid. De Grunde, der tale for Santingen, og de fenfigter, fom derved funne opnaaes, førfiareS paa følgende Maade, j den naturlige Tilftanb pleier Sandet i Almindeligbed at for-tele de jordagtige ©ubftantfcr paa bet f inefle; men »ed EngencS funftige Sandittg ere fammeS gode Sirfm'nger betingete af flere forsjellige Dmftæudig£eder. Sandet er »æ-fentlig nødvendigt for plantelivet, og bar man Efteraar ell ex foraar fat en Eng under Sand, bliver fugtig-beden, der trænger dybt i jordsmonnet og fammeø Underlag, en Næriugsfilde for Særternes 9fefcder om Sommeren og afvender de ffadelige felger, fem ofte ere forbundne meb langvarigt tort Seir. far bet til Sanbing anoenbte Sanb flydt over en falfbolbig Grund, pleier bet at »ære fvangret meb frugtbare Stoffe, og derved tillige at bidrage til jordsmonnets forbedring.

©els ta, naar det til banbittg anvendte band er aldelet reent og utett alle byriffe øg »egetabtlfTe Mate-tier, har det bog den bitftting, at de i jordsmonnet »ærenbe pianteflojfc blive ligeligere forbeelte; ogfaa beffytter det i den folde Aarstid Grætfets Spæde Røb-ber og blade mob froflent forftyrrelfer. 3 varme Aarttiber fan bandet ogfaa »ife ftg nyttigt derveb, at det modererer Temperaturen og paa denne Maade hemmet begetatioucnt altfor raffe fremflrtbt. Gn fttldfommeit og rigere Ubvifltng af planternes finere og blødere Dele, og fremfor Alt, hvor Planterne ffulle tære modne frø, frugternes og frøkornenes Tiltagen t ©torrelfe, er følgen af benne .fjetnmelfe. j Almtnbeligheb er faabant battb, çjüori fiff godt trives, det bebfte til banbtng af Gnge; men de flSefte forbele af banbtngen funtie dog opnaaes veb enhver Art band. Gnaver libcn bæf fan veb Dpbæmning anvettbeé til banbtng, og af faadattne gives Overflødighed f dette Lanb, men fom bog meget Sjeldent benyttet. At opbæmtne bandet faa fait, at I?ele Gngen ffjuiet eller bebæffet beraf, fan iffe anvendes, med mindre famme ligger jevnt og fladt. Den anden banbittgtmaabe terimob, nemlig at labe bandet løbe eller risle fagte over jordfladen, finder An-»enbelfe

overalt, hvor noget fald til een af ©idetnc givet. Denne fremgangsmaade et unegtelig ben fot-tttnltgfie, da man, naar band havet i tiljiræffeltg Mængde, fait langt ud paa ©ommeren, endog efter at Græsfet er begyndt at voxe, blive veb at vande 03 følgelig erfiatte Mangelen paa 3?egn. Den tænfenbe i'anbmattb vil fele vibe at iværffætte og lempe ban-btngen efter ben i min Lærebog i Landhusholdningen givne AnvtiSning.

Gudelig bemærket, at af Gnge, der »ed egne Kræfter, altfaa uden Gjødning ubenfra, ffulle holdet i »eb»arenbe frugtbar Tilftattb, aldrig maa taget mere enb een Røflet aarlig; G ft er» ært en, om end nof faa tig, maa afgræt]"et, men iffe, fom altfor ofte feeø, afgnavet indtil dett s'ørte jord. 67

3£øgle 4?rd om ÄactoffeldJjrkning.

Til an ft und ende foraar »il, fom følge af forrige AarS intSlyffede Kartoffelfiøf} og dentte binterS fordærvelige Kulde, rimeligviis et meget mindre end det fæbvanlige Qvantum .Sartoffer blive jorden betroet; det bliver da faameget nødvendigere at behandle dette Mindre paa dett fordeelagtigt Maade, jeg troer det derfor iffe overflødigt ber at bringe de Dyrftiittgømaa« der i Erindring, font Erfaring har lært at være de fordeelagtig^. Sen, fom par nof af Læggefartofler, »il formodentlig overfee tiSfe tilfynelabenbe møi'følmme-lige Methoder; han »over ogfaa mindre derved. ®en jjeri mindre begunjligebe derimod gjorde bog nof »ei i, om ban ved anftrængt flid føgte at afloffe'jorden en Afgrøde, der funde fiffre barn for famme Man-gel i flere »aafølgeude Aar, l;vilfet ellers let funde blive Tilfældet.

Kartofler tage vet tiltaffe meb ethvert .jordsmon, ber iffe beftaaer af feigt Leer, men de elffe dog for-trtnlig ett iffe altfor bindende, men fugtigheden tilbage-holdende og leerbtandet ©andjord, der er rig paa Sftulb. Paa opbrudte gamle (Suge give de efter en ffjornenbe forfrugt, faafom ©avre, et flort Udbytte.

Side ptovarbeider for Kartofter maae, forfaasidt Ageren tillader det, gtveS dybere og gjentaget oftere end til Kornfrugter; derved erholde Kartoflerne en MaSfe af løö jord og, om muligt, ny jord, font de fortrin-lig holte af, frø"1' te frit funne ubbrebe bereS Rødder og bantte dereé Knolder.

®ct er ftebfe fordeelagtigt at gjotffe rigeligt til Kartonerne; det ftørre Udbytte betaler Gjødningen fulb-femmen. Alle evrtge Omfetninger blive aldeles be famme, enten man har gjebffet jtærft etler flet iffe gjobffet, mett Udbyttet fordobbler fig.

Til befordring af Agerens frembringelfeSevne be-tjener man fig iffe alene af den berigende Gjødning, ber under fremffribenbe DpløStiing i aigereit afgiver Ræring til planterne, men ogfaa af Saadanne Mate-rilialier, der holde jorden, Ijvvvi Knoldene ffulle banneS, faa let og aaben fom muligt. Jpcrtilfumieforffjel-lige ©lags Materialier anvendes, faafom ©alm, tør Tang, MoS, o. ft., fom lægges t Råberne, hvor Kartoflerne ere plantede, og fom derpaa giveS en lét bebæfning af

5*68

jofb. for at crfjclbe en rig Afgrøde af benne frugt, maa man nøbventigen antage1 ett DyrfningSmaabe, hvorved faavel Agerens berigelfe, fom fammes fuld-fomne tøShet i £)»erfforpcn, bcvirfes.

Enhver veed, at Kartoflerne iffe hænge faft »eb f lanternes Redder, mett ved et dertil alene af Råturen befkmt Sæt af fibre, ter udfpringe fra bunden af Stammen. DtSfe fibre ffybe ud t en horisontal Retning, ofte lidet opabjHgende, imedens pantens Redder, vet hvilfe den føger Ræring, flige under diéfe fibre ned i forben, livor de vet Søgning efter Ræ ring fprebe og forgrene ftg i forffjeHtge Retninger. Derfor er ten jord, ter ev '{fiffet til at ernære planterne, og ten ©ettg, bt>ort Knoldene ffulle dannes, to fra hinanben ganffe forffjellige Sing, fom hver ifær tnaa beftbbe færffiltc og t en »is henfeente gatifle modfatte Egenffaber. Lethed øg Gjennemtrængelighed ere de Egenffaber, fom Kartoffelfengen nøbvenbigen maa beftbbe; höcrimod Evne ti! at tnbfuge og tilbage-holte en pasfende Mængde fugtighed, uden derfor at tabe SarømenhængSfraftø, fom er det væfentltgfte Kjendemærfe paa en rig jord, paa ingen Maade er nødvendig for ten øvre Seng, tuen dtsfe Egenffaber ertet, fom give ben ©eng, hvori f lanternes ittdfugcnbe Røbder ere fpredte, og hvoraf be fege dereS Ræring, bene fandc bærbt. Den, fom ved Dyrfntngen af kartofler bebfl forftaaer at forbinde diSS'e tvende Egenffa-ter, »il ogfaa bofte den ftørfte Afgrøde.

berigende Gjødning, fom »el brændt Staldgjødning af alle ©lags, »ed Kofterne Affaldet fra fiflerierne og ben friffe, grønne Sang, »il gjøre ethvert for Sartoffer pasfende jordsmon ffiffet 'til at befordre planternes frodige bært i Stængler og blade, heiltet er ben forfte betingelfe for en lønnende hoft af Knolder; overflødig bliver hoften førft, naar man tillige føget at holbe Dserfforpen leS og let gjennenttrænøeltg. Den friffe, grønne Sang virfer berigende; den tørre Tung mindre berigende, men derimod mere ffjørnende.

Staldgjødning ogMoS bave viift fig fom fortrinlige befrugtmngSnudler. bed et af tnig med henfyn fertil anfltßet forføg avledes paa 4,800 □ Alen Agerland, fom var gjodet med 30 binterlæS Staldgjødning, og h»or Kartoflerne i Raterne vare belagte nteb MoS, 54 Tønter og 4 Sfjepper Kartofler; paa69

et jordftyffs ved Siden af, og af famme Størrelfe, der var gjødet ligefaa fiærft, og føm i Alt var be-handlet paa famme Maade føm fjtint meb Undtagelfe af, at Kartoflerne iffe bleve belagte meb Mo«, avledes fun 34 Tønder 3 Sfjeppev. Mosfet fjofbev jord* fføvpen ff jer øg fugtig. MøS forffaff« man fig Ici teft og ti! jiørfie fordeel for GræSvæxten, naar mon i det tid* lige foraar lader cn farv gaae øver en moébegroct Sng, ber i et foldt (Slimat fjeldent favnes paa nogen Gaard.

Tidligere eller fildigere foraar frem (Tynder eller forftnfer ben rette Tid ttl at lægge Kartoflerne. Kar-tøffelplanten taaler vei iffe megen Kulde, men faafnart Vinterrugen begynder at ffybc med .Kraft og SStrfen at udfolde i'tne 23lade, eller ifftellem favrenø cg Syggets Saaetib, lægges Kartoflerne bedft; tl;i om Öuften endnu tr fold, er forben dog tiljiræffelig opvarm f t af før* aarsfoleit. At lægge dent tidligere er ftedfe unyttigt og ofte ffadeligt, ifær hvør jordsmonnet er binbenbe. ?æ^ges de derimod fildigere, Itbe planterne o f teft af Torfe t ben varme Aarstid, og ved ftærf og vedvarende Tørfe, fom i de jtbji afvigte tvende Sommere, naae de iffe til fuldfommenhed, forinden be forjlytre« af froften. De indeholde da ganjfe lidet Kraftmeef, og fordetmeftc fun vandagtige' SDcIe, der børtbunfte t Äjelbernc om Sinteren, hoorefftv kartoflerne blive førft ffrumptie og jtden faa godt fom aldeles torre, ©ette er ben faafalbte torre f orraadnelfe, ber i de jtbfte Aar t;av anrettet faa (lor ©belæggelfe, Man afventer altfaa iffe dette Dnbe, der ene l?ar fin Grund i clima-tiffe begivenheder, ved at an ff a ffe fig e æd frø an-denftedSfra. ©e ufuldfomne eller umodne Kartofler« Overgang i ben torre forraadnelfe inbftiiber fig me* get fnart, men fan dog til Kartoflernes længere Afbenyttelse, ifær til Ovocgfober, forhas,' ved at holde Kjclderne eller DpbevaringSfteterne faa luftige øg fjølige fom muligt, uden dog at tilftede en forftyr-rende Kulde Adgang, fulbfommen fttnde Kartofler fordre den famme førftgtigheb. © Styffe af en jern-(tang, faftgjort under Loftet i Kjelderen, vil l;erveb funne tjene til Veiledning: faalængc jernet vtfer $ug; tighed, holtes ©ørre og l'uger aabne; forfvinder fug-tighedcn fra jernet, er det Tid at luffe. Milbe S«t= tre ville oftere give-Slnlednteg til at aabne og luffe; bog om talten bor Aabntngerne ftedfe h0^ Inftede70

i St'ntertiden, otn pludfeltg föeivforanbring ffulde ind« træffe.

kun nødtvungen udvælge man Læggefartoflerne af en kjelder fvor froftcn bar fundet Leilighed at tnb-trænge. Er kartoffelen gan (fe fordærvet af frojien, opbager man det lettelig, tf i gorraabnelfen indfinder fig ftrar; mett er den futt løfelig berørt deraf, fom naar dett far ligget under et Lag af frosne kartofler, der far tiStruffet Sarmeftoffet for ftærft, fvorvcd denS SDrganifatioit biot er ryftet, men iffe tilintetgjort, an-tageS den let for god og bringes i Jorden; men enten femmer den flet iffe op, eller den foinmer meget lang-følmt, ffranter fele ©ommeren igjennem og giver et maadeligt Udbytte.

Man fan lægge fele og ituffaarne kartofler, hele Startofler, plantede i en Afftand af 2 fod fra fverandre, give det ftørfte Udbytte af cn beftemt flade; ttuffaarnc t lige Afjland give det ringefie. jtuffaarne, men font ere plantede nærmere ved fverandre, give mere end de forrige, ©fjærer man derimod ett kar-tøffel i to eller ft're Sele og lægger disfe paa et, to eller ft're Gange faa fiort Areal, fom det, fvorpaa man lægger ett £eel, ville ©tyffcrnc give meget mere end den hele. 9/aar man altfaa iffe tager henfyn paa Arealet, vil matt faae allermeeft af et beftemt fartie Sæggefartofler ved at dele dem i de mindft mulige ©ty ff er; men man vil føfte mindre, end om det famme Areal var belagt med fele kartofler. 93ed der-for at beftemmc fig til at lægge fele eller ituffaarne kartofler maa man tage henSyit paa, ont det ftørre froduft, matt ttl Efteraaret fan »ente efter de fele kartofler, fan erftalte Sßærdicn af de foftbarere Vægge-fartøjer. 9iaar, fom nu, gode Læggefartofler ere fofi-bare og vanffeltge at

befomme, »il det under alle Dm-ftænbtgfeder funne fvare hegning at lægge ©tyffer ificdetfor fele Äartofler.

Men dettnc jtuffæreu maa iffe ffec paa den fæb-»anltge Maade, efter Længden og SBreden, men med beforig Dpmærffomfed og ©fjelttcu mellem £>inene. kartoflerne faoe nemlig to ©lagé Øine, fvoraf det ene ©iagø gjør et fraftigt, det andet fun et Svagt ©fud. ©et førfte ©lags, fom giPer ftg ttlfjende derved, at de ere dybere tndtryfte og t Gjennemfnit ftorre, fitte i Midten af kartoffelen, hm« foagerc drivende Øine71

fiave derimod et lidet, fpidft freittfpn'ng øg fidde fæfe-»aitltg paa den tyndere Ende af frugten. Dt'Sfe udvifle fvage Sfud og fvage flanter, og anfætte fun fmaae kartofler. Da de af disfe Øine udsprungne ©fub alt-faa futt give et ubetydeligt Udbytte, men ere de øvrige i Skien, faa bør de ffiæreS væf. faa den fædvanligen tyffere Ende af kartoffelen, den ved en faftferenbe ©tengel, ligefom en Nasleftreng, er forbunden med Mo-berplatitcn, bejtnder fig fjeldent Øine. Der bliver altfaa fun den midterste Deel af kartoffelen tilbage, og af benne blive ©tyfferne udffaarne i form af ett liden fyramide med en s'ptbsskniv faaledeS, at ethvert htfyoU ter eet eller to fuldjlændfge Dine. 3>tsfe ituffaarne kartofler blive lagte »eb Siden af h»erandre, fom naar man lægger tyde kartofler, men fun i 3 eller 4 Tom-jneré Afftand i Paderne, da hver -Plante fun faaer et enefie TopjTub, og de altfaa langt fra iffe besove den f ladS, fotn de h^e kartofler, og flulle desuden iffe, til Skffyttelfe mod Agerens Udtørring cg til Unbertryf-felfe af Ufrub, fulbfommen funne bejfygge Scrden, huté bc iffe ftaae tæt. kartoffelcinene fontme ligefaa fnart ep fom de hele kartofler, men meb en ulige ("»agere Sop, der beg lidt efter lidt naaer famme £øite, fem be Andres, ørnene ere ligefaa fnaxt tjenlige til at op= tageS og gi»e omtrent ligefaa Store kartofler fom be {tele.

Til Sefparelfe af kartoffel-MaSfen kan man k= lægge Ageren med kartoffelfTrællinger, naar herved biot iagttages, at kartoflerne iffe ffrælleS for tynbt, for at be meb Sfrællingen følgende Øine iffe ffulle beffadiges, ©iffrere er bet dog, at lade h»ert Øie beholde noget kjøb, h»sraf den udbrydende Spire, forinden den flaaet Nødder, fan have nogen Næring.

gtuffæringen bør foretages faa tidligt, at ©nittet Ian blt'øe lægt eller tort, forinden Nedlægningen ffeer; men man maa derhos meget omhyggeligt varetage, at ituffaarne Kartofler iffe ligge i £øbé, fordi de af ben ubfvcdende fugtighed let blive »arme, og da give de ganffe »lst Sygelige flanter og et flet Udbytte.

Man har mecnt, at ett faadan fonftig Abffillelfe ffulbe »ære naturftrtdig, ba flere Dines forbmbelfc i een kartoffel vift tffe funde »ære uden £enfi'gt, forbi Naturen ellers ffulbe ha»e handlet imob ftt befjenbte ©parfømhebS-friuetp. Men Naturen øg kcnjten ere forffjellige. 3 ben raa Naturfland »ar det til ©læg-72

ternes bedltgejjolbelfe nødvendigt, at ett uhyre Mængde ©ædefrø dannedes i enhver planteart, at af Millioner i det mtndfte eet fttnde fomme op. Konften behøver bisfe fleerfoldtge frø Saameget minbre, jo omhyggeligere ben ftffrer ethvert enfelt frøes Opfemfl. bi ubftrøe iffe hele Ar, lægge iffe hele JGrbler, mett abffille de enfelte ©ædefrø, at iffe faa ntangc løbe o,p paa en flef og fuge Ræringen fra hverandre. Men ogfaa fun unber ben betingelfe, at Kartoffeloitutte ftnbe et fait fulbfom-ment førberebet øg frugtbart jordsmon, at be unge Rvbder let futttte udbrede fig og ft'ttdc Ræring for plan-ten, funne enfelte Øine have fortrinnet for hele Ä'ar-tofler. 3 et feigt, raat jordsmon »il mangen enfelt ©pire uddøe, og her bliver pladfen altfaa tom. ©os hele Kartofler briver t' dens ©teb en anden.

At matt til Læggefartofler foretræffer de Største fremfor de mindre, fieer iffe, fordi man anfeer den ftørre Maéfe nobvenbig til ben vordende plantes fttldfomne Ubbattnelfe, men fordi de, med £>enfytt til Arten, forholdsviis ftore Kartofler ere be fuldføinnefie og faalebet ogfaa be, ber levere be fraftigfle ©fttd. bed Under-SogelSe vil man ogfaa ftnde, at faafnart det unge ©fub har ubviflet ftne fortie Redder i 3vrben, henviéner ben Deel, fom forbinber ben unge plante nteb Moderfar-toffelen, hvoraf nu neppe en fjerde Deel beftndeS for-tæret. Det er Saaledes iffe ben ftørre Kjebntasfe, men den ftilbfomuere Organifation, ter beftemmer balget.

Man foge faameget muligt at hindre Kartoflernes? ©piren, forinden be plantes, og naar det iffe fan ffee, laber man ©piren fiobe og visne, fordi dette forefom-mer nye ©pirers fremfomft, tfær naar titan ofte fafter Kartoflerne om og høider dent tørre.

Kartofler, lagte med ©paben og efter en ©nor ineb Knuder, behandles* ollerbebfr. De fotttme til at Staae i Raderne uteb ftørfte Røiagtigheb; tapningen fan berfor ffee paa en fuldfemmen Maade, og da Ub-byttet af Kartoflerne fereget »eb en bedre og bebre Gultur, faa giver en faabatt Ager et meget rigt Udbytte. Det er fun ©fade, at denne Dyrfntngsmaade vanffelig fan udvidet over en Urtehavet fnevre Grændfer.

At lægge Kartoflerne efter ploven i hver tredt'e fure er ett fremgangsmaade, der anbefaler fig mere »eb den hurtighed, hvormed Arbeidet gaaer fra £aan-ben, end »eb .Orden og Reiagttgl;cb; Udbyttet er derfor73

ogfaa i Almindelighed maadeligt, planterne foittme hers ved albrig til at ftaae i It'ge Linter i Raderne, hvorover ©ypningen, der paa flere Maader bidrager til en rigere ©eft, heller iffe fan foregaae med Nøiagtighed. <5t enb ftørre Tab forvoldes derved, at Kartoflerne, font uunb-gaaeligt, uaar Lægningen fieer efter en Svingplov eller en plov uden ©tul, tommer til at hvi!c paa ben ufrugt-bare Undergrund, ba dog bet Mobfatte er ett abfolut Setingelfe for en rig ©oft. Kartoflerne maae derfor iffe lægges dybere, ettb at be endnu have nogle Tommer af Agerené dyrfede Overflade under fig. Nødvendigheden heraf cr t'nblyfetibe af bet foregaaende, hver be ©genffabev, ber tilfotnme Kartoffelagcretts øvre og nebre jordlag, afhandledes.

@it anden og fordeelagtigere Maade, hvorpaa Læg= ltiugeit fan foretages, er: at gjøbffe, ploie og harve, og derefter at træffe furer meb ©yppeploven i den Retning, höØri man vil, at Linierne jlulle løbe. Raar ©yp=-pepiovett ftilleS Saaledes, at ben iffe fommer Undergrunden paa ul ü 4 Tommer nær, hvilfet er meget tet erholde Læggekartoflerne det ønffcligftc Lete. Kartoffclra-bente blive ligere enb paa h'i't Maade, og de fomtne til at løbe i ligere Afftanb fra hverandre, uaar Arbeidet forrettes af ett nogenlunde øvet ©aand. ©vor Gjeb-lting iffe tforveien er tnblemmet i Ageren, fan den faa-faldte Klatgjødffning, hvorved enhver Kartoffel erholder ett ©aandfuld Gjødning, anvendes. Man fan nu efter bekvemmelighed lægge Gjødningen og Kartoflerne i de aabenftaaende furer, og da det iffe er nødvendigt, at furerne tilhylles øtebltffelig efterat Kartoflerne ere lagte deri, fan tnavt, ved at gaae over Ageren i forsjellige Retninger, overbevife fig om, at intet ©tyffe deraf er Sorfømt at belægges, beftaaer Ageren af cn tor og toS jordart, lægges Gjødningen ovenpaa Kartoffelen; raader derimod Leret i Ageren, gaaer tnan frem paa ben mobfatte Maade, idet tnan lægger Kartoffelen ovenpaa Gjødningen. Raar man nu »eb nøiagtigt (ffterfyn har overbevttff fig om, at Gjødning faavelfom Kartofler ere lagte i bebovig Orden, faa at iffe, fom almindeligt, h»ør Klatgiødffmng bruges, Gjødningen er flængt et Sted hen, og Kartoflerne et andet, belægger tnan Ra-bertte meb Mos, ©alm, tør Tang etler et Itgttenbe Ma^ lertal, hvorefter man biot behover at lade en omvenbt ©ar» gaae een Gang over Ageren, for at fytde furerne74

tneb nogle Tommer jord. jeg bar dog herved ^jft betient mig af Stiven, da det vanffeligt fait undgaaeö, at harven, ffjøndt vendt med Tinderne opad, jø træffer en £>eel af Sedæftiings-Materialet ud af furen. 5?aar man med 3ti»ebo»ebet, øg 9}ivetiuderne opadvendte, ffy-der jorden foran fig hen over furerne, gaaer Arbeidet meget let og hurtigt.

Sn tredie Maade, der ftedfe giver et meget rigt Ildbytte, er følgende: Grønjorb eller ett gatnmel ßng pløieS i furer af 2 til 3 Tommers Tyflelfe, hvorefter Kartoflerne lægges under bw fure i 10 å 12 Tom« nterS Afftanb. JQil man lægge en haandfuld Gjødning ved h»er Kartoffel, betaler det fig rigelig. <£r furen tyffere end 2 til 3 Tommer, befværes de af formegen jord, favne tillige, ont Agerjorden iffe er dejto dybere, god jord under fig og trivcé langtfra iffe faa »ei. heller iffe maa ploven »ende furen aldeles om, men faaledes, at den ene fure fommer til at hvile paa den anden, thi derøed giveS 9iobtre»lerne, der ere fine fom haar, Leilighed til' at udbrede flg overflødigt og frit, cg fra førft af at aufætte mange fmaa Knolder, h»0?-paa Afgrøden ftben beroer. ©aafnart ntan er færdig med plantningen, maa Ageren harves, for at bringe jord ned imellem Aabningerne, og derved hindre det naturlige GræS fra at iobe altfor ftærft op imellem dem. Staar Aiartofiertie lade fig tilfyne o»er jorden, maa harvningen gjenlages, og nu fan man næjten tffe harve for vei; thi ved dette Arbeide, i forening med VnftenS og '-BegetationenS opløfende aSirfitinger paa Tørven, erholder Kartoffelfengen den behørige Lethed og ©fjørbed. Sette er ogfaa alt det Arbeide, foin detiue Syrfningsmaade fordrer, ibi hypning fan her tffe finde Sted. St Udbytte af 20 til 30 fold er herefter ganffe almindeligt. Naar man »ed denne Syrfningsmaade bar heftet maadeligt, er det, fordi plovfurerne have været for tyffe, for omhyggeligt vendte, eller plantningen bar fulgt ploven, da den, fom

allerede bemærfet, aldrig fan ffee med den fornødne Nøiagtighed.

Qcn SyrfningSmaade, der fræver megen SDpntærf-fomhed og dagligt Arbeide, men fom af alle bekjendte Methoder giver det ftøvfte cg fiffrefte Udbytte, ex følgende. Ilden foregaaende Gravning eller plointng blive .Kartoflerne lagte i 3Jader og i 9 Tommers Afftand fra hverandre ovenpaa Grønjorden, med en god haandfuld75

Gjødning under {mer kartoffel. 3mellem Paderne opgifter man Gxønjorden i 9 Totn. Qvadrater og til 2 Tøm. Tyffelfe; en faadan Græstørv bliver med Grøn-ftden »endt nedad, lagt ovenpaa hver Äartoffel, øg fom-mer faaledes til at danne ligefom et Laag over Startof-felen og Gjødningen. ®a Græstørven forbliver aldeles £eel, voxer panten iffe paa fædvanlig Maade i Seiret, men bliver uodt til at føge Udvete rundt om Græstør-pen, hvorved langt flere Sfud, end Sædvanligt, løbe ub fra hver Kartoffel. Naar planterne ere 3 Tommer høie, bliver den Tørv, fom banner Laaget, itubaffet, faa godt det lader fig gjøre, uden at beffadige ©teng-lerne, og derpaa blive de Jpppebe af den lofe jorb imellem Paderne, jo oftere fypntngen paa denne Maade gjentages, jo ftørre bliver Udbyttet. Med Slom-firingen ophore dypningerne, da kartoflerne, ligefom enhver anden f lame, paa denne Ttb ere færdeleS øm-fmdtlige tiuob Sererelfe. faa denne Maade fan avles 50 til 80 fold. Man l;ar Exempel paa en Avling af €06 Tdr. paa fire Maal eller 10,000 □ Slien.

f ypntngen ffeer ofte ufuldkomment; fjeldent IjyppeS .mere ettb een Gang, ba to Gange dog burbe være det Mindfte. f ypntngenS Stgiighed indfeeS af dens Øte* tneed: 1) at holbe Ageren reen for Uf rub; 2} at ffjorne jorbett mellem Paderne og at føre den op til flan-terne; 3) at overffære de for langt udad Stræbende Ifar-toffelrødder, der fyneS ene at arbeide til egen forlæn-gelfe, uden at tilføre f tanten fynberltg Næring; ved at cverffcereS, flyder den oserblfvne Deel ett utallig Mængde fine Nebber, der i rigeligt Maal indfuge og afgive Næring til fevcdyæxteiis Sannelfe.

Glem endelig iffe, at gorføtninelfe af UfrudS Lid-rydbelfe gjør 3agttagel|e af alle ovrtge Ziegler unyttig.

3>c dyrkede SSæj;terS .©irfningcr paa 3>oremonnet.

Ligefom jordsmonnet pirfer paa Særterne, yttre cgfaa diSfe mange forffjellige Sirfninger paa 30t,bs-monnet, — men tngett faa almindelig og ubetinget, fottt bett, de ubeve paa fammes Nigdont, d. e. f lanteuærtn- 75

Gjødning under {mer kartoffel. 3mellem Paderne opgifter man Gxønjorden i 9 Totn. Qvadrater og til 2 Tøm. Tyffelfe; en faadan Græstørv bliver med Grøn-ftden »endt nedad, lagt ovenpaa hver Äartoffel, øg fom-mer faaledes til at danne ligefom et Laag over Startof-felen og Gjødningen. ®a Græstørven forbliver aldeles £eel, voxer panten iffe paa fædvanlig Maade i Seiret, men bliver uodt til at føge Udvete rundt om Græstør-pen, hvorved langt flere Sfud, end Sædvanligt, løbe ub fra hver Kartoffel. Naar planterne ere 3 Tommer høie, bliver den Tørv, fom banner Laaget, itubaffet, faa godt det lader fig gjøre, uden at beffadige ©teng-lerne, og derpaa blive de Jpppebe af den lofe jorb imellem Paderne, jo oftere fypntngen paa denne Maade gjentages, jo ftørre bliver Udbyttet. Med Slom-firingen ophore dypningerne, da kartoflerne, ligefom enhver anden f lame, paa denne Ttb ere færdeleS øm-fmdtlige tiuob Sererelfe. faa denne Maade fan avles 50 til 80 fold. Man l;ar Exempel paa en Avling af €06 Tdr. paa fire Maal eller 10,000 □ Slien.

f ypntngen ffeer ofte ufuldkomment; fjeldent IjyppeS .mere ettb een Gang, ba to Gange dog burbe være det Mindfte. f ypntngenS Stgiighed indfeeS af dens Øte* tneed: 1) at holbe Ageren reen for Uf rub; 2} at ffjorne jorbett mellem Paderne og at føre den op til flan-terne; 3) at overffære de for langt udad Stræbende Ifar-toffelrødder, der fyneS ene at arbeide til egen forlæn-gelfe, uden at tilføre f tanten fynberltg Næring; ved at cverffcereS, flyder den oserblfvne Deel ett utallig Mængde fine Nebber, der i rigeligt Maal indfuge og afgive Næring til fevcdyæxteiis Sannelfe.

Glem endelig iffe, at gorføtninelfe af UfrudS Lid-rydbelfe gjør 3agttagel|e af alle ovrtge Ziegler unyttig.

3>c dyrkede SSæj;terS .©irfningcr paa 3>oremonnet.

Ligefom jordsmonnet pirfer paa Særterne, yttre cgfaa diSfe mange forffjellige Sirfninger paa 30t,bs-monnet, — men tngett faa almindelig og ubetinget, fottt bett, de ubeve paa fammes Nigdont, d. e. f lanteuærtn-76

gtn eller Mulden; t£>tt »aa Steder, bvov Særter tilladet at fomme til Modenhed, bliver Mulden uttder alle Dra-ftænbig beder mere eller mindre fortæret, heri ere alle Vandmænd enige. Men angaaende den Mængde af flantenærtng, fom frugterne forlange til fuSdfommen llddattnelfe, og hvtlfen de, naar famme ere tilftede, be-rove Ageren, ere Meningerne meget forffjellige, og ofte faa mobftgrnde, at det iffe bliver let muligt for den praf.'iSTc Landmand, font herover enbmt iffe bar ha*>t Anledning til fé!» at famle tilftræffelig Erfaring, at uddrage en nyttig Anvendelfe deraf. Regle paajtaae, at fornbærcnde bærter, men ifær Dlieplanterne, faafom Viin, hamp øg RapSfæb, uttder Modningen eller frø-dannelfen forlange og berøse Ageren dett mefte f lånte-næring, — hvortmøb Sladværtentc, f. Er. Erter, Sønner, Siffer og Sløser, ifær naar de iffe fomme til Mo-denljed, »ed deres velgjørende Sfygge, ved Levningerne af de ves Slade og Rødder paa og i Ageren, iffe udmatte, men endog berige jorden. Sindre derimod til-lægge Stadværterne en udtærende Evne lig Kornarterne. Rogle tillægge Rodfrugterne, fornemmelig Kartofler, formedelft dereS ftore folbigjjed, den ftørfte Ttl-egnelfesevne; hvorimod Sindre ere af den Mening, at radfaaede og bchaffebe Særter, faafom Kartofler o. ff., formedelft den omhyggelige Sultur, de erholde, faavel forinden Itbfæben, font under Særten, berøve Slgeren Videt eller jntet. Saa forsjellige eg efter Udfeende faa modfatte Meninger SyneS vanfTeltgen at funne forenes til et almindeligt Refultai. Men naar vi prøve de bestemtere Erfaringer, der ligge ttl Grund før de forffjellige Meninger angaaende Særternes bytninger paa jordsmonnets Rigdom, og Sætte dem t forbindelse mcb voxe Erfaringer vcdfomincndc Særterues jndvirf-ning paa jordsmonnets Kraft, hvorved, fom forhen antydet, forftaacs dets Sirffomhed eller Scqvembcd til frugtbarhed, og vi derhos iffe lade GjebntngenS forffjellige Sirfninger i forfljellig Grad af DpføSning udt af betragtningen, faa finde vi virfelig mere Eenl;ed og 'terre OvereenSfhmmelfe mellem dent, end man nogen-ftndc funde formode, — hviffct vi i det følgende ffulle føge at vife. Sagen er af ftørfte Sigtighed; thi uden grundig Kundffab nu Sæ.vterneS Sirfninger paa jordS-mønnets frugtbarhed, frobuctet af fammeS Rig-born og Kraft, er Anordningen af det Sætffifte, fom77

Bieeft fvarer tit Agerbyrfntngene formaal, aldeles uittu-tig. ©ette tnbfees let, naaar vi antyde henftgterne med at befteminc dett Orben, efter bvtlfen de dyrfede bæxter t Omløbet ffulle følge finand'en. ®iéfe ere t

J) At jordsmonnet er, »ed den næftforegaaende Sæd, det bedfte muligt forberebet tit den følgende.

2) At jorden fan indeholde tilbørlig færing til entjoer Sæbs fuldfomtte Uddannetfe i fele Omløbet.

3) At bolde jorden tilbørligt reen, faa at Ufrub ei fral for fortære og Spilde dens frugtbarhed.

Alle byrfede planter funne med henfyn til' famme^ btrfnt'nger paa jordsmonnets 3?igdom inddeles t: a) berigende, b) ffaanende, c) halvttærenbe, cl) yeelttærende.

' a) berigende kulturplanter. hertil føre aße kløverarter og Græsarter, naar de fø)"leS grønne og følgelig forinden frodannnctfeu, men de forfte ifær; tbi kløverené mange og povefe blade træffe en fler £)eel ^tæring til planternes Unbcrjjolbning af de i Luften fvæveute ©tøffe; og uaar kløverens og Græsartens Rødder, efterladte Stengler øg affaldne blade efter Agerens Ompløjning ere, forraaduede, give de fant mes Overflade en frafttg 'Jlæring. Saaledes fan tnan med bisfeb antage, fvab Erfaring tilfulde har befreef let, at dtSfe planter give jordsmonnet mere færing tilbage, end de af famme have modtaget.

b) ©faattetide kulturplanter. h^under førftaaes Erter, biffer, bogfoebc og alle Planter meb mange og ftore blade, der funne leve og indtil frø.-fætningeti fultfemmen uddannes af den friffe GjøtntugS flygtige Stoffe, og fom derfor, naar be faaes i ben fri-jfe Gjødning, berøve Jordsmonnet Litet eller jntet. bed flygtige Stoffe forftaaeS de 2)ele af den friffe Gjøb-ning, fom under Gjæringen udviflcS og gaae bort eller jltge i beiret i forat af Luft. SaaeS de derimod uden Gjødning eller i den gjærede eller brænbte Gjobning, berøve be Ageren, efter MoteubeiSfylten vet hojtutn; gen, mere eller mindre SfiæringSjtof. ©yrfntng af {laa-nente bæxier er altfaa fun mulig paa friff Gjødning, og benyttes derfor fordeelagtigt foran faadattne bærter, ber iffe taale den friffe Gjødntng, men fræve en let op-lefelig Muld, f. Er. h»ebe og byg. Raar Gjøbnin-gen _an»enbeS paa benne Maade, tjene benS flygtige Stoffe, fom ellers tabes unber Gjæringen paa Mug-78

byngefiedet, eller i Dynger paa Ageren, til frentferin-gelfe af en Mængde fraftigt føder ttl DvægetS linder-

holdning og förtnerelfe af Gjødningen.

Tillades det derimod ovennævnte Særter at bære frø, da txæffc de, ligeføm enhver attdett moden frugt, Næring af jordemonnet, ©aaledeö befindes Siffer, dyrfede meb friff Gjødning og hofiede grønne, at »ære en flaanende f (ante; men dyrfeS de beritttob paa ugjøb-ffet jord, eller de modnes paa Slgerett, da virfe be af-fræftenbe paa jordsmonnet. £>eraf be forffjelltge og mobfigenbe Meninger om SifferneS og lignende ©lab--»ærterS Ga»nlighed, fom forfrugt for Siuterford.

c} £>a(»ttærcnde kulturplanter. 2>e til denne Slasfe henhørende f fanter forholde fig »ei med &cnfytt til dereS fiore øg mange ©lade fulbfommen fom be foregaaenbe, men be labe iffe font h'ne oi Mængbe Nøbber tilbage i Ageren til ©eberlag for ben udfugede Næring, jmidlertid har Erfaring tydelig nof »iift, at jordsmonnets Ubtømmelfe ingenlunbe j'taaer i ^or-holb til Mættgben af be nærende Dele, font disfe ©æx-ter indeholde, og at neppe det .f>Qlve deraf er uddraget af jorden. £>erhen høre alle de faafaldte Ncbfrugter: Noer, kartofler o. fl. ©i negte berfor tffe, at jo en £>øft af kartofler uddrager ligefaa megen Næring af 3orben, font ett £oft af be fiefie heelttærende (lul-turplanter, f. (St. en £øfi af Nug; tnen af ben bøbbelte Mængbe af nærende Dele, fom en £>øfl af kartofler tnbelfolber i Sammenligning med en £øfi af Nug, naar Agrene ere lige i ©tørrelse øg'jordens ©e-flaffenheb øg ©eirliget ere lige tjenlige før begge, maa ben ene halve Deel være frembragt af f lantenæringen i Ageren, men ben anben halse ©cel maa attfeeS fom »unben fra Luftens Dunfier'.

De ttl benne Slasfe ht'n'gørenbe planter falbeS alt-faa iffe halvttærenbe, forbi be fun berøøe jorben hals-faamegeu Næringsevne fom be heelttærenbe, — thi en faaban ©eftemmelfe ffulbe »ære uben al Grunb og funde besuden lebe til fCabeltg Stldfarelfe t flere .pettfeender, — men fordi »i meb Sifferhed funne antage, at be, »t falbe halsttærenbe kulturplanter, tage fun omtrent bet £a(ve af be til bereS fulbfomne Ubdaunelfe nøbvenbige Stoffe fra jordsmonnet. Anvendes bet £al»e af kar* toffelhøjieu til D»ægfober, og dett deraf vundne Gjøb-ittng føreS paa famme Siger, gaae kartøflerne, faosel«79

fom øvrige Rodværter, over i be ffaanenbe, og meb Anvenbelfe af tiljiræffeltg ©treelfe til Opfangelfe af tlri-nen og Gjødningens flydende Sele endog over i de berigende kulturplanters GlaSfe.

(I) ©eelttærende kulturplanter. ©aaledeö benævne vi alle be bærter, ber, naar be bære grø, tage dereS mefte Underholdning fra jordsmonnet. £>e ubmærfe ftg alle veb nteelrige eller olierige frugter, og be flefte "tillige veb finaa og fmalle blade, ber forin-ben eller under f rofætningen førftorftedelen eller aibeleS henvisne og falbe af og bidrage faalebes Libet eller jn-tet til frugtens ®annelfe. £>et modne Kortt og mobne bælgfrugter børe til benne SlaSfe. Men i gorljolb til Mængben, ©tørrelfen og bartgbeben af blabene, famt ttl Mængben og ©tørrelfen af Robberne, hvori ©læg-terne ere meget forffjellige, udtømme be i forffjellig Grab jorbens Rigbom; faalebes Linet mere enb Kornarterne, og dtSfe, meb Unbtagelfe af ©avrett, mere ettb bælgfrugterne.

Raar tmiblertib bælgfrugterne og Robværterne be-finbeS at efterlabe jørbSmonnet i en frugtbarere Ttl-flanb, enb Til fælbet er tneb Kornarterne, ber bette iffe ublebeS alene beraf, at hine tilegne ftg ett mtttbre Seet af jordsmonnets Rigdom, men tnaa tillige og for= nemmelig foges dert, at bælgfrugternc og Rebværterne t'fledetfor, ligefom Linet og Kornarterne, at formindffe jordsmonnets Kraft, forøge de tvertimod famme. Kraft erholder jordsmonnet »ed h^nfigtSmæSftg bearbeidning, der giveS det enten forinden befaaentngen, fom ved ©yrfning af Liin og Kornfrugter, men fom igjen tabeS under dereS bært ellex ©tand paa Ageren, — eller, fom »ed £>yrfning_ af Robværter, unbertibett ogfaa bælgfrugter, faa»el fortnben befaaeningen, fom unber Grobens bært, formebelft ©arontng, ©ypttittg og Sugning, hvorved jordsmonnets »ed foregaaende bear-teibning erholbte Kraft iffe alene »ebligeholbeS, men tnbog betydeligt forhøieS. bælgfrugterne, om enb iffe lugede og forhøie bog, ligefom enb»er rugenbe

bært, jorbsmonnetS Kraft. 33a nu frugtbarheben, fom oftere bemærfct, iffe er afhængig alene af jordsmonnets Rigdom, men tillige af famnteS Kraft, 09 jordsmonnet taber t Kraft »eb Dyrfning af Kornarter, nteu »tnber i Kraft »eb ©yrfning af bælgfrugter øg Sfotvæwer, faa bliver følgen heraf, at bælgfrugter 0380

iRobpæxter, enbfljøndt de fortære en gød ©eel af jorde-monneté Rigdom, døg efterlade det t en frugtbarere, cm

iffe i en meget rigere Tilftand end Kornarterne. bælgfxugterneS og SiobværterneS f ørtrinligbeb fom forfrugt for de flefté Kornarter lader fig, deres tærende ffiirfninger paa jordmonnets Sigdorn uagtet, hEraf forflare.

ferefter følge nu de tjeelttærende kulturplanter t den Drden, i Ijvilfen de anfeeS for mere eller mindre tærende, og begyndes faaledes tned den tneefl tærende cg fluftes med den mindft tærende Væxt: f v ede, f amp med modne frø, Sit n med modne frø, 3iug, byg, bønner, <£rter, fiffer, Liin, bø ftet grønt, fumle, favre.

in $tUioil>æigt«éfeté fortrinlige S8«rd

fom Foder og Anviisntng til fammcs

3H>rfmng.

©en, fom røgter og fodrer ordentlig og vei, ffal erholde ftotre, ftærfere og fmuffere ftreature; feftene jfulle forrette ftærfere Kjørjler; Drer og Køer ffulk bedre betales; Seifen ffal forøges og blive federe; faarene give ftnere og mere Uld. ©en ftørre Mængbe af fraftig Gjødning, "der falder efter , vei fodrede Kreaturer, giver ved gob behandling og rigtig Anvendelfe overflødigere og vægtigere Korn. ^or at erholde disfe fordele maa man med ftørfte Omhyggelighed vedltge-£oldc fitte naturlige gode (£nge, eller forfifaffe fig fon» ftige @nge, Ijoor" £>ine favnes eller beftnbes utiljtræffe-Itge. paa enhver gob Sng maa følgende (Sgenffaber findes forenede hos fammes GræS og Særter:

a) 3lt de voxe t Mængde og frodigt,-

b) At de give et godt nærende f o;

c) At de følmme tidligt frem.

Xunothæigræsfet er t lötfiddelfe af alle disfe (Sgen-

ffaber. j en lang SRoeffe af Aar bar jeg tned ftor fordeel dyrfet denne Sært paa ethvert jordsmon, der iffe beftob af ben terrefte ©and, og jeg fan forjtffre, at bet, heftet i rette £ib, er et ypperligt f ober fot Jfrefle, Civæg og faar. jeg fjender ingen Grcedart 80

iRobpæxter, enbfljøndt de fortære en gød ©eel af jorde-monneté Rigdom, døg efterlade det t en frugtbarere, cm

iffe i en meget rigere Tilftand end Kornarterne. bælgfxugterneS og SiobværterneS f ørtrinligbeb fom forfrugt for de flefté Kornarter lader fig, deres tærende ffiirfninger paa jordmonnets Sigdorn uagtet, hEraf forflare.

ferefter følge nu de tjeelttærende kulturplanter t den Drden, i Ijvilfen de anfeeS for mere eller mindre tærende, og begyndes faaledes tned den tneefl tærende cg fluftes med den mindft tærende Væxt: f v ede, f amp med modne frø, Sit n med modne frø, 3iug, byg, bønner, <£rter, fiffer, Liin, bø ftet grønt, fumle, favre.

in $tUioil>æigt«éfeté fortrinlige S8«rd

fom Foder og Anviisntng til fammcs

3H>rfmng.

©en, fom røgter og fodrer ordentlig og vei, ffal erholde ftotre, ftærfere og fmuffere ftreature; feftene jfulle forrette ftærfere Kjørjler; Drer og Køer ffulk bedre betales; Seifen ffal forøges og blive federe; faarene give ftnere og mere Uld. ©en ftørre Mængbe af fraftig Gjødning, "der falder efter , vei fodrede Kreaturer, giver ved gob behandling og rigtig Anvendelfe overflødigere og vægtigere Korn. ^or at erholde disfe fordele maa man med ftørfte Omhyggelighed vedltge-£oldc fitte naturlige gode (£nge, eller forfifaffe fig fon» ftige @nge, Ijoor" £>ine favnes eller beftnbes utiljtræffe-Itge. paa enhver gob Sng maa følgende (Sgenffaber findes forenede hos fammes GræS og Særter:

a) 3lt de voxe t Mængde og frodigt,-

b) At de give et godt nærende f o;

c) At de følmme tidligt frem.

Xunothæigræsfet er t lötfiddelfe af alle disfe (Sgen-

ffaber. j en lang SRoeffe af Aar bar jeg tned ftor fordeel dyrfet denne Sært paa ethvert jordsmon, der iffe beftob af ben terrefte ©and, og jeg fan forjtffre, at bet, heftet i rette £ib, er et ypperligt f ober fot Jfrefle, Civæg og faar. jeg fjender ingen Grcedart81

eller fodervært, der i dette Slima fan byrfes meb famme fordeel. Kløveren, ber ffulbe giøre ben Ranggen Stridig øg font ogfaa overgaaet den i tidlig frem-fontfi, tager iffe Saaledes tiltalfe tneb ethvert jordsmon, med mindre Ageren er tilftræffeligt gjodet. bed at gjøre Kløvergræsfet til ©ø tabeS ftedfe en Deel af bets 331ade, der indeholde den mefte Næring, og bcgunftiges iffe ©»bjergningen af 33cirliget, taber bet næften alle blabene, og fun be torre, haarde ©tilfe fjøres i Laden. Anden ©let af Silover lyffes det faa Sjeldent at faae »ei bjerget, at jeg iffe tilraader Nogen, fom avler Klø-»er i Mængde, at befatte fig dermed. Dett anvendes derfor fordeelagtigt fom grønt foder til Dvæget, brifet fan »ære »cl nof, men vore lange Sßintre fræve et ftort foderforraad. Timotbæigræsfet bjerges berimob uben SSanffetigbed, og ftofte ©let Itgefaa let fom førfte. ©»or, fom lioø os, climatiffe forfold i Almindelighed iffe tillabe en fuldStættdig SSerelbrift, der ere naturlige eder fonfttge (£nge, fom bære fleeraarige Græsværter, aldeles nødvendige; ogfaa benne Dmftændigbed tilraade!-oS at foretræffe TimothæigræSjet, der er mangeaarige for Kløveren, der endog »aa dctt beeftc jord og meb den bebfte behandling forfvinber i bet andet eller tredie Aar. 3lt Timotbæigræsfet ffulde, font Nogle have yt-tret, matte jorden mere end de flefte andre dyrfebe GræSarter, er aabenbar SSilbfarelfe. jordens Udmat-telSe ftnder fun da ©teb, naar man lader bet ftaae for-længe u^ojtet, og benne (fgenffab, under frøets Dan-nelfe at udmatte jorden eller udtære denS Rigdom, bar Timotbæt.axæSfet tilfælle» med enbver anden bært. Da nu Timotl;æifroct tillige indeholder en Mængde Kraft-meel, og mere end nogen anden SBært, fom vi dvrfe, meb Undtagelfe af Kornarterne, faa maa til Dattnclfen af de balv; eller hcelmobne frø nødvendigen medgaae ett god Deel af Agerens plantenæring. Naar man derfor i to eller flere Aar i Nab tager modne fro af ben famme Ager, bvilfct tffe ff.ee faa Sjeldent, frøet finter fordeelagtig Affætning, plyndres jorden til det gjberfte.

Da Mængden af det foder, fom fan tilveiebringes, er Grunden til Doægets Unberhofbning og Gjødning-frembringelfen, er den fædvæntigen jordbrugerens ©o-vebforutaal; men beraf følger dog iffe, at man alene ffal tage ©enfyn tit Mængden og af den Aarfag ud-

682

fætte ©laatten, indtil man hofter halm istedetfor hø. foruden at Mængden aldrig erftattev ©avnet af heets nærende (Egenffaber og behagelighed, taber GræSfet af anden ©let derved ttilige baade i Mængde og Godhed, forfte ©let har da leveret et trænet, dett anden et flægt, og begge et maadeligt goder.

Maaffee har man troet, at Timothæigræsfct underfamilies ©tand paa Ageren ffulde berige jordemonnet i famme Grad, fom en naturlig Sng beriges formedelft de paa famme voxettbe blandede bærter; men i faa fald har man lovet fig mere, end nogen enfclt Græs-art formaaer at præstere. Aldrig beriges jordsmonnet i den Grad »ed ©yrftiing af en cnfelt Græsart, fom naar flere forffjellige Græsarter dyrfes eller »øre blån-bebe. At Græsarterne fei» clffe denne blanding, »ife »ore naturlige Gntge, l;vox de ftedfe »oxe i fclffabclig forbintelfe. forftyrre »i »eb gjentagen bearbeidning denne forbinbelfe, gienopretter Naturen den ofte fei», faafnart jorden overlades til @el»»ært.

Sen ftørfte Mængde af det fortrinligfte foder frem-hrtngeS veb Syrfnt'ng af Timotjjæi og Kløver i blan-bing. ©fal Afgrøden tjene til Kreaturenes Underhold-«ing ont ©ommeren, og faaledes iffe gjøres til' Jpø, blattdeS Udfædett t forhold af 2 Sele Kløverfrø og 1 jDcel Tintothæifrø. ©fal Afgrøden derimob gjøres til hø, er det fordeelagtig at tage ligemeget af hvert ©lags. TimothæigræsfetS ftive og opretjtaaende ©traa hölder Kløveren opreifi, befordrer derved denS frodigere 23æxt og forcfotnmer denS beffadigelfe af at Itgge paa jorden/ bed hærgningen bevirker Timothæigræsfet, at den tunge Kløver iffe falder faa tæt fammen paa ©taaren, hvorover den lifligere luftes og terres, uden fem ellers oftere, at vettdeS og røres i, hvorved denS fraftigfte Sele, de ftnefte ©tengier og bladene, tabeS paa Ageren. 35en frtfle flover afftedfomtner ofte, ifær »eb en mindre forftgtig behandling, CpblæSning eller Trommefyge IjoS Gvæget, nten blanbfoberet albrtg,

Syrfntngen af bette blattdfoder finder dog fun henftgtSmæsftg Anvenbelfe t berelbrug, eller hvor Age-ren fun ligger 1 eller 2 Aar til Græsvæxt; thi med bet andet Aar er Kløveren forfvunden, og Timothæu græsfet alene formaaer da iffe at yde lønnende Afgrøder. jmtdlertid giveS dog et Middel, hvorved en faa-ban Sug fan hringeS ttl at give rtge Afgrøder t fiere83

Aar, efter at Støveren er gaaen nb: Saafnart ferfie ©let af andet Aars Sløver- og Timotøæt'ager er indhøstet, overfares Ageren meb en almindelig ©ædbarv og befaaeé derpaa med 3 fund Timotbæifxe paa Maa-let; nu tromler man, cm Ageren er aldeles ter. Er den fugtig undlades Tromlingen fom unødvendig og endog ffadelig, da en ftor Deel jord og frø fluide blive flæbende ved Tromleftoffen. Saaledes maa man gaae frem, om Seiret er flart øg tort. Er Luften morf og 5iegn at forubfee, bar man alene at ubfaae frøet; £>ar»-niug og Tromling er ba aldeles ufornøden, fattes Sædfre, fan Sefaaentngen gjerne udfættes, indtil anden Slet af Sløver og Timotbæi er indbeftet, da Aarets Grøde af Timotljæi »il »ære modent, faa denne Ttb af Aaret ere Nætterne allerede faa lange, at Lyfet iffe mere formaaer at bere»e frøet Spireevnen, om Seiret ogfaa er flart, — og Natteduggen vil nu være til-ftræffelig til at fxcmffynde Spiringen; Ijerveb gjøres farvning og Tromling ufornødne, faa benne Maade fan man i en Næffe af Aar bofte ligefaa rige Afgrø-der, fom cm Engen fra fexft af havde »æret anlagt meb Timotljæi alene.

Timotbæifreet udfaaeS ntten »aa Saarfæden, naar denne er nedljaroet, eller tidligt ont foraaret »aa Sin-terfæden, b»or den i Almindelighed IpffeS bedft. Efter jordens Seffaffenbed faaes 2Vs til 3'/* Sfaalpunb, eller 2Vs tit 3i;2 fot, »et renfet frø »aa et Maal jord. Dett, fem iffe har Øvelfe i at faae finaat f re, gjør bedft i at Mande det med ligemeget ter og ji'tn Sand eller jorb og faae denne Slanbing, ligefom Sorn, med hele f aanden. Man vælger (lille Seir; tbt blæfer det, feres freet famtncn i fobe oc Særten bli»er uje»n. £)tn foraaret bar man fædvaniigft Slæft om Dagen, men ftille Seir Morgen og Aften. Saaer man Time-tljæifreet paa Saarfæden, er det ftedfe raadeltgt, faa»el for Somfæden fom for Græsfrøet, at txomle Ageren; er jordsmonnet fanbigt eg lefl, bliver bet endog'uundgaaeligt neb»enbigt. Dett, fom tromler fin Saarfæb, çeflcr en Uge tidligere og mere jevn moden Sæb enb ben, fom iffe bruger Tromlen. En Omftændigheb af færdeleS megen Sigtigl;eb, l?»or man t?ar forte Som-mere. Sinterrug paa lette jordsmon har fortrinlig godt af at blive tromlet.

f vor TtmetljætgræSfet er femmen ufevni op, eller

G*84

Ageren, hvor Sæden er gaaett tLeie, bar bare fletter, fan man om Efteraaret, efter at Sæden er bjerget, be-faae de bare fletter paany, fom bcdft ffcer om Aftenen cg hclft tinob Regtt.

Græsfet flaaet og gjøres til .fjø, naar Arene begynde at bryde ud af (Stederne; ftaaer det længere, bliver det ftivt og haardt cg, fom forben bemærfet, matter jorden.

Til f røfatnltng affætteS et Styffe af Ageren, bvot GræSfet ftaaer jevneft og tælteji, uden at have lagt fig. Raar f roet begynder at modne, maa man, ifær i dri »ende Seir have et vaagent Sie dermed, for at hefte det i rette Tid; tl)i frøet falder meget let ud, out det i mindfte Maade bliver overmodent. Raar Topfrøet ftdber faa loft, at det ved Serørelfe falder ud, er det Tid at hefte; »etsier man længere, tabes meget frø; høfter man tidligere lider tnan ogfaa Tab: dett nederfte Deel af Arene er da ei moden, Man binder Sæden i fmaae Reg, fem reifes paa Ageren, hvor de fnatt tørres; i v'aadt og uftadigt Seir træffes Regene paa Stor. frøet, fom fogeS med ftor begjærlighed af Rotter og MuuS, bor ftrax udtærfTcs, et meget let Arbeide. Rcnffuingett ffcer »ed Koftittng og Sældning.

45nt Gjødningen.

formaalet for Sandmanbens Scftræbclfcr er eit fordeelagtig grembringelfe af nødvendige og nyttige Særter, beels til Ræriug fot Menncflene og fatnmrS .puuSbyr, deels ttl uundværlig TilfredSftillelfe af andre bet men-tteffelige LivS fornødenheder, deels til bekvemmelighed cg til f ontoielft. for tncb held at arheibe til dette Maal, maa hovebøtemed fornemmelig være rettet paa frcmbringelfcn af en tilftræffelig Mængde Gjoduing, famtneS hcnftgtsmæsfige behandling og oeconomiffe An-»enbelfe. Men tngen uagtet Landmand benegter fcette, eller nærer mindfte om Tvivl, at Agerens frcmbringelfcS-evne er »æfentlig og afgjørende afhængig af Anvtn* belfen

af Gjødning, og at derfor dcnS frembringelfe, henfigtSmæSfige behandling cg oeconomiffe iinvendelfe er af ftørfte Sigtighed, faa finder man dog, faavel ved 84

Ageren, hvor Sæden er gaaett tLeie, bar bare fletter, fan man om Efteraaret, efter at Sæden er bjerget, be-faae de bare fletter paany, fom bcdft ffcer om Aftenen cg hclft tinob Regtt.

Græsfet flaaet og gjøres til .fjø, naar Arene begynde at bryde ud af (Stederne; ftaaer det længere, bliver det ftivt og haardt cg, fom forben bemærfet, matter jorden.

Til f røfatnltng affætteS et Styffe af Ageren, bvot GræSfet ftaaer jevneft og tælteji, uden at have lagt fig. Raar f roet begynder at modne, maa man, ifær i dri »ende Seir have et vaagent Sie dermed, for at hefte det i rette Tid; tl)i frøet falder meget let ud, out det i mindfte Maade bliver overmodent. Raar Topfrøet ftdber faa loft, at det ved Serørelfe falder ud, er det Tid at hefte; »etsier man længere, tabes meget frø; høfter man tidligere lider tnan ogfaa Tab: dett nederfte Deel af Arene er da ei moden, Man binder Sæden i fmaae Reg, fem reifes paa Ageren, hvor de fnatt tørres; i v'aadt og uftadigt Seir træffes Regene paa Stor. frøet, fom fogeS med ftor begjærlighed af Rotter og MuuS, bor ftrax udtærfTcs, et meget let Arbeide. Rcnffuingett ffcer »ed Koftittng og Sældning.

45nt Gjødningen.

formaalet for Sandmanbens Scftræbclfcr er eit fordeelagtig grembringelfe af nødvendige og nyttige Særter, beels til Ræriug fot Menncflene og fatnmrS .puuSbyr, deels ttl uundværlig TilfredSftillelfe af andre bet men-tteffelige LivS fornødenheder, deels til bekvemmelighed cg til f ontoielft. for tncb held at arheibe til dette Maal, maa hovebøtemed fornemmelig være rettet paa frcmbringelfcn af en tilftræffelig Mængde Gjoduing, famtneS hcnftgtsmæsfige behandling og oeconomiffe An-»enbelfe. Men tngen uagtet Landmand benegter fcette, eller nærer mindfte om Tvivl, at Agerens frcmbringelfcS-evne er »æfentlig og afgjørende afhængig af Anvtn* belfen af Gjødning, og at derfor dcnS frembringelfe, henfigtSmæSfige behandling cg oeconomiffe iinvendelfe er af ftørfte Sigtighed, faa finder man dog, faavel ved85

©jødmnge-MaterialterneS befanbltng, fom vtb Gjøb-nittgenS Ansendelfe, be tneejl indgribende og ffadeügfte Mangler, fvts bigtigfeb langt fra iffe overalt erfjen-beS, og fom derfor feller iffe ved paSfenfce Midler for-nttnfcffcS eller nntgaaeS. Mit Ønffe er, at bisfe Lis nier maatte væffe fos Landmanden Lyft og jvet for felv nærmere at fjende Grunbfætnt'ngertie for Gjøb-ningS-MatertalicrneS fenftgtSmæsftge bcfanbling øg Gjødningens oeeonemtffe Anvendelfe, fvorpaa fanS bet-færb faa væSentlig beroer.

bed at affattble benne Materie ville vi betragte;

1) Materialievne til Gjetning;

2} GjebningS-MaterialienteS fenjigtSmæøftge befanb-ling; og

3) Gjødningens oecønomtfTe 2ln»entelfe.

1. Matertaliente til Gjødning, beb Gjødning forstaaes i Almiubeligfeb faabanne Materialier, fom umibbflbart bidrage til planternes vSrnætelfe. herfen fører egentlig Alt, -fom Peb Gjæring og forraadttclfe oplefer fig i fine beflanbbele øg bevvcb bliver ffiffet til i flydende og luftformig Til* fland at indsuges af planternes Rødder og ©lade, øg fvortil alle Materialier af ©yr og planter fen føre, da be alle tidligere eller ftlbigere ere ffiffebe til forraadnelse.

Matferne ere allerede fra be ældfte Tider af meer eller mindre forfynete med faabanne Materialier, ber fer »eb ftetfe fremffribenbe Oplosning allerede faøe an-taget MulbenS ©fiffelfe, fem ten endelige Levning af alle forraaduebe dyrfffe og »egetabilffe Materier, ©entte Muld banner alle MarffrugterS og overføtteb alle SßæxterS »æfentligfte R æring øg befinder ftg i Almindelig f t'b i Jordens øvre Sforpe i ett ©ybbe fra et par Sommer indtil flere fob. ©ett gjør ftg fer kjendelig ved jorbbunbens meer eller mindre mørfe farve, nemlig fra lyfegraa indtil fort. formeret fe af Muldens Mængde til befordring af plan-tenteS frodige bæxt og fuldkomne lldbannelfe cr .pttifigten meb al den egentlige Gjødning, Som gives jorden.

Andre Materialier, ber ligeledes bidrage til rigere og fulbfomnere Afgrøder, virfe iffe alene beroet, at be fom RærittgSmtbbel tnbgaae i planterne, men meget mere dei'seb, at de opløfe de i jordsmonnet værenbe GjøbuingS-Materialier af den fornævnte Art og gjøre86

dem (fiffede til at indgaae i f lanterne, og derfor iffe, itgefom ftine, berige jordsmonnet, men meget mere paaffynbe fammes Itdtommelfe. Saadanne ere: kalf, Affe, o. fl., hvorom vi ftden ville panfcle færflfilt; kr er Salen alene otn hine egentlige GjødningS-Materialter.

Til disfe bører altfaa den egentlige Gjødffe, ber banneS af Næringsmidlerne, fom Dyrene tage til fig, og fornemmelig af be Dele, fom iffe fttntte tjene bet dyriffe Legeme til Underholdning. Disfe til Næring utjenlige Dele undergaae tffe alene en ftor forandring ved f ordsiclfctt, tnen da det ligger i levende Legemers hele jnbrctniug, at be fraftobe Dele af dereS Materie, faa blander fig meb hife ett i Tarmene affondret dyxiff ©liim, der udgjør Gjødningens »trffomffc Skftattdbele.

GiøbningfrembrtngelfenS Mængbe er herfor afhængig af Mængbeit øg Gøbheben a"f bet fortæ-rebe f ober og ben anvonbte ©trøelfe; men ingenlnnbe, fom man alminbeligen troer, af kreaturenes Antal, kvcature, fom fobreS ordentligt og rigeligt, give baabe ntere og bedre Gjødffe, end be, fom fodreS uorbentligt og farrigt. fornævnte dyriffe Materie, føm udgjør be by* rifle Ereremcnters fraftigfte og »ixffomiie ©cjtandbecl, og fom berhos fornemmelig fremffynder Stremidlernes Dpløsning, favntes næften aldeles i magre DyrS magre Gjødffe.

Gjødningens Godhed er følgelig afhængig af foderets Godhed, kreaturenes mere eller mindre trive-lige Tilftand, og desuden af ©trømidlerneS Egenffaber og SPtærtgbcfot'hølb tit be dyriffe Excrementer, famt af hele MaSfenS ©ehandling paa Møgdyngcftcdet eller paa Marfett.

Efter Dyrearternes og fødemidlernes forffjelligheb ere Excrementcrnc ogfaa meget forffjellige, ligefom ogfaa den deraf dannede Muld. Man ffjelner derfor mellem: fiøgjøbntng, £>eftegjøbning, faaregj'ebning og ©vtnegjødntng.

kogjøbnittgen, faavelfont at anden Gjødning, fan være meget forffjcKig, bedre eller flcttere, efterfom man I;ar fodret mere eller mindre tilftræffeligt og efter foderets ©ejfaffenhed; da nu koen fjeldent nyder det fraftfuldcfte foder, eftcrfont det fraftigfte og bedft bjer-gebe fæbvantigft forbeholdes £eftcn og gaaret, og da lidet nærcrig |>alm desuden udgjør en ftor Deel af bens baglige fobe, faa fan kogjodntngen hetfev iffe i87

Almindelighed »ære den fraftigfle. Køgjedningen be-jtdber derimod andre fortrinlige Ggeitffaber, hvis S?trf-ninger man .uden Grund har befragtet fom følger af en fortrinlig plaittenærende Gvne: ©ett gjærer nemlig latigfemmere end enten £>efte- eller faaregjodnittgen, fpilder faalebes ingen af fitte Kræfter og er derfor »s-rigere; den er anvendelig paa enhver jordart eg til enhver af de almindeltgen byrfede Marffrugter; fortne-feelft den ftørre fugtighed fan den optage og forvandle ett ftørre äSiættgde Strøelf'c i fraftig Gjødning.

©eftegjødtiing. -peftcn fodres med bet

fraftigjte og bebft bjergede ©o , undertiden ogfaa meb Kjente, giver dett ogfaa bett fraftigfte Gjebmng; men formedelft den £>urtigheb, hermed den gjærer, bortbunfle ogfaa mange af dens nærende Dele, om Gjæringen iffe »eb henftgtsmæsftge Midler høides tilbage, f. Gr. veb at blandes meb Kogjødnt'ngen, meb Mulb eller torv-agttg jorb, fom herved hafttgt forvandles til et fraf-tigt Gj'ødningømidbel. j ublandet Tilftaud er ben futt tjenlig paa tørvagtige, lerede og folde jorder, paa Sanb-jord og aUe lette og »arme jorber benyttes ben aldrig ineb fordcel uden t ovennævnte blanding.

f aarcgjedntngen er fædvanligen færdeles fraf-tig, da f aarene almindelig nyde det bedfte ©ø; i be-røreife med Luften gjærer dett haftigt og heftigt, ud-riflet megen barme og mange flygtige Stoffe, benyttes öerfor fordeelagtigt i blanding meb be foldere Møg-arter, fom Ko- eller Svittettteg.

Svin eg j'øbn ingen, uaar Syret næres med traf-tig føde, eg" Urinen opfanges »ed ©trøelfe, ftaaer i Gobl;ed iffe" tilbage fer de øvrige nævnte Møgarter, men gjærer meget langfomt.

Straa elier Jpaim af alle Slags byrfede bærter, eller enhver lignende Slrt af torre planteftoffe, giver et færdeles

tjenligt Material til Gjødning. Straaet og Møget bevirfe i forening med hverandre, ettl

felte iffe futttte bevirfe: Syriffe Staterier opløfeS ha-ftigt, og meb trøs Opløsning og forraabnelfe er ftedfe forbunden Unbvigelfe af famntes plaittenærende Sele, eg følgelig et Tab; »egetabtlffe Materier gaae derimod meget langfomt t Opløsning, eller de fortørres og hen-ftnuldre, naar den nødvendige fugtighed fattes dem, — øg jo færre Materier de bejlane af, f. Gr. Kornarter-nes Straa i Sammenligning med bælgfrugterneø, jo88

faftere er dcresS Sammenhæng, øg defto utilbøieligere ere de til Opløsning, der endelig lader en ringe SDeel af en fvag piantenærtng tilbage. ©yrtfTe og vegeta-btlffe Materialier blandes altfaa fordeelagtigt med ljver-andre. Uden Attvendelfe af en Deel falm eller andre ©tromaterialicr, til Opfangelfe af Urinen øg Gjødnin-ningené flydende Seir, vil ogfaa Gt'ødningfrembringelfen paa enhver Gaard lledfe fcejündeS ntilftræffelig til sßed-ligehøldelfe af Marferneé ^xembringclfeøevitc. ©esuden tjener ©trøelfen til at berede Kreaturene et blødere, parmere og renere Leie.

Grøn Gjødning. Samme gaaer ud paa før-merelfe af den gjødende SRaterie ved Lcgcmliggtørelfc af de t Luften Svævende, plantenærende ©tøffe forme-delft byrfebe planters LtvSvirffomhed. fertil betjener man fig fornemmelig af SMadvæxter, der ved fine ftore øg mange blade hente fin mefte færing fra Luften, og fom, naar de begynde at blomftxe, blive nedpløtede. X>ctte er den egentlige faafaldte grønne Gjødning, ©ette vandrige og fj'øleude Gjødnittgsmiddel er mindre anvendeligt {ios os, h»sr Slgreue oftere trænge til at øpvarmeS, end til at affjøles. f vor deSuden Luften, føm i alle folde Slimater, er mindre fvangret meb plantenærende ©tøffe, formaaer ingen ufrugtbar Ager at frembringe ett frodig og tætfluttet Afgrøde af nogen-fornuft SSæxt, og ett fattig Grøde formaaer iffe at berige en fattig Siger, (fr Ageren tforveien frugtbar, øg ifølge $evaf ijtanb til at frembringe en tætfluttet og rig frugt, ba trænger den iffe til Gjødning; i alt fald fluide det da være forbeelagtigere at opfodre Afgrøden og ftden gjengive Ageren det i Gjødning forvandlede foder, efter ferfl at have afgivet sJfæring for Kreaturene ; saaledes gavner det paa en dobbelt Maade, jbüsrvel jeg s'aaiebcs iffe anfeer bette Middel til for-merelfe af Gjødningen anvendeligt oS, vilde jeg bog iffe lade det aldeleö uberørt.

2. Gjøbniugé;Materialierncé ^enftgtémoeé^ fige behanbltng.

©yriffe og cegetabilffe Materialier danne dog iffe, forbi be blattbeS tneb hverandre, i benne raa Tiljtanb en fulbfotnmen Gjødning; te blandede Materialier maae førfi veb Gjæring tnbtil en vis Grab af Dpløémng, i89

DøexeeiisftcmmclSe meb de dyrfede Særters Natur, (£lje matets og jordsmonnets ffleffaffenjjed, inderlig forenes. Sun i Sjeldne Tilfælde, fom paa meget ftærfe Leerjørder, funne de blandede Materialier i raa og aldeles ugiæret Tilftanb benyttes med forbeel. sBegetabtlicrtte mode-rere Gjæringen, optage og binde be flygtige byriffe S3e= flanbbele, b»oroeb det fele forvandles i en ny, eenS-artet Masfe, nemlig Gjødning.

De byriffe og »egetabilfTe' Materialier« forvandling, nemlig Møgets og ©trøelfenS ttl Gjødning, fan altfaa ftttt bevtrfeS vet Gjæring, øg vil forvanbltngen foregaae defto ^Stigere og censformigere, jo ovlefeltgcre og mere ffitfebe til Gjæring be dyrtffe Excrementer og de dermed blandede vegetabilffe <Strø=Materiafter ere, og jo gunftigere ®etingelferne før Gjæringen virfe paa dett bele MaSfe.

DiSfe SBetingelfer for Gjæringen ere: n) De byriffe ErcrcmenterS lige forde= ling og ©landing med ©trø-Materialierne,

" ©trø s Ma teria lierne funne futt da blive bragte i en famttdig DpløSning, naar Meget øg Urinen ligeltgen gjennemtrænge bern; af ett ult'ge fordeling af Materias lierne følger en ulige Opløsning, og idet derved ett Deel af ben byriffe Materie bortbunfter, bliver ett anden Deel uøpløjl. De af ©taldene udbragte GjøbningSmateria-lier maae b»er Gang lægges faft øg udbredes jevnt, ibi berveb befordres ben eenS'ormige Gjæring, og ©limmet,. der ellexS fretnfommer i MaSfenS £u tilbeder og bero-ver Møget dets bedfte Sræfter, fordommes. Efterat det renfede Megdyngefteb tforveien er belagt tneb et tyft Lag, bestaaende af god Mttldjorb eller balvforraad-nede Græstørv, belægger man det iffe ftrar overalt meb Gjødning, mett tager et ©tyffe-for ad Gangen, og, naar Dyngen |ar naaet en f øide af 2 til 3 Alen, begyndes paa fainine Maade peb (Siben af; berveb beholder man ogfaa den ælbfte og tneeji gjærede Gjødning for fig, og fan famme faaledes benyttes, naar og bvor den beftnbeS tjentigfi.

b) En vis Grad af fugtigbed. formegen fugtighed bindrer ©jæringen, og forliden, »andagtig Materie tillader iffe tenS fortfættelfe. Møg og ©trøelfe maa derfor iffe ligge enten for vaadt eller for tørt paa Megdyngefiedet. faa de fædvanltge Møg-bçngejieder, der favne ©edæfning, udludes Gjødningen.90

»ed ©fylregn, Gaarbvanb 03 Tagvand, jndretninger eder Summer til Dpfamling af en faa ftor Mængde fra Møgdyngeftedet udflydende band fftilde, t hvor ftore og mangfoldige de end monne være, dog beftndeö util-ftræffelige. ét rummeligt Møgdyngefteb med Tag over, omgivet med en lidet opboiet Kant, for at forhindre Ttl-løb af Gaard- og Tagvand, berboø een eller flere Kum-mer, anbragte under Gulvet t ©talbene, til Opfainling af Urinen, "bvorfra ben ved £>jelp af en pumpe og fmaa flytbare Render befordres over Møgbyttgen, vil opfylbe alle betingelfernc veo et !;enftgtsmæøftgt Møg-byngefteb*). ©vor iffe det Mefte af Gjødningens fly-bettbe Dele opfanges ved ©trøelfe, fornemmelig ved fodring meb faftrigc bæxter og .Rartøfler, ter vii bens fafie Dele iffe formaae at tilbageholde al Urinen fra ©talbfummen; Mogbyngeftcdet bør derfor anlægges meb et ringe fald til een af ©iberne, at overflødig bæbffe fra Møgdyngen fan famles i ett til dett tinde ved ©iden af anbragt Kumme eller et Jpul i jorden. Kummens eller ©ulletS ©tørrelfe er naturligviis betinget af Mæng-ben af den tilflydende bæbffe; men for bekvemmelig-t>ebs ©fyld bør den iffe gjøres dybere end tjetft 'j.' Alen. j faudig Grttitb bør bunden belægges med feigt Leer og ©iberne utidcrfi ottes med ©teen eller Træ, og Mellemrummene eller Aabntngerne udfyldes med Leer! bejiaaer Grunden derimod af feigt Leer, bruges ©ullet uden videre foranftaltmng. Raar Møgdyngeftedet ind-retteS paa ovenbeffrevne Maade, vil tnan ved daglig befugtning med Urinen fra ©taldfuminen være iftand til at bolde Gjødningen i ett pasfenbe fugttgbebS = Ti!= ftand og efter behag fremme eller endog aldeles bentme Gjccrtttgen, eftersom man bolber Dyngen tninbre eller-mere fugtig. (Set Læs af faadan Gjødning er virffom-mere i Ageren end to Læs, bvør fugtighed udenfra bar havt Adgang til Møg&yngefiebet og til Gjødningen.

o) CEn pasfende Tilgang af Luft.

Uden Tilgang af Luft fatt tngett Gjæring og Dp= løsning foregaae; Muggen!;eb og ©fimutel inbfi'nde ftg øg fordærve Materialterne. Dette indtræffer, bvør Gjød-tungen famles i Kjeldere uttder ©taldene. ©tærf Luftvexel derimod borttager den fornødne fugtighed og hem*

-) ,f>erom handles udførligere, end Rummet lier tillader, i min AnyiiSntng til BebyggelSe af præfte gaarde yaa Landet i Rorge.91

mer Opløsningen, om Syngen iffe, fom allerede omtalt, ftebfe fjeldes fugtig fra ©taldfummen.

il) Ght vis Grad af barme.

Kulde, faavelfom ftærf hete, hnrtna' Gjæringen; Kulden eller grøften udeluffer den nødvendige Luft; heden borttager den nødvendige gugtigheb. ®n paS-fende barmegrad, der maa være mærfelig over fryfe-puttftet, befordrer famme. ©ensformig fordeling af Gjødnings - Materialierne i tætte, fafte £obe er derfor aldeles nødvendig.

e} Nolighet. At bevægelfe og Otnrøren i Gjødningen formerer Luftvexlingen; fugtigheden bliver derved udtørret, den indre Opvarutelfe forhindres, og •Gjødnings-Materialienie funne tffe ved Gjæringen danne fig til en ligeartet Masfe.

Staar Gjødnings- MaterialierneS behandling fore-gaaer paa den her anvifte Maade, eg bintevfulden tffe indtræder tidligere eg Strængere end fædvanligt, vil den efter Drægets jndbutbning førft faldne Gjødning, ifær om den er blandet med Møget fra hefkftalden, ved februar üDIaanebs Udgang være i den Opløsnings-Tilftand, fom i de flefte Tilfælde er den ønffeltgfie. ©trøelfen vt! endnu være fynbar og fun for faavidt mor og opløft, at ten ilte er til hinder ved paalæg ilingen, men rives let itu. Men røres Gjødningen forinden nævnte Tid, forftyrreS Gjæringen, og dens flyg-tige Sele, ter paa den Sid ere i fiærf Sevægelfe, aab-nes bet til Uddunftning, hvorved Gjødningen taber en fior Seel af fine bedfte Kræfter. Mai faafnart den hidftge Gjæring er forbi, og te flygtige bestanddele bave forenet fig med te fafte, tabes tffe mere ved Uddunft-ittng, og man fan da, til ftor Sefparelfe af foraars-arbeide, hvortil vi desuden levneS faa fort Tit, udføre denne Gjødning paa Slædeføret og opfafte den i

Synger paa te Agre, ter ffulle dyrfes med faadanne ©om-merfrugter, der iffe fordrage den friffe, raa Gjødning, bunden for dtsfe Synger renfes iforveien fra Snee, der eUerS i længere Tid ffulde bolde ©tedet fugtigt og foldt. Sett Kogødning, ter falder efter Nytaar, da groften almindelig er ftrængeft, vil iffe gjære, forinden ben mildere Aarstid iitbiræber; af benne Grund fait ben uden £ab udfjøreS til enhver Tid og lægges i Syn-ger paa brafmarfen eller paa de Agre, der ffulle dyr-feS med faatanne (Sommerfrugter, ter fortrinlig trives1)2

i dett friffe Gjødning. At denne Gjødning, der iffe forbliver i længere Tid paa Møgdyngcfiebet, end indtil nogle Lææ ere famlede, vil blive mindre fraftig, da den fomincr til at favne befugtningen fra Stalbfum* men, er naturligt; bet er derfor taabeligt nt unblabe bintcrfjørfelen, naar Agrene iffe ere alt for langt bortliggende.

f) Større MaSfer. Smaac MaSfer gjennetn-trængeS fnart af Kulde og hede, de ere mere givne ti(friis forbindene, udtørres fnart og forvittre. Større hobe opvarmes hurtigere, beboide barmen og fugtig-heden, og deres Oplosning ffrider eeuSformigt frem. hvor Gjødningen, font fædvanligfi, fafteS lo(i omfrittg over tjele Møgdyngefiebet, eller, fom er det baarligfte af Alt, h^or Gjødningen lægges læSfesüS øvenpaa Sneen, der er Tabet af famnteS bedfte Kræfter uundgaaeligt og MaterialierneS forvandling til en eensartet Masfe umulig.

g) Et rigtigt forbold af Strø-Materia-lier til de dyriffe Excrementer.

Mængden og beffaffcitbeben af Strø«Materialet, fom ved Tilberedning af Gjødningen blandes med de dyriffe Excrementer, maa ftaae i et pasfende forhold til btSfc. Med henfyn ttl beffaffcitbeben bemærfeS, at sis fe Strømidler ere opfangende øg tillige gjobende, andre derimod biot opfangende; til førfie SlagS ^ore: halm, Sang, Muld- og Sftyrjorb o. fl.,* til de ftdfie:. Sand, Mergel o. fl. til Opfangelfc af SxcremcnterneS flydende Dele, höor bedre Strø-Matcvialicr fatteS.

blondes Ercrrntenterne tned fot lidet Stroelfe, faa bltvc iffe alle de flydende dyriffe Materier tiltrufne og hunene af Stroclfen og bortdunfie derfor fnart; overmættes Srcrementerne derimod mcb Stroelfe, faa er bet dyriffe GjævingSftof iffe tilftræffeligt til at fætte hele Masfen i en eenSformig Gjæring. høntqvægetS Excrementer funne, formedelft Sammes fiørre fugtigbed, optage og forvandle ett ftorrc Mængde Streclfe t fraftig Gjødning, end den tørrere heftegjedning. faare-møget lader fig, formedelfi Mangel af fugtighed, fun sanffeligt og ufuldfommcnt blande med Strøelfen. Saa« længe det forbliver i faaveftiett og under faarene, si-fer bet, af Mangel paa Luft og fugtighed, fun ringe Tegn til Gjæring; imidlertid indfinder fig Stimmel, hvorved denne cllerS fæcdelcS fraftige Gjødning meget93

forringes. Dette Onde fan, uden at ff abe Saarene, førefommeé »ed, hver fjortende £)ag t be tvende fidfte Maaneder, Meget ligger inde, at overgyde bet med en »asSende Mængbe Sand. Straa og £alm forene fig fnart meb be dyriffe Excrementer; fugtigheden trænger ind i de bule Straa, fom derved let øplefeS. £øi>, Syttg og lignende Strø-Materialier funne fermedelft fammes"" ftærfere Sammenhæng »anffeligere forene fig meb be dyriffe Excrementer til en eensformig Masfe. Muld, Myr- og Torvjord indeholde vei en ftørre Mængde f lantenæring enb alle fer nævnte S tromidler, men ere faa langt fra at befordre den til kreaturenes ©elbeftnbende faa bøift nødvendige Neentigbeb i ©tal-dette, at de, bvor disfe tffe ere indrettede derefter, meget mere i ©rad befordre det Modfatte.

£vor iffe en faa paafaldende førff/el i jordsmon-itet finder ©ted, at hvert ©lags Gjødning bor benyttes færffilf, Ian fammes ©landing meb hverandre anbefales. Jnvør Staldene have en faadan beliggenhed, at de for-ffjelltge Møgarter bagligen funne udfaftes og ligelig fordeles paa et fælles Megbyiigeftcb, ffeer det faameget bekvemmere; i modfat fald, font det fædvantigfte, er bet tjenligft at beftemme en »is Dag i Ugen, f. Er. Løverdags Eftermiddag, til at fore Møget fra .f>efie-eg ©vineftaldcit }?eit i Dsægdyngen. Uden at faftfætte en vis Sid til dette Arbeide, bliver det lettelig opfat til ett beleiligere Tid, fom det gedder, hvilfet almindelig er bet familie fom at det bliver aldeles forglemt. Den altfor bafttgt og heftigt gjærende ^eftegjødning, faavel-fom ben feide ©'»iiicgjødiiiiig, »inder meget betydeligt »ed at blandes meb Kogødning ett, uden at man derved jiar at befrygte noget Tab af den Sidftes kræfter, før* udfat, at ben, føm fædvanltgt, er ben overveiende Deel. At blande faaremøget nted Møgarter, er ligefaa tjenligt, og bør derfor Iseßev iffe undlades, uden ved fiere ©fæjferier, hvor jværffæmlfen (fulde foraarfage ftørre Ømfefintnger, end Nytten af ©landingen fuudc erftatte.

©lanbnigsgjødning eller Giompoft, Der gtveS i Lanbhuusbølbningeu faadanne ©jødtiittgS-Materialier, der ere for fraftige til at benyttes for (tg alene, faajont Aabfler, Affald ved Slagtning, m. m. — eller fom iffe uden Dmftænbtgbeber og Ubehageligheder funne udfores paa Ageren, faa'fom menncffeltge Excrementer;94

feer er en Tilfætning af god jord øg Äaff, eller i Mangel af ftalf, af gød jord alene, fordeelagtig, ©er gi-»e« Andre, der paa Gjæringens almindelige Vet beljøve for lang Tid til £>plø«ning: faalebe« bør Myr-' øg Torvjord førfi ved Tilfætning af friff og ublandet Staldgjødning, fornemmelig f efte- og faaregjøbiting, llrtH eller Äalf befrie« fra Syren og bringe« i fo'r-raadnelfe. Urinen og Gjøbningvaubet fra Møgdynge« ftcdet, der, bvor Kummer til famme« Dvfamlmg favne«, før ett flor See! flyder bort til Unytte, optage« meb ftørfte forbeel ved faftere Materialier, font »eb lune bæbffer bringe« i Gjæring cg gorraabnelfe. Under faadanne Dmftændigbeder er det Ijøijl fordeelagtigt ved ett pa«fenbe Tilfætning at opfpæde eller fordele det alt før Kraftige, fortyffe det flydende, opløfe det Sværop-løfelige, eller tilbageholde det for baftigt forffygtende. f eraf opftaaer en blanding, fom, rigtigt anvendt, fan blive Vegetationen fordelagtigere, end oin ettbver af btsfe Materialier var bleven brugt for fig alene.

Udmagrede Agre cg ringe Sandjorder formaae iffe at forfyne Staldene med den fornødne f almftrøelfe, og uden Anvendelfe af nogetfomljelft andet ©tro-Material ffulde en ftor ©eel af ércrcmenterne« fraftigfie og frugt-barefte ©ele gaae forlorne, feller iffe fordrage lette Sandjorder ben friffe, ugjærede Gjødning, og, uden jnd-blattding af et paefende Material ttl Cpfangelfe af Gjødningen« flygtige Stoffe, at overlade den til' en fris »tilig Gjæring paa Møgdyngeftedet, vilde fun tjene tit at gjødffe Luften, fvor man dyrfer jorder af open-nævnte Slag«, og hvor uden formegen befoftning Ab*-gang give« til paéfenbe Materialier Sov ©landingen, ifær rig Muldjord, burde al raa Gjødning forvandlet ttl <£ompoft. f erveb, famt peb inbffrænfet Sædavl og tibligt Udlæg til Græ« efter Gjøbffningen, ffulle de ufrugtbareste Sandjorder tnden fort Tid forvandles til gode Mtbdeljorder.

Alt, l)»ab der for fig felv er ffiffet til forraad-nclfe, eller til at befordre andre Legemer« forraadnelfe, er tjenligt til beredning af blanding«-Gjedning, bvorttl fornemmelig maa henregne« god Muld, fom jitdfug-ningß-, fordeling«- og 9Jæring«-Middel. Anlæg af blandittgSbynger giver faalebe« Anledning til at famle øg fordeelagtigt benytte, «tfatf forfäfte« og gaaer95

tabt, øg befordres derved desuden Reenligfet cmfring hufene og i Gaarden.

Men ere ©landingSbyngerne intet anbet end eu ©landing af fkaablanbet Møg — derallerede i og for fig felv er en Art ßotnpofi — meb en ftørre Mættgbe jord, og tnatt troer berveb betydelig at formere Gjøb-ningenS Mængde, faa befinter man fig i en Stor Sitbfaretfe; ntan vil berveb fun formere Tranø-port- og haanbarbcibet. Er den Jord, fom man ag-ter at blande meb Gjødningen, tillige mager og ud-tæret, faa vil den bemægtige fig eu Deel af den med-givne Glødning øg iffe iet give den tilbage, hvor derfor Glødningen allerede i Staldene eller paa Møg* byngefrederne er blandet meb en tilftræffclig Mængde Strøelfe, og fvor ntan er faa (yffelig at fave en faa ftor SNængbe god Mulb til Raadighed, der gjør man bebft i at føre Muld og Gjødning fver for fig paa Ageren; ferveb uttbgaaeS meget unyttigt Arbeide, og Gjobningen bliver tibligere frugtbringende.

Eompoftdyngerne funne attlæggeé paa eller vet Møgtyngeftebenie eller paa Ageren, fvor man agter at bruge bern. Er ©lantingSjorden at befomme i Rærfeben af Ageren, erbette vei itteb henfyn til Trans-porten bet fordeelagtigt, men ExcrcmenterneS flybenbe Dele »ille ba iffe uden ©efoftntng funbe benyttes faa» lebeS, fom naar ©lanbingeit ffeer paa Megbyngeftebet, fvorfen Sordcit føreS paa ©interforet, opfajleS i Dyn-ger og bæffeS mob froften meb GranriiS. jagttages ferveb, at matt til ben baglige Dpblanbing tager Jorb fra ben kant af Dyngen, font er bedft beffyttet mod fro-ften, faa vil Arbeidet uten hinter taglig fuune fortfætteø.

©efrygter matt, fom i milte Sintre fan gives An-letning til, at Gjæringen paa Møgbyngeftebet jfal gaae for'vibt, ba er bet tjenligt, cnt Møget ogfaa i forveien ffulbe »ære tiljtræffeligt ftraabfanbet, atblanbe bet meb 3orb, fvorvcb Gjæringens hcftigfeb vil fentmeS øg bf flygtige Stoffe opfanges.

h»or Gjobningen ffal forblive paa Mogdyngejte-bet eller i Dynger paa Marfett, ittbtil ben ud paa ©ommeren eller cm Efteraaret ubforeS paa Ageren, ber bor ten under alle £>mflændigfeber bedæffeS meb et tyft £ag Muibjorb;

ben vil ellers tabe altformeget baade i Mængbe og Strffontfeb.

Det rette forfold af 3wb til Møg i ©landings-96

dyngerne beftetnmeS efter begges Gobheb og efter ©en ftgten med ©landingen. Til fraftig og (forveien uop-Blandet Møg Sættes dobbelt Saameget rig Muldjord, fom Møget udgjør; til mindre fraftig Gjødning, ligefom og naar ©enfigteit biot er at bolde (gjæringen tilbage, eller naar jorden er mindre vig paa Muld, tager man fun det ©aloe af jord mod Møg.

Sed brugen af ftalf til befordring af Muldens Saftigere DpløSning i ©pugerne iagttages, at Salfen iffe femmer i bevørelfe med Møget, men anbringes mellem to Lag jord, paa Imlfen den efter beftem-melfeti ffal vivfc; desuden tilintetgjøres Møgets frugtbringende Gfvnc ved bererelfe med Äalf.

Muld fom Gjødning.

Mulden eller de jordagtige Levninger, fom »ed op-løfetigc organiffe Materiers fletfe fremffrtdende forraad-nelfe tilftdft blive tilbage, er den Axel, hvorom Alt dreier ftg; Middclpunftet, boorfra bele den organiffe berdeu gaaer ud, og hvortil den igjen »ender tilbage; det ra-dt'cale Middel, hvorved be ffejte jordsmons Mangler bæves, jffe alene font Næringsmiddel for planterne, men tillige font Middel til forbedring af jordsmonnets naturlige (Sgenffabcr gjør Mulden oS den »æfent-ligfie Tjenefte. ©om et foampagtigt bæfett bar ben mere end alle øvrige beftaubdele af jordsmonnet den Ggenffab at optage og tilbagebolde bandet, bvorveb den »eo ®yrfning af ©andjorder erholder ett faa ftov Særb. ©en gjør Leerjordcn lefeve og aabneve tor Luftens jnd-»irfning, lettere at bearbeide og gjenitemtrængeligere for planternes Rødder, ©erhes beficder ben den fortrinlige Ggeitffab, begjærlig at indfuge bantdunfter af Luften, bo or ved bærternes Udtørring i ben torre Aarstid forcfommeö. ©et hidrører herfra, at fraftig c, mitlb-rige Agre og (Stige bedre fordrage langvarig Tørfe, end de magre og udtærede, børe Gnge og Udmarfer indeholde en faa uhyre Mængde af dette fortrinlige Gjød-ningSmiddel, at alle (Suropas magre Agre ffulle funne befrugtes derved. Midt i denne Overflødighed at høre idelige Slager over Mangel paa Gjødning, maatte forefomute befynderligt, naar man iffe fjettdte Landmandens almindelige Uvidenhed og Ubefjeudtffab til det, fom ligger ham nærmeft. ©ct lofter faa meget Arbeide, hover man fige, at transportere Muldjord i97

ttogen Mængde fra Udmarfen. Men fjører matt iffe gjerne Staldgjødning, naar denne er at befomme, et ilængcrc ©tyffe Sei; — og et LæS fund, rig Muld er ligefaa meget værd fom et LæS Møg, ibi virfer dette hurtigere, ere Muldens Sirfninger derimod faa meget varigere, forflod den noxffc Landmand at benytte dett Nigdeut af Muld, font Naturen Irør begavet os meb, ffulle vi i fortere Tid end 20 Aar være utrængte til i'ivetS førjte Nødvendigheder fra fremmede.

Men iffe enhver forraadnet Materie er Muld, og tffe Alt, fom faldes Muld, er Opløsningens fuld-endelfe faa nær, at det er ffiffet til f lantenæring. for« medelft denne forffjellige Ttlftanb, hvori Mulden antræf-fes paa ferraadsfteberne, »il ogfaa jammes Sirfntng i Ageren blive meget forffjcllig, — og i mange Tilfælde ere derfor Særdeles f orberedelfer nødvendige, naar Mul-benS f ovedbeftanddeie, der i det Sæfentlige ere de famme fom ÄornarterneS, ffulle femme disfe til Nytte. Dette er Tilfældet med Myr- og Torvjord, der fædvanligft befindes i en Tilftanb, ter gjør den aldeles uffiffet til f lantenæring. f vorimob dett milde Muld, fom ftndeS paa ©teder, l»or den tffe ftaaer under Sand, aldrig er beheftet med en ffabelig Mængde ©yre, og er der-for almindelig i ett let øpløfelig Tilftaud. jo mindre Mulden indeholder af de fafte jordarter, jo mere Næ= ring tilbyder den Sæxterne.

Der ftndeS Mergel med en ftærf jndblaudittg af SPTulb, og ofte rigeligere forfynet dermed end fædvanlig Agerjord, j dette Tilfælde er Multen ogfaa at attfee font virkelig Gjedning, imedens ft'alfen bliver at betragte alene font Opløsningsmiddel for deit forhaandenværende Muld. Af denne Gruttb er ogfaa Mulden t Mergelen i ett Tilftanb, der gjer den ffiffet til (wfiigt at indgaae f planterne fom Næring. Mergel, der ingen Muld indeholder, børcr iffe herhen.

Myr- og Torvjords gorbcrebelfe ttl Gjødning.

De tnyr- og torvagtige Materier, fom beftnbe ftg over S'Iyr- og Torvleierne, eller fom udenfor bisfe have dannet

ftg paa lignenbe ©teber, faavel fem Myr- og torvjorben felv, ere, fom forhen beinærfet, med fjelbne llndtagelfer beheftede med mere eller mindre ©yre og98

befinde ftg formebelft famme i ett Svært oplofeltg Til-fiand, t l;vilfen de ved den t Agerfførpen Stedfindende langfomnté Gjæring og Opløsning fun afgive Itdea Næring for planterne. Disfe Materialier til Gjød--ning besove derfor ett forberedelfe, betale famme ogfaa fuldfommen, ta de beftaae næften udeluffende af virfe-Itg vrgantffe og opløfelige ©toffe, der alle fitnne tjene til piantenæriiig. bed at blande den fra forraadt ftederne opfaftede og derved fra overflødig bæde befriede Myr- og Torvjord med ulædffet Äalf, i forhold af ett Tiendedeel Ralf efter Omfanget, font lægges lagvtiS fammeit i omtrent fire fod høie Dynger, der efter ftre Uger, naar beirrt iffe Iwr lagt ©tilbringer i beten før Gjæringen, gjennemftiffes, omfafteS og omblandes, hor man efter atter jtre Ugers forlob en rig Gjødning.. Men benne tilberedning i ftore Masfer er formedelft ÄalfenS Dyrbed paa mange ©teder alt for foftbar, hvorfor følgende TilberedelfeSmaade, ifær da Gjednin-gen derved "tillige vorder fraftigere, er at foretræffe:

Naar ten opfaftede 3orb er befriet fra ben mefte bccbe, føreS ben hen paa et beqvemt ©teb, helft öet> ©taltene eller paa ben Ager, $>*><» ten ft'ben jlal an-»enbeS; her opfafteS ben i omtrent 4 fob boie og 20 til 30 fob lange Dynger, der Tid til anden overøfeS meb Urin og ©jøbntngevaub fra ©taltene, faa at MaS~ fen overalt gjennemtrænge^ deraf. Naar den faalebeS gjenncmfttgtede Dynge l;ar ligget rolig i 4 til 6 Uger, gjennemftiffer man MaSfeu og bringer den t 3 eller 4 mindre Dynger, h»or den forbliver indtil foraaret, ba ben varme Luft vil fuldende Opløsningen. 3 Dyn-gerne bcvirfer Urinen en bevægelfe i MaSfenS be-j'tandbele, hvorved ©yren brydes og plantej"toj†eneS be-ftanddele adjfilles; Urinens dyriffe ©tøffe blande fig ined Myrjordens ^lanteftoffe, og derved opftaaer en Masfe, der fomtner ben vtrfeltge Staldgjødning endnu nærmere, end Tilberedningen tned Half. @fter Mate-rtalterneS og Lufttemperaturens beffaffenhed indtræder Gjæringen tidligere eller ftlbtgere i Dyngerne, og vifer ben fig at være i god Gang, naar de begynte at fynfe fammen. Naar ©ammenfynfuingen bliver umærfeltg, fan denne, Itgefom vtrfelig ©talbgjøbning og i famme Mængbe, bringes paa bet allerede til ©æd pløjede Sanb cg tiebharves tilligeineb ©ædfreet.

<5n anden f ovberedtlfesmaabe beftaaer deri, at raat»105

opfafter Myr- eller Torvjorden i dens fugtige Tilftand, eller faaledeS fom den femmer fra forraadSftederne i 6 god l;øie og 12 fod lange og brede, tagformige Dyn-ger fom forblive urørte, indtil de ere fj'unfne fatnmen til den lwh>e høide, da de befindes tjenlige til at ud-fcreS paa Ageren. Dette Tidspunct fan indtræffe efter fortere eller længere Tid, om eet eller førft om to Aar, efter den mere eller mindre tndvirfende Luftvarnieö ger-ffjellighed. Man fan paaffynde Gjæringen og OpløS-ningen, naar man i den varme Aarstid »ed hjælp af eu Spids fæl eller Stang fot fy ner Dyngen med £ml=> ler, gjennem j>»ilfe Luften aabnes Adgang fil denS 3n-dre, uden at funne udtørre den. Det er Luftens op-løjende '-ßirfning, fom her udretter langfommere, h»ab Äalfen og Urinen gjør Saftigere. Da denne Gjødning iffe fan være faa fraftig, fom naar jorden paa ovenanførte Maade behandles med Gjødningevandet og Urinen fra Staldene, maa den ved Anveudelfeii paaføreS t ftørre Mangbe, nemlig en halv Gang ftærfere.

Anvendes Myr- og Torvjorden faa raa, fom den ovfaftee fra ft orraadsftederne, »irfer den faft aldeles intet i Ageren. Grundt nedpløiet tneb en tilftræffelig Mængde hefte- eller faaremeg, fomtnet den lidt efter lidt i Gjæring, og formeret da hine MøgarterS vedva-rende Strfning. faa milde, ifær falfjjoldige jordsmon »ti denne =Qirfning indtræde tidligere, end paa bindende, folde og fugtige jorder.

Muldjord fra Sfovgrund og overhøved fra faa-danne Steder, Jrøor man fan forudfætte en jndblanbing af Affald fra Løv- og Naaletræer, der ofte indeholder en Opløsningen niodftræbenbe Materie, forvandles paa famme Maade fom Myr- og Torvjord, nemlig vet» Urin eller Äalf, til gavnlig flantenæring.

Myr- og Torvjord, l'igefom Dammudder, ter behandles paa famtne Maade fom hine, fan indeholde en iffe ubetydelig Deel af fafte jordarter, Leer eller Sand, cg er da famnteS SBirftting paa AgerfforpenS vedva-rende SBeffaffenhed afhængig iffe alene af te organtffe levninger, men tillige af de fafte jordarters Mængde cg Sejfaffenhed. jndblandtng af en fjendelig Mængde Seer, det gjør Masfen i den vaade Tilftand flæbrtg, befordrer

SSirfningenS 33arig^ed i Agerfforpen; jnd= blanding af Sand, der i MaSfettS torre Tilftand berøver den al Sammenhæng, twirfer det Mobfatte, Det

5*100

førfie Slagä anvendes derfor forbeelagtigft paa fanbebe, det ftdfte paa lerede jordsmon.

Muldjord fra GÉnge, Græsgange og Grøftefanter, og overhoved al Muld, der ficldeut er betæffet med Sand, men bevoxet med gode Græsarter, nemlig med faabanne, fom have bule ©tengier, Kløverarter o. fl., lider fjelden af ©yre og fan derfor uden al forberebelfe føreS om heften eg Sinteren paa Ageren, (jver den om muligt ftrar jevnt udbredes, fox til foraaret at ilandes med Agerjorden, har .Ageren allerede em Efteraaret erjjolbt den til ©ædfrøets Mobtagelfe nød-vcnbige forberebelfe, ba ttebl;arves den paaførte Muld-jtovb tilligemed bette.

Gjødningens øeconørøtffe Anvenbelfe.

herunder fovftaaeS en faafcan Anvendelfe af Gjød-»tingen, font lover den ftørfte Nytte, Se vigttgfle Negler i Almindelighed, fom (med lade fig fafifætte, ere:

a) Seit førfie og vigtigste Negel er, at al Gjød-tiing fun anvendes til faabanne grugter, af l^vtlfe man fan"vente det ftffrefte og, om muligt, ogfaa det Ijeiefte Udbytte; thi ben giøbebe Ager taber formebelft Uddunfl; ping mecft af ftn gjødende Kraft i det førfie Aar, og fornemmelig ba, naar ben dyrfede gnigt fordrer Age-jfcits gjentagne Smuldring eg Luftning. Stuvendes Gjødningen til ett «fiffer frugt, og denne miølyffeS, da er ogfaa en ftor ©eel af den gjødende Kraft forfvun-ben. forffjellen i Agerens Udtømmelfe, otn nemlig den frugt, (joortil man l;ar glødet, leverer en rig Afgrøde eller tffe, er for ben næftfølgenbe frugt af ringe, ofte «nbog af aldeles ingen Setybuiiig. j be flefte Tilfælbe pifer Ageren fig mere udtømt efter en ntislyffet, cnb efter en fulbfommeu Sifgrøde; tlji »ed feilagtig ®ear= betoning, Ubtærelfe af liftub, eller vrb en urigtig frugt-»exel, taber Ageren niere i frugtbarhed, end den fuibs fomncfle Slfgvøbe fitnde berøve ben. Se i Almindelig-peb ftffrefte og fordeelagtigt 'frugter ere: biiiterrug, Kartofler, og SJiiiterbvede paa jordsmon, fom fftffe fig bedre for h^ede end for Nug.

li) Set er allerede bemærfet, at Staldgjødning taber »ed Gjæringen en betydelig Seet af fine plante-nærende SBeftanbbele. Men paa dett anden Side for-tvage flere af de nedvendigfte og nystigfte SBærier iffe101

den albeleS frt'ffe Gjødning, men ville pave den i ben førraadnede Tilftond. .per fordrer den oetonomiffe 2ln-vendelfe af Gjødningen, at man, {jsor ingen ptndrin-ger mode, vei maa bringe den uden foregaaende for-mtndffende Gjæring og foxxaadnelfe i jorden, mett derhos ogfaa, at man byrfer den med faadanne 2Sæx-ter, der fordrage den friffe Gjødning, og føm altfaa funne benytte de undvigende flygtige Seftaiiddele af den ugjærede Gjødning i Ageren til dereS Ubfcannelfe øg iffe lade dem unyttig undvige.

Jpvebe og Syg taale ingenlunde den raae og ugjæ-rede Gjødning; de ffyde »ei (jaftigt i Seiret derefter, men faae fnart et gtutlr og Sygeligt lldfeende og for-maae iffe at modftaae Sciriigets Afverlinger med'Sæde og fulde, pavre, Sønner, boghvede, fartoffer øg Siffer trives derimod »ei i ben "friffe Gjødning, og naar nu derefter følger £>vebe eller Syg, finde bisfe en i Overeensstemmelse meb dereS Natur fulbfomment forberebet Næring i Ageren; fl» be flygtige og bern ffabelige Stoffe ere ba aderebe forub afgivne til ©an-•telfen af den foregaaende frugt, der desuden er en reen Sinding for den Landmand, der iffe lader ©talb-gjøbningett udgjære i Synger eller forinden ben føreS paa Ageren, j folde Slimater, h»or Gjæringen i jor-ben futt foregaaer langfoint og ofte afbrybeS, er det bes-uben iffe Taabeligt at lade ben paa forråaiéfieberne gaae »idere, end ubetvingelige hindringer byde.

Til be ubetvingelige hindringer !;over forjt og fornemmelig Umuligbeden af til enl;»er 3;i'o a| Aaret at ttbføre eg anvende den vundne Gjødning; bernæji Umuligheden af, i den forte Tid, fem om foraaret levnes oS til AgerenS bearbeidning, at bevirfe en fuld-femmen Slanding eg inderlig forening af Gjødningen og Agerjorden, og udett l;»ilfeu Gjødningens nærende eg opløfende fræfter ffulbe blive unyttige, gormedeljl disfe bydende pütdnnger, i forening med dm @tfn ring, at paa lette jordsmon, der twftigt udtørres, vir-fer den gjærede eller brændte Gjødning fordeelagtigere end ben friffe, nødes landmanden at famle Gjødningen i pobe, itibtil famtneS oeconomiffe Anoenbclfe fan ftttbe eteb. Om ben i .pobene ffal tabe Meget eller Lidet, eller ønt dett ffal »inde

faavel i Mængde føm t Gob-beb, beroer alene »aa ben behandling, den hev erholder, øg h»orom »t' fwve tait.102

Det bemætfeS gjentagende, at i de ftefte Ttlfælbe er Gjødningen i den fordeelagtigt^ DpløøningS-Tilftanb, ttaar den fra forraabSftederne beqvemt lader fig paa* læcfe med Moggrebett, uden at ©trøelfen, fom nu be-findeø ganffe mør, lægger hindring i Seien. Men »ed en futdfommen DpløSutng eller forraadnelse, fom iffe fjelbent forefommer, fvor den Gjødning, fom iffe finder Anvenbelfe om foraaret, eller ben, fom vinbeS i ©om-mennaanebeine, forbliver ublandet og ubedæffet paa ^orraadøftedernc indtil Efteraaret, taber Gjødningen ftnc frafttgfie j)ele, nemlig be byriffe ©toffe, forbi biSfe gjære langt faftigere og feftigere enb flantelevningerne og ©trøelfen, faa at fine aloeles ubgjære og forflygtc, for-inbett btSfe ere blevne fulbfoinnteut opløfte.

o'J Til oceonomiff Anvenbelfe af Gjobningen forer, at fainuu faa faftigt fom muligt benyttes til plantenæ-rtng; tfi jo fa|*tigere Segefalion og Animalifatiott gjett-tagen foregaae, befto ftorre bliver dett rene jnbtægt.

d) hvormeget: Gjødning Ageren bør gives, beroer paa mange forsjellige Dmftændigfeder, font Landmanden fjender, ©om almindelig Regel faftfætteS, at jo mere Gjødningen concentrercS paa et libet Rum, jo betybeli-.gere bliver ben beraf vundne rene forbeel, forubfat, at Agerens Sertgelfe iffe triveS til en faaban Grab, at be beri voxende planter gaae over t en GeilfedS - Til-fiand.

e) £>cn paa Ageren i Anvenbelfe fommenbe Gjødning gjør faantegcu mere Rytte, jo ntere bett, foruben veb fttt plantenærenbe Evne, tillige »eb. nyttige Siuirf-ntnger bidrager til jorbSmonnetS frugtbarfeb. Raar berfor Gjødningen tillige ffjorner og opvarmer feige og folde jorder, eller dett tnobererer be fattbebe og løfc jorberS Tørfeb og Sevægeligfeb, faa formerer betle i fot Grab. bene nyttige Sirfuing, og Senyttclfen af bisfe Sivirfmnger forer »æfentlig til GjobningenS oeeonomijfe Anvenbelfe. gorfommclfe beraf fan enbog foraarfage betydeligt Tab. Raar matt, t. Er., bragte en jfjertienbe og udtørrende Gjødning paa ©andjord, — eller paa Leerjord en faadan, fotn endmere befordrede fammeS Sanbfolb, faa »tlbe ntan i begge Tilfælbe erfare ffade-lige Sirfnittger deraf.

i'» Sidere faftfætteS fom afminbelig Regel for Gjeb-niugenS oeconømtffe Anvenbelfe, at ben fuareft muligt nebpløieS eller paa aHden Maabe blattbes tueb Agerjor-103

I

den. Naar man, font fæbvanligt, beraaber fig paa fine Erfaringer, føm flulle bevife Gavnh'gfieben af den mod» fatte, og, desværre, almindelige fremgangsmaade, nemlig at lade ben friffe Gjødning iftte Aaret ligge wied-pløiet paa Ageren, og der give ben til Priis for Sind og Seir, faa bevtfer dette bverfen meer eller mindre, end at man iffe veed, bvad Gjødning tjener til, eller forledes jord bør bearbeides. Man befinder fig i beit fiørfte Vildfarelfe, naar matt betragter Gjødningen, jaa-ledes fott! ben fæbsanltgcn føres paa ilgeren, fom planternes væfentligfie Næringsmiddel. ®et cr førft efter Oplosning og forvandling t Muld, at den bliver til plantenæring. Medens Opløsningen foregaaer, bidra-ger den seb fine flygtige ©toftes jndvirfntng paa Agerjorden til den t famme forhaanden værende Mulds Öp-løSning, hvorved kenne Mper ti' at ittdgaoe i

Planterne; men for at bevirfe benne Opløsning, maa Gjødningen nøbvendtgen bringcS i berørelfe med il'iulden, bvilfct ingenlunde bevirkes ved at lade ben 'igge ovenpaa jorbep., bvor den ved jevnlig 9tegn vei fan afgive en 2)cel ©tøffe til Agerens befrugtning, ime-ben« en (torre ®eel bortbuufter eller for vit tre r og bortføre« af Vinben, — i vedholdende tørt Veir udretter ben aldeles jntet.

g) 9iaar Gjødningen bolde« i nær berørelfe meb $uften, bog uden at ligge blottet ovenpaa Ageren, yttrer ben ftærfeft og fordeelagtig)! fin Virfning paa jord«-monnet og de derpaa dyrfede Værter, bliver dertmob Gjødningen, formedeljt ett alt for dyb Nebpleiniitg, op-blandet meb formeget! jord, faa er dens Virfning, naar Ageren ifke erholder en defto ftærfere Gjøbffning, alt før siitge og ofte endog umærkelig; heraf fotnmer ogfaa ben falffe Ooerbeviisning om fordeelagtigheben af at labe Gjødningen forblive ovenpaa Ageren, hvor ben bog gjør nøgen Nytte. ©aalebeø foger man at rette en feil »eb ett anben. Matt fan derfor antage fom almindelig 3feger, at bet cr tjenligere at nebpløie Gjøbtiingeit mere grundt enb dybt, at fuldføre Ageren« bearbeidning faa-!ebc«, ett Gjødningen iffe bliver begravet, men boldes t Overfforpen af Ageren, (Er man rig paa Gjødning, og

man saaledes feer fig iftattb til at give Ageren en ftærf Gjødffnittg, da Pirfer famme naturligviis forbeel-agttgere og mere vedholdende, naar deu overalt fotnmer i berørelfe med Agerjorben i ett ©ybde fra G til 8104

Tommer, end en fvag Gjødning, fom man feer ftg nødt til öt holde øverft i jorden, ©være, folde og"vandholdende jordemon fræve under alle Dmjiænbigheber en fiærfere Gjødffntng. fordelen af at coticcntrere Gjøds ntngen paa et litet Num, er allerede omtalt; Undtagelfe herfra fan fun ftnbeSteb, hvor man har lidet Gjødning i forhold til de magre AgreS Ubfiræfnittg.

li) Endelig er' det imod alle oecenomtjle Negler for en fordeelagtig ©enyttelfe af Gjødningen, naar den lommer faimnen med en flet, ffjødcSIøS eller uhenfigiS-mæSfig ©earbeibning af Ageren; tin hfr befordrer Gjød-ingen fun Ufrud og Misvæxt. En fuldfommen inn-ftgtsmæSjtg og faavet med jordsmonnets fom be byr* jede ©ærters Natur paSfenbe ©earbeidning er derfor, j igefom i Almindelighed, faaledes for Gjødningens oeeo-nomiffe Anvendelfe i Særdeleshed, aldeles nødvendig, fertil lommer ogfaa, at den frifie og endnu meb Ufrud befværede Gjødning anvendes til faadanue ©ærter, SBenyttelfeSmaabe og ©ehanbling gjør det medvoxende Ufrud enten ufladeltgt, f. Er. naar ©iffer helles grønne, eller det tilintetgjøres aldeles, fom ved Dyrftting af liyppebe eller lugede ©ærter.

Sont almindelig Negel for Muldjordens Ativen-belfe fom Gjødning bemærfeS, at ben futdfomineut for* bedrede eller af Natur let epløfelige Mulb nedharveS i Ageren tilligemed Sæden, for fnareft og fuldftændtgt at bofte Nytte af denS gjødende kraft, far man Naa>-fctghed over en ftørre Mængde Muld, gtvcS Ageren en fuldstændig ©edæfning, font paa det fuldfomnefte cm-blanbeS meb Ager/orden. 2)ett fværoplefelige eller fure Mulb bør bcritnod iffe ftrar nedharveS eller bedæffeS, men t længere Tib overlades til Luftens 'paavirkning, hvortil den rene Sommerbraf giver den bedfte Anledning.

Muldens Attvendclfe ttl formerelfe af GræSværten paa fleraarige Enge er færdeleS fordeelagtig. Dame EngbyrfttingS-Maabe, fom iværffætteS alene ved faa-fjørfel af Muldjord, der udbrebcS over EngenS Dver-flade, bidrager iffe alene ttl ett fiærfere ©egetation hoS te forhaandenværende Engplanter, men formerer ogfaa Antallet af Græsftammerne, og paa denne Maade giver ben Engen bens UngbomSfiyrfe igjen. £)en er anvendelig paa alle Steder, h»or Eng findeS, enten £>verfla= ben er jevn eller uicvn, uden at jorbStnonnetS ©effaf? fenheb heri forvolber nogen finder. Enge, fom faale*105

bet besværet af ©tene, at de iffe funne berøres sneis ploven, funne alene ved jords paafjerfel Tid til anben tjeldet i en beftandig frugtbarhebt-iilftanb. Mulbjor-den bor føres paa Gngenc om ©øften, ta den udbredte jord, formedelfi ©iieent Tryf om Sinteren, ftærfere tiU paffet og derved faameget nærmere forener fig meb Gngbundess. Gn SBedæfntng af I til 2 Tommer jord er tilftræffelig paa torre Gnge. fugtige Gnge ter trænge til forbedring, og fotn iffe uden for megen SSeføfltu'ng og dog fun ufuldfomment forbedret ved denne Methode, »inde mere peb at grøftet, pløiet og befaaet med Grætfrø.

©m landoeeoiionitffe SærcnnfünlterS fen og Fremgang, fantt Udftgt over SandbrugS-.Softittttet paa Segeberg i Sverrig.

Sanboeconoiniffe Læxeattfhiüevs Sæfen og frem* gang er fornærværende ett Gjenftatid, der tiltræffer fig alle civiliserede folfeftagt Dprnærffombeb. £)e i ben ftbfte Tit i ©verrig, ©anmarf og Tybffland, ber navn« lig i ©axmjtad og .ft'ranidjftem, etablerede Agerdyrfningt-jnftitutcr, fortiden lignende jndretntnger i forffjellige anbre Laube, vidne noffont herom, ©vad fan vei ogfaa »ære vigtigere for bet menncffeltge ©amfundt Dyret-holbelfe og 33elbeft'ndenbe overhoved, ligefom for bet enfelte jnbividt, end at Ungdommens ©attnelfe tager ett heldig Retning; b™b fan allfaa, med Jpenfyit til ten lanboecouomiffe JpaandtcringS fremblomftren, være vig-tigere, end den Sattnelfe, font vi meddele dem af den yngre ©lægt, der tænfe at opoffre fig for benne Ræ-ringtgreen; h»ad fatt vei »ære faderen eller formynderen mere magtpaaliggende, end at »ide, ad hvflfeit bet det til bant Dmfoig betroede unge Mcnneffe, Irøit ftemmelfe er at vorde Landmand," fiffreft fores Maalet t'tnede.

Gr stu end den ofte førte Strid: ont ten vordende landmand ijcift bør givet en iffutt reenpraftifT eller en tillige vtbenffabeltg ©annelfe, iffe fuldfommett ubfegtei Chv'ad ber iffe hidrører fra ©agen felv, men fragte 105

bet besværet af ©tene, at de iffe funne berøres sneis ploven, funne alene ved jords paafjerfel Tid til anben tjeldet i en beftandig frugtbarhebt-iilftanb. Mulbjor-den bor føres paa Gngenc om ©øften, ta den udbredte jord, formedelfi ©iieent Tryf om Sinteren, ftærfere tiU paffet og derved faameget nærmere forener fig meb Gngbundess. Gn SBedæfntng af I til 2 Tommer jord er tilftræffelig paa torre Gnge. fugtige Gnge ter trænge til forbedring, og fotn iffe uden for megen SSeføfltu'ng og dog fun ufuldfomment forbedret ved denne Methode, »inde mere peb at grøftet, pløiet og befaaet med Grætfrø.

©m landoeeoiionitffe SærcnnfünlterS fen og Fremgang, fantt Udftgt over SandbrugS-.Softitttttet paa Segeberg i Sverrig.

Sanboeconoiniffe Læxeattfhiüevs Sæfen og frem* gang er fornærværende ett Gjenftatid, der tiltræffer fig alle civiliserede folfeftagt Dprnærffombeb. £)e i ben ftbfte Tit i ©verrig, ©anmarf og Tybffland, ber navn« lig i ©axmjtad og .ft'ranidjftem, etablerede Agerdyrfningt-jnftitutcr, fortiden lignende jndretntnger i forffjellige anbre Laube, vidne noffont herom, ©vad fan vei ogfaa »ære vigtigere for bet menncffeltge ©amfundt Dyret-holbelfe og 33elbeft'ndenbe overhoved, ligefom for bet enfelte jnbividt, end at Ungdommens ©attnelfe tager ett heldig Retning; b™b fan allfaa, med Jpenfyit til ten lanboecouomiffe JpaandtcringS fremblomftren, være vig-tigere, end den Sattnelfe, font vi meddele dem af den yngre ©lægt, der tænfe at opoffre fig for benne Ræ-ringtgreen; h»ad fatt vei »ære faderen eller formynderen mere magtpaaliggende, end at »ide, ad hvflfeit bet det til bant Dmfoig betroede unge Mcnneffe, Irøit ftemmelfe er at vorde Landmand," fiffreft fores Maalet t'tnede.

Gr stu end den ofte førte Strid: ont ten vordende landmand ijcift bør givet en iffutt reenpraftifT eller en tillige vtbenffabeltg ©annelfe, iffe fuldfommett ubfegtei Chv'ad ber iffe hidrører fra ©agen felv, men fragte106

Stridendes eettftdige Anffuelfer), faa drage dog de jnb; ftgtéfulde øg fordomsfrie iffe længere i "Tvivl, at en biot empiriff Dannelfe iffe er tilStræffelig for den, fom »il være Landmand t Ordets fulde betydning, og iffe Biot en baandværfsmæéfig Landbruger paa den plet, hvor han af efjcbnen knfættes. Ogfaa vifer det jtg, at de lanboecimømiffe Læreanftalter i alle Lande, med Undtagelfe af bos os, efterhaanden vinde bedre f odfæfte, cg ftedfe blive talrigere beføgte; tillige feer man, at et aitid ftørre Slntal af dygtige unge Menneffer, fom ere udgaaede fra hine Anftalter, træde over i det praftiffe Siv og virfe med Driftigbed og ©eld.

Det bliver Iwaf en Selvfølge, at faatanne gærean-ftaltcrS SSæfen og fremgang maae Iwe flcerftbig jnter-esfe, ligefom det ogfaa er tndlyfende, at det faare meget beroer paa deres jiifcrelning og beftyrelfe, faavelfom paa den af begge fremfaldte b'crffende Aanb ved flige Anftalter, i hvorvidt de fvare til deres ©enfigt, og nærme fig det formaal, fom matt dermed (wr havt for Die.

jmidlertio er den Tid iffe langt tilbage, da Land-sæfenet bos os forft begyndte at blive anfeet for et hæderligt Ræriugsbrug, og ifølge den ftigende Oplysning er lyffeligotiS den fordom,"' at dette ædle fag alene burde tilbøre perfoner af Jndjfrænfede (Svner, nu ende-Itgen forfvunden. Landbrugets overveiende bigtigbed for vort Land, funde iffe andet end falde enbver pat rio-tiff Medborger flart i Dincne, og det behagelige der-»ed »afte Lyft hos den dannede, felvftændige Mand til at beffjaftige fig dermed, bel fait jordbrug drives og et tarveligt" Udbytte deraf erhverves af den, hvis Äunb-ffaber iffe ftræffe s^g videre end til at fjende fine forfædres Sfiffe, men tilftøde uheldige Otnftændigbeder, ftaaer ett Saadan forlegen og trøfteéloS. Den grun-digt dannede Landmand derimod veed at bæoe jordens Production til det ©øiejle, at væfge, omverle cg forædle dens frembrtngflfer, cg opfege cg benytte enbver mu-Jig ßonjunctitr til en fordelagtigere Affæintng, og fan derved hofte den billige Lon for fin 2lttftrengelfe. Denne grundige Dannelfe er imidlertid itfe faa let at erhverve. Dertil'udfordres, foruden naturligt Anlæg og Lyft til faget, en langvarig praftiff Øvelfc, en nøie Äundffab otn alle Landbrugets Detailler, om Alt, bvormed erfarne, ubmærfede Mænd beriget denne Gfeen af biden-ffabernc, famt at være iftand til, rigtigt at funne be-107

dømme de fei!, fom af andre ere kgaacde. Men dette fan iffe opnaaes uden Kunbffab i Naturlovene og de Værefag, fom ftaae t en directe førbt'ndelfe med disfe Loves (Studium, øg faaledeS udgjøre VandbrugeiS hjelpe-viden ff aber.

faa Ijoab Maade fan da ett faadan Sannclfe bebjl erhverves? bed Læsning? Uden beiledning forvildes en begynder Snarere derved, og bevæges let til, fortræ-belig at fafte en utilfredsstillende Vecture fra fig, derfom han iffe fan hævende fig til Ro.un om forflaring af det, font l?ans bidebegjærligljed finder utydeligt i bo-gen. — bed Reifer? ftuu lidet vilde det gavne den, fom iffe forud Ijar erhvervet grundige forberedende jfrmd-ffaber, og dertil nogen praftiff Svelfe. Mange, fom reifte uden disfe forbcredelfer, bave i dereS hjemftavn forgjæves forføgt at indføre forandringer, fom enten tffe pasfedc for ©tedforljoldet, eller fom de felv iffe bavde lært grundigen at fjende, fjvorveb forbedringerne fnarere forjtnfeS end fremmes. — bed Dpbold endeligen paa udmærfet godt bejiyrede Vandeiendomme ? btft-ttof det bedfte, der fan ttlraadcS begynderen. Men fædvattligviiS fsger ban forgjæves at faae Adgang der-ttl; tjn faa af de ftørre AvlSbrugereS Tid tillader dem at vtfe unge Menneffcr den £>pmætffomjteb, fom disfeS tilbørlige ilddattnelfe uundgaaeltgen udfordrer; og bvor funde de ogfaa der være iftaub til at erhverve de nød-sendige vidcnffabclige KundffaberV beb Univerftfeterne henyifeS de igjen formeget til deJ Abftracte, da derimod den uttge Landmand føger bideuffaberneS directe Anven-feeffe paa det praftiffe VtvS btrffombcd.

Sen »igtigfte forbrtng ftaaer derfor endnu til-bage; at nemlig ©ercn af en »elbeftyret Landeiendcm maa være iSiaitd til, beds felv, deels ved duelige Medhjælpere, at yde vordende Landmænd den nødvendige ündemiSntng, og give disfe Anledning tit at indfamle de anvendelige Äuntffabcr og at ove fig i de ligefaa sigtige praftiffe forretninger, eller den baanbværfSmæs-ftge Sccl af faget.

henftgten meb det af Rønnen paa Segeberg i Sverrig oprettede jnjtitut J;ar været, faavidt muligt, at erStatte betle Savn, og hr. Rønnen er bleven for-anlediget til at ftifte det ved (tt §5nf!e at gavne, øg »ed at være faa heldig at funne erholde duelige Være-re^ bt'ftanb, boortil fom Eiendommens beliggenhed i108

den midterfte Seel af Landet, cg i ett (Sgtt, h»or jordbruget, føm udgjør Stedet« ubefuffenbe GrrbvervSftlde, bar været næv »ed at gaae tilgrunde, jout en ^elge af den alene paa den etebliffeltge jnbtægt beregnede Srtftsinaabe.

Set Tilffub, fom af Sverrig« Niget« ©tænder-er blevet barn bevilget, fætter Imm nu iftanb ttl at funne befjeubtgjøre før Alnteenbeben, at de nødvendige Lærere ere attfatte, at jndretningen faavtdt er fuldftændigt ør-ganiferet, fom Tiden og ban« çrvate Midler hidtil paa nøgen Maade {>a»e tilladt det; at (Slever modtage« for-Saavidt der ere flabfer ledige, og at der med den om-talte Undcrviiéning for de dannede KlaSfer, forene« ben tiøbvettbige Veiledning t det praftiffe älgerbrttg for Søn-ner af Almuen, med fenfytt til dere« beftemmelfe en-ten til A»t«farle eller Gaardbrugere.

førend man gaaer til den nærmere fremftilling af flanen til dette jnftitut, vtl det ei »ære overflødigt endvidere at fremfætte nogle bemærfninger angaaende bestige jndretninger i Almindeligbed. blandt dere« meeft udmærfede Goder fortjener ifær at omtale«, at Alt der conceutrerer ftg for at væffe og »edligebolbe begynderen« Ly il til faget, bibringelsen af de førfie Grunde indtil Sleven begynder i nogen Sammenhæng at funne overffue bet fele, fatt, ligefom be ferfte for-føg med Nebffaberne« Senyttelfe, maaffee bave noget mtnbre iitbbydendc; men (Sleven [røter l;er iffe alene Nytten af et fiadtgt Samqvera meb Lærerne, fotn »eb Siden af dere« forelæsninger veilede baade ban« Øvelfer »aa Marfen eg {jan« Læsning, men besudett væffe« ved Omgangen med Kammerater en indbyrde« Jfappelyft, og jnteresfen for Sagen oplive«, jblandt be uttge Menneffer, fom fra forsjellige Sele af Niget, undertiden endog fra fremmede Lande (faaledes freqven-terebe« AgcrdyrfningS-Somcnariet paa Semb af 2)ng= linge fra Sverrig og Sanmarf), ber træffe fainmen, give« ber altid flere, fem allerede ere mere fremmelige t faget. Ved de uforbeholdne Naifonnementø, fom ftadigen pleie at fremfaldé« af deres ulige AnfTttelfer, væffe« ©indet til alvorligere (Sftertanfe over de vig-tigjie Sele af $aget. fertil bidrager de«uden oftere indtræffende befeg af erfarne Landmænd, der have jn-trre«fe for, med opmærffomt Oie at folge jnftitutеté fremgang.109

hvad Agerdptfniitge = 'Seminariet paa Semb bar udrettet, maa jeg overlade til AnbreS Dom; bvad Itg< nende Jnftituter i andre Sande have virfet for Sand-»æfettSvidenffabene og tfær for Agerbprfningens frem-gang, derpaa futtne fremføres inblpfenbe Sevtfer, bvilfet imidlertid ber vilde lede til altfor ftor Sibtlof-tigbed.

Nogle paaftaaet Nobveubigheben af flere jn-ftituter ber i Niget, i betragtning af de ulige Stedfor; bold i de

forffjelltge, ofte vidt fra hinanden fjernede froviudfer; men denne Nødvendighed indtræffer førft da, naar Antallet af de Slever, der melde ftg, bliver for flørt til at de funne modtages ved eet. £ar tffe det møgelinffe jnftitut, ffjondt der veb Møgelin fun findes et enfelt SlagS jordemon, nemlig Sand, havt den nieeft velgjørende jndflybelfe, tffe alene paa Ink freuSfeu, men endog paa alle andre Sande, lrt>orfra Elever oftere ere fendte derhen. £>oS Lærerne bør forudfættes en omfattende Äundffab om forfTjellige f ro* vindfers og Sandes forsjellige forhold, jordbeffa'ffen-hed og Driftsinaadc, og de "bør Itgefaamegct benveitbe Elevernes Dprnærffombed paa disfe Uligheder, font paa hvad der i denne £>enfeende fovcftndcS paa felve Stedet. Sed en videnffabelig Underviientng i forening meb praftiff Udevelfe, bliver Eleven fat ij'tanb til Selv at funne bedømme ethvert Stedforhold, og indrette ft'n DriStSmaabe derefter. Det meb juftituiet forenebe Avlsbrug bør være i en Normal-Drift, fvarenbe til be berværenbe forholb, men iffe nogen Experimcntalmarf, hvorvel fa ab aune forføg, ImS h^btge lldfalb man har Grund til med Sifferbed at forvente, netop ber bør gjøres. Äun den, fom mindre bar fat fig ind i Sa= gen, fan troe, at batt h« bør finde et Mønfler, en form, hvorefter ^ele Laudet« Agerbrug nøiagtigt burde indrettes. Undertiden findes jo forholdene paa nær veb hverandre liggenbe Efenbomtne ligefaa ulige fom i langt fra hverandre fjernede frovindfcr, og jordbrit-getS Udøvelfe beroer væfentlig paa almindelige Natur-love, fom, under en duelig Sßeilebntng, meget godt tunne tudfamleS paa et enfelt Sted. heraf fait man let indfee det Urigtige i dett endog af fordomsfrie og inbfigtsfülbe Mænb yttrebe Mentng, at færffilte Særeanftalter ffulbe pære nøbvenbige for be forffjelltge Egne.110

Dafö paa helgeland, Latidmarf paa Søndmør, kollett paa hadeland, frid; t Smaalenene, k. Getfer veb Laurvig ere udgaaede fra Seminariet paa Semb, øg uagtet frovtndferneS forsjellige climatiffe forfold og forsjellige jorbbeffatfetifeb ere de Stile erfjcttbte dygtige jordbrugere.

Stogle mene, at etfvert ungt Menneffe, fom et far Star far opholdt fig paa et Jnftitut, maatte »ære duelig. Men Lanbvæfenet er tut blevet et faa vibtløf-tigt og fammenfat Studium, at det iffe er tænfeligt, at danne nogen ttl rationel Landmand, der favner An-læg og Staturgaver, kt meget flittigt Studium vtl være nødvendigt for den, fom uden forerföervebe Äunb-ffaber i faget, i to Aar »il fætre ftg inb i baabe beté praftiffe llbevelfe og »tbenffabeltge Grunde; og fæbsan-lig pil et trette Aar tilbragt ved Læreanftalten blive endnu til langt mere 9fytte for den til egen kftertanfe »anle klev, end de to førfie. J)ett, fom med det for* fæt ret at benytte enfver Leilighed, der tilbyder ftg til f anS llddaunelfe, bar gjennemgaaet et fulbftændigt Sur-fuS, og ftden veb egen praftiff £S»elfe vibere far ud-bannet fig, *>il imidlertid fnart opnaae den Grab af Dueligfeb, fvorveb fait fan blive et gavnligt Men fler for ffn Dntgivelfe.

§or at faae Adgang fom kle» veb jnftitutet paa Segeberg ubforbtes, at den Søgende maa fave erfver-vet den Grad af Dannelfe, fom fæboanlig opnaaet »eb be f»en|Te Gymnaster Ofuiitffab t anbre bobé Sprog enb Latin, fordres iffe, men derimod tageS henfyn tit kunbffaber i Matfematif og de levende Sprog), at fan er fig vet bevidft og far gjort ftg rebe for be Mo* tiver, ber føre fam berfcn, og at fan saaledes af egen Tilbøitligfed og af ftt Stilte, farnt af reen Lyft tit gaget, far befluttet at feßtge j't'g dette. 'Jfogen forub erfvervct kunbflab j ?anb»æfenet anfeeS iffe fom nogen ueftergtvclig fordring.

Eiendommen Segeberg, beliggende ved Søen Se-nent, 1» Miif fra uærmejte fijobftab Libfoping, be-fiaaer, tilligemed den i £ MtilS graftanb liggende Gaarb SteenSfolm og tilførende Sønbergaarbe, af noget over 1700 Tønder L'aub, fvoraf omtrent 300 Tbr." — alt fvenff Maal eller 14000 □ Alen pr, Tonbe Lanb -ere unber Drift »eb felve Gaardene.

jnftitutetS ifolerede Seltggenfeb medfører, at ber111

fun giveS liten Leilighed til Sædvanlige Adfpretelfer. 2>og tilbyte flere flore Stendomme, nærmeft i 2 MiilS Affland, Leilighed for Slcverne til, i den behageligfte Aarstid at foretage lærerige Sxfurftoner, da btefe Sienbomme utmærfe fig beelS vet ganffe forffjelligt jordsmon, beelS ved de nyligett med Omhu indførte forbedringer.

Allerede finbeS en Samling af forbedrete Ager-dyrfningS-Nedffaber, fom ftadigen benyttes, tilligemed et SSærffted for deres forfærdiget; ligeledes i>avcS Abgattg til de bebfte fvenffe og udenlandffe forfatteres SSærfer

over Landvæfenet og de dernteb forbundne fag-NaturljtftorifTe Samlinger ftndeø ogfaa.

forftanderen foredrager fei» et praftiff EurfuS i de tt egentlige Landhuusl;oldningSlære. herved læggeS til Grunb T^aerS forelæsninger ved Møgelm, bearbeü dede efter SverrtgS forbold, og tned ftadigt henfyn til de Oplysninger, man ftnber i de nyere praftttffe Sfrtf* ter, og til de Senere forandringer, vort fag er unders gaaet.

forebraget indbefatter fornemmetigen : Agronomier Agricultur, flanteculturen, huuSbyreneé 9Jøgt og Se* handling, Oeconomte, LandeiendotnmeS üJurbering, Land-briigSbogholderi og Jpavedyrfnittg.

j forjlvæfenet giveS UnterviiSning efter de bebfle Sfrifter t faget, og ter tilbyder fig Leilighed til at erholde praftiff SSeilediting af ett der i Sgnen bøenbe forjlmanb.

jfølge de af Regjeringen givne forffrifter bliver Overopsynet over jnbretnitigen fort af ten Mand, fom dertil af £>anS Majeftæt Kongen tilforordnes, for at den fom eit offentlig jndrefniug fan ftaae aaben for ^Regjeringens Tilsyn.

Alle ©reve til jnflitutet, Anføgntnger om Slnta-gelfe fom Slev, abreSfereS til Sireetionen for Sanfc-brugS -jnftitutet paa Segeberg pr. Lidfij-ping.

Anføgntttgcn om at faae Slbgang fom Slev maa of den, der endnu ftaaer under äicergemaal eller formynder, bilægges med SStdnesbyrb om ftuitdffaber og Opførfel, enten fra en bekjendt Læreanftalt, etler fra den enfelte Lærer, af h»em ten SSnfoQcrttoe ftoft har nydt Undervisning. Som Slever betragtes iffe andre ettd be, fom ved dereS jnttrætelfe erllære dem villige112

til at forblive »ed jndretningett under tyek den før et 4,'ærecurfuS beftemte Tid af to Aar.

Setalingen er 300 Ndlr. ©ancø aarlig, og »il, udeit f enfyn til Elevernes 3ndtrædelfeSdag, blive at beregne fra Ifte £>etober og lftc April, ba forelæSnin-gerne begynde, famt erlægges forfTudSüiiS for pnert $>al»aar." ferfør erholder (i leven Unberviténtng, SSæ-relfe, .HoSt og £)p»artntng; men forfyner fig fei» med Settgeflæder, faandflæder og Sabff.

Et 23e»itS paa, at 8verrigS NigSftænder og Ne= gfertng erfjende ett laudøecouomiff ^æreattftaltS almene iöigtigbed, er dett Cmftændigbed, at £>r. Nonnen er af StatSfaöfen bevilget et Siljfud af 5000 Ndlr. 33aneø aarlig, deels til Lærernes Lønning, deels for fri-Elever øg fri-Lærlinge af den arbeidende ElaSfe.

jnftitutetS Seftyrer er ett flcerft'dtg dannet Mand, ber er t fine bedfte 2lar, og fom tidligt, og af Til bøie-lighed, bar lagt ftg efter Landoecononiicn, h»ort ban »ed Neifer i Tydffland, franfrig, England og Sfotlanb bar erhvervet fig omfattende Sunbflaber. faa 3)tøge.-JtnS ftitut bar batt, tncdettS Statsraad Tljaer endnu levede, tilbragt et far Aar, og dette 3nftitut bar »æret Ijatn et forbillede »eb Dprettelfen af bet Degebergffe.

Syndige fremmede, fom i Aarene 1835 og 36 baee beføgt f r. Nonnen, fandt jnftitutet faare »ei indrettet og i god Gang, frembydende ben bedfte Leilighed før Eleverne til tffe biot at tilegne ftg AgcrdyrfningenS Tbeorie, men ogfaa gjøre ftg befjetidtc med et »aa ra* tionelle f rinciper begrundet Agerbrug, der beftyreS meb udtnærfet 3"bjtgt og ftreng Orden, og ved bvilfet de fortrinligfte nyere Nedflaber auvendeo. SSeb Elevernes 3nbø»etfc i diefeS 93rug og i andre forefalbettbc Marfarbeider førges der faavidt muligt for, at b»cr Eie» faaer ftt fæxffilte Styffe at behandle fra førft tit fiofl. Det tør faaledes antages, at denne Læreanftalt vil for SverrigS Agerbrug funne ba»e indgribende gode følger. At den efter en faa fort Ttlværclfe aUerede er i lovende fremgang, fan, foruden 23eftyrerenS Duelighed og le-vende 3n'ereøfe for Sagen, vei ogfaa for en Deel tiU flriveS den levende ©andS for et bedre Agerbrug, der er »aagnet iblandt de høiere ftlaSfer af det foenffe folf. Som befjendt, ha»e Naturvidenffaberne alt længe hort til Nationens 9)ndltngSftudier, og et Næringsfag, ber113

ftiptter ftg faa nøie IwM/ maatte derfor lettere ftnbe uforberedte og flittige Udøvere.

;Om at pløic i $eige.

Raae dett ene Landmand anlægger ^enftgtämceéftge Teige, og den anden tilborligen jevnpløier fine Agre, begge lige gote, faa bliver fordelen dog paa dett før-ftes Stdt. Anlægges Teige paa forben fladpløiet jord, giver vei den

førfte ©oft allerede en forteiet jndtægt, men fordelene vife dog nteejl paafaldende, naar ett god Teigecultur har vccret fortfat i flere Aar, da Marferne for ljva't Aar vinde i frugtbarhed, flere forføg med Saaenitig paa fladpløiet jord og paa Seige have vitft, at naar jorden er god, faaer man paa de fidfte en for-hoiet jndtægt af 4 til 5 pGt., men er jordeti mindre god, dog ffiffet for Teigeeulturen, fan man paa famme fladeftørrelfe naae en forpotet jndtægt fra 8 til 10 pGt. ©aavel Sinter- fom Saarfæd faaer en mere pat-fende tæt Afftand. Straaet bliver længere og Axet fuld-fomnere. Men diøfe fordele falde bort, naar Teigene anlægget uden ©fjønfomheb, og Sæden bringes ufuld-lommen i jorden, af bvilfen Aarfag man fun fan anbefale Teigeeulturen til den Landmand, fom hav det t ftn Magt at udfore en feilfri jordbehanbling.

Teigenes fordele ere:

a) Ageren erholder florre Overflade og førnittev derved i ftørre Serorelfe meb Luften, forraadnelsen, faavelfotti Rodtert og UfrudS ©envtønen gaaer raffere for fig. Sol, Dug, Dlegn og enhver Luft-Temperatur have ftærfere jndflydelfe.

Grfartng vifer, at dett jord, fom jevnpløiet, og bit-»er liggende i denne Tilstand, iffe forraabner faa fnart eller bliver ffjør, at ben fnarere falber fantmen, og langt tibltgere mættet af Sandet i Regnjlyl; de øverfte porer i jorden formuddret, luffe ftg og indlade iffe Sandet, jorden danner en Sforpe, og Sandet bliver ftaaende oven »aa Ageren, eller flyder ftrømmeviit bort lil floder og Soer med frugtbare partifler.

5 113

ftiptter ftg faa nøie IwM/ maatte derfor lettere ftnbe uforberedte og flittige Udøvere.

;Om at pløic i $eige.

Raae dett ene Landmand anlægger ^enftgtämceéftge Teige, og den anden tilborligen jevnpløier fine Agre, begge lige gote, faa bliver fordelen dog paa dett før-ftes Stdt. Anlægges Teige paa forben fladpløiet jord, giver vei den

førfte ©oft allerede en forteiet jndtægt, men fordelene vife dog nteejl paafaldende, naar ett god Teigecultur har vccret fortfat i flere Aar, da Marferne for ljva't Aar vinde i frugtbarhed, flere forføg med Saaenitig paa fladpløiet jord og paa Seige have vitft, at naar jorden er god, faaer man paa de fidfte en for-hoiet jndtægt af 4 til 5 pGt., men er jordeti mindre god, dog ffiffet for Teigeeulturen, fan man paa famme fladeftørrelfe naae en forpotet jndtægt fra 8 til 10 pGt. ©aavel Sinter- fom Saarfæd faaer en mere pat-fende tæt Afftand. Straaet bliver længere og Axet fuld-fomnere. Men diøfe fordele falde bort, naar Teigene anlægget uden ©fjønfomheb, og Sæden bringes ufuld-lommen i jorden, af bvilfen Aarfag man fun fan anbefale Teigeeulturen til den Landmand, fom hav det t ftn Magt at udfore en feilfri jordbehanbling.

Teigenes fordele ere:

a) Ageren erholder florre Overflade og førnittev derved i ftørre Serorelfe meb Luften, forraadnelsen, faavelfotti Rodtert og UfrudS ©envtønen gaaer raffere for fig. Sol, Dug, Dlegn og enhver Luft-Temperatur have ftærfere jndflydelfe.

Grfartng vifer, at dett jord, fom jevnpløiet, og bit-»er liggende i denne Tilstand, iffe forraabner faa fnart eller bliver ffjør, at ben fnarere falber fantmen, og langt tibltgere mættet af Sandet i Regnjlyl; de øverfte porer i jorden formuddret, luffe ftg og indlade iffe Sandet, jorden danner en Sforpe, og Sandet bliver ftaaende oven »aa Ageren, eller flyder ftrømmeviit bort lil floder og Soer med frugtbare partifler.

5114

Sn godt plotet Teig derimod danner en jtørre Döerflade, enhver Regndraabe, der falder herpaa, har en ftørre birfeftedS, jorden bliver iffe faa fnart mæt, cg det er et fjeldent Tilfælde, at jorten i Teige iffe tager imod bandet fra en piatffregn om Sommeren. Den opbevarer faaledes fugtigheden for lang Tid, be-røves iffe fine frugtbare Dele, og modftaaer £ørfen længere, bed ftærfe RegnfTyl om (Efteraaret cg under ©neefmeltningen om foraaret, finder overflødigt baud Afløb gjennem Teigrenderne, og da bandets Lob fra Teigenes Kamme ned i Teigrenderne er fun fort og følgelig heller iffe hurtigt, erholder tet iffe Magt til at føre frugtbare Dele fra Ageren, bore Suges

og Agres fure og fygelige Tilftant i Almindelighed, og, font folge deraf, GræsfetS Kraftløshed og Sædens liden Kjærne og tyffe ©fal, ffyldeS ene og alene overflødig bæde, fom iffe fan afhjælpes vet Grøftmng, hvor Age-ren iffe tillige pleies i ordentlige Teige.

b) s}5aa en ganfle mager 2)iarf, fom mangler frugtbar jord og Gjodffning, fan man, ved at fant-menpløic eller fammenhobe denS Smule gode jort i Teige, forffaffe den derpaa dyrfede Sæd idetmindfte nogen frugtbarhed, ©ar en Ager f. Sr. fun 2 Tommer frugtbar jord i Dverfforpen, cg til Underlag ufrugtbar Sand, og man vilde flatploie Ageren og befaae ten met Sæt, vilde ©øften under alle Omftændtgheter blive maatelig. Anlægger man terimod ganffe flade Teige, faaledeS, at ten ubeiybelige gote jord famtrcujjobes, cg derved fotnmer til at ligge næfteu dobbelt, fait man med Sifferhcd vente en god ©eft, otti der ogfaa, af Mangel paa frugtbar jord, ingen planter femme til at ftaae i Teigrenderne.

c) Afverlingcn af Lys cg Sfygge, for bvilfe Teigene ere mere udfatte ent den fladpløiede Ager, »irfer fordeelagtig paa jorden, og mittetbar paa planterne, ten bærer.

Man har paaftaaei, at ©æden modner ulige paa Teigene; tette vil dog aldrig indtræffe, naar Tet-gene fun hoælve fig i det rette forhold til deres brede.

d) Stærfe, hEf('i3e binde have ofte fladelig jnd-fydelfe paa den dyrfede jord og den voxende Sæt; men en godt pleiet Teig giver altid nogen beffyttelfe; ben ene Teig tager af for den anden.

e) Det er fun ved piotmng i Teige, at man feet115

jig tftand til at give Agerjorden en vexlende Seltgtun* bed mod de forffjellige himmelegne. Den Seig, jj»iS beliggenhed vender fra Øllen til beiten, t;ar det halve af ftti jord mod Sønden, og den anden Jmføe Deel mod Norden; bliver nu, til næfle fløining og til der-efter felgende Sæd, Teigen omlagt fialcbcS, at Ryggen eller den l;øiefte Deel femmer ber, h*501, Teigrenben forben var, faa femmer ten jord, fom tilforn vendte mod Rorden, nu til at »ende mod Sønden, og ben, fom »ettdte mod Sønden, femmer til at »ende mob Norben Sed forffjellige jagttagelfer bar man over-beviijt ftg om, at benne Afvexling af jordens belig-genjjed ogfaa bidrager til benS frugtbarhed.

f) fremdeles aabner Dyrkningen med Seige Vei-lighed til at gi»e jorden en dybere Suttur, uden paa eengang at bringe død og ufrugtbar jord op imellem ben frugtbare; Denne dybere Sultur bevtrfcS, naar man for h»er ©ang Teigene ffulle anlægges paany, ei-ler førend den fommenbe fletning, opfmuldrer Setgfu-rerne med hyppeploven i en Dybbe af 3 til 5 Tom-mer. GjentageS dette for bvergang Teigene forandres eller nedlægges, er matt iftaiid til inden faa Aar at for-ffaffe Marfen en betydelige dybere Sultur, uden at ned-ttløte god frugtbar jord.

Teigeculturen er at anbefale paa enhver Marf, men fordeelagtigt vtfer den fig paa ten jevne flade, thi her ftaaer det aldeles t vor Magt at give Teigene ten form, der er benftgtSmæSfigfi for den jord, vt dyrfe. faa ftetle Steder er det vanffeligere at anlægge gode Seige, ibi giver man dem deres Længde fra Da-ien opad baffe, bli»er Arbeidet for kfværligt, og anlægger man tem IangS med Saften, for at undgaae bet for fvære Træf opad, »il det falbe »anffeligt at give dem den pasfende h»ælving, da fløiftrtmlcrne, fom falbe paa den Side af Teigen, der »ender opab, fun ufuldfomment, og i ethvert Tilfælde fun med Se-fværlighed, funne drives pasfende iilveirs.

Sre Safterne imidlertid tffe altfor fieile, mett faa-ledeS at heftene taale Træffet, da vil det ogfaa her »ære fordelagtigere at anlægge Seige, end at pløte fladt, ffjentt den ftørfte fordeet ved Teigerulturen er at foge paa flab jorb. Den fordeel, fom Seigene give, er iffe faa tøinefalbende paa den færdeleS gode jord, hvst enhver Afgrøde lyffeS ftffrere — fornem:116

itifltg med ^ettfyn ttl Qvantiteten — og hvør jordens frugtbarheb tilhyller de feil, Landmanden veb jordens bcbautjing fan bave gjort ftg ffpldig t, fom paa dett mindre gode jorb, Ijm enhver feil drager langt ffa= deligere følger efter ftg.

Angaaende £eigettes rette brede og længde i DvereeitSftemmelfe med jordartene og MarfenS ftørre eller mindre ©elding benvifeé til min "Lærebog i ('and-øecønomien.

Viineddike fom iOJiddel mod ItPtnuie fttge hos Attrene.

Det er almindelig bekjendt, at de drøvtyggende cg eenjjoüede ©yr iffe funne fafte op; thi ©røvtygningen Ian flet iffe famtnenltgnes med dett fygeltge Cpfaftning. ©vad der faalebes l)os bisfe ©yr forhindrer £>pfaft-nittgen af Levnetømidlerne, forhindrer ligeledes enhver Dpftødniitg eller Ræbntng, hvilfet paa en Maade er en Dpfaftelfe af fuft. Raat derfor Luft udvifler fig i Maven paa et faabant planteædende ©yr, bliver den altid overordentlig udfpilet, da den udvillede Luft iffe fan foinme ud igjennem Munden og dett attden Udgang er fpærrct »ed be i Maven opdyngede Excrementer. Denne Udvidelfe af Maven ftrammer nu ogfaa Strube-huden og fibrer Saaledes Slandcdrættet; Aarernc fant-ntenprcé'feS, og biobet, der hindres i fit Løb, fitger til Rovedet, hvorpaa Dyret pludfeligt doer af Slag. jmod bettc farlige Tilfælde angiver ©r. ©utrcd;et et ratio-uelt Mtbbcl. ©an har nemlig bemærfet, at bttneddife ftandfer Udviflingen af de Luftarter, fom »tSfe opblæ-fende 9iæringSmtdler, f. Gr, bønner og Kaal, frem-bringe t Menneffets Mave, og mener, at dette Middel ogfaa »il have fantme jndflydelfe h^s Dyrene- Som befjenbt har tfær Kløveren ben ffadelige Ggenffab, at ben »eb uforfigtig brug ofte frembringer Trominefyge hoS ©omqvæget. Man har foreflaaet alle mulige Mib-ler berimob, og tblanbt biSfe ogfaa Gddtfen. ©r. Du-trochet angiver altfaa berveb iffe noget Ryl; han »il fun vife, at brugen af dette Middel er fowuftmæSfi'g og virffom, at det følgelig maa forelræffeS for ethvert •«utdel. Gen eller to jlafter Gbbtfe, fom h^ t ten 116

itifltg med ^ettfyn ttl Qvantiteten — og hvør jordens frugtbarheb tilhyller de feil, Landmanden veb jordens bcbautjing fan bave gjort ftg ffpldig t, fom paa dett mindre gode jorb, Ijm enhver feil drager langt ffa= deligere følger efter ftg.

Angaaende £eigettes rette brede og længde i DvereeitSftemmelfe med jordartene og MarfenS ftørre eller mindre ©elding benvifeé til min "Lærebog i ('and-øecønomien.

Viineddike fom iOJiddel mod ItPtnuie fttge hos Attrene.

Det er almindelig bekjendt, at de drøvtyggende cg eenjjoüede ©yr iffe funne fafte op; thi ©røvtygningen Ian flet iffe famtnenltgnes med dett fygeltge Cpfaftning. ©vad der faalebes l)os bisfe ©yr forhindrer £>pfaft-nittgen af Levnetømidlerne, forhindrer ligeledes enhver Dpftødniitg eller Ræbntng, hvilfet paa en Maade er en Dpfaftelfe af fuft. Raat derfor Luft udvifler fig i Maven paa et faabant planteædende ©yr, bliver den altid overordentlig udfpilet, da den udvillede Luft iffe fan foinme ud igjennem Munden og dett attden Udgang er fpærrct »ed be i Maven opdyngede Excrementer. Denne Udvidelfe af Maven ftrammer nu ogfaa Strube-huden og fibrer Saaledes Slandcdrættet; Aarernc fant-ntenprcé'feS, og biobet, der hindres i fit Løb, fitger til Rovedet, hvorpaa Dyret pludfeligt doer af Slag. jmod bettc farlige Tilfælde angiver ©r. ©utrcd;et et ratio-uelt Mtbbcl. ©an har nemlig bemærfet, at bttneddife ftandfer Udviflingen af de Luftarter, fom »tSfe opblæ-fende 9iæringSmtdler, f. Gr, bønner og Kaal, frem-bringe t Menneffets Mave, og mener, at dette Middel ogfaa »il have fantme jndflydelfe h^s Dyrene- Som befjenbt har tfær Kløveren ben ffadelige Ggenffab, at ben »eb uforfigtig brug ofte frembringer Trominefyge hoS ©omqvæget. Man har foreflaaet alle mulige Mib-ler berimob, og tblanbt biSfe ogfaa Gddtfen. ©r. Du-trochet angiver altfaa berveb iffe noget Ryl; han »il fun vife, at brugen af dette Middel er fowuftmæSfi'g og virffom, at det følgelig maa forelræffeS for ethvert •«utdel. Gen eller to jlafter Gbbtfe, fom h^ t ten117

af Tremmeiyge angrebne Oxe eller Ko, »il »ære tit-ftræffelig til at forbindre ten videre fuftubvifling i Masen. Serpaa (laffer man de udviflede Luftarter Luft »et renfende Klyfterer; og ff ulte der være fare for et ©lagflod, faa aarelader man Syret. Vet benne betwnb-Itngétnaade redber man be af Tromtnefyge angrebne Srøvtyggere, uden at man beltøver ai tage'fin Tilflugt til ben farlige Operation, meb Trofanen at udbringe ben Suft, ter udpufter bugen. fr. Sutrødjet b«r fundet bette Mitdel fuldfommen pr?bat, og anbefaler det lige-lede« ved faar og Geder, ©yr, fom ogfaa ofte an-gribe« af Trommefyge. fan bar Itgelebee prøvet fant-inc« birfntng »eb btnbfolif bo« fefteue, der ofte er dødelig og en fand Trommefyge, f;vilfen tmiblertib næ-(ten øjeblikkelig fan bæve« »ed at tjelde en flaffe tife i bet angrebne Syr.

®n flaade at forSkaffe fig tidlig modne fiartofler.

At dyrfe ett tidlig Art Kartofler, maa, fro or man, fom I)®« c«, f;ar forte ©ømmere cg (Tudfulte Efteraar,, og

fjöor dett fattige desuden iffe uden ftort ©a»n fan undvære dette fødemiddel, »ære af yterfte bigtigljeb; men te tidligere Arter ere tffe altib faa let al befomtne, cg de ubane be«uben. Sen (tørfte Opmærffomljeb før-tjener i denne fcnfeende en Optagelfe, nyltgen gjort t Grnglant: Optag be Kartofler, der ere beftemte til @æb-fartofler for det følgende Aar, 3 til 4 Uger forinden be ere modne eller fulbvornc, og ubfæt bent ftrar faameget muligt for ©ol i 4 Uger. Lægge« de derimod ftrax i ett Kjelder eller »aa et ©fed, boer iffe ©ol og Luft; bar Adgang, angribe« te, ligefom itircbne Kartofler t Almindelighed, af Tørraatenl;ed. bevar deni ftben paa et ©ted, |»ør de funne »(ere atdele« ftffrede fer froft; tbi intet ffader ©ptre=Svnen mere etid grofi, endog i ten ringefte Grat. bring tem titligt om foraaret, faafnart groften iffe fan ffäte bern, paa et luftigt ©tet, |i»or te udbrede« tyndt, og ttl istfferhed mod Kulben bolde« fcedæffete om Natten meb et Klæbe eller falm. ©pir er ne, fem nu fnart (fulle »tfe fig, maa omhyggelig 117

af Tremmeiyge angrebne Oxe eller Ko, »il »ære tit-ftræffelig til at forbindre ten videre fuftubvifling i Masen. Serpaa (laffer man de udviflede Luftarter Luft »et renfende Klyfterer; og ff ulte der være fare for et ©lagflod, faa aarelader man Syret. Vet benne betwnb-Itngétnaade redber man be af Tromtnefyge angrebne Srøvtyggere, uden at man beltøver ai tage'fin Tilflugt til ben farlige Operation, meb Trofanen at udbringe ben Suft, ter udpufter bugen. fr. Sutrødjet b«r fundet bette Mitdel fuldfommen pr?bat, og anbefaler det lige-lede« ved faar og Geder, ©yr, fom ogfaa ofte an-gribe« af Trommefyge. fan bar Itgelebee prøvet fant-inc« birfntng »eb btnbfolif bo« fefteue, der ofte er dødelig og en fand Trommefyge, f;vilfen tmiblertib næ-(ten øjeblikkelig fan bæve« »ed at tjelde en flaffe tife i bet angrebne Syr.

®n flaade at forSkaffe fig tidlig modne fiartofler.

At dyrfe ett tidlig Art Kartofler, maa, fro or man, fom I)®« c«, f;ar forte ©ømmere cg (Tudfulte Efteraar,, og fjöor dett fattige desuden iffe uden ftort ©a»n fan undvære dette fødemiddel, »ære af yterfte bigtigljeb; men te tidligere Arter ere tffe altib faa let al befomtne, cg de ubane be«uben. Sen (tørfte Opmærffomljeb før-tjener i denne fcnfeende en Optagelfe, nyltgen gjort t Grnglant: Optag be Kartofler, der ere beftemte til @æb-fartofler for det følgende Aar, 3 til 4 Uger forinden be ere modne eller fulbvornc, og ubfæt bent ftrar faameget muligt for ©ol i 4 Uger. Lægge« de derimod ftrax i ett Kjelder eller »aa et ©fed, boer iffe ©ol og Luft; bar Adgang, angribe« te, ligefom itircbne Kartofler t Almindelighed, af Tørraatenl;ed. bevar deni ftben paa et ©ted, |»ør de funne »(ere atdele« ftffrede fer froft; tbi intet ffader ©ptre=Svnen mere etid grofi, endog i ten ringefte Grat. bring tem titligt om foraaret, faafnart groften iffe fan ffäte bern, paa et luftigt ©tet, |i»or te udbrede« tyndt, og ttl istfferhed mod Kulben bolde« fcedæffete om Natten meb et Klæbe eller falm. ©pir er ne, fem nu fnart (fulle »tfe fig, maa omhyggelig118

bevaret, at de iffe inder, Sæitetibcn eller under Sætningen afrives. Sæt kartoflerne Saaledes, at Spirerne vende opad. faa denne Maade Røfler man en fuld Grøde af kartofler, omtrent en Maaned tidligere, enb øm matt bavde fat fuldmodne kartofler.

.Om frosne kartofler.

Af fvofesfor ©nfwff.

fartøfler ere en levende Masfe, og deres Sefianb-bele, kraftmelet, Slimen og SGggebviden, ere frobue-ter af Vegetationen, f ørmebelft ffabelige kræfters 3nb-flybetfe lide de paa LtvSfraften, ligefom alle anbre le-vende Legemer. Dette er ogfaa Tilfældet med fulbens jnbflybelfe. Den t kartoflernes Sæv indeholdende Sædffe ftivner til jis; men da Sanbet under fin kry-ftollifotiott indtager et ftørre 9lum end i flydende ^fortn, faa fprængeS be fmaa kar itu , Crganifationen, for-jtyrres og fartoflcrue bee.

Saalænge den bøde kartoffel forbliver i fin ftiv-nede Tilfland, bliver dens Sammenfatning uforandret, »g fraftmeel, Sliiut og ASggebvtbe vedblive i famme Ttlftanb fom forben, forbi Setingelferne for Gjæringen, •nemlig Sanne og Sand, udeblive; mett komme disfe til, om f. Gtx, kartoflerne toe op, faa begynder Gjæringen og under visfe Omftænbtg&eber ogfaa forraad-nelfen.

Seb llrberføgelfen ar nylig optøede kartofler fandtes, at de, i hen Seende til SeftandbeleneS Mængde og Skf?

at†eiiheb, aldeles tffe vare forffjelltge fra be frtfle. De frosne kartofler gave Itgefaameget Sltint, kraftineel og AHrggebvide, fotn be ufrosne.

Da frosne kartofler Saaledes aldeles iffe ere før* ffjellige fra de ufrosne, faa flatter man deraf, at de formedels? frysningen tabe ubetydeligt i Srugbarbeb. De favne vei te f r iffe far to fl er s behageligere Smag, nten førøvrigt funne de frosne ligefaa godt anvendes til Dyægfvbet, til Tilberedning af kraftineel og til ©rændevtmebrættbtug , fom de ufroSue. At de funne nyttes fom føder, at de meb begjærlighed ædeS af Ovæget, og ingen Uleiligheder afftedfemme, bevifeS ty- 118

bevaret, at de iffe inder, Sæitetibcn eller under Sætningen afrives. Sæt kartoflerne Saaledes, at Spirerne vende opad. faa denne Maade Røfler man en fuld Grøde af kartofler, omtrent en Maaned tidligere, enb øm matt bavde fat fuldmodne kartofler.

.Om frosne kartofler.

Af fvofesfor ©nfwff.

fartøfler ere en levende Masfe, og deres Sefianb-bele, kraftmelet, Slimen og SGggebviden, ere frobue-ter af Vegetationen, f ørmebelft ffabelige kræfters 3nb-flybetfe lide de paa LtvSfraften, ligefom alle anbre le-vende Legemer. Dette er ogfaa Tilfældet med fulbens jnbflybelfe. Den t kartoflernes Sæv indeholdende Sædffe ftivner til jis; men da Sanbet under fin kry-ftollifotiott indtager et følrre 9lum end i flydende ^fortn, faa fprængeS be fmaa kar itu , Crganifationen, for-jtyrres og fartoflcrue bee.

Saalænge den bøde kartoffel forbliver i fin ftiv-nede Tilfland, bliver dens Sammenfatning uforandret, »g fraftmeel, Sliiut og ASggebvtbe vedblive i famme Ttlftanb fom forben, forbi Setingelferne for Gjæringen, •nemlig Sanne og Sand, udeblive; mett komme disfe til, om f. Gtx, kartoflerne toe op, faa begynder Gjæringen og under visfe Omftænbtg&eber ogfaa forraad-nelfen.

Seb llrberføgelfen ar nylig optøede kartofler fandtes, at de, i hen Seende til SeftandbeleneS Mængde og Skf? at†eiiheb, aldeles tffe vare forffjelltge fra be frtfle. De frosne kartofler gave Itgefaameget Sltint, kraftineel og AHrggebvide, fotn be ufrosne.

Da frosne kartofler Saaledes aldeles iffe ere før* ffjellige fra de ufrosne, faa flatter man deraf, at de formedels? frysningen tabe ubetydeligt i Srugbarbeb. De favne vei te f r iffe far to fl er s behageligere Smag, nten førøvrigt funne de frosne ligefaa godt anvendes til Dyægfvbet, til Tilberedning af kraftineel og til ©rændevtmebrættbtug , fom de ufroSue. At de funne nyttes fom føder, at de meb begjærlighed ædeS af Ovæget, og ingen Uleiligheder afftedfemme, bevifeS ty-119

Migt deraf, at ntan paa flere (Steder en god Deel af Sinteren far fodret tned frohne kartofler, ligcfom man veed, at brændevinsbrændere med lige, øm iffe (tørre, fordcel fave anvendt frosne, fom ltfrøSne kartofler, hvad endelig kraftmceltilberedmngen angaaer, faa øver-bevtfes man tilftræffeligt em deres itformtndffede brug-barbed dertil, af den Dmfkenbtgfeb, at be inbetjolbe kraftmelet i lige Mængbe øg beffaffenbeb, fom be friffe, øg at bet meb famme Vetfeb fan fraffilleS.

Til kjoffenbrug tabe frosne kartøfler forfaavibt bereS bærb, fom be ere næften fmagløfe. kartofler, fom iffe ere albeles gjennemfrosne, fan man gjengive ben forrige brugbarfed veb at lægge bern t' folbt banb, bvotved be fæbvanligen blive overtrufne meb ett ©forpe af JiS, og ere efter Dptøeitingen ligefaa gobe fom friffe kartofler. Men ere be albcies gjennemfroSne, ba ub-retter man intet veb dette forfigtigfebSmibbcI, og matt faaer en los, fvampagtig MaSle, ligefom naar de optøe »ed en føiere barmegrab. 3 benne ere og blive nu alle Ting bebe og bfres traabajtige bæ» bar tabt ftn fajtfed.

kan man iffe forbruge be frosne kartofler i kjøf-fenet, bør be alligevel iffe gaae forlorne font Ræringö« tnibbd før Menneffer. Man fan af bern tillave et Meel af lige Gobfeb fom af friffe kartofler. beb deres Anvenbelfe til Meel foinmcr bet meefl an paa, at re fafiigt blive torre, ba be ellers begpttbe at raadne. Man maa fønberffære bent i ©ftver og fere bern paa et Tørfefuus eller i ett bagerovn. 3'uidlerttb funne be ogfaa beffabigeS af cn altfør (tærf

hede; deels forbi be for faftigt fammetttørreS paa Dvcrflaben, fvorover bandet ftden iffe med famme l'etfeb fan uddunfte in= benfra, og deels fordi be berveb fættes i famme Til-ftanb fom fogte kartofler, ba be torre ©tyffer bltve glasagtige og give et, »ei iffe albeleS ubrugbart, tnen mørfere og flettere Meel.

"iaar be frosne kartofler femme i barmen øg optøe, Saa overgaac be i Gjæring og forraadnelse, og indtræffer bettc til forsjellige Tiber foS forsjellige kar-toffelarter. De (tore Ooægfartofler begynde, formedelft deres ftore banbtgfeb, faftigt at gjære. Lattgfommere forftçrres hollaudffe og igutferfartofler, ber funne blive uforanbrede flere Dage, efterat de ere oötoede.

9Jaar kartofler fryfe ved ett ftreng kulde, gaae120

be ftrar efter Dpløentngen øver i ben forraadnende Gjæring, men ved en mindre Kuldegrad begynde de lige-fom andre f lantelegemer med biin- og GÉdbife-Gjæring,, ijvorefter de ftrar gaae over i fotraabnelfe.

Naar optøede Kartofler overgaae til btin-Gjænng, faa antage de en behagelig Melonlugt, fotn ofte ved-bliver efterat bitn-Gjæringett er gaaett over i Sddtfe-Gjæring. Dm Kartoflerne under demte Gjærings-periobe fogeS , faa ere be fun lidet førffjellige af ©mag fra dem, fom ere blevne fogte ftrar efter Dptøeningen.

hoilfen af bisfe tvende Gjæringer, der indfinder fig, faa er det fornemmelig ©limen, fom derved for-ftyrreS. Kraftmelet og ASggeljviden forandres fun lidet, og deres Mængde førmmbffeS fun ubetydeligt. Man fan fraftille et lige godt Kraftmeel, og med lige Lethed, af gjærede Kartøfler, fom af ugjærede. Tit Kraftmeel-Tilberedning ere de faaledeS ligefaa brughare, fom forud, ©om Næringsmiddel for Menneffer og Ovæg give be ogfaa be friffe Kartofler lidet efter, i det Mtndfte funne de tned famme f ordeel anvendes tit Meel og goder, fom hine. Kreaturene æde dem udeti ffadelige følger for dereS ©undljcd.

Kartoflernes frysning er derfor et mindre betyde-ligt Cnde, faalænge matt h«r Seiltghed at anvende dent i den froSne Tilftand eller ftrar, efterat de ere optøede; men faafnart Tøevetr indfalder, øg man iffe fan hindre bereS Optøenittg eller bof^St 'førbruge bern, faa ge« raabe te i Gjæring og tabe i brugbarhed i famine for-hold, fom Gjæringen tiltager, indttl de endeligen alene funne benyttes fom GjodningSftof.

üOZtdler til at forekomme Svamp eller Sop i Sugninger.

Naar byggepladfen er udfeet, og forinden ©teen og øvrige bygningsmaterialier hidfereS og hfn'æö3cS, bør al Muld- eller Madjord lige ned til det ufrugtbare Underlag, bestaaende af Leer eller ©and, aldeles optages, bortføres og, om faa fytteS, lægges i flove ©ynger eller hobe til forraadnelse, for ftben at anvendes enten ttl havejordens fordybelfe eller til Gjødfelblanding. Uden 120

be ftrar efter Dpløentngen øver i ben forraadnende Gjæring, men ved en mindre Kuldegrad begynde de lige-fom andre f lantelegemer med biin- og GÉdbife-Gjæring,, ijvorefter de ftrar gaae over i fotraabnelfe.

Naar optøede Kartofler overgaae til btin-Gjænng, faa antage de en behagelig Melonlugt, fotn ofte ved-bliver efterat bitn-Gjæringett er gaaett over i Sddtfe-Gjæring. Dm Kartoflerne under demte Gjærings-periobe fogeS , faa ere be fun lidet førffjellige af ©mag fra dem, fom ere blevne fogte ftrar efter Dptøeningen.

hoilfen af bisfe tvende Gjæringer, der indfinder fig, faa er det fornemmelig ©limen, fom derved for-ftyrreS. Kraftmelet og ASggeljviden forandres fun lidet, og deres Mængde førmmbffeS fun ubetydeligt. Man fan fraftille et lige godt Kraftmeel, og med lige Lethed, af gjærede Kartøfler, fom af ugjærede. Tit Kraftmeel-Tilberedning ere de faaledeS ligefaa brughare, fom forud, ©om Næringsmiddel for Menneffer og Ovæg give be ogfaa be friffe Kartofler lidet efter, i det Mtndfte funne de tned famme f ordeel anvendes tit Meel og goder, fom hine. Kreaturene æde dem udeti ffadelige følger for dereS ©undljcd.

Kartoflernes frysning er derfor et mindre betyde-ligt Cnde, faalænge matt h«r Seiltghed at anvende dent i den froSne Tilftand eller ftrar, efterat de ere optøede; men faafnart Tøevetr indfalder, øg man iffe fan hindre bereS Optøenittg eller bof^St 'førbruge bern, faa ge« raabe te i Gjæring og tabe i brugbarhed i famine for-hold, fom Gjæringen tiltager, indttl de endeligen alene funne benyttes fom GjodningSftof.

üOZtdler til at forekomme Svamp eller Sop i Sugninger.

Naar byggepladfen er udfeet, og forinden ©teen og øvrige bygningsmaterialier hidfereS og hfn'æö3cS, bør al Muld- eller Madjord lige ned til det ufrugtbare Underlag, bestaaende af Leer eller ©and, aldeles optages, bortføres og, om faa fytteS, lægges i flove ©ynger eller hobe til forraadnelse, for ftben at anvendes enten ttl havejordens fordybelfe eller til Gjødfelblanding. Uden-121

benne forfigtigheb vil Træværfet i SSygnittgen fjolfce ftg beftanbig fugtigt, uden at futtne blive ucgenftnde fuld-fomment tørt, derved Træet litt efter lidt betærveø cg bliver faa at ftge til et jordsmon for ben ødelæggende Sygnitigsfvamp eller ©op, af pöilfeit bets Opløsning endnu burtigere fremffyndeS. Dette vil ftedfe indtræffe, naar jorden under f ufet beftaaer af god Madjorb eller Mulb; iffe forbi benne jord giver ©vampen en ftørre Næring, men fordi den er færdeleS meget vandholdende, ubdunftet ogfaa let, men »eb mtudfte indfaldende fugtigt SBeirligt, indfuger den igjen fugtigheden i fiørfte Mængde. SSed Anlægget'af nye Sugninger maae følgende Oms ftænbigheder derfor nøie iagttages:

a) Maa man, fom allerede bemærfet, bortføre af Muld cg Madjord fra SByggeplatfen eller Tomten og fylde Nummet igjen med grov ©and. Denne bliver mart tør, fuger iffe mere fugtighed til fig og hölder fig ftebfe tør, naar den futt ligger faft. Da jordarter-neé Evne ved cobæfiv Tiltræfntng at indfuge fugtigheb fordetme|ie er afhængig af Delenes lofere eller fa'ftere forening, faaledes at ben lefere jord bar ben jtørfie tndfugende Evne, faa følger beraf, at Opfyldningen under Gulvene bør »eb ©tampning bringes til muligfie Grab af faftheb.

b) Grundmuren opføres med god Muuxfalf, be-Staaende af reen Salf og jordfrie ©and, uden den fæb--vanlige jnbblanding af det fugtigbeden ftærft inbfu-getide Seer.

e} Træværfet maa tffe fomme i SBerørelfe meb den ufuldkomment fulfyrede Salt, f. Ex. i bygninger, h»or foveberne af Gulvlunterne urigtig en lægges ind i Grundmuren; thi SalfcnS eaufiiffe Sæfen angriber Træet, løsner dets Dele og ittdgaaer, ifølge bens til-træfning tit alle ©yrer, forbtnbelfe med Træets IøS-nede ©yre, Træfyre faldet; beraf fremfommer en ædende Materie, der fortærer Træet øg prædifpønerer bet fot ©»ampen, fom, naar ringefie fugtigheb fotmner til, firår indfinder fig. Man føge derfor ftebfe at undgaae ben umiddelbare ©erøteife af Salf cg Sræ.

d) faa Muren lader man gjøre flere Træfhuller, faa at Luften mellem Gulvet og Grunden beftandig fan ombyttes og fornyes, hvorved end mere al Anledning til fugtighed forefommeS og bortryddes.

Man haabede en Tib ved faabanne ©tøffe, fom i.-122

Almindelighed ere (Tabelige før bcgctatioitett, at funne udrydde b^n (fadelige Tilbøieligheb til ©vamp, fom ofte meget fnart indfinder fig, øg ovcrfmurte derfor Træet enten med ©al tf age, Alun eller bitrtol ø. d. 1., {tsilfet tnan ogfaa lod firøe paa Grunden under bygningen; men bet vifte fig Snart at dette forjtgttgbebSmtdbef »ar utilftræffeligt. Alene ved at anbringe Træfbuller paa Grundmuren fender det, at ©vampen bliver borte om ©ommeren, naar Luften er tor, tuen for- og Efteraar, £a Luften ftcdfe er fugtig, vifer den fig paany.

45 m fånlkenS SJrug fom Mørtel eilev SSJtuurfnlf.

Landmanden, Som har faameget med bygningSvæ-fetl at gjøre, fan fordetmefte iffe uden til ftn egen ©fade og fortræd »ære aldeles uvidende om de til bygningers Cpferelfe oa bebligehotdølfe brugelige Materialier^ Natur og beffaffenbed, famt dereS bedfie Anvendelfe til dette £5ietncb. At det nordiffe Glima behandler voxe Muurværfer fiendtlige er vift; men at Itvtbenfjeb om balfarterneS Égenffaber, og ©ffodeStøsheb ved KalfenS Kehanblittg til Muurfalf, gjør ©eiren ofte alt for let, maa belter iffe negtes; jeg troer derfor tffe at anvende følgende ©tber unyttigt, naar jeg meddeler beiledning til KalfenS brænding og brug, meb ©ettfyn til bens benyttetfe fom Muurfalf.

®ett raa Kalffteen indeholder, uaar ben er reen og fri for jnbblanbing af fremmede jordarter, i 100 Dele omtrent 11 Dele ' faft eller cryftalliferet band og 34 35ele Kulfyre. Sftaar JTatfni brændes, faa taber den, ved barmens jndvirfning, bandet og Kulfyren, og 55 Dele reen Kaifjord blive tilbage, jmidlertid beholder Kalffteneu

fordetmefie den form og dett graa og guul= agtige farve, fom den havde før brændingen, men er nu faameget (ettere, fom det tabte band 'og Kulfyren »eiede, og fan uden banfMigbeb ft'int fordeles etter pul-veriferes. £>cn bar tut en ffary, brændende, urinøs ©mag. ®en ittflammerer ©uden, forfiyrrcr, eller lige-fom forbrænder døbe atumalffe og vegetabilffe Legemer. -122

Almindelighed ere (Tabelige før bcgctatioitett, at funne udrydde b^n (fadelige Tilbøieligheb til ©vamp, fom ofte meget fnart indfinder fig, øg ovcrfmurte derfor Træet enten med ©al tf age, Alun eller bitrtol ø. d. 1., {tsilfet tnan ogfaa lod firøe paa Grunden under bygningen; men bet vifte fig Snart at dette forjtgttgbebSmtdbef »ar utilftræffeligt. Alene ved at anbringe Træfbuller paa Grundmuren fender det, at ©vampen bliver borte om ©ommeren, naar Luften er tor, tuen for- og Efteraar, £a Luften ftcdfe er fugtig, vifer den fig paany.

45 m fånlkenS SJrug fom Mørtel eilev SSJtuurfnlf.

Landmanden, Som har faameget med bygningSvæ-fetl at gjøre, fan fordetmefte iffe uden til ftn egen ©fade og fortræd »ære aldeles uvidende om de til bygningers Cpferelfe oa bebligehotdølfe brugelige Materialier^ Natur og beffaffenbed, famt dereS bedfie Anvendelfe til dette £5ietncb. At det nordiffe Glima behandler voxe Muurværfer fiendtlige er vift; men at Itvtbenfjeb om balfarterneS Égenffaber, og ©ffodeStøsheb ved KalfenS Kehanblittg til Muurfalf, gjør ©eiren ofte alt for let, maa belter iffe negtes; jeg troer derfor tffe at anvende følgende ©tber unyttigt, naar jeg meddeler beiledning til KalfenS brænding og brug, meb ©ettfyn til bens benyttetfe fom Muurfalf.

®ett raa Kalffteen indeholder, uaar ben er reen og fri for jnbblanbing af fremmede jordarter, i 100 Dele omtrent 11 Dele ' faft eller cryftalliferet band og 34 35ele Kulfyre. Sftaar JTatfni brændes, faa taber den, ved barmens jndvirfning, bandet og Kulfyren, og 55 Dele reen Kaifjord blive tilbage, jmidlertid beholder Kalffteneu fordetmefie den form og dett graa og guul= agtige farve, fom den havde før brændingen, men er nu faameget (ettere, fom det tabte band 'og Kulfyren »eiede, og fan uden banfMigbeb ft'int fordeles etter pul-veriferes. £>cn bar tut en ffary, brændende, urinøs ©mag. ®en ittflammerer ©uden, forfiyrrcr, eller lige-fom forbrænder døbe atumalffe og vegetabilffe Legemer.-123

Sen faldes berfor i denne Tilftand eaufKff, ædende, og, formedelft denS forhold til Sandet, ulæbffet Kalf.

Kaifen bar i 'dettne Tilftand en ftor Tiltræfnütg til Sandet og til Kulfyren, l;vormed ben jjajiigfl forener fig, h»or ben træffes, Dfer man Sand paa brændt Kalf, faa indfuger ben bet meget Ijitrtt^f, hvorved en ftærf £>ede opfommer. Senne hede h'drerer iffe fra Kaifen, mett fra Sandet, ijvilfet i faft form, næfieti fom 3is, forener fig med Kalfeit, og flipper paa eengang al den. barme, bvoraf det l;oIbeS flydende. Sljt Kaifen, fom fjar indfuget Sandet, bitver aldeles tør, om man tkfe tüfætter Sandet i altfor ftor Overflødighed. Sen falber nu fammen tit et almiitdeligen hvidt fulver. Set famme ffeex, men langfommere, naar .Halfen udfæt-tes for den frie Luft, hvoraf den træffer bandet til fig, og det faameget hurtigere, jo fugtigere Luften er.

Stgefom fugtigheden, indfuger halfen ogfaa i form af Luft, dett t Atincfphæren bejtnbenbe Kulfyre; men da Cuftcn indeholber futt 1 fioift indtil 2 frocent af dettne ©yre, faa mættes den meget langfommere der-med eno med Sand. før eller fettere gaaer Mættet-fen for ftg, alt fom man udfætter en ftørre eller min-tre Overflabe af Kaifen for LuftcnS berørelfe, og ef-ierfom Luften, ber omgiver ben, indeholder mere eller mindre Kulfyre. Man fan derfor iffe med SiS^ed be-ftemme ben Tid, fom hertil udfordres, og man har fundet Kalf, fom efter 3 ttl i AarS forløb ettdnu iffe har været fulbfotnmen fulfyret. iyffe Mure, og i forhold ttl famnteS Tyffelfe, udfordres en ettdnu meget længere Tid. Serfov ere ogfaa gamle Mure, un-der ellers lige Omstændigheder, ftævfere og mindre ubfatte for beffadigelfe af ydre paavirkninger, end de nye.

Kun formedelft benne Mættelfe med Sfulfyre, men iffe formedelft Lædffningeu med Sand, taber Kaifen sin ædende EgcnfEab, og bliver terveb mild. En lædfifet og fønderfalden Kalf (>ar vei almiitdeligen optaget cn liden See! Kulfyre, men er dog forfjorjtcdelen ædende, ihvorvel den i Luften fønderfaldne er bet mindre, end ben, fom paa eengang er blesen lædffet formedelft paaøft Sand.

Sen forening, fom den eauftiffe etter ædende Kalf, naar den blandes'med Sattd, tndgaaer med ©and cg Swarde

©tene, er almindelig befjendt. Sen hærdes med-124

dis fe ttl en fiecnagtig Matfe, efterfom den igjen erholder Kulfyren, øg gjør en uopløfeltg Muurfalf. Derimod er den brændte Kalf, fom i længere Tid har været udfat for Luften, og faalebet fotn den alminbe-Itgen brtngeS cmfring i Landet til Salg, ftedfe ntere eller mindre mættet med Kulfyre, og i fammc forhold mindre eller mere tjenlig til Muurfalf, men aldrig faa fulbfommen fom den nyligen brændte eller den t kuler fra Luften ubeluffebe Kalf. Prøven paa en godt brændt Kall er, at den har mistet al ftn Kulfyre. Den vil da begjærlig indtræffe baub med en hvislende Lyd og Ophedning; falde fra hinanden i Sand og udblødet. Den ber have en ffarp ©mag, og fnart tage Dunene ay en fjeder, fom dyppet dert. Den maa aldeles iffe brufe med ©yrer, men oplofet ftille. Den lettefie Kalf er den bedfie, da den har mijlet meefl Kulfyre.

forlidet brændt Salf fait iffe være bindende, da ben inderholder Kulfyre; og det er alene veb ben brænbte og pulveriferede Kalft forening meb Kulfyren fra Luften, at ben igjen gaaer over til en fteenhaarb Matfe. Den altfor ftærft brændte Kalf rniftev ogfaa fut Sinbe-fraft. Denne Mat- eller Døbbrænbing beftaaer i, at Kaifen med de indblandede Leerdele gaaer over i en Art af forglatning, proven paa bodbrændt Kalf er,, at den iffe oplofet i ©alpeterfyre, i bet tnindfie iffe de forglatfede Dele.

Man gjør fornemmelig forffjel paa to ©orter Kalf, mager og fed. De renere Kalfjlcrti give feb Kalf. Den er meget flibrtg og flæbrig, og modtager ben fterfte Mængde ©and. Da ©and er et gobtfjøbt Material, faa giver den fedefte Kalf den billigfte Miiur-falf, og Søges derfor helft af Muurmeflere; men dett, fom lader bygge, 1;« »'ffe Jiarfag til at være tilfrebt med benne ©parfomheb, Kan end den magre Kalf iffe optage faamegen ©and, fom dett fede, fa« giver den tog en varigere Muurfalf. £)et er let at indfee, at ben med Kaifjorden af Raturen inderligt forenede ©anb maa give en tættere og haardere Muurfalf end fonftig indblandet ©and.

At gjemme ben brænbte Kalf er meget vanffeltgt. Den indtræffer Sandet og Kulfyren, fom duften aldrig er fri for, tned ftor begjærlighed, og gaaer derved fnart tilbage ttl ben forrige Tilftattb fom raa eller ubrænbt Kalf." Den cpfvulmer herved, uben fpnberiig,-125

hede, øg henfalder t et ftütt fulver, fom faldes Meel« falf, der vei er brugeligt til Adffilligt, men fitn lidet tjenlig til Muurfalf, da den har mifiet næften al ftn bindende Kraft. for at fortbygge benne forandring, lædjfeS den brændte Kalf frijl. Man øfer langt mere band derpaa end den fan optage, for at bolde den fly-dende. Sette bar tillige ben følge, at den iffe ind-træffer Kulfyren faa let af duften. Vædffntngen bør ffee t Kalfgruber, og Kaifen bedæffeS med et to fod tyft Lag ©and, for at beffytte ben mod Luftens Til-gang. Naar (Sandtaget formebelft heden faaer ©præf-fer udfy ldes disfe med ©and, og dermed fortfares, ind-tit hcben hölder op. bed bandets birfnittg bliver Kaifen mere og mere aabnet, hatere, feigere og mere bindende.

Naar den læbffede Kalf fotnmer i duften, bliver dett allerede for fig alene haard; mett dog meget mere »ed Tilfætning af ©and, KalfenS Tiltræfning til ©andett er iffe biot mechaniff, den er tillige en »irfeltg tftemtfE forening. Sett ædende Kalf oplejer, font det fyneS, »irfeltg nogen Kifeljord, og derover hænger ben faa ftærft fammett meb ©anden. Sen ftnefte ©and giver dett haardefte Muurfalf, forbi ben træber i nøiere forening meb Kaifen, enb ben grove. Sen grove ©anb er i nøgle Tilfælde fun forfaavibt at foretræffe ben fine, fom den er mere fri for ©tø», og mere fantet; tøi ©andforneneS figur befordrer den med;ani(Te forening, flodfand er derfor den bebjte, da ben er reenvaffet, og har »ed bandet mistet de jiøvagttge Sele, fotn jord-fand fædvantig har. jndblattdcdc ftovagtige Sele t ©anden fvæffer Kaifens btndefrafi overmaade meget, fordi de tiltræffe band, og derover omgive ©andfor-nene med ett tynd hinbe, hvorved deres umiddelbare 33e-rørelfe med Katfen, hvorpaa alt fonuner an, forhindres.

forholbet af ©and til Kalf fatt iffe angives i Al-mindelighed, ta det maa rette fig efter KalfenS f tdbed og Magerhed. Sen ulædffede Kalfs Slider beftenttner deSuden Mængden af ©anden. 1 Tønde god reen Åalf fordrer omtrent 1} Tønde ©and; men ringere Kalf 1 ttl Tønde ©and. Man maa hellere tage noget for-meget end førlidet ©and. £il færdeleS feb og reen Kalf fan endog behøves tre Sele ©anb mod fen Seet Kalf. Man antager, at den tillavede Muurfalf har-126

der. rette jndblanding af Sand, naar den uden Saftning falder af fig Selv af Muurffeen.

©fal ulædffet Kalf bruge« til Muurarbeide, fomtne« dett i Kalfbænfen øg overøfe« med faameget Sanb, føm cr nødvendigt til LæbfTningen, Jjvorefter den bedæffeÆ med den fornødne ©attd. Naar alt er affvalet, tilfætteø Sanb efter fornødenhed ttl paffende Tyffelfe øg Alt atbcibe« vei famtnen. ©ett ulædffede Kal f 3 Alder, i forening meb ben« fetlet cg Magerhed beftemitter Mængben af ©anden: Ti! god Kalk, fom iffe er over 14 Sage gammel, fæftes 3 Sele ©and til 1 See! ulædffet Kalf; cr den en Maaned gammel, fætfes 2£ Sele ©and til I Seet ulædffet Kalf; endnu ældre .Ralf faaer 2 Sele eanb mod I Seel Kalf.

Til jldfteder bør bruge« bart Leer cg ©and. ileer, tjenligt til Muurjteen, vælge« belji. Set bor ar-beide« mtd ftin, jordfri, belft Søfcttib, og Ma«l*en maa indeholde 45 til 50 procent ©and. At oplofe Leret i et Har meb Sanb og fiden blande det tned ©attd, b»ilfet »ore Muurmejiere almindelig bruge, er mindre paaltde-ligt, end at arbeide bet med Santen i Kalfbænfen og efterhaanden tilfætte SSand, indtil Masfen bliver xxiS-felig tyf.

Angaaende Sandet« forhold til Kaifen, faa retter bette fig ligelede« efter Kaifens fedme; men det er let i Udøvclfen at træffe bet rette, uaar man giver faa meget Sand, at den med ©and bliver til en ftiv Set'g.

MuurfalfcnS Størkning ffeer i to ulige perioder. Sen jtivner, faafnart ter iffe er mere Sand tilover«, end den fait optage og fæfte. Sölen det varer ulige længere, inden den faaer den udfordrende ©teenhaarthet. Senne færtning ffeer, fom forhen bemærfet, iffe fu!b~ fommen, for ben (»ar udtruffet af Luften faamegen Kulfyre, fom ten ædende Kalf udfordrer til Mættelfe. ©ette vilde endnu gaae langfammere, derfom iffe det udbunfteitde Sand "gjorde Muurfalfen meget porøs. Saalænge denne Uddurtftning iffe j>ar fundet ©ted, cr Muurfalfen opløfelig i Sand, og fan berfor bertffylle« af Negn eg ubbløbe« af Grundvand. Meden« den førfte f ærdning gaaer for ftg, maa Muurfalfen vogte« for fede, men ifær for froft. 3 f eden uddunfter den altfor jiærft, Muurfalfen tnbfptnber, fafter fig og faaer 9ie»ner. 3 frøft udvider bet fryfende Sand ftg, driver-127

de netop Stivnede f alfdele fra hverandre, og, naar Sandet tøer op, falder Muurfalfen i Srøffer.

Sægge, fom ere murede eller rappede med kall, libe ofte af Muurfalpeter. 3 underfte Etage ere Sæ-relferne ofte udfatte for fugtighed, og da gjennemtræn-ger Muurfalpeteren let Sæggene. Det bedfte Mibbel herimod er, at ovcrftryge Sæggene meb Sitriolvanb,. bvorveb kaifen neutralifcreS og forvandles til Gibs. Meb Tilblandittg fatt matt fætte hvad farve man be-bager, herpaa, hvor ^etligen kalfudbunftmng ffadet (Sundheden og fumflelig fortærer Livet, er man i den fidfte Tib ifær gjort opmæxffom paa. forftgtigheb by-ber berfor, iffe at flytte ind i murede eller rappede Sæ-relfer, forinden Sæggene ere fuldfommen torre.

Naar man læbffer Sal f til indvendig fubsntng, bør Steenfalfen fomme i hedt Sand tfiedenfor i foldt, forbi hiint udvider Luften i enhver Deel af kaifen, der bliver blødere at bearbeide, cg forebygger, at den bla= der af.

Muurtneftere have paa nogle Steder den Sftf at tlanbe Salt i deres Muurfalf, for at bringe ben ttl at ftivne befto fnarere. Dette opnaaes rigtig nof, men bet er let at inbfee, at kogfattet maa forstyrre Muurfalfen. Dett derved fremfonme faltfure kaifjord er endnu lettere flydende end Muurfalpeter, og avler derfor og-faa flere vaade fletter. Af famme Aarfag fan matt iffe bruge Søvand til at lædffe S alf med, thi det indes holder baabe Kogfalt og faltfuur kalfjorb. Den ftørfte haardhed faaer kaifen, naar den blandes meb fnufet hainmcrfljel eller fttlfpaan. hvor Mure opføres, ber ere udfatte for megen fugtighed, f. Er. Grundmurene under bygninger, bor man aldrig undlade at betjene % af dette hærdnings- og SinbningSmibbel.

©in at rappe SSærclfei*.

Naar man, fom fædvaiilt'gt og paa mange Steder uundgaaeligt, bygger med flet og Smaat ungt Tømmer, halv utvoxen Gran eller $yr, derhos tømrer uden Nøi* agtigheb, Sætter bygningen paa vaflende Stene, uben »vbentlig Grsmb, bliver følgen, at Jjele bygningen fyn- -127

de netop Stivnede f alfdele fra hverandre, og, naar Sandet tøer op, falder Muurfalfen i Srøffer.

Sægge, fom ere murede eller rappede med kall, libe ofte af Muurfalpeter. 3 underfte Etage ere Sæ-relferne ofte udfatte for fugtighed, og da gjennemtræn-ger Muurfalpeteren let Sæggene. Det bedfte Mibbel herimod er, at

ovcrftryge Sæggene meb Sitriolvanb,. bvorveb kaifen neutralifcreS og forvandles til Gibs. Meb Tilblandittg fatt matt fætte hvad farve man be-bager, herpaa, hvor ^etligen kalfudbunftmng ffadet (Sundheden og fumflelig fortærer Livet, er man i den fidfte Tib ifær gjort opmæxffom paa. forftgtigheb by-ber berfor, iffe at flytte ind i murede eller rappede Sæ-relfer, forinden Sæggene ere fuldfommen torre.

Naar man læbffer Sal f til indvendig fubsntng, bør Steenfalfen fomme i hedt Sand tfiedenfor i foldt, forbi hiint udvider Luften i enhver Deel af kaifen, der bliver blødere at bearbeide, cg forebygger, at den bla= der af.

Muurtneftere have paa nogle Steder den Sftf at tlanbe Salt i deres Muurfalf, for at bringe ben ttl at ftivne befto fnarere. Dette opnaaes rigtig nof, men bet er let at inbfee, at kogfattet maa forstyrre Muurfalfen. Dett derved fremfonme faltfure kaifjord er endnu lettere flydende end Muurfalpeter, og avler derfor og-faa flere vaade fletter. Af famme Aarfag fan matt iffe bruge Søvand til at lædffe S alf med, thi det indes holder baabe Kogfalt og faltfuur kalfjorb. Den ftørfte haardhed faaer kaifen, naar den blandes meb fnufet hainmcrfljel eller fttlfpaan. hvor Mure opføres, ber ere udfatte for megen fugtighed, f. Er. Grundmurene under bygninger, bor man aldrig undlade at betjene % af dette hærdnings- og SinbningSmibbel.

©in at rappe SSærclfei*.

Naar man, fom fædvaiilt'gt og paa mange Steder uundgaaeligt, bygger med flet og Smaat ungt Tømmer, halv utvoxen Gran eller $yr, derhos tømrer uden Nøi* agtigheb, Sætter bygningen paa vaflende Stene, uben »vbentlig Grsmb, bliver følgen, at Jjele bygningen fyn--128

fer øg forfalder, medenS den endnu er ny, og Sulde og træf indlades da paa alle Santer. 3mod dette Onde par man intet bedre Middel, end at rappe ©ærelferne; men Napningen, font fædvanlig udføres af SJiuurflif-fere, er ofteft ufuldfommen. ©eb følgende fremgangs-maade beffabigeS tffe Træet, og Dtapningen bliver (tærf cg varig.

fufet, man vil rappe, bør være 6 til S Aar gam-melt, at det fan have fat ftg fuldfomment, uden bvilfet ©efoftnitigernc ere albeleS'fpilbte. førjl renfeS alle ©æggene vei fra Moe; ftden puggeö de med Ore tenu melig tæt og med faa fttte fug, at ©paaner iffe fprittge ud. f uggene gjøres efter Diagonalen af ©æggene, da üeret bedre borres og tillige fæfter ftg bedre.' ©iden laves en temmelig tyf Leervætling, fom faaes, uaar 3 ©æretaarer Leer, 3 ©ærebaarer ftgtet ©augfpaati, eller i Mangel beraf Avner, ligeledes 3 ©ærebaarer, blanbeS cg bearbeides vei tilfammen i et Sar med ©and, hvor-til fommer 1 ©ærebaar lædffet gob Salf, fom alt ar= beites. 3 Almindeligbed tilfætteS ett ftørre Mængde Salf, i den Taufe at give Stopningen ntere ©tyrfe, men dette forholder fig iffe faa, og er beSuden ffadeltgt: Naar Træet fommer i umiddelbar ©erørelfe med den ufuldfomment fulfyrede talf, angriber Sal fens ædende ©æfen Træet, løsner dets Sele, og tttdgaaer, ifølge dens Tiltræfniug til alle almindelige ©yrer, ftorbindelfe med Træets løsnede ©yre, Træfyre faldet, bvoraf op-fommer en ædende Materie, fom fortærer Træet, ophæver faaledes den forrige forbindelfe mellem Træet og Napntngeti, og denne falder af. 3 ©ygninger bør man berfor, faa meget muligt, føge at ttndgaae ben umiddel-bare ©erørelfe af Salf og Træ, og til den @ude lægge alt det Træværf, fom fommer i ©erørelfe med Muren, ned i Leer og iffe i Salf. Med ovennævnte ©landing anflaaeS ©æggen, efter at den meb Lttnivano, join laves af 2 ©faalpund Liim til 14 potter ©and, er bleven vei fugtet, for bedre at holde »aa [Rapningen. Sidett arbeides ©æggen vet med et fædvauligt NapningSbret. Efterat denne Napntng er vei tør og fpruffen, hertil forbres 5 til 7 llg'er efter ©eirltgets ©effaffenhed, benyttes almindelig Napuing af Salf og ©and, naar ©æggen forud er fugtet. Sette faaflag bør være af I til i Tommes Syffelfe. ©il man nu ©æggen pin og glütbfende, overfares den ferft med en flet og-129

jevn Tegljteen og ftdett med f impfteen, at den bliver vei jevn øg fttn. Et ©faalpunb Liim øplefeS t 2 føtter fogfedt Sand. Til dette Sand tageS 4 føtter SRelf, faa »arm, ben fpmmer fra koen, øg fætteS .over en fagte jlb, fvøri figteS ganffe fttnt ftøbt krib, -fom roreS til ett noget tyf Sælltng, ber meb en S)ta-lerpenfel tynbt cg jevnt paaftrygeS; bette giver et Ub* feentc i alle Dele Itgt GtbS. Meb Ttlblanbing fan man fætte fvad farve, man vil herpaa. Oiet er bedft tjent meb ly fe og friffe farver i be Særelfer, man meeft ffal opbolde fig t, øg fortrinlig i ©tubereværel-fer cg ©fovefamre.

Sinduerne ere fjelbent træffrie. Dette fan føre-ÉomnieS ved kitning; man blander ftinfiødt og figtet krid tneb

fmeltet Talg eller Jfter til ett paefenbe tyf Deig, fvilfen, medens ben af Sarmen enbnu er noget finidtg, benyttes føin kit. Dette ©lagS kit far ben ørbeel, at det fan borttages øm ©ommerett, naar man »il fave Sinduerne aabne.

Sed SærelferneS Rapning og StnduenteS kitning »ille mange Sygdomme, fom foraarfages af kulbe og Træf i Særelferne forefommeS og forbruget af beb føtligen ittbflErænfeS.

Jpvad udretter den caufNfke eller ædende ftalk, naar den blandes med Ager jorden?

Dette beroer albeleS paa be Seflanbbele, fom deri forefomme. Er Jordsmonnet fattigt paa organijfe og af kaifen opløfelige Materier, faa forener den ftg med ©and og Veer til Muurfalf, og fan i det foiefte gjøre nogen Rytte i løfere Jord, fom derved bitøer mere fantmeufængenbe. hvor den træffer paa ett maadelig indblanding af organijfe Materier, oplofes diSfe meget .faftigt, og bereS furtigere Overgang i f lanterne be-forbreS. Sed tilbørlig Sefandlittg angriber den endog UgræSfet og bets Robber, fvilfe deraf oplofeS cg for-sandles til Gjødning. Det famme fender og meb UgræSfetS frø, ifær de, der tndefolde Olie; og faale-SeS forPyrrer ben caujliffe eller eebenbe kalf iffe alene

9 -129

jevn Tegljteen og ftdett med f impfteen, at den bliver vei jevn øg fttn. Et ©faalpunb Liim øplefeS t 2 føtter fogfedt Sand. Til dette Sand tageS 4 føtter SRelf, faa »arm, ben fpmmer fra koen, øg fætteS .over en fagte jlb, fvøri figteS ganffe fttnt ftøbt krib, -fom roreS til ett noget tyf Sælltng, ber meb en S)ta-lerpenfel tynbt cg jevnt paaftrygeS; bette giver et Ub* feentc i alle Dele Itgt GtbS. Meb Ttlblanbing fan man fætte fvad farve, man vil herpaa. Oiet er bedft tjent meb ly fe og friffe farver i be Særelfer, man meeft ffal opbolde fig t, øg fortrinlig i ©tubereværel-fer cg ©fovefamre.

Sinduerne ere fjelbent træffrie. Dette fan føre-ÉomnieS ved kitning; man blander ftinfiødt og figtet krid tneb
fmeltet Talg eller Jfter til ett paefenbe tyf Deig, fvilfen, medens ben af Sarmen enbnu er noget finidtg, benyttes føin kit. Dette ©lagS kit far ben ørbeel, at det fan borttages øm ©ommerett, naar man »il fave Sinduerne aabne.

Sed SærelferneS Rapning og StnduenteS kitning »ille mange Sygdomme, fom foraarfages af kulbe og Træf i Særelferne forefommeS og forbruget af beb føtligen ittbflErænfeS.

Jpvad udretter den caufNfke eller ædende ftalk, naar den blandes med Ager jorden?

Dette beroer albeleS paa be Seflanbbele, fom deri forefomme. Er Jordsmonnet fattigt paa organijfe og af kaifen opløfelige Materier, faa forener den ftg med ©and og Veer til Muurfalf, og fan i det foiefte gjøre nogen Rytte i løfere Jord, fom derved bitøer mere fantmeufængenbe. hvor den træffer paa ett maadelig indblanding af organijfe Materier, oplofes diSfe meget .faftigt, og bereS furtigere Overgang i f lanterne be-forbreS. Sed tilbørlig Sefandlittg angriber den endog UgræSfet og bets Robber, fvilfe deraf oplofeS cg for-sandles til Gjødning. Det famme fender og meb UgræSfetS frø, ifær de, der tndefolde Olie; og faale-SeS forPyrrer ben caujliffe eller eebenbe kalf iffe alene

9-130

biSfe betydelige ©indringer for ett rt'g Afgrøde, men endog ømffaber dem til et befordringsmiddel for famme. Sarver, jnfeeter og Dtme dræber og oplever den, og Ageren beriges meb et ©tagS anitnalff Gjødning. 3 atie disfe Tilfælde giver Halfen, naar den bringes paa jorden faa ædende fem muligt, Agerjorden en baitigt tiltagende frugtbarbed, fem bar nogle SlarS rige Af-grøder til følge; nten den Samling af NæringSftoffe for planterne, fom ved en efterhaanden anbragt Til-fætning af byriff Gjødning fra é tat dette ffulbe bave vedligeholdt Ageren i ett maadelig frugtbarbed i JO og maaffee flere Aar, fortæres nu paa eengang, og jorden, o ut den iffe ved dyrt fl Gjødning eller gob og rig Mulb faaer Srftatning t f orbolb til Tabet, femmer i en fattig og ubarmet Titl'tanb.

Mett tndebolder Ageren en uforbelbSmæSftg Mængde af organifTe Materier eller vegetabilffe og animolffe Sevntnger, imod Grunbjorbcn, Leer eller ©and, faaforn Mürjorb eller Torv, etler andet tæt bevoxet jordsmon, faa ffal ei".'! ædende fialf ved disfe ©toffeS heftige Op-løsning iffe alctte fuldbringe ett rigere begctatiou, men den ffal ogfaa tilveiebringe Cl Vigtigere forhold mellem Grundjorden og Mulden, i det den gjør den fvampebe og

porøfe jorb fattere og tættere. Ogfaa gjør den ædende Salt jordsmonnet ffjerere berveb, at organ iffe ©toffe deraf for en Deel eplefeS t luftformige ©icffe, fom under dereS Ubvifling adffiüe de mindfte Deff. jhenfeende til den vedholdende forbedring, fem en bin-benbe Seerjorb erholder ved judblanding af ben lofere Kalf, har ben caujtifle intet fortrin for den futfyrede, eller milde.

Jpvad udretter den milde eller kulfyrede fi?alk, naar den blandes med Ager-jorden?

Dgfaa i mttb etler fulfyret Tilftand befordrer Kai-fen forraadnelfett af døde ergantfte ©toffc, og oplefer Mulden; men dette gaaer Iangfommere, og iffe med ben ædende KalfS ligefom forbrændende ©eftigheb.. paa famme Maade oylefer den milde og ftint fordeett -130

biSfe betydelige ©indringer for ett rt'g Afgrøde, men endog ømffaber dem til et befordringsmiddel for famme. Sarver, jnfeeter og Dtme dræber og oplever den, og Ageren beriges meb et ©tagS anitnalff Gjødning. 3 atie disfe Tilfælde giver Halfen, naar den bringes paa jorden faa ædende fem muligt, Agerjorden en baitigt tiltagende frugtbarbed, fem bar nogle SlarS rige Af-grøder til følge; nten den Samling af NæringSftoffe for planterne, fom ved en efterhaanden anbragt Til-fætning af byriff Gjødning fra é tat dette ffulbe bave vedligeholdt Ageren i ett maadelig frugtbarbed i JO og maaffee flere Aar, fortæres nu paa eengang, og jorden, o ut den iffe ved dyrt fl Gjødning eller gob og rig Mulb faaer Srftatning t f orbolb til Tabet, femmer i en fattig og ubarmet Titl'tanb.

Mett tndebolder Ageren en uforbelbSmæSftg Mængde af organifTe Materier eller vegetabilffe og animolffe Sevntnger, imod Grunbjorbcn, Leer eller ©and, faaforn Mürjorb eller Torv, etler andet tæt bevoxet jordsmon, faa ffal ei".'! ædende fialf ved disfe ©toffeS heftige Op-løsning iffe alctte fuldbringe ett rigere begctatiou, men den ffal ogfaa tilveiebringe Cl Vigtigere forhold mellem Grundjorden og Mulden, i det den gjør den fvampebe og porøfe jorb fattere og tættere. Ogfaa gjør den ædende Salt jordsmonnet ffjerere berveb, at organ iffe ©toffe deraf for en Deel eplefeS t luftformige ©icffe, fom under dereS Ubvifling adffiüe de mindfte Deff. jhenfeende til den vedholdende forbedring, fem en bin-benbe Seerjorb erholder ved judblanding af ben lofere Kalf, har ben caujtifle intet fortrin for den futfyrede, eller milde.

Jpvad udretter den milde eller kulfyrede fi?alk, naar den blandes med Ager-jorden?

Dgfaa i mttb etler fulfyret Tilftand befordrer Kai-fen forraadnelfett af døde ergantfte ©toffc, og oplefer Mulden; men dette gaaer Iangfommere, og iffe med ben ædende KalfS ligefom forbrændende ©eftigheb.. paa famme Maade oylefer den milde og ftint fordeett131*

Kalf ogfaa uforraabnebe plantedele og forvandler dem til »rgetahilff Muld. Sen afftedfommer iffe faa liflig Gjæring, og gjør derfor j^ö« iffe jordsmonnet faa løft, mett den forfpilder peller ingen af dets næ-rende Sele formedelft bortdunjtuing i Luftform, men de forblive i jorden og indgaae nye fafte forbindelfer. heller iffe forener den fig med det fattige jordsmon til en muurfalfagtig MaSfe. II græs fets' frøfpirc og Rødder frem to f fes af den fulfyrede Kalf, og forftyrrcS fiden »ed Agerens bearbeidning. Sen renfer Saaledes for Ugræs, hvilfct lang ©faring par viift, ihvorvel den iffe »irfer derpaa t fatnmc Grad fom ten cauftiffe. Jfet forfiyrrcde Ugræs forvandles til Gjødning, og ten fulfyrcte Kalf bliver faaletes t dobbelt hcnfeeude faameget nyttigere for Ageren, jo urenere dettne er. bc-ftttdeS ©yrer i Ageren, opiøfcs te af den fulfyrete faavelfotn af den cauftiffe Kalf, cg idet ©yrerne forene ftg med Kaifen, uddrive de Kulsyren deraf, fom fær-delcS bidrager til jordens frugtbarhed eller til flan-tertteS Underholdning.

heraf er det indlyfcrtde, at det ingenlunde er lige-gyldigt, om Kaffen blandes med Agerjorden t ædende eller fulfyret. Tilftand, og at »eb nogle faa Tilfælde den forjte, og ved de fætvanligfte ten ficfte fortjener fortrinnet, herpaa maa matt attfaa tage henfyn, faavel »cd balget af Kalf, fom vet de forffjellige flere Maader, hvorpaa ten blandes med Ageren, og heri ligger formodentlig Aarfagen, hvorfor man af den ene eller den anden af ttsfe Methoder, i vt'Sfe Tilfælde har fundet ett mere udmærfet Rytte eller ©fade.

futdjtændig beiletning til Kaifens brug paa Age-ren ftndeS i min Lærebog i Laitdoeconomten.

^vad udretter Mergelen, uaar den blandes med Agerjorden 'i

Mergel er en af mtlb eller fulfyret Kalf, Leer eller ©and fammenfat jord- eller jkenartet blanding.

Af det, fom vi pave anferi om Kai fen-S Rat ur og btrfntnger, intfeer man let birfningen af Merge-leuS bestanddele. begge ere jamme Kalf tort, men i

9* 131*

Kalf ogfaa uforraabnebe plantedele og forvandler dem til »rgetahilff Muld. Sen afftedfommer iffe faa liflig Gjæring, og gjør derfor j^ö« iffe jordsmonnet faa løft, mett den forfpilder peller ingen af dets næ-rende Sele formedelft bortdunjtuing i Luftform, men de forblive i jorden og indgaae nye fafte forbindelfer. heller iffe forener den fig med det fattige jordsmon til en muurfalfagtig MaSfe. II græs fets' frøfpirc og Rødder frem to f fes af den fulfyrede Kalf, og forftyrrcS fiden »ed Agerens bearbeidning. Sen renfer Saaledes for Ugræs, hvilfct lang ©faring par viift, ihvorvel den iffe »irfer derpaa t fatnmc Grad fom ten cauftiffe. Jfet forfiyrrcde Ugræs forvandles til Gjødning, og ten fulfyrcte Kalf bliver faaletes t dobbelt hcnfeeude faameget nyttigere for Ageren, jo urenere dettne er. bc-ftttdeS ©yrer i Ageren, opiøfcs te af den fulfyrete faavelfotn af den cauftiffe Kalf, cg idet ©yrerne forene ftg med Kaifen, uddrive de Kulsyren deraf, fom fær-delcS bidrager til jordens frugtbarhed eller til flan-tertteS Underholdning.

heraf er det indlyfcrtde, at det ingenlunde er lige-gyldigt, om Kaffen blandes med Agerjorden t ædende eller fulfyret. Tilftand, og at »eb nogle faa Tilfælde den forjte, og ved de fætvanligfte ten ficfte fortjener fortrinnet, herpaa maa matt attfaa tage henfyn, faavel »cd balget af Kalf, fom vet de forffjellige flere Maader, hvorpaa ten blandes med Ageren, og heri ligger formodentlig Aarfagen, hvorfor man af den ene eller den anden af ttsfe Methoder, i vt'Sfe Tilfælde har fundet ett mere udmærfet Rytte eller ©fade.

futdjtændig beiletning til Kaifens brug paa Age-ren ftndeS i min Lærebog i Laitdoeconomten.

^vad udretter Mergelen, uaar den blandes med Agerjorden 'i

Mergel er en af mtlb eller fulfyret Kalf, Leer eller ©and fammenfat jord- eller jkenartet blanding.

Af det, fom vi pave anferi om Kai fen-S Rat ur og btrfntnger, intfeer man let birfningen af Merge-leuS bestanddele. begge ere jamme Kalf tort, men i

9*-132

Mergelen er ben fulbfomment mættet meb Kulfyre, nøie blandet meb Leer og füint forbeelt. ?eret træffer fug-tigbeb til fig af Luften øg bulner ud, Ijvorved de ulige-artede SBeftanddelcS mcchaniffc ©ammenbæng opf;æveø, og MaSfen falber fammett til et meget ftint pulver, ©en bedøver faaledcS pulvertfereS eller brændeS-

Den blander ftg, formedelft Leret, lettere og jevnere med Agerjorden end Kaifen; dog bør ben iffe nedpleieS alt for dybt. Men fordi Kalfdelctte ere om-givne af Leer, hvorfra de lun efterhaanden fraffillcø, faa vtrfe be langfonutterc paa dett organiffe Materie og Mulden ettb felv den milde Kalf, men SBirfningen er ogfaa varigere.

Da Mergelens Kalfdele førft lidt efter lidt fømme i 93trffomljeb, faa fan tnatt i denne ©enfeende paaføre den i langt ftørre Mængde, og deraf »ente »ed»arenbe Sßirfning i 20 til 30 Aar.

Den anvendes paa Agrene i forffjelltg Mængde. Det fontmcr derved iffe alene an paa Mæitgdfn af denS falfholdige Dele, men ogfaa paa benS ©and og Leer, og paa' det jordsmons beffaffenhed, fom ffal mergles. Gn leS og fandig jord fan modtage en ftor Mængde Leerinergcf, men meget mindre af fandig Kalfs mergel, og, oin Dvæggjødntng tilmeb tttbblanbeS, for-bedreS den for evigt. Med ©andmergel paa ©and, og Scertncrgel paa Leer, maa man »ære forftgtigere, øg hellere ofte fornye ringere jndblanbinger.' Da Mergel paaføres i langt ftørre Mængde end Kalfen, faa fordrer den tilblandebe jordart langt flerre Op-mærffømhed, efterdi ben forandring, fom ben foraar-fager i jorbSntonnetS Gruubblanbing, er faa meget be-tydeligere.

Da Kalfen altid er det »æfentligfte øg »trffomfie i Mergelen, faa gjelder her bet famme, fom forhen er bemærfet om yiebvenbtgheden af, at dermed, og enb' og i et forøget forhold, forbindes »egetabilff-animalff Gjødning, om tffe Agerjorden forud tndeholber en over-fløbtg Mængde beraf. Raat dette fieer, øg Mergelen formedelft en

purtigeve Opløsning af be i jorben inbeholbende nærenbe ©toffe, for en Deel forøger productionen af ben virfeliøe Gjødning, faa ffal ben,-133

tvært imod Drdfproget, gjøre endnu rigere ©øn end foder.

.Ont üØlofer og Äjær.

Mofer øg Kjær indtage ett ftor ©eet af fædrene-landets fladere Marfer, og flate oö iffe alene før-medelft den Landftræfning, føm ligger øde, eller mindre nyttig end den funde være, men tilføie desuden nær-grændfende Landflræfninger betydelige lUeitigheder.

©et er nemligett befjenbt, at jordens ©arme hid-rører fra ©olen, og at jordoverfladen overalt er fold, hvor ©olftraalernes ©eftandbele, LyS og ©arme, iffe funne behørigt adffilleS. Alle flade, ufarvede eller Ijvibe Overflader tilbagefafte ©olfiraalerne forfierflebclen ufor-andrede, uden deraf at opvarmes, ©erfor er ©øen langt foldere end Landet. Man fatt overtyde fig fjerorn »eb et .ganffe let f orføg. Naar ©olftraalerne om ©tn-teren begynde at blive faa varme, at de midt paa ©a* gen fmelte jfen paa vore Sage, angribes ben {wibe ©nee ube paa bett vice Marf langt mtnbre deraf. Men om matt beftrøer ©neen meb et eller anbet mor-fere i'egeme, f. Er. Affalbet af ho eller Mulb, faa ffal man jt'nbe, at ben begynder hoftigere at fmelte, og at etbvert af bisfe fmaa merfe f ørn fynfer tteb i ©neen og banner et -Dut omfrtng fig. ülarfagen l;ertil ligger beri, at alle farvebe Legemer, jo mørfere be ere, inb-fuge faameget tnere af ©olftraalerneS lyfenbe ©eftanb-bele, faldet Lys, og løSgjor faameget mere ©arme ubaf bfttne gorening ©ette lille forte Legeme, ftærfere op-varmet af ©traaler enb ©neen, afgiver ("in ©arme øg fmelter ©tteen ruttbtomfring fig. jnbtrøffet derimod en flyet ©ag, faa bidragt tisfe Legemer nælten jntet til ©iieens hafiigere ©meltning.

Lader ös nu anvende Nefultaterne af bette ?forføg It'bet mere i bet ©tore. Naar ©aaren og meb famme en forøget ©arme indfinder fig, fmelter ©neen efter-haanden, og paa Enge og 5lgre gaaer bette imod ©lut-ningen temmelig fort, idet bet fremflydende Græs øg de litørfe jorbfleffer ftærfere opvarmes af Straalerne; men fjærtet ligger endnu bedæffet af ett jteflorpe, fom -133

tvært imod Drdfproget, gjøre endnu rigere ©øn end foder.

.Ont üØlofer og Äjær.

Mofer øg Kjær indtage ett ftor ©eet af fædrene-landets fladere Marfer, og flate oö iffe alene før-medelft den Landftræfning, føm ligger øde, eller mindre nyttig end den funde være, men tilføie desuden nær-grændfende Landflræfninger betydelige lUeitigheder.

©et er nemligett befjenbt, at jordens ©arme hid-rører fra ©olen, og at jordoverfladen overalt er fold, hvor ©olftraalernes ©eftandbele, LyS og ©arme, iffe funne behørigt adffilleS. Alle flade, ufarvede eller Ijvibe Overflader tilbagefafte ©olfiraalerne forfierflebclen ufor-andrede, uden deraf at opvarmes, ©erfor er ©øen langt foldere end Landet. Man fatt overtyde fig fjerorn »eb et .ganffe let f orføg. Naar ©olftraalerne om ©tn-teren begynde at blive faa varme, at de midt paa ©a* gen fmelte jfen paa vore Sage, angribes ben {wibe ©nee ube paa bett vice Marf langt mtnbre deraf. Men om matt beftrøer ©neen meb et eller anbet mor-fere i'egeme, f. Er. Affalbet af ho eller Mulb, faa ffal man jt'nbe, at ben begynder hoftigere at fmelte, og at etbvert af bisfe fmaa merfe f ørn fynfer tteb i ©neen og banner et -Dut omfrtng fig. ülarfagen l;ertil ligger beri, at alle farvebe Legemer, jo mørfere be ere, inb-fuge faameget tnere af ©olftraalerneS lyfenbe ©eftanb-bele, faldet Lys, og løSgjor faameget mere ©arme ubaf bfttne gorening ©ette lille forte Legeme, ftærfere op-varmet af ©traaler enb ©neen, afgiver ("in ©arme øg fmelter ©tteen ruttbtomfring fig. jnbtrøffet derimod en flyet ©ag, faa bidragt tisfe Legemer nælten jntet til ©iieens hafiigere ©meltning.

Lader ös nu anvende Nefultaterne af bette ?forføg It'bet mere i bet ©tore. Naar ©aaren og meb famme en forøget ©arme indfinder fig, fmelter ©neen efter-haanden, og paa Enge og 5lgre gaaer bette imod ©lut-ningen temmelig fort, idet bet fremflydende Græs øg de litørfe jorbfleffer ftærfere opvarmes af Straalerne; men fjærtet ligger endnu bedæffet af ett jteflorpe, fom-134

førft øm længere Tid tøer op, iineben« dett førfiørfte-belen maa fnniteS af den varmere Luft, føm fra den jtæjigrændfende, allerede blottede jord tilføre«, og en ganfife vinge See! af ©ttcctt optøcr paa ©efofining af den Varme, ben felv udvikler af ©olftraalerne. Men bænder dette iffe ogfaa paa den vide Overflade af en tilfroéfen ©0? far iffe denne famme judflydelfe paa de ømfriitg ©trandene beliggende Landes Temperatur V ViSfelig tffe. ©øerne affjøie vei, og af fatitme Grttnb font Äjærrene, men de fjole langt mindre, og deres fmelter længe før end paa disfe. fvo faae iffe fevert Aar ©øerne rene, og foraaret« Værter i Vlomfter, t'mcdcu« Kjærrene endnu ligge bebæffebe meb jiS. Aar-fageu Ijerttl er den, at ©øen aldrig kan bunbfryfe, jjvilfet altib bænder ntcd Sjærret. Vanbet bar nemlig ben fra alle bidtil underSøgte Legemer forffjellige @gen-ffab ved -f- 4° at være" tætteft og tynglt. ©a dett atmofpbærijfe Luft« Varme aftager til fryfepunftet, faa affjøleS ©øen i famme forbold, paa den Maade, at det foldere Vand fra Overfladen ftedfe fynfer ned mod Vunden, indtil jjele ©øen er affjølet til + 4° 5; jo mere Vandet affjøie« fra denne Varmegrab, jo let-tere bitver det, og fvemmer derfor ovenpaa: derved fryfev ©øens Overflade, og biot dens Overflade, tin det foldere Vand bolder fig ftedfe ovenpaa og leder Varmen. Af benne Aarfag fryfe ©øerne faatneget langfommere, jo dybere de ere. ?If famme Aarfag fryfe ogfaa floderne Sjeldnere ettb ©øerne, og »eb stit Opfomi't fra ©øerne vedligeholde de ftg ufrosne; tbi et 2, 3 ttl 4 0 varmt Vand udflyder fra ©øen« indre Masie. ©erfor fmelter ogfaa jfen før paa ©øen om Vaaren, faafnart Vandet omfring ©trandene, jjvor jfen førft optøer, af Vindene fætre« i Vevægelfe. Vlæften fmelter da jfeti, iffe formedelst jisftyffernes 23rydning imod hverandre,' eller fortnedelft deres mrcbaniffc fordeling, men derved, at det »armere Sand fra ©obunben oprøre« og meddeler fin Varme ttl jfen. ©erveb bliver Vandets Temperatur i ©øen under jislosniugctt ftedfe lavere, jntet af alt dette bænder i Kjærrene. ©ere« ringe ©ybbe gjør, at de fryfe tvertigiennem, og Sul-ben. forvandler bern t ett ftyrfnet Masfe.

Naar foraarsvarmen indfinter ftg, maa denne jisflump, Linie for Linie, fmelte« af dett opvarmede Luft, og om $ Særret er ftort og Tilgangen af »armere-185

l'uft fra ttæftgrændfende opvarmede Landftræfning ube< tydelig, faa maa kjærret over fig beboide et langt ubli-dere Slimat end et rigtigt dyrfet, tort Land, fom ligger høiere, fert feer man Aarfagen, hvorfor voxe forfæ-dre for Aarhundreder tilbage beflagede fig over kulden i Lande, fom nu, da kjær og Møfer ere udtørrede, udgjøre blide og frugtbare Sele af Europa.

En Omflænbtgheb, fom betydeligt hindrer jfenS Smeltning i kjær og gjør detn ffabelige for nærliggende Marfer, er, at den paa Sjærretø Overflade un-der Jfsnø Smeltning affjolede Luft udbreder ftg over dets Naboflab til alle Sider, ferved dannes en nedad faldende Strøm af Luft; inen den Luft, fom ovenfra nedftrømmcr, er iffe betydeligt varmere, og denne Strøm bidrager fabledes umærfeligt til at frneltekjærrets 3iS, men Ven finder den omliggende bare Marf, hvor Se-getation ex begyndt. Ett luutt og »arm foraarsdag udretter derfor lidet paa et ftori iisbedæffct kjær; det Smelte? bedre af en fydlig Sind, font medfører bli-dere Landes opvarmende Atinofpbære. Sen Sfade, fomkjærrcne herved gjøre vort i fig fei» iffe faa blide Elitnat, er. uberegnelig, og fun »ed kjærrenes Udtapning og Opdyrkning fatt dette Onde forekommes.

Men ogfaa efterat kiærret er optøet, vedbliver detö flabelige Sirfning; dets Overflade bedækkes ftedfe af en fold og fugtig Luft, ureen af Ubdunftninger fra raab-nende Stoffe, fom i kjærvandet beftandig undergaae fin djemtffe forvandling, og bettue Ubbunftning har iffe alene ett ffadelig jnbflybelfe paa Segetationen, men og-faa paa de Menncffers felked, fom boe i Nærheden. Set »il Saaledes væxe ct foretagende af megen Sigtigl;ed, at udtappe kjær, om ogfaa bet »unbnc LanbS Ufrugtbarhed iffe ffulbc betale Omfoftmngeriie.

Set udtappede Kjær levner unbertiden et Land, forfynet med en ringe Seel Muldjord, fom alene er tjenlig for Sandplanter, men pvori ofteft næften intet »oxer. Sed Underføgelfe »ifer den alle Egenffaber af en fvag Syre, der gjør MulbmS nærende ©toffe uanvendelige for Særtexne. fer kommer nu CSljemten oé til fjeip. Sett lærer oS, med brændt kalf at mætte denne Syre, og derved løsgjere Muldens nærende Stoffe fra en forening, i hvilken de af Særterne iffe funne anvenbes; den lærer os yderligere, nted Tilsætning af brændt Äalf at paaffynde Oplosningen og forraadnel--136

fen af famlede og Mot itl hælvten ferftyrretc levninger af planter.

Man har ellers tvende Udveie til at forftyrre ren i Kjærjorden: Kalfning øg brænding; men h»^ Multen fun i ringe Mængde er tiljiede, ffulde bræit-bing aldeles tilintetgjøre alt haab om mulig frugtbar-hed. her er Kaifen faalebes det enefie mulige Middel,, øg den fortjener desuden fortrin for brændingen i alle be Tilfælde, hvor Kalf fan haves for nogenlunde godt Kjøb, da Kaifen til fommende Aars rigere begetation anvender be ©toffe, fom jlben unyttig fortærer, og forvandler og optøfer de fot begetationen utjenlige ©tofte til en frugtbar Muld.

Men Kjær, faaoelfoin Mofer, tnbepolbe Sædvan-ligjl en for ftor Mængbe fuur og ufrugtbar ä)tulb. het pasfer brændingen ofteft langt bebre etib Kalfning. brænding fan forrettes paa tvende Maader; den fæd-»anltgfte er, at dett ovre rodbundne ©forpe afffrælleS og tørreS. ©en afffaarne Torv famles ft'den i Smaa hobe og paatændeS, tworveb matt dog føger at fore-fommc en alt for heftig Afbrænding, font flfeer »ed Tib efter anden at paalægge friffe Torvftyffer. Naar ho-bene ere faldne fantmett, men endnu iffe fulbfommen forvandlede i Affe, overl;ylleS de med lidet jord, og Affen ubftrøeS belft mebenS den endnu »artn, og ned-pløieS ftrax. Men ofteft hænber det, at te udtappede KjærS eller MoferneS Overflade iffe har en Saadan tor»-artet Natur, titen danner ett les og tor Masfe af flere fots ©ybde. j dette Tilfælde afventer man et godt og tørt beirligt, og paatænder felve Overfladen meb her og der gjort jld, øg lader jlden under behørigt £tlfyn fortfare, indtil den h«r fortæret 1 Ovarteer dybt af Mulden, eller meer eller mindre efter denS ulige Mægttghed. fremgangsmaaden hermed er udførligt afhandlet i ntin Lærebog i Lanboeeonomieit.

Naar den efter Udtapningen tilbageblevne jord-»old er løS, tor og dyb, faa at ntan iffe bebøver at afffrælle denS ydre ©forpe, men hele Overfladen fan. brændeS, faa vinder man paa denne Marf t de førfie 8 til 10 Aar den utroligfie frugtbarhed, font, ved be-hørig og henftgtømæSftg ©yrfning og Tilfætning af andre Gjodnigsfioffe, fan efter benne Tib »ebligeholbeS paa bet Nærmefle uforminbffet. Aarfagen hertil er detv-137

ett te byrfebe Sæxter nu tilegne ftg Gjøbningéfiøffe,, føtn gjennem flere Aarhundreder tre blevne famlede fra bobé Sæxter, Sanb-Jnfecter, o. bcSl., og ofte turbe bette forraab være faa flort, at bet i flere Menneffe=> albere iffe ffulbe funne fortæreö, cm man bybt nof ne-benfra funbe venbe op ben Jorb, fom iffe ræffe& af Særternes Røbber. Et faalcbeé befanblet ffjær vil af egen Slfgrobe iffe alene afgive tilfirælfclig Gfobning til »ebsarenbe f rugtbarfeb, men enbog give et iffe ube-tybeltgt SDverffub til be ubmattebe eller magre Agreé forbebring; og ffulle biøfe tiltrænge al ben Gjebntng, font fan brtngeé tilveie, er bet utvivlfoint, at, efterat' brænbingen er foregaaet, og ben berpaa umiddelbart folgenbe porre frugtbarhed efter nogle Aar er begyndt at aftage, ben paany fan fretnffaffes veb Saltning, ttben Tilfætning af Gjebntng.

Mofer abffille ftg fra Jljær beri, at be forfte be-ftaae af en løfere, unbertiben flere fob byb, grøbagttg Maéfe, fvici Dverflabe bedæffeS af en Mængde Sand-planter. Denne Masfeé ©eng far fædvanlig forfen dannet en ©o, fem i Tidené Længde er igfengrøet; og meget ofte ubgjøre btefe Mofer igjengroede Dele af endnu for en ftor Deel aabne ©øer. Det ©tof, font far fytbt ©øen, er dannet af ovennævnte Sæxterö Levninger, fom Aar efter Aar ere Ijenbobe og blanbebe tneb bet unberliggenbe Lag, og beftaaer faalebeé af reen Mulb. ©aabanne ättyrer befindes s'æbvanltgt at være 4, 5 til 8 Alen bybe, bejtaaenbe af henbøde Særter, fom efter ulige Dybde have undergaaet cn ulige fremffri-bettbe gorftyrrelfe. ©verft er ben | til 1 Alen un-ber Oserflabcn biot et Sæv af Redder, Ijttilfe endnu favc nogen ©ammenbæng. Dybere neb befolbe be vet ftt llbfcenbe, men »eb minbfte Serørelfe gaae de itu, og endnu dybere ere be albelee forvanblcde i Mulb, hvori fun faa Mærfer af tereS forrige Drganifatton ere tilbage. Dette bybere Lag inbebolter bog meer enb I fordum organiffe ©tofft imob Grunbjorben, og br høiere liggenbc mtnbre futdftænbigt forftyrrede Lag ere endnu rigere paa denne Muld.

hvor bisfe Mofer itfe funne ubtappcS og forvanb* lee i Ager og Eng, funne be bog tjene fom et ©lags-Gruber, h^01"^ man for fattige Slgre funbe fente ben S)iulb, fom bisfe fattes, og til h»ié forbebring ben fæb* »anlige Gjøbning iffe fan tilveiebringes i tilftræffeliçy-138

"Mængde. Men ber til bliver fremfor alt ett Tilsætning -cf Katf nødvendig, og i Mangel heraf af Affe, deels af bed, deels af den fra Mofen optagne jord, l;vil-fett, da den fom ofteft er jernholdig, efter forbrænding giver et faa meget fraftigere hjælpemiddel for begeta-ttenen. Det bemærfeS, at Myrer ere forffjellige fra Mofer og Kjær, teorem i det foregaaende er handlet.

Ctn Rug fom brødfortt.

Rugen giver, fom bekjendt, ei fimdt og nærende brod; dens medieinffe Égenffaber ere nærende og fordelende, og anbefales derfor i Udtæringer dett faafaldte Rug; nteelSfuppe.

Kommer Rugen1 aldctcS tør paa Møllen, faaer man iffe ret hvidt" Meel, thi meget af ©fallerne bliver da pttlveriferet, ftgtet og lommer med t Melet; man maa derfor, naar man enffer ret hoidt Meel, i for-veien bløde Rugen noget t Sand, og ftden lade den blive nogenledes ter. ©en gugtigbeo, Rugen i fig fei» indeholder, er betinget aS denS Alder, Opbevarings|ie* dets Luftighed og af LuftenS fugtigheds Tilftand; veb enhver beirforanbring, fra fugtig til ter, og omvendt, for-andres ogfaa dens bægt. Melet indfuger mere og bi* ftigere fugtigheden end de hele Kern. paa en bandmølle indfuger Rugmelet naturlig»iiS i lige Tid en nie* ßct ftørre Mængde fugtighed end paa et Loft, endog under den fugtigste Luft; ittau bedrager tig derfor tue-get, naar man treer at controllen Metieren »ed bægfen.

Males Rugmelet »armt paa Sleden, giver det et mindre Cvantuni brød; maaffce bliver det derved fat ud af ©tand tit at indfuge faameget band, fom det eders funde. (Sit fvag forbrænding fan tænfeS fom Aarfagen.

Raae Rugmect ovcrefcS med band til cn Seig, og denne gradviis opvarmes, faa tager Melet til i bægt og bliver foraudret i ftne EgenjTaber; det lader ftg ifte mere øylofe i band, og belter tffe forvandle til ©uffer. Efter bagning faldes det t denne Tilftand ufyret brød^

(sætter man gjæret Seig eder ©uurbeig til blati-bingen af Meel og band, henfætter den paa et »armt ©tcd, og lader den forblive nogle Timer t denne Tit--139

ftand, gaaer ten i Gjæring, udvifler fulfuurt Gat og opfyldes med fraa« Kugler af en claftiff bædffe. 3 fcettne Ttlftand giver den efter bagning fyret brod.

Rugen indeholder, øg fornemmelig i fine ©faller, ett arcmatiff ©ubfiants, ter iffe alene giver brødet en behagelig Lugt og ©mag, uten tjener desuden botlt^cn til at befordre gordoidfen; en Cmftætibighed, fom gamle ftolf og ftillcftdende perfoner burde lægge Marle itf. 3 denne ©enfecnde ex det fautmalede Rugmeel at foretræffe for det ftintftgtede til brod. Man fan tog forftørStedelen ginigive tet ftgtcbe Rugmeel dets forme-telft ©fallernes fxaffillelfe tabte Ggettffaber, om matt fælder foghedt band paa ©fallerne eller Siug-Klidet, og ftdeit fætter Seigen med dette baud, efterat Kiidet er fraffilt. ©ættes Seigen desuden i Älibvand, ifteden-for i bart band, forøget productct meb omtrent l, meer eller mindre efter den Mængde af Meel, fom »ed ©igtning efterlades i Klifcet. beb at foge Mdet med band,' ffitles det veb alt, eller »cd det Mefte af det deri værende Meel. Senne ligefaa fimpie fom fordeel-agtige Maade til brodmasfens forogelfe burde benyt-tet. Klibet faber vei derved t bærbi, men brødet er jo dog ©ovedfagcn.

At Melet under brodgjæringen taber i nærende Sele lærer (Srfaring; ligefom det ogfaa lader fig indfee af theorctiffe Grunde. ' Set er ovenfor bemærfet, at gjæret Seig eller ©uurdeig, fat til en blanding af Meel og band, bcvirfer en Gjæring t blandingen, hvorved en Mænge fulfuurt Gas udviflet; hcr5>ed tabes Äulftof, og da Jette ufeilbart udgjør den vigtigfte Scel af Ræ= ringt-Subftantfcn, maa ogfaa brødet formedelft Gjæ= ringen tabe en Seet af dets nærende Gene; derfor er ogfaa 3 pund R ug meel, fogt med baud, uden at gjære, et bedre RæringSmiddel enb 4 pund gjæret brød, fom deraf fan erholdes. Sen fraftigc Ræring, font den norffe Almuesmand finder i ©avre brødet, maa for ett flor Se ei tilffrives den Dmftæudighed, at ©avrebrobet bages af ugiæret ©etg.

3 ©enfeenbe til Rugcnt brødgivning, da fan den ved det fig t ede Rug meel, efter fauimes forffjellige God-bed og forffjel i behandlingen, variere fra 112 til 141 Pund brod af lOU pttnb Meel.

Til ©mngeitt Tilfrcdtftillelfc eller til befparclfe fan Rugmeel blandet med en anden Mcclfort og bages.-140

Ett ©landing af lige ©ete hvede- og Rugmeel giver et meget behageligt og nærende ©rød. 2 Dele Rug-meel øg 1 Deel ©yg- eller havreineel giver et godt ©rød; mere velfmagende er ©rod af Rugmeel og Kar-tofler, naar ©landingen ffecr i forhold af £ Tønde Kartofler til 32 futtd Rugmeel, uden Tilfætning af ©and, jjvoraf det

nødvendige indeholdes i de raae øg revne ffiartofler. Raar 24 fund'Rugmeel giver 30 fund ©rød, faa giver 12 fund Rugmeel, blanbet med 12 fund tørret Kartoffelmeei, altfaa tilfammen 24 fund, 33 til 34 fund godt ©rød. Ogfaa fogte Kartofler med faa meget Rugmeel, fom lader ftg fitade deri uden ©and, giveV et velfmagende ©rød. Til ett ©agning tageS 4 bismerpund fogte Kartofler og 4 ©iømerpunb Rugmeel, tnen intet band. En Tredtcdeel af Rugmelet æltes deri om Aftenen tilligemed ©uttrdeigen, og te andre | bruges til ©tivæltniugen om Morgenen.

©om følge af ugunjtigt beirfigt under ©ædenS-©jergnt'ng, Saaledes fotn i lette Efteraar, bliver Rugen ofte raa=bjerget; tcnne ubehagelige og ffadelige ©effaf-fenhet »eb Kornet gjør, at Melet gtver et mintre næ-rente ©red og af mindre behagelig ©mag og Udfeende-hcrtmod gives følgende Midler:

1) At fnate Melet med foltt bant, og lade Deü gen gjære, h»»refter dett ttof engang fttadeS udett ny Tilfætning af band, men »cl af lidet Meel for hændernes Tørring; at derefter »ei flappe Deigen, fom. bør »ære o»erordentlig ftiv, lade den atter gjære og endetigen bage.

fremgangen af denne Methode heroer paa dett haarde Shtadning, paa Mintffningen af ten sædvanlige Ovantitet band, og paa den Omforg, tnan anvender for at befordre Deigens Gjæring.

2) At bage ©rød med en cnefte Kitadrttng, øm ©andet, fom hertil anvendes, faaer en liden Syrlighed, formedelft Tilfætning af lidet ©voolfyre.

Tilfætnittgen af ©vovlfyre til bandet, fom anven-teS »ed Jlnadningen, »irfer ifær, at ©rodet iffe bli»er tungt eller deigagttgt; men Ooantitcten deraf bør iffe »ære fterre, cttd at ©andet erholder en neppe ntærfelig fuur ©mag.

3} TørxeS ben raabjergede eller orete Rug i en ©agero»n, paa en Kjølne, eller h»ilfctfomhelft Pasfende-141

©ted, øg derefter henligger 4 til 5 ©age, inden den maleS, taber den al oret ©mag øg giver et godt brød.

Meel, fom ffal gjære, øg allermindft oret Meel, maa aldrig fætteé til ©eig med haardt Sand, eller Sand, fom, naar det er fogt, affætter et h*>idt @edi-ment, eller en jordagtig Materie; det fjenbeS letteligen Deraf, at det ufuldfominent ffuminer med ©æ&e.

®n SJlaade at formere Græsvæxt«» paa ©ngc.

©en EngforfcedringSmethode, fom her flal omtales, fctdrager iffe alene til en ftærfere Segetation hos de forhaanden værende Engværter, men formerer ogfaa Antallet af GræSftammeme, og paa denne Maade giver den Engen denS UitgdomSfiyrfe igjen, ©enne Engdyrf-ning, fom medrette fan faldes en goryngelfe, iværffæt-teS formedelft faaførfel af 3erd, fom udbredes over EngenS Overflade.

©e ftffre følger af denne fremgangsmaade grunde fig paa Naturen og dens Strfninger, og indffrænfe ftg aiene til GræsmarfenS Overflade; thi de vedvarende Græsarter have den dem egne Egenffab, at de opffyde nedenfra, det er fra den gamle Græstorv, i ftraaeartede Sladhylfire, ligefem Dvifrødderne, i det paaferte jord-lag og danne der Nodfnoleer, fom ^oec for ftg formere nye ©fud, der fprede ftne Slaøe lige faa fiærft, fom Moberftammen. her foregaaer faaledeS en tydelig Sært-formerelfe, t>vitfen lyffeS faa meget bedre, fom de nye ©fud ftnde fladS at udbrede fig i det nye 3orblag, og deri tidige Adgang til nye NæringSftojfe. fladS »inde de derved, at den paaføtte 3»rd qvæler en ©eel andre ei fjeldent unyttige, ja fladelige Sæxter, der et have den Egenjlab at formere fig ved Nodflud, ^»ilfet netop gjelder om alle ©lagS MoSarter, disfe for GræS-»ærten faa ffadelige ©nyltegjæfter.

©en tjenligfie Aarstid til EttgeneS foryngelfe er ftlbe paa hoften, medens de da ere mindft udfatte før Sefladigelfe af tjøren og kreaturenes Trædeit, og den ubbrtote 3ord fonnedelft, ©neenS £ryf om Sinteren jiærfere tilpaffeS og dewb faa meget nærmere forener -141

©ted, øg derefter henligger 4 til 5 ©age, inden den maleS, taber den al oret ©mag øg giver et godt brød.

Meel, fom ffal gjære, øg allermindft oret Meel, maa aldrig fætteé til ©eig med haardt Sand, eller Sand, fom, naar det er fogt, affætter et h*>idt @edi-ment, eller en jordagtig Materie; det fjenbeS letteligen Deraf, at det ufuldfominent ffuminer med ©æ&e.

®n SJlaade at formere Græsvæxt«» paa ©ngc.

©en EngforfcedringSmethode, fom her flal omtales, fctdrager iffe alene til en ftærfere Segetation hos de forhaanden værende Engværter, men formerer ogfaa Antallet af GræSftammeme, og paa denne Maade giver den Engen denS UitgdomSfiyrfe igjen, ©enne Engdyrf-ning, fom medrette fan faldes en goryngelfe, iværffæt-teS formedelft faaførfel af 3erd, fom udbredes over EngenS Overflade.

©e ftffre følger af denne fremgangsmaade grunde fig paa Naturen og dens Strfninger, og indffrænfe ftg aiene til GræsmarfenS Overflade; thi de vedvarende Græsarter have den dem egne Egenffab, at de opffyde nedenfra, det er fra den gamle Græstorv, i ftraaeartede Sladhylfire, ligefem Dvifrødderne, i det paaferte jord-lag og danne der Nodfnoleer, fom ^oec for ftg formere nye ©fud, der fprede ftne Slaøe lige faa fiærft, fom Moberftammen. her foregaaer faaledeS en tydelig Sært-formerelfe, t>vitfen lyffeS faa meget bedre, fom de nye ©fud ftnde fladS at udbrede fig i det nye 3orblag, og deri tidige Adgang til nye NæringSftojfe. fladS »inde de derved, at den paaføtte 3»rd qvæler en ©eel andre ei fjeldent unyttige, ja fladelige Sæxter, der et have den Egenjlab at formere fig ved Nodflud, ^»ilfet netop gjelder om alle ©lagS MoSarter, disfe for GræS-»ærten faa ffadelige ©nyltegjæfter.

©en tjenligfie Aarstid til EttgeneS foryngelfe er ftlbe paa hoften, medens de da ere mindft udfatte før Sefladigelfe af tjøren og kreaturenes Trædeit, og den ubbrtote 3ord fonnedelft, ©neenS £ryf om Sinteren jiærfere tilpaffeS og dewb faa meget nærmere forener-142

fig med Sngtunben. gorinebelfi den paaførle jord før-»anbleS de uddøde, meit endnu ei førraadnede Sæxter til Muld og give derved det paafølgende foraar Græs-fet en god Næring, jordlaget tjener fom en bedæf* nt'ng øg Seffyttelfe for de i Marfen tilbageblevne nedre ©ele af Græéfet imod de ffarpe foraarsvittbe, hvorved Vegetationen tidligt om foraaret ^©iftgeri fremineS. MoSoærterne, fom om høflen begynde at vegetere, for-gaae, formedeljt den paaførle jord.

Man bor her, fom ftebfe, tage £)ettfyn paa Sted-forholdene, og nøie overveie dem, inden man begynder jordfjørfelen. Tørre Ettge , fom tillige ere noget heldende, behøve et faa tyf jordbt'dæfnmg, fom de (tb-liggende og med Moö overlobne. faa førjinæsnte bliver jorden liggende øvenpaa øg rinder ned alene cmfrittg Græsrødderne, da derimod paa fiblændte Enge en for ©eel deraf Synfer igjennem og bliver uvirffom for de t Overfladen voxende planter, j førfte Tilfælde er 1 til 2 Tommer jord tilftræffelig; i det (Me fordres 2 til 4 Tommers joxdbedæfiiing, og endog mere, om Grunden er meget loS og fitmpig. foruden SSanffeligheden og paa mange (Steder Umuligheden af at tilveiebringe ten til ftdlændte og fumpt'ge EtigeS bedækning udfordcrtige Mængde god jord, vinde disfe unægtelig ogsaa langt mere »ed at grøftes, »endes og luftes, tnb ved en jordbedæftting, der fnarere ffal for-ege end borttage Syrer af Sugen, ihver »ei den endog er afgrøftet.

£>»or ffal man tage deit megen jord fra? Med de flefte Enge forholder det fig Saaledes, at den fornødne jord ftndeS enten paa Stedet, eller den er at beføntme t Nærheden. Mange Enge ere beliggende i 25ale, h»or de ontgisenbe høider funne meddele jord, fom, ihvorvel den fan fyneS mager og ufrugtbar, dog uden betceufning fon udbredes, da næften al SlagS jord tjener til formaalet, ifær naar den paafjøreS og fpredes om hoften, findes paa Engen fmaa forljøi--ningtr, fom fædvanlig ere mindre frugtbare, aftager man med f ordeel Græstørven paa dem, bortfører jorden, indtil de blive fevnhøie meb den øvrige Marf, og udbreder den over Engen; man lægger fidelt Græstor-»en igjen paa, og fpreder tilficft jord over den. jffe fjeldent findes paa felve Engen opfafkt Grøftefyld, eller jord efter opfaftebe ©amme, fom med fterfte Nytte fan-143

ijene til Overfprcdning. Under olie Omflænbigljcber funne vore Udmarfet afgive den udfovderlige Mængde 3ørd i ftørite Overflødighed; cg veb Saaledes at optage ogfaa fun flabe Grøfter gjennem ft'be ©træfninger i havnegangene, ff ulde Græsværten ogfaa fer føiligen forbedres.

EngeneS forbedring foxmebelft SSebæfntng af jord VtSer fig faaledeS fotn en ©yrfmngémaade, der et alene er ivævffættelig, mett fom endog fan ffce ltdett Sanjfe-ligfeb og med ringe S3efeffrttng. Dett er anvendbar paa aöe ©teder, h»sr ter Eng findes, enten Overfladen er jevn eller ujevn, eller bestaaende af høider, uden at jordsmonnets Seffaffenljeb bert forvolder nogen hin-der. ©ett gavner ftebfe og far til uudeblivelig følge ett ftærfere Græsvært, faafnart GræS findes paa ©te-bet. ©en giver tillige god Leilighed til at udfaae alle ©lags Græsfrø, fvor Mangel paa GræSftamnter totfer fig. ©en affiebfomnter iffe noget Aar Mindffntng af GræSvæ.xten, men formerer den

allerede den førjte ©om-mer. ©en formerer høetS Mængde for flere Aar, og er t denne henfeende virffoinmere end Overgjødmitg. Ttlfældigviié udrydder den adffillige unyttige Sæxter, enten for en ©eel, eller aldeles. MoSarterne, dt'Sfe Engenes flagcritS, ere blandt dem, fom »ed benne Methode aldeieS udryddes. Ogfaa ben forbeel tilflyder Engen formebelji benne foryngelfe, at ben nemlig gjøres jevnere og renere.

At paafere 3orb og udbrede ben over Engen, er en faa fimpel og ufonftlet forretning, at endog den een* foldigfte Jordbruger fan fomme af bermeb.

Endelig er blandt alle Engforbedringer benne den, fotn fparer tneefl baade Tid og' befoftuing. ©ett an-»enbeS paa cn Aarstid, ba Arbeide er mittbjf byrt, og Arbeidskraft letteft at erljølbe, og man fan faalfbeä itge, at foryngelfen fofter næjten intet.

landing fom Gjødningsmtddel.

floboverfvømtnelfer he tibligt lært Menneffene at tnbfee Rytten af Engenes SBanding og at efterligne Raturen h«i. heller iffe gives noget kraftigere Mit-del til Engenes forbebring og Sebligehoibelfe, naar -143

ijene til Overfprcdning. Under olie Omflænbigljcber funne vore Udmarfet afgive den udfovderlige Mængde 3ørd i ftørite Overflødighed; cg veb Saaledes at optage ogfaa fun flabe Grøfter gjennem ft'be ©træfninger i havnegangene, ff ulde Græsværten ogfaa fer føiligen forbedres.

EngeneS forbedring foxmebelft SSebæfntng af jord VtSer fig faaledeS fotn en ©yrfmngémaade, der et alene er ivævffættelig, mett fom endog fan ffce ltdett Sanjfe-ligfeb og med ringe S3efeffrttng. Dett er anvendbar paa aöe ©teder, h»sr ter Eng findes, enten Overfladen er jevn eller ujevn, eller bestaaende af høider, uden at jordsmonnets Seffaffenljeb bert forvolder nogen hin-der. ©ett gavner ftebfe og far til uudeblivelig følge ett ftærfere Græsvært, faafnart GræS findes paa ©te-bet. ©en giver tillige god Leilighed til at udfaae alle ©lags Græsfrø, fvor Mangel paa GræSftamnter totfer fig. ©en affiebfomnter iffe noget Aar Mindffntng af GræSvæ.xten, men formerer den allerede den førjte ©om-mer. ©en formerer høetS Mængde for flere Aar, og er t denne henfeende virffoinmere end Overgjødmitg. Ttlfældigviié udrydder den adffillige unyttige Sæxter, enten for en ©eel, eller aldeles. MoSarterne, dt'Sfe Engenes flagcritS, ere blandt dem, fom »ed benne Methode aldeieS udryddes. Ogfaa ben forbeel tilflyder Engen formebelji benne foryngelfe, at ben nemlig gjøres jevnere og renere.

At paafere 3orb og udbrede ben over Engen, er en faa fimpel og ufonftlet forretning, at endog den een* foldigfte Jordbruger fan fomme af bermeb.

Endelig er blandt alle Engforbedringer benne den, fotn fparer tneefl baade Tid og' befoftuing. ©ett an-»enbeS paa cn Aarstid, ba Arbeide er mittbjf byrt, og Arbeidskraft letteft at erljølbe, og man fan faalfbeä itge, at foryngelfen fofter næjten intet.

landing fom Gjødningsmtddel.

floboverfvømtnelfer he tibligt lært Menneffene at tnbfee Rytten af Engenes SBanding og at efterligne Raturen h«i. heller iffe gives noget kraftigere Mit-del til Engenes forbebring og Sebligehoibelfe, naar-144

Paaledningen af Sandet futt (feer paa rette Maade øg -til rette Ttd. De Grunde, der tale for Sandingen cg te ©enft'gter, fom derved funne opnaaes, ferflareS paa følgende Maade. 3 ten naturlige Tilftand pleier San-det i Almindelighed at fordele de jordagtige ©ubftantfer paa det finefte. Men ved CEngeneS funfiige Sanbing ere fainmeS gode Strfninger betingede af fiere forffjet-Sige Dinflænbtgheder, af ^öilfc nogle ere thenti|?e, andre mechaniffe. Sandet er »æientligt nobvenbig for Segeta-tionen; og |>ar man £>øft eller foraar fat ett Eng un-ber Sanb, bliver f ugtigheden, ber trænger dybt i 3ordS-monnet og fammeS Underlag, en RæringSfilde for Sær-tenieö Rødder om ©ommeren, og afvender de ffadelige følger, fom ofte ere forbundne med langvarigt tørt Seir. J£>ar det til Sandtng anvendte Sand flydt over en falfttoldig Grund, pleier det almindelig at være (»angret meb Kulfyre og berveb tillige at bidrage til 3orbsmonnetS frugtbarhed. ©ædvanligt indeholder flodvandet tillige en »iS Andeel organiffe ©toffe, og bet t (terre Mænade efter en nyligen falden Regn, end til andre Tider, teterft pleier Mængden af disfe ©toffe at være, naar ©tremmen eller floden udforinger i et cultiveret Land. ©elv ta, naar

det til Sanding an» »endte Sanb er aldeles reent og ubeii alle dyriffe og »egetabitffe ©ubftantfer, har bet bog ben S ir f n ing, at be i 3ovbSntonnet værenbe ptanteftoffe blive ligeligere forbeelte, og beffytter bet i bett folde Aarstid GræSfetS fpæbe Rebber cg Slabe mob frejtenS forftyrrelfer. Om bet over Græefet ftaaenbe Sanb enb er forvanblet til er bog bet i Serørelfe meb GræSfet ftaaenbe ißand fjeldent faa foldt, at GræSfet i ringefie Maade beffadigeS deraf. 3 »arme AarSttder fan Sandet og-faa »ife fig nyttigt derved, at det modererer Tempera-turen og paa denne Maade hemmer SegetationenS alt-for raffe fremffribt. Tilvæxt i ©tørrelfe og f orbedrmg af de ftærferc plantedeles £extur, Itgefom ogfaa en fuldfomnere og rigere Udvifltng af dereS finere og ble-bere Dele, og fremfor Alt frugternes og frøforneneS Tiltagen i ©terrelfe, er Selgen af benne ©emiuelfe. 3 Almtnbeltgheb er faabant Sanb, hL,ort fiffe gobt trives, bet bebjte til Sandtng af Enge; uten de fiefie fordele af Sandet funne dog opnaaes ved enhver Art Sand. Det er imidlertid en almindelig Grundfætning, -at jernholdigt Sanb »et »trfer befrugtende paa Kall--145

grund, men derimod fladeligt paa jordsmon, der, bragt i ©erørelfe med ©yxer, tffe brufer: øg at falfjjoldigt Sand, fom man ved Sogning erfjendex af dets jorbag* ttge ©undfald, er færdeleS nyttigt ttl Sanbing af Sifel-jorden og ettbver anden jord, der tffe indeholder ett betybelig Mængde Salf.

Agrenes Santing vet Sands paafæfnhtg eller Overrisling fan »ei iffe tilraabeS, men h»or man er faa heldig at træffe en Sandbehøldntng eller en Sand-aare paa et oser Ageren ophøiet ©ted, der fatt man »eb fjæl» af henfigtSmæSftgen anbragte SanbingSgraöt lebe Sandet gjennem Ageren og forfyne Sæxfente tneb tet nøbventige heraf- Sanbtngen foretages Morgen og Aften eller under flyet fimmel og meb paSfende Mellemrum. Efter heftig Sanne, eller naar Soten flinner meget flart og »armt, fan Sandingen paaføre flantertte farlige Sygdomme, fom følger af ftanbfet Uddunfintng.

Om 2ontmcrfæbnfe og Sommerflald-fo dr in g'.

Et SommerfæhuuS, der i og for fig felv, tnen ifær med fenfyn til be fordele, det yder, er fun litet befofteligt, burde ftnbeS paa enhver Gaard. Eitbog de fædvanlige mangelfulde Sommerfæhufe f;ave den fordeel, at de meget fcftbarere Stnterfæhufe, »ed at ftaac ledige cg luftige om Sommeren, da OvægetS Uddunftninger ere overfføbigfl og de Opløsningen og forraadnelsen fremffynbenbe potentfer mægtigt, blive langt »artgere. Enhver paa egett fordeel opmcerffom Landmand vil deSubett være tommen ttl dett OverbeviiSning, at i dette SanbS LandhuuSfoIbning OvægetS Affaftning giver ben ftffrefte fordeel. Sen paaftanb, at Ovæghotd fun eiet nødvendigt Onde for Gjødningens ©fyld, er aldeles falff, og hidrører ene cg alene fra, at man fæbvanltgfl fobrer farrigt øg ucrbentligt. Ett So fan holdes ilive meb 2 £æS fø, og den fan fortære 10. Man mtS-fjender iffe ©andheden heraf; men fyneS biot at miS-fjende det forhøldSmæSftge Særd af disfe tvende fodrings-maader. Sen for »or LanbhuuSbølbniug lyffeltge 0»ev*

10 -145

grund, men derimod fladeligt paa jordsmon, der, bragt i ©erørelfe med ©yxer, tffe brufer: øg at falfjjoldigt Sand, fom man ved Sogning erfjendex af dets jorbag* ttge ©undfald, er færdeleS nyttigt ttl Sanbing af Sifel-jorden og ettbver anden jord, der tffe indeholder ett betybelig Mængde Salf.

Agrenes Santing vet Sands paafæfnhtg eller Overrisling fan »ei iffe tilraabeS, men h»or man er faa heldig at træffe en Sandbehøldntng eller en Sand-aare paa et oser Ageren ophøiet ©ted, der fatt man »eb fjæl» af henfigtSmæSftgen anbragte SanbingSgraöt lebe Sandet gjennem Ageren og forfyne Sæxfente tneb tet nøbventige heraf- Sanbtngen foretages Morgen og Aften eller under flyet fimmel og meb paSfende Mellemrum. Efter heftig Sanne, eller naar Soten flinner meget flart og »armt, fan Sandingen paaføre flantertte farlige Sygdomme, fom følger af ftanbfet Uddunfintng.

Om 2ontmcrfæbnfe og Sommerflald-fo dr in g'.

Et SommerfæhuuS, der i og for fig felv, tnen ifær med fenfyn til be fordele, det yder, er fun litet befofteligt, burde ftnbeS paa enhver Gaard. Eitbog de fædvanlige mangelfulde Sommerfæhufe f;ave den fordeel, at de meget fcftbarere Stnterfæhufe, »ed at ftaac ledige cg luftige om Sommeren, da OvægetS Uddunftninger ere overfføbigfl

og de Opløsningen og forraadnelsen fremffynbenbe potentfer mægtigt, blive langt »artgere. Enhver paa egett fordeel opmcerffom Landmand vil deSubett være tommen ttl dett OverbeviiSning, at i dette SanbS LandhuuSfoIbning OvægetS Affaftning giver ben ftffrefte fordeel. Sen paaftanb, at Ovæghotd fun eiet nødvendigt Onde for Gjødningens ©fyld, er aldeles falff, og hidrører ene cg alene fra, at man fæbvanltgfl fobrer farrigt øg ucrbentligt. Ett So fan holdes ilive meb 2 £æS fø, og den fan fortære 10. Man mtS-fjender iffe ©andheden heraf; men fyneS biot at miS-fjende det forhøldSmæSftge Særd af disfe tvende fodrings-maader. Sen for »or LanbhuuSbølbniug lyffeltge 0»ev*

10-146

/

bevisning, at jo mindre Antal Kreaturer, forn fremføbeé med en sis given Mængde foder, jo ftørre forbeel for ©erett, maa sel ett Sag blive fjendt, og ett fildtgere Sag blive almindelig, ©en« forfaftelfe etler Slnven-brife bar en ftørxe 3ntflytelfe paa den Snfelte« og bet Almindeliges Velfærb, end fom man med et flygtigt Vlif turde bemærke. fer er forbeel i bobbelt fen-feenbe, t grcmbringelfen« baade Mængde og GotJjeb.

Til DvægefS forbeelagtige Nøgt og pleie borer, under de fæbvanltgfte lanboecønomjffe forljold, foruden mere, at det paa dett sarmefte Tid af Sommerdagen, fæbvanSigt fra Kloffen 10 formiddag til Kl. 3 etler 4 Gsftermitcag, indbindes og fodres paa Stalden, faaet Melkeqvæget i den Tid, det faaledeS ftaaex indbundet, 3 elter 4 Gifter grønt goder, ffal Melf-frembringelfen fordobles, og ett Mængde rig Gjødning vinde« fot Agrene. Sn Kø af almindelig Størrelfe giver paa gob Græsgang omtrent 42 pund Gjødning i Sognet; deraf falder, naar Dvæget, fom fædvanligt, gaaer ude l;ele Sagen, og indbindes fun otn Natten, 26 pund paa Græsgangene, cg 16 Pund i Stalden. Men fodre«' Dvæget 6 til 6 Timer om Sagen paa Stald, og inb-bindes øm Natten, forholder bet fig omventt. 3 famme f-orbolb (laae Tab og Gevinft af Urinen, ter iffe et af mintre Værb. Dpfange« tillige de flydente Srere-menter, bliver Gjøbningfrembringelfen for en Sommer meget betydelig. Ter og muldrtg jort er det fortrin-Itgfte Material til Urinens Cpfattgelfe, naar fæ|>ufene ere indrettede dertil. St (Stykke Dvæg, fom indbinde« cg fodres fom ovennævnt, vil t' Segnet funne mætte ett Subtffod ter Muldjord med Urin. ©enne blanding i forening med de faite Sxerementer er, Læs mod Læs, næften ligefaa nærende for Værterne, fem ten rene Dsæggjebtiittg, og paa lette jordsmon meget at fore-trække for denne. Sien Sommer-Staldfedring i Sllmin-teligbed, og berette Gjodfel-blandtng i fæbufet i Særs belestjeb, bar overalt mett finder i Nøgterne« Ulyfi for tette, vet fæbufenes fædvanlige Jntmning, tunge oa ureenlige Arbeide. Ved at opføre og indrette ©emmer-fæbujei paa efterbeffrevne Maade, og h»t>raf legning findes t min Veiledning til præftegaarbe« Ve-byggelfe paa Landet i Norge, ber efter vebfom-mende NegjeringS-Separtaneni« feranftaltning er ned-lagt £0$ be flefte præjter paa Landet, £ar jeg oser--147

»undet olle SSanffeligpçder ved ©ommerflaldfodrmgen. Reeugjering og 2)iøgblanding foregaae per med ftørfte Letped og muligfte Reenligjjed, uten at en Draabe af Urinen gaaer tilfpilde. hufet, opført af bindingsværf, hviler paa 3 Alen høie ©teenptlarer; vet fammeS be-Ilætning fætteS bortene Kant mot Kant, og iffe, fom vet fcetvanlig boxdflædning eller faafaldet Tømmer-mandS-Klædning over forandre, bed dentte beflæd-ningSmaade, ter fræver fætre bord og ©piger, befor; treS tillige tet nødvendige Lufttræf i fæbufet, Joderet bæres eller befordres paa Kjærre ind i fæhufet, fom til den Ende, famt til befordring af jord til UrinenS Dpfangelfe, bar Kjøregang heelt igjennem efter Sæng-den, og jnd- og lldfjorfel t begge Ender. 25ed Reen-gjøringen nedflyrteé Urinen gjennem de i ©fantillerne anbragte Aabninger, der i Mellemtiten holdes luffede. Ligeledes ere ©fantillerne forfynede med mindre huller, hvorigjennem Urinen flyder ned. jord ttlfjereS og lige-ledes nedftyrtcS, faa ofte det bebudes fornødent, ellev faafnart den fidji tilfjorte og indblandede jord »tfer fig at være mættet af Urinen; Kjendemærferne herpaa er, at Urinen begynter at trænge ud gjennem Udfanterne af blantiugS-Dyugen. Den i Mellemtiten faldne Gjøt-ttitig utbredes jevnt over Dyngen, inden ny jord til-fjøreS, hvorpaa denne ogfaa s'trar udjevneS. At Dvæ* get iffe per, ligefem t' vei indrettede biuterfæljufe ftaaer med hovederne vendt mod gotergangen, men mot bæ g-gene, er forfætlig; tin mobfat ffulde Ercrementerne falde iieb ved Udfanterne af blandingSdyngen, og Urinen, iftedetfor at gjennemtrænge Dyngen ogfaa i denS Mtdte, ffulde flyde ud, b»or den fandt mintft Motflattd, nem-Itg i Udfanterne, og faaledeS tvertimod jndreltttngenS henfigt gaae forloren. Dyer

fæhufet er intet Loft, og bør for LuftighetS ©fylb heller iffe være. Dveupaa bjctferne fan opbevares forraad af Svntngs-beO af alle ©lagS, tit forfærdigelfe af AgertyrfntngS - Redffaber m. ut., fom ved OvægetS Udtunftninger erholder en ©eighed, ter gjør Redflaberne ubræffeltge. Dm Efter-aaret, uaar Dvæget fætteS paa binterfæljufet, benyttes ©ommerfæhufet, font dertil indrettes tned øpflaaede Læg-ter, til Tørring af K'artoffelgræsfet. Din binteren tiener det til Dpbevaringsfteo for hjul- og Agerdyrf-ningS-Retffaberne. ©aaledeS lommer dentte lidet fofi-

10*-148

bare 23ygntttg paa mange Maader og ttl enhver Aare-tid til Nytte."

bemærkninger angaaende Fede- og Malkekvægets Fodring.

®et Maal, enhver Landmand, fom befatter ftg med øvægbold, maa jjave før ©ie, er reen indtægt eHer f orbeei. han maa derfor førft og fornemmelig forffaffe ftg en tilftræffelig Mængde fundt og frafttgt goder; bernæjt den bedfte Maftine til at forvandle foderet t affætlige producter, og endelig maa $an gjøre fig be= fjendt "med Grundfætningerne for foderets benfigtsmæs-ftge 2?enyttelfe til at ^olte Maflinen i den vedvarende fordeelagtigt 33irffomhfb.

her er det fun min henfigt at meddele nogle 23e-ntærfntnger til Veiledning »ed fede- og MalfegvægetS fodring.

3 at afhandle bet ASmne, der er Gjenfland for-benne Veiledning, ville vi betragte; 1) Mæitgbeit af foder,- fom "nteb ftørft gorbeel fan ræffeS Ovæget; 2) forlibet, meb henfyn til Om-fang øg 3nbl;olb af nærenbe ©tøffe, vori be fortrinligfte fobermibler bor ræffes bet.

1) Mængden af fober, følt med ftørft fordeel fan ræffes Ovæget.

Det ligger i alle levende Legemcré jjele 3"dret= ning, at de beftandig fraftøde Dele af dereS Materie, fom nødvendigeu maa erstattes »ed ny Næring, om iffe Segemet lidt efter lidt ffal forgaae. Slltfaa biot til egett Vebltgebolbelfe behøve alle levende Væfetier, og faaledes ogfaa vore landoeconomiffe h»uSdyr, den daglige Næring i et »tft Maal, 4>»ilfet retter fig efter deres Legems ©tørrelfe, indretning og Oeconomte. Naar de efter benne STaaleftof befomme dett nødvendige Erftatning, ba holbe be deres Legeme i en eenSblivende Ttlftand og funne, uden formtndffeife af deres kræfter og Masfe, intet afgive til frembrtngelfe af Kjød, Melf, ttt. m. ©aa-fremt de, meb Vedligeholdene af dereS ©uttdheb og iüvsfraft, enbnu (fulle ybe fornævnte f robueter, maa be i famme Maal hfl»e rigeligere Entærelfe. f robueterne af Ovæget ere altfaa fun producter eller omarbetbcbe ©tøffe af bet Dyrene rafte fober. frodueterneö -148

bare 23ygntttg paa mange Maader og ttl enhver Aare-tid til Nytte."

bemærkninger angaaende Fede- og Malkekvægets Fodring.

®et Maal, enhver Landmand, fom befatter ftg med øvægbold, maa jjave før ©ie, er reen indtægt eHer f orbeei. han maa derfor førft og fornemmelig forffaffe ftg en tilftræffelig Mængde fundt og frafttgt goder; bernæjt den bedfte Maftine til at forvandle foderet t affætlige producter, og endelig maa $an gjøre fig be= fjendt "med Grundfætningerne for foderets benfigtsmæs-ftge 2?enyttelfe til at ^olte Maflinen i den vedvarende fordeelagtigt 33irffomhfb.

her er det fun min henfigt at meddele nogle 23e-ntærfntnger til Veiledning »ed fede- og MalfegvægetS fodring.

3 at afhandle bet ASmne, der er Gjenfland for-benne Veiledning, ville vi betragte; 1) Mæitgbeit af foder,- fom "nteb ftørft gorbeel fan ræffeS Ovæget; 2) forlibet, meb henfyn til Om-fang øg 3nbl;olb af nærenbe ©tøffe, vori be fortrinligfte fobermibler bor ræffes bet.

1) Mængden af fober, følt med ftørft fordeel fan ræffes Ovæget.

Det ligger i alle levende Legemcré jjele 3"dret= ning, at de beftandig fraftøde Dele af dereS Materie, fom nødvendigeu maa erstattes »ed ny Næring, om iffe Segemet lidt efter lidt ffal forgaae. Slltfaa biot til egett Vebltgebolbelfe behøve alle levende Væfetier, og faaledes ogfaa vore landoeconomiffe h»uSdyr, den daglige

Næring i et »tft Maal, 4>»ilfet retter fig efter deres Legems ©tørrelfe, indretning og Oeconomte. Naar de efter benne STaaleftof befomme dett nødvendige Erftatning, ba holbe be deres Legeme i en eenSblivende Ttlftand og funne, uden formtndffeife af deres kræfter og Masfe, intet afgive til frembrtngelfe af Kjød, Melf, ttt. m. ©aa-fremt de, meb Vedligeholdene af dereS ©uttdheb og iüvsfraft, enbnu (fulle ybe fornævnte f robueter, maa be i famme Maal hfl»e rigeligere Entærelfe. f robueterne af Ovæget ere altfaa fun producter eller omarbetbcbe ©tøffe af bet Dyrene rafte fober. frodueterneö-149

Mængde og dgenffater rette fig altfaa nødvendigt efter foderetö Mængde 03 Grgenffabcr. ©uuSdyrene felv ere herved fun at anfee fom Maffiner, der forvandle de jordSmonnetSfrembringelfer, nemlig Græsning og Dyre-fode, fom t deres naturlige Tilfiånd iffe ere middelbar anvendelige til at afhjælpe Landmandens Nødtørft, til dyriffe producter, fom Kjød og Melf, m. m. De Dm-foftm'nger, fom Stalde og Røgt foraarfage, formtnbjTe naturligviis jndtægten af foderet; mett denne formind-ffelfe af indtægten af foderet er naturligviis faa meget ringere, jo mere foder Dyret fortærer og forvandler i Producter. Thi t førfie Tilfælde gjør Maflinen mere Tjenefie for det rafte foder, i det ftdfie mindre, og det er deraf flart, at der fofter bearbeidningen af produc-tet mindre end her, og derefter retter ftg ogfaa 3nd-tægten. Naar f. Éx. 10 Køer erholde daglig det til SivS-Dphotd nødvendige foder, og iffe mere, "da ffuUe be, uden at udmagres, jjeller 'ffe funne give Melf; hvorimod ben famme Mængde foder, givet til fun 5 Køer af famme Størrelfc og Art, ffal vedvarende affafie faamegen Melf, fom af bet af benne Dvantitet fober fan vinbcS. 3 det førfte Tilfælde bringer foderet ingen andeit forbcel enb Gjødningen; i bet ftbfie Tilfælde bcrimod enbnu faamegen Melf, fom ©alvdelen af foderet fan give. ©eraf ledeS man til at fpørget hvormeget foder fordrer Dvæget daglig eller maa-neblig biot 'til Livets Dphold eller SegemetS bedlige-holdeifc?

Dvæget fordrer til Sivets Dphold maanedlig, Maa-neden regnet til 30 ©age, faa mange puub gobt eller £>ø*@urrogat, faafom Kartofler, Maff, Dranf eller Klid, fetn detS Slagter-bægt eller Kjød udgjør, — eller daglig faameget fom 31n af betS Slagter-bægt*). Saa-ledes bedøver en Dre eller Ho, IjviS Slagter -bægt er 25 bismerpund eller 300 Sfaalpund, biot'for at funne leve, daglig JO pund, eller maanedlig 300 pund ©0 eller ©øsSurrogat, uden derfor at give andet end Gjob-ningen. biot ved det, de faae mere end dette foder, fom fan faldcS DphoIbSfober, forøgeS Gjødning-frcmbringelfen, tager Drett til i Slagtervægt, og giver

•) Raar et Kreaturs Bug er fyldt veier det dobbelt Saa meget, font dets Krop, uaar bet er (lagtet. Cr Dyret meget fedt, tan tog af 10 BiSmerpunb lesende Vægt frembringes 672 Bismerpund ©lagter-Vægt;-150

Koen Melf. Man fan derfor falde denne ftdfte Deel af foderet: forbedringtfoder.

©eraf fet vi nu flart, at ved den almindelige altfor farrige fodring, der forftorftedelen beftaacr af maadeligt ©ø og tør ©alm, og iffe engang er tilflræffelig ttl i(t-veté Ophold, eller ttl Opholdtfobcr, fan Landmanden ingen jndtægt have af fit Cvæg, ntcn derimod aaben-bart £ab; Gjødningen er det enefie Dyret yder, og bennet Maéfe og indre Sßærb er fun liden og ringe, ligefom foderet. Derimøb fatt man gjøre Regning paa en Kjodforogelfe af omtrent 10 Pund, eller en Melf-forøgelfe af omtrent 80 pund for hvert 100 Pund vei-bjerget fraftigt ©ø eller ©ø * ©urrogat, der givet fom forbedringtfoder. Man vil berljot erindre, at det for-folder ftg, meb ©enfyn til Tab og Gevind, ganffe an-derledet med ditfe levende end med de livtofe Maffiner; bitfe f ofte intet »idere, om de ftaae fiille; tnen hine lojie ©eren hver Dag, de fiaae fiille, d. e. naar de intet forbedringtfoder erholde, faamattge Pund godt ©ø, font foarcr tmod ,'ö af deret ©lagter-SJægt, og hvorfor ingen (Srflatning eryoldet uden i den magre Gjødning, ber et engang betaler Røgten.

©vor mange Landmænd gbet der, »il titan »ei ftge, der tilflaae ftt Malfeqvæg ett faadan Ovantitet ©o eller ©ø-©urrogat fom forbedringtfoder, og maa det iffe alligevel yde Melf? Det maa nef, men paa 23efoftning af dett eget Legeme, faa at Qvægef om foraaret meget ofte iffe formaaer at reife fig uden ©j'ælp. ©om lesende Seenrader flippet be paa Grætfet, og ben bedjle Tid af ©ommerett, da Grætfet er frobigfl og frafttgfi, og Olvæget gaaer i f reb for jnfeeter, gaaer hen, inden bet foininer ttl Kræfter og fan give Melf.

©vornteget forbebringtfober fait meb forbeel til-fiaaet fede- eller Malfeqvæget?

forfi naar Dvæget faaer bet bobbelte til det tredobbelte Dpbolbéfoder, har tnan den |feiejte jndtægt deraf. St

©tyffe Ovæg derfor, hvit ©lagtersægt er 300 pund, fordrer 10 pund godt ©o daglig fom Opholdtfoder, og i det minbfte ligefra meget forbedringtfoder, og jo mere det derover fait fortære, naar det Punft iffe øserffribeS, hvor fordøielfet - Redffabeme ei mere funne foroanble foberet til ©aft og 23lob, jo for-beelagtigere er Ooægholdet. Kun tneb brægtige Dyr, ifær Køer og faar, faavelfom meb ©pr.ng - Tyre 03-151

Sædere gjør man en Undtagelfe, ta det iffe anfeeS for godt at give dem meget mere end Opboldsfoberet. 3 felve Sprmgtibett, September og Oetober Maaned, bør iog ©cedrene fodres meget godt; ligefaa ftngfien i Springtiden out foraaret.

for at bringe Ovæget til at fortære det tredob; belte Dpbolbsfoder, ev det nødvendigt at ræffe det for-ffjelltge foberflagS, hvorved bets ASdelpft ffærpes og »ebligeboldes; dog maa peller iffe gjøres formeget beraf, tin Ovæget fan ved de idelige Afviklinger loffes til at æde mere, end bet godt formaaer at bearbeide; og flet bearbeidede ©after give baade lidet og flet SØtelf.

2) forholdet, meb f enfyn til Omfang og jnbpolb af nærende Stoffe, poori de forffjel-lige fodermidler bør ræffeS Ovæget.

fer opstaaer nu forjl bet Spørgsmaal: 3 &»ilfet forbclb flaae de forsjellige fodermidler, med fenfpn til nærende Evne, til hverandre?

At foderets nærende Evne iffe er afhængig af dets Mængde og MættelfeSevne, inbfeeS let. 3føl3e paali-delige forføg og Erfaringer fan man antage, at for fede- og Malfeqpæget flaae følgende fodermidler i næ-rende Evne i det derboS attførte f orhølb, og ere t denne f enfeenbe pverandre Itge:

100 fund godt, funbt Engbø, 200 — Kartofler,

80 — Sløver-, Timotbæi- og 23tffepv/ 150 — velbjerget Erie- og S3tffeljalm, 300 — eller f asrehalm,

400 — f oebc- eller Nugbalm, 50 — favre,

500 — grønt Sløver- eller ©iffefoder. Sette forbold fan iffe ftedfe indtræffe lige nøiagtigt, thi fo og falm af funde og fraftige 3ordSmott nære meget bedre enb afmagre, fure og fraftløfe; beøu* den gjør det ved f almen megen forffjel, out den er af ful&inodeitt eller umodent ft'oru, eller om GræS og Ufrud findes deri. SSore Landmænd agte t' Almindeligbed 100 pund fe og 200 pund favrepalm lige i nærende Evne; dette indtræffer ogfaa ofte, fordi vort tidlig befaaebe og flet behandlede favreagre ere fulde af Ufrud og fordetmefte tvegrodede.

Man veed nu, at en Äo eller Oxe, Slagter« vægt er 300 f unb, bebover daglig til legemets ©td'lige--152

jjoldelfe 10 pd. godt hø eller ho-Surrogat; sil matt deéuden, til frembringene af Kjød eller Melf, ttljiaae disfe Kreature det dobbelte forkbringSfober imod Op-holdSfoderet, eller 20 fund godt ho eller he-Surrogat daglig, og Kartofler fertil ffulle anvendes, faa vil, ifølge Ovenstaaende, 40 pund Kartofler afgive famme Næring fom 20 Pund godt ho. Kreaturet befommer faaledeS 30 pund godt ho eller hO'Surregat dagltg, hvoraf 10 pund anvetibeS til Legemets bedligejjoldelfe, cg af te øvrige 20 punb fan vtndeS t Gjennemfnit fra 12 til 16 pund Melf, eller fra U til 2 pund Kjød og fedt dagltg. Til benne forkdringsfederetS 5?irfning maa endnu, lavt anflaaet, føies 200 pund færbeleS fraftig Gjødning.

Men for at funne cr&clte et til det tilftaaede foder fvarente frotuft af SDielf, Kjød eller fedt, eller paa det at Ovæget fan drage den mccft mulige Næring af foderet, maa i feteret indeholdes en Maefe tor Sub* ftants, ter for ett Maaned iffe er mindre i Omfang, end Masfen af ben hovægt, ber fvarer tit OvægetS Slagtervægt, og hefter tffe mere end det dob&elte af dette Omfang, eller:

Naar Ovæget ffal være iftand til at træffe dett ftøxft mulige Mængde Næring af tet tilftaaede foder, fordres, at det daglig gtvtte foder maa i tor SubftantS holde i Omfang iffe mindre enb^r og iffe mere enb ^ö af Dvægets (Slagtervægt.

En Ko eller Ore altfaa, ber veier 300 Punb, bør baglig ræffes ibetminbfte faamegct foder i ter Sub= ftants, fon fvarer i Omfang med 10 Punb godt hof og heller iffe mere end det ©oisbelte. jnbeljolber bet rafte fober ett (tørre

eller minbre MaSfe i ter Sub-ftants, er Ovæget iffe iftattb til at bearbeide eller for-bøie det, eller til at optage Alt i jit Legem, enten til Affonbring af Melf eller til Anfættelfe af&jøb eg fedt At fodre næ(ten biot meb Kjærne, eller næften biot med ©ranf, er derfor' lige feilagtigt, herfra hidrører ogfaa fornemmelig de forsjellige ©omme em ©ranfenS bærb fom fodermiddel, de nemlig, fom fodre faagodt-fom ene med ©ranf, funne iffe haøe den pafoe forbeel af ©ranfen, hoorttuob de, der fodre med tort foder og ©ranf, t et rigtigt gorholb, tffe uden Gruub rofe den.

følgende fodermidler indtage i fuldkommen tør Tilftand bet hosfeiete Num, og herefter fan man, veb-153

Anvendelfe af hiéfe Midler ttl fodring, let beregne, hvorvidt de ere tilftræffcltge til at befordre ferbetelfen og gt've Ovæget den nødvendige fflitgfylbe, der tit Sel-befindende er det ligefaa nødvendigt font foderet:

1 fund havre .... 57 Gutbiftommer

1 — kornavner....... 285 i — gobt ditghø ...... 200 — 1 — filøverhe........ 196 1 — hvete- og Nug&atm , . . 210 — 1 — Syghalm........ 261 — 1 •— haurehaltn...... . 210 — 1 — kartofler i ter Sftasfe. 8 —

Naar man veed, at et ©ty f fe Ovæg daglig maa have en MaSfe tort foder af et feeftemt Omfang, f. dr. lig Omfanget af 10 fund godt ho, og denne MaSfe altfaa ibetminbfte maa udgjøxe 2000 Subiftotntner, — men man fodrer med kartofler, og giver Ovæget dag-lig 25 fund deraf, faa udgjør disfe 25 futtd alene 200 dubiftommet tor Maéfe til Sugfyld, og de faate-beS manglende 1800 du&iftommer maa da crftatteS »ed et eller andet tort fodermiddel, f. dr. enten med 9 fund godt ho eller 7 futtd Avner, der erflatter det »ed kartofferne manglende Omfang.

®en ftørfte Mængde Melf lader ftg heder iffe frem-tvinge »ed hofoder alene, fordi endog det fraftigfte ho indeholder fun libeit Næring imod korn og Nodfrugter i gorhold tit dets Omfang; man fan derfor neppe med fordeel give en ko mere ho daglig end det dobbelte Ophotbsfoder. Man maa altfaa, "for at fremtvinge den meeft mulige Mængbe Melf af koen, forevrigt fodre med et Næringsmiddel, der indeholder mange nærende Dele i et lidet Omfang, faafotn korn eller kartofler. Naar derfor en ko, h»iö ©lagtervægt er 300 fund, tilflaaeS 10 funb hø fom Opholbsfobcr, og 10 funb hø og 20 funb kartofler fom forbedriugsfober, til-fammen faameget fom 30 funb h", den

mere og bebre Melf efter l)iin Slanbing af hø og kar-tøfler, end em It'gemegen Næring raftes den i 30 fund ho. Ogfaa »ed fedningen maa tageS henfyn hertil; thi et ©tçffe Ovæg, der ffal fcbeS, fan vei »eb J>-fober alene bringes til hoicfte Grad af gebine, men iffe »aa faa fort Tib, fom naar tillige fodres med et traf* tigere og mindre voluminøs fodermtbbel.-154

kørn eller Meel er f>os oS et før føft&art fodermiddel for Dvæget; derimod »ilde det i flere henfeen-der »ære øttffeligt, at vore Sandmænd lagde ftg efter at avle kartofler i faadan Mængbe, at de dermed for en ©eel fnnde fode bereS Dvæg, ifær om Efteraaret, for iffe ved den fætvanlige pludfelige Overgang fra »aabt til tort foder at tabe al forded ved DvægfjoU det; og ligeledes om foraaret, naar alt ©traafoder bltver tert, og man fom ofteft er nødt til at tildele det "fparfomt. Man fjender ten Jndøendtng, at kartofler ere et alt for dyrt foder; men Landmanden maa iffe opgjøre Regningen efter Torvepriferne. han maa S>flS5e for Oie, at fan paa lige ftort JorbSuton intet fan avle, fvormed ban faa fænge og faa vei fan fçbe fit Dvæg og fine faar fom med kartofler. Ilden forijolbsinæsftg Sndffrænfning i kornavlen og uden Adgang tif Gjøb-jung andenstedsfra er Grændfen for kartoflernes Sprf-tung til Salg temmelig iubffrænfet., naar Gaarden^ 3order iffe tnbett meget fort Tid ffulJe udmagre®, hvor derimod en forholdsmæssig Andeel af de avlede kartofler anvenbeS til foder for GaarbenS ©efætniug, ijenber man ingen Jndffrænfning i ©yrfningett. St fave tngen Mangel paa forældede, moslebne Enge, deruden Gjødning funbe give de rigefte Afgrøder af kar-tcfler; øg tngen Ager eller Ung af Itge Størrelfe giver en faabati Mængde Material til ©fedning, fom kars 'ioffelageren.

:Om T*ran? font Fodermiddel.

Siden brænbeviins-Tilvirkningens frtgtvelfe er ® ran fen bleven et almindeligt fodermiddel, der af flere Grunde, fom (tben ffulle anføres, men vei fornemmelig førmedelft ett mere eller mindre IjenfigtSmæSftg Anvenbelfe, ttllæggeS en meget forffjeflig Særd, faa at Regle Tøfe, Andre lafte bern. følgende SBemærfmngcr ere Re-

fultater af egne forføg og Erfaringer benne Gj'tnftanb betræffende.

©ranfen fra brænderierne er faamegef mere næ-rende, naar ben indeholder mange fafte ©ele. Raat 1 Tønde Rug har 3 Gange faautaitge fafle ©ele, fom 1 Tøitbe kartofler, faa er Ogfaa ©ratifen af i SEenbe -154

kørn eller Meel er f>os oS et før føft&art fodermiddel for Dvæget; derimod »ilde det i flere henfeen-der »ære øttffeligt, at vore Sandmænd lagde ftg efter at avle kartofler i faadan Mængbe, at de dermed for en ©eel fnnde fode bereS Dvæg, ifær om Efteraaret, for iffe ved den fætvanlige pludfelige Overgang fra »aabt til tort foder at tabe al forded ved DvægfjoU det; og ligeledes om foraaret, naar alt ©traafoder bltver tert, og man fom ofteft er nødt til at tildele det "fparfomt. Man fjender ten Jndøendtng, at kartofler ere et alt for dyrt foder; men Landmanden maa iffe opgjøre Regningen efter Torvepriferne. han maa S>flS5e for Oie, at fan paa lige ftort JorbSuton intet fan avle, fvormed ban faa fænge og faa vei fan fçbe fit Dvæg og fine faar fom med kartofler. Ilden forijolbsinæsftg Sndffrænfning i kornavlen og uden Adgang tif Gjøb-jung andenstedsfra er Grændfen for kartoflernes Sprf-tung til Salg temmelig iubffrænfet., naar Gaarden^ 3order iffe tnbett meget fort Tid ffulJe udmagre®, hvor derimod en forholdsmæssig Andeel af de avlede kartofler anvenbeS til foder for GaarbenS ©efætniug, ijenber man ingen Jndffrænfning i ©yrfningett. St fave tngen Mangel paa forældede, moslebne Enge, deruden Gjødning funbe give de rigefte Afgrøder af kar-tcfler; øg tngen Ager eller Ung af Itge Størrelfe giver en faabati Mængde Material til ©fedning, fom kars 'ioffelageren.

:Om T*ran? font Fodermiddel.

Siden brænbeviins-Tilvirkningens frtgtvelfe er ® ran fen bleven et almindeligt fodermiddel, der af flere Grunde, fom (tben ffulle anføres, men vei fornemmelig førmedelft ett mere eller mindre IjenfigtSmæSftg Anvenbelfe, ttllægggeS en meget forffjeflig Særd, faa at Regle Tøfe, Andre lafte bern. følgende SBemærfmngcr ere Re-

fultater af egne forføg og Erfaringer benne Gj'tnftanb betræffende.

©ranfen fra brænderierne er faamegef mere næ-rende, naar ben indeholder mange fafte ©ele. Raat 1 Tønde Rug har 3 Gange faautaitge fafle ©ele, fom 1 Tøitbe kartofler, faa er Ogfaa ©ratifen af i SEenbe-155

3?ug It'gefaa nærende, font ben af 3 Tbr. Kartofler. Erfaring par imidlertid lært, at ©ranfeti af 4 Tender Kartofler, naar Gjæringen par været tilbørlig ledet, aieppe gtver Dvæget den Næring, fom ©ranfen af 1 Tønde Rug, pvilfet formodentlig pibrørcr fra, at f lånte-liim og SÉggepvtdeftcf, begge frafttge Næringsmidler for det dyriffe Legeme, der uttder brædeviittS-Tilvtrf» jiingen blive tilbage i ©ranfeti, indcpolbeø, den forfte ifær, t ftørre Mængde i Nugeit end i Kartøflerne.

Antages dette fom Grunb, faa felger deraf, at man, »eb at beftcinme ©ranfettS af forffjellige frugter nærende Kraft, iffe ganffe fait binde fig til ovenanførte Regel, nemlig — at lige Mængde af fafte ©ele giver Jigeniegen Næring; der maa da tillige tageé henfyn til Dvaliteten af de fafte nærende ©ele. ©ranf af h"ebe »il faalcdeé pave fortrinet for ©ranf af Rug, fordi piitt indepolder endnu mere f lanteliim cg ASggepvibeftof end denne.

blandt ©ranfené f orfvarere gives der Nogle, fom ^paafiaae, at ©ranfeit af 1 Td. ©æd gjør, fom foder-middel, famme Nytte, fom Melet efter 2 Tdr. umiddelbart benyttet font Meeldriffe, eller ftrøet paa foderet. Andre, fom ere mere maadepoldtte, ville pave erfaret, at ©ranfen gjør famme birfnittg paa Dvæget, fom ©æden, pvoraf den er femmen, øg at det brændeviin, fom erpoldeS, er reen fordeel, naar TtlvirfningS-Dm-foftningerne ere fradragne, ©eslige Dverdrivelfer gavne iffe, mett ffade fun den gode ©ag, matt vil befordre. briSmann og flere antage, og permed ftemme ogfaa mitte Erfaringer overeens, at ©ranfen par af den Kraft, fem iudepoIdeS i den frugt, pvoraf den er fom-men, — og at Gjæringen, foin Masfen par været un-berfaftet, naar den ellers par været fuldkommen, par for-»andlet § af den oprindelige Ræringsfraft i 2llfopol. Man fatt, med al den bisped, fem under faadanne Dm-ftændigpeder fan baves, antage, at ©ranfen af 40 fund eller i Td. Rug, eller af 160 fund eller £ Td. Kartofler, .afgiver den famme Næring for Dvæget fom 20 fund godt hø-

fodringen med ©ranf ffeer fordeelagtigt i følgende Drben:

Dvæget maa aldrig giøeS ©ranf om Morgenen paa tom Mave. Man begynder derfor med at give bet halve af bct baølig tilstaaede ho. ©iiafnart dette-156

føder er fortæret, giver matt f af dett daglig tilftaaebe Sranf, dog iffe paa eengang, men i to Afdelinger.

Nogle Timer efter giver man en lige portion Sranf i to Sifdelinger, og det faalcdes, at famme fan være fortæret KL 11.

Kl. 12 giver man I af føet, og naar dette er fortæret, give« £ Sranf t to Afdelinger.

Kl. 4 gives igjen £ Sranf, og Kl. 6 dett ftdfie Portion fø, og derefter atter £ Sranf.

RI. 8 giser tttatt dett fidfte portion Sraitf og nogle pund falmfoder til Natten.

far man Anledning til at fodre med mere fe og fortjoldemæeftg mindre Sranf, er det, faavel nted fenfyn til produetet fom til Dvæget« Velbefindende, faa meget bedre.

Set er forben beinærfet, at ett fiø eller Ore, hvi« ©lagtersægt er 300 puttd, besover daglig til legemet« Vebiigeholdelfe 10 pund godt fø eller f ø-Surrogat; sil man nu desuden, til frembrtngelfe af Melf eller Kjød, tilftaae disfe Kreaturer det dobbelte forbedring«-foder imod Opbøldsfoderet, eller 20 pund godt fø eller fø=Surrogat daglig, og Srank ^exttl ffal anvende«, faa vil, fom allerede bemærfet, Sranfen af { Td. Nug, eller | St». Kartofler, afgive famme Næring fom 20 pund godt fe. Kreaturet bekommer faalede« 30 pund godt f o eller fø-Surrogat daglig, jjvoraf 10 Pund anvende« til Legemet« Vebiigeholdelfe, og af de øvrige 20 pund vinde« Kjøb og fedt eller Melf.

Ligelede« veed man, at en Oxe eller Ko, b»is Slag-tervægt er 300 pund, bør daglig ræffes idetmindste faa meget foder i tøv SubftantS, font fvarev i Omfang meb 10 Pund godt f)ø. Ved de flerre brænderier maa Dvæget fætsauligft tage tiltaffe med ett meget mindre portion tort foder, og forfra hidrøre fornem-ntelig de forfkjelltge Somme over Sranfen« Værd fom fodermiddel. Se nemlig, fom fodre faagodtfom ette meb Sranf, og ofte iffe tilftaae Dvæget mere tort foder, end uundgaaeligt nødvendig til Srøvttjgningen« Vedligeholdelse, funne iffe |ta»e den Ijafoe fordcel af Sranfen; hvorimod de, fom iagttage et rigtigere for-bold mellem det torre foder og Sranfen, ilfe uden ©rund rofe ben. St; anden Grund til de forsjellige Somme over Sranfen« Værd er den, at ved nogle brænderier bruge« den flare Sranf til Tilvirkningen, og sed andre-157

iffe. De førjle vinde ett ftørre Mængde Atfohol, de ©tdfte erholde en mere nærende Dranf. ©ertit fommex, at iffe ved alle brænderier frembringes en lige Mængde Alføbol af Materialier af lige Mængde øg Gotbed, — øg DranfenS bærd fiaaer ftedfe i et omvendt forhold til bet vundne Product.

bil tnan benytte Dranfen fom ©ovebnærtngSmtb-bel, meb Tillæg af lidet ©traafoder, faa ffeer dette fun med gammelt eller overhoved faadant Dvæg, fom er beftemt til ©lagt, og fom ved denne fodring ffal erholde en begyndelfeSgrab til fedningen, DereS beftemmetfe gjør Anvendelfen af en faa jtor Mængde Drattf, der forforter brugbarheden og Sivet, her uffadeltg.

At matt iffe lader Dranfett blive fuur, inbett ben ræffeS Dvæget, og at ben iffe gtveS bet for varm, veeb »ei Enhver.

?togle af :ÖvægctS ®i?gdontme,

Det er gobt, at en jordbruger deels fjender Dvæ-getS ©ygdomme, deels de Midler, hvorved de helbredes, thi paa Landet er £ægebjælp fjelbent at bef omme; og jo mindre jordbrugeren bruger detgorebyggelfeSmibbel, der iffe ofte r.of fan gjentageS, nemlig at fodre og røgte tilbørlig, jo nødvendigere er denne Shmdffab. ©er an-føres derfor Raab eller gorebyggel fes midler for

a) LtvetS Ubffyden.

©entmob at Køerne ff ulte falve, eller nctitr be paye falset, udffyde de Kalvemoder ett, Efterbyrden m. v., fom bet hedder, Civet. Undertiden ffeer det noget længere tilbage t Tiden, medens Koen gaaer med Katven.

Aarfagen fortit er fædvanlig enten fordærvet ©s etler ©alm, etler formeget givet, fom ifte fan fordøieS, hvorved bommen udfpileS og Tarmene udfyldes, etler og Tilfældet fommer af baard cg vanffelig Kalvning øg derved

tilftodte Dmftændigheder.

De faaledes udffudte Dele og Tarmene maa vaerfomt op-tages i et£utg, at ©mudftghed afvadffeS t lunfentbanb og behændigen indbringes i Koen. Koen vil vet ffybe dent ud igjen, ifær ved bcerne for eller efter Kalvningen. Derfor -157

iffe. De førjle vinde ett ftørre Mængde Atfohol, de ©tdfte erholde en mere nærende Dranf. ©ertit fommex, at iffe ved alle brænderier frembringes en lige Mængde Alføbol af Materialier af lige Mængde øg Gotbed, — øg DranfenS bærd fiaaer ftedfe i et omvendt forhold til bet vundne Product.

bil tnan benytte Dranfen fom ©ovebnærtngSmtb-bel, meb Tillæg af lidet ©traafoder, faa ffeer dette fun med gammelt eller overhoved faadant Dvæg, fom er beftemt til ©lagt, og fom ved denne fodring ffal erholde en begyndelfeSgrab til fedningen, DereS beftemmetfe gjør Anvendelfen af en faa jtor Mængde Drattf, der forforter brugbarheden og Sivet, her uffadeltg.

At matt iffe lader Dranfett blive fuur, inbett ben ræffeS Dvæget, og at ben iffe gtveS bet for varm, veeb »ei Enhver.

?togle af :ÖvægctS ®i?gdontme,

Det er gobt, at en jordbruger deels fjender Dvæ-getS ©ygdomme, deels de Midler, hvorved de helbredes, thi paa Landet er £ægebjælp fjelbent at bef omme; og jo mindre jordbrugeren bruger detgorebyggelfeSmibbel, der iffe ofte r.of fan gjentageS, nemlig at fodre og røgte tilbørlig, jo nødvendigere er denne Shmdffab. ©er an-føres derfor Raab eller gorebyggel fes midler for

a) LtvetS Ubffyden.

©entmob at Køerne ff ulte falve, eller nctitr be paye falset, udffyde de Kalvemoder ett, Efterbyrden m. v., fom bet hedder, Civet. Undertiden ffeer det noget længere tilbage t Tiden, medens Koen gaaer med Katven.

Aarfagen fortit er fædvanlig enten fordærvet ©s etler ©alm, etler formeget givet, fom ifte fan fordøieS, hvorved bommen udfpileS og Tarmene udfyldes, etler og Tilfældet fommer af baard cg vanffelig Kalvning øg derved tilftodte Dmftændigheder.

De faaledes udffudte Dele og Tarmene maa vaerfomt op-tages i et£utg, at ©mudftghed afvadffeS t lunfentbanb og behændigen indbringes i Koen. Koen vil vet ffybe dent ud igjen, ifær ved bcerne for eller efter Kalvningen. Derfor-158

bruger man at tage et lidet Net, flettet eller bundet af Sejlgarn, lægge det bag omfang koen og med to Saanb gjøre det faft i en om koen Spændt Sæffengjord.

Naar Tilfældet itfe par ftn Grund i vattffelig Sat»* ning, eller deraf at Soen tryffer for fiærft før eller efter Salvningen, men vifer det fig flere Uger iforvejen, forebygges det »ed at fornündffe Givterne af fø og falm, lade Soen driffe desmere, give den Slid etter Nugtttecl t Sandet, endelig ved at jlrøe brav bag under Soen nogle Uger tnden iialvntngcn, faaledes at den fan-ligge pøiere bag end for til.

li) Naar Soen et fan falve.

Sette fan pave fttt Grund i Svæffelfe »ed ringe og flet foder, i Sygdom, i tilføiet (Stød, eller fordi-Salvens Lete er urigtigt eller den endog er død. <£r Soen for fvag til at bjælpe ftg fei», maa fjæl» ybeS den; Salvens Leie maa førft underføges, og er det modfatte af fovedet for, maa Salven ftrar vendes og fovedet bringes frem. San Salvningen nu iffe gaae for fig efter nogle af Soen gjorte forfog, og er benS Svaghed og Udmattelfe fjendelig, faa at den iffe fan reife ftg eller ftaae overende, maa den i et Sæffcn o»-ptbfes eller løftes faa pøit op, at den ligefotn ftaaer paa Senene, ifær dertil underftotteS ved fovedet, og Saløen tageS fra den, enten den er død eller levende, ferved bære Mange j% faa ubepændig ad, at det et fjeldent lofter SoenS Siv, idet te næften sønderrive den, »ed at binde et tyft Neb om ÄalöenS foved, og uns tertiten »ed anvendt Tailte og Tribfe »inde S'alveti ud. foretagendet fan derimod ffee let og behændigt paa følgende Maade. Man tager en ftærfSrog, b»ori et tyndt Neb gjøres faft.

Man ftnøxer ftn f aand »ei meb Somolte eller fedt cg fører tneb den Srogcn inden i, faaledeS at man fitffer den i SalsenS Underntunb fra inden af, og hölder med f aanden deels Undermunden faft til Overmunden, deels breier f aanden faaledeS, at Spidfen af Srogcn pvtler inden i den, paa bet ben ingenfteds ffal gribe fat. AlmindeligvitS fan man felv med den anden f aand faae fovedet udenfor; men ffal Andres fjælp benyttes, maa det ffee forjtgtigen, Nuff cg Sted omhyggelig unbgaaeS, at Jwrfen koen eller faandett beffaoigeS.

Soen gtves efter Salvningen en faitet Sild, eller-159

SBrob og ©alt, Oflebrob, og et $ar Sage lunfent. Sand med Sltd eller Meel.

<0 Crfterbprben

følmmer af ftg fei» t'* ™ * efter Salvningen, tnen fieer denne Renfelfe iffe, og den ftben derimod fommer ftpffe-»iié eller raadner bort fra Soen, lider denne paa ©ulb og Melf. Mange bruge at tnbgtoe Søen »armt Øf med en Ijalv pægel Olie eller fedt, famt lidet fiint= ftøbt Rav.

@rfaring bar lært, at faafnart ett So hav falset og fliffet Salven, givet dctt_et lidet, utærjfet Spgtteg, og Tilfældet »il iffe indtræffe, idetmindfte med Søer, der iffe eilert have »æret fçge.

<0 Salve- eller Melffeber

pleier ogfaa imellem at indfinde ftg. Sen førfte Ijcs magert og fvagt Ovæg, eller hot Soer, naar de fälve ube om Ratten i Kulde og ondt Seir, tfær ftrax efter at de ere fatte paa Græt, og dett ftdfte hot »ei fodrede og utelfertge Køer, enten formedelft forfjolelfe, eller fordi Melfen, der forend Kalvningen er ftremmet til, iffe er blevet udmelfet. Koen maa taget hjem i ©tal-den, npbe libt og tørt foder, meget Sriffe af lunfent og med Meel eller Slib blandet Sand, famt maa den indgivet en ©feefuld ©vovelblomme 1 Gang, og 100 Draaber Terpentin 2 Gattge daglig, eller »arm Siin-æddiffe, og dernæft gnidet vaa Tunge og Mænder meb ©alt, famt lægget i bra» ©trøelfe og dæffes godt til.

Undertiden er det Tilfældet, at en velfodret Ko, der har godt ©uld, efter Kalvningen og paafulgt Melfe-feber gaaer aldeles fra Melfen, og giver iftedetfor en fuld Melfefolle biot \ eller 1. fot Melf. ©vit dette »cdbltver 4 Uger efter Kalvningen, bør Køen fedet, ftben den, fom det hedder, lægger alting paa ftg fei», idet Sibet eller 3ntet af fodermidlerne gaaer over til Melfen. ©om Mclfefo er den da utjenlig. Seb utidig eller alt for ftærf ©morelfe paa øveret, naar det har »æret opho»net, med Siænbe»tin, ©æbe eller Kamfer, fan Melfent ©amling i øveret let ftandfet og bringes til at tage en anden for Koen eller for Melfeaffondrm-gen ffabelig Retning. Silver gjveret hovent, gjør man bebft i at »adffe det tncd »arm Melf.-160

e) ©iarrhe

lommer deels af ufundt øg fordærvet foder, tfær muggen Sßrrtebalm, deels af formeget og pludfelig nyt Grøntfoder, font har været vaabt og foldt, endelig »ed at æde vaade og raabne Kartofler og forfluge (tg i ©ranf. h»iS ©iarrljeen er følgen af fordærvede for-døielfes^edffaber, maa dertil bruges Medicin, der ofte Ian fos'te mere end Koen er værd, men h»is tffe fan den tjoeüeö ved at give Kreaturet luttfett ©riffe med Nugmeeli, famt holde det varmt. Mett bedft er det at fætte Kreaturet paa tørt fober, t>elfi give det gammelt, men flindt ho, faint Nugmeelsvælling, for at (faffe det faameget huld, at det fan flagtes.

f) Lamhed,

fom fommcr af at Ovæget ftaaer i færdeleS hfde og ufunbe ©talbe, eller af at (let fodret og forfultent Ovæg forfluger fig, er en Art ©lag. 3 dette Tilfælde maa Ovæget aarelades, gives Klifteer meb Tobaf og ©alt i, fatnt gnibeS meb Terpentin paa Lættb og hovn. hovebet og Krybfet babeS meb folbt ©attb.

g) Klovefygen

eller Naabbenheb t Klovene bar fin Oprtnbelfe fra fug-tige (Stalde og (tbe Græsgange, h»or Ovæget maa føge føbc i Mofer og ©ynd; ogfaa fra flet og mug-gent fober. ©fal ben baftig og albeleS lægeS, maa helbredelfett begynde indvendig fra, »ed ©vovelblomme og Tjære, indgivet i Urin, derefter »ed at lægge Om-flag af feberrod,

©ennep og AJbdtfe for at udtræffe de mufagtige ©æbffer. Ett ©al»e af Krudt og ©ilde-melf fan eftevpaanben læge ©aaret.

Æ5m beenmeel fom GjodniitgSmiddel.

©vreneS frifie ©een og Knoglet inbeholbe af forfljellige ©yr fra 26 til 54 byriff oplofelig Ma« terie, fom altfaa er iflanb til at afgive Næring fot f lan» terne. Oxe- og Kalvcbeen inbeholbe meeft, hefte- og faarebeen tmndft heraf. forøorigt indeholde be for- -160

e) ©iarrhe

lommer deels af ufundt øg fordærvet foder, tfær muggen Sßrrtebalm, deels af formeget og pludfelig nyt Grøntfoder, font har været vaabt og foldt, endelig »ed at æde vaade og raabne Kartofler og forfluge (tg i ©ranf. h»iS ©iarrljeen er følgen af fordærvede for-døielfes^edffaber, maa dertil bruges Medicin, der ofte Ian fos'te mere end Koen er værd, men h»is tffe fan den tjoeüeö ved at give Kreaturet luttfett ©riffe med Nugmeeli, famt holde det varmt. Mett bedft er det at fætte Kreaturet paa tørt fober, t>elfi give det gammelt, men flindt ho, faint Nugmeelsvælling, for at (faffe det faameget huld, at det fan flagtes.

f) Lamhed,

fom fommcr af at Ovæget ftaaer i færdeleS hfde og ufunbe ©talbe, eller af at (let fodret og forfultent Ovæg forfluger fig, er en Art ©lag. 3 dette Tilfælde maa Ovæget aarelades, gives Klifteer meb Tobaf og ©alt i, fatnt gnibeS meb Terpentin paa Lættb og hovn. hovebet og Krybfet babeS meb folbt ©attb.

g) Klovefygen

eller Naabbenheb t Klovene bar fin Oprtnbelfe fra fug-tige (Stalde og (tbe Græsgange, h»or Ovæget maa føge føbc i Mofer og ©ynd; ogfaa fra flet og mug-gent fober. ©fal ben baftig og albeleS lægeS, maa helbredelfett begynde indvendig fra, »ed ©vovelblomme og Tjære, indgivet i Urin, derefter »ed at lægge Om-flag af feberrod, ©ennep og AJbdtfe for at udtræffe de mufagtige ©æbffer. Ett ©al»e af Krudt og ©ilde-melf fan eftevpaanben læge ©aaret.

Æ5m beenmeel fom GjodniitgSmiddel.

©vreneS frifie ©een og Knoglet inbeholbe af forfljellige ©yr fra 26 til 54 byriff oplofelig Ma« terie, fom altfaa er iflanb til at afgive Næring fot f lan» terne. Oxe- og Kalvcbeen inbeholbe meeft, hefte- og faarebeen tmndft heraf. forøorigt indeholde be for-161

utemmelig pfcspforfuur og faltfuur kalf. Sed mecfas rtiff fordeling og cfnniff Oploéning danne de et »irf-følmt SefrugtningSmibbel for alle JovtSmon, der ere t i)øi kultur. Men naar man vil fave erfaret, at 100 fund Seenmeel, Saavel t Graben fom i Sarigfeben af btrfntngen, gjøre famme Rytte fom 2800 fund, om= trent 5H kubiffob, Staldgjødning, faa er matt viefeltg geraadet i Sildfarelfe, og vei fornemmelig af bett Grunt, at man iffe far ffjelnet tilbørligt imellem Seengjøbnttt-genS forsjellige Sirfningsmaader, nemlig fom nærenbe, oplefenbe og fugtigheden tiltræffenbe, der i forening »ille fore til Maalet, forøget frugtbarfeb, men, vei at tnærfe, forftørftebelen paa Seføftning af be i JorbS» monnet værende ørgattiffe Levninger og paa Levningerne efter bereS forraadnelse, Mulden, faa at Ageren efter een enefte tærende Afgrøbe beftnder fig t en meget fat-tigere Tilffatib end for Gjedffningett. Ogfaa bett friffe Staldgjødning vivfer »eb fine flygtige Stoffe paa en velgjørende Maade oplefenbe paa AgerenS Mulb, font derved forvandles i flantcnæring; men Stalfcgjebnin-gettS fafte Stofe, der paa famme Tid, under fiedfe fremadffridende Gjæring t Ageren, fei» forvandles t ben fraftigfte Muld, erstatter ei alene den ved en tæ-rende Afgrøbe foraavfagede Udlømmelfe, nten banner .enbog en rig kilde til fremtidig frugtbarfed.

l£?vab ovenfor er attført, at 39 een gjobningen öirfer fornemmelig veb fin oplefenbe kraft paa be'i Jorden ?>æreube organtffe Stofe og paa toningerne efter be* reS f orraadnelfe, eller paa Mulden, laber forftaae, fvab Erfaringen ogfaa fuldfomment far ftabfæftet, at Seen-melets vebfolbenbe Sirfning fun fan være fjenbelig paa jorder, der ittdefolbe mange organiffe Levninger eller sn god 2)eel gammel Muld; og af felvfamttte Grund befordrer beenmelet, ligefom al fall blandet Gjetning, RævittgsfioffeneS Overgang i kjernen og følgelig en god

Meelgefalt i kornfrugterne, fvilfet de opløfeltge dyriffe Ses'tanbtele for fig alene lidet formaae, fvor« imod dc mere befot'dre straaets Sært øg flaute-limetiS Sannelfe i kornene.

R aar Seen, der »ed Udfogning fave tabt en flor £>eel af bereS dyriffe Materie, efter pulvmferitta fave surfet mere befrugtende paa be bermeb tyrfede Særtet, enb Melet af ganjfe friffe Seen, ta lader benne tilfyne* Hadende Modftgelfe fig meget natuvligt forftare beraf, at

11-162

be øvrige og tilbageblevne Dele af den dyriffe Materie-ere ved Kogningen blevne difponerede til en pajltgere DpløSning, og funne følgelig ogfaa vtrfe paftigere, cnb de, fom tnbepolbes i Melet af friffe been; tnen naar ubfogte Seen pave yttret famme vedpoldende birffom-ped, fom friffe, da er det flart, at beenmeletS frugt-bringende Evne per fornemmelig maa føgeS i KalfettS eller ©alteneS opløfende birfnt'ng paa Mulden, i fore-ning med fammeS Tiltræfning til fugtigpeden t Luften, hvoroed Sßærterne erpolde ben nødvendige SSæbe, font be paa tørre og løfe jordSinon, pvor beeitgjødningen pyppigft anvendes, forbi dett per vifer fig »irfjomft, eh lerS altfor ofte maa favne.

At ©eenmelet »irfer pajltgere paa lette og tørre jorder, end paa vaade og feige, lader ftg meget godt forflate deraf, at der bliver Opløsningen mere befor* bret ved Luftens friere Adgang. Dets opløfende Kraft fan beSuben iffe indtræde, forinden fialfjorden »eb Luftens jndvixfning er aldeles befriet fra den dyriffe Ma-terie. ©erimod paa lerede jorder, der iffe faa let favne fugtigped, og p»or fammeS hovedbeftanddeel, Leret, ofte pindrer Luftens og barmens jndvirfntng, pvovved beengjodningenS faavel nærende, fom opløfende Kræfter poldeS i llvitffomped, vtrfer dett, endog i jtørre Mængde anvendt, meget mindre og ofte endog aldeles umærfeligt i det forjte og andet Aar.

©aavel Englændernes, fom franffe og tybffeLanb-tnænoS paa jagttagelfer og forfeg grundede Erfaringer pave pævet beengjødningcnS gavnlige birfning paa SSegetationen o»er al Tvi»l; men »i pave af tiSSe for-fog, og fornemmelig af Englændernes Erfaringer, »un-bet den C»erbe»itSntng, at beengjodningen pverfen er eller »ed nogenfompelft forbedret bepanblittgS- eller An« »enbelfeSutaabe nogenfinde fan blive et indgribende og endnu mindre et varigt ErftatningSmiddel for ©talt-gjødningen, faa at Landmanden, efter nogle Agronomers formening, derved ffulde blt'»e uafpængig af Dvægavlen. Dertil er iffe alene Materialet for dyrt og dets bearbeidning for befojtetig, men Mængden, fom fan erpoldeS, fiaaer deSuden i intet forpolb til ben itbforderlige Mængde Gjødning, og ved DvægavlenS jndffrænfning blev Mieforpoldet viji iffe pævet. SSi »ille regne 10 ©tyffer faar eller ©viin paa en etler fuldvoxet ©tyffe Dvæg, j Gjennemfnit lever163

jivert ©tyffe D»æg i 10 Aar, inden det afgiver fine been, føm i Gjennemfnit funne udgjøre 100 fund, altfaa faameget fom IO f und aarlig; men famme ©tyffe Dvæg giver' med gøb f leie aarlig 15,000 fund Gjed-ning. Komme nu vei imod diSfe l;ine 10 fund t Ve-tragtning?

Set maa vei J>craf være flart, at en i forholb til ©ehovet faa ubetydelig Veenprobuction aldrig fan bevirfe forandring i vort jordbrugs Tendents og Grundlag, eller gjøre oS mere uafhængige af Dvæg-avlen; derimod forøges MaSfen af organiffe ©toffe for-medelft Animalifation cg Vegetation — Qvægavl og Agerbrug —, og ethvert levende Væfen tilegner fig af Naturens uudtømmelige Magasin mere, og forvandler en ftørre Mængde raae ©toffe i organiffe, end fra dets Legeme og Uddunftning forvandles i uerganiffe. jo mere levende og Slnimalifation og Vegetation

gaae for fig paa en flef af jorden, jo rigere bliver denne f lef paa organiffe Gjødning Sjloffe og frembrin-gelfeSfræfterne tiltage t et arithmetiff forhold, følge-lig fan altid en Mængde Kornfiugtec frembringes, uag-tet en temmelig Seel af Agerjorden verelviiS anvendes til Dsægfoder eller Gjødning. ©aaledeS er ett forøget D»æga»l ett umiddelbar Gevinjl for Sandmanden, og lun veb at fodre og røgte flet bitver det til ©andhed, at Dvægholdet er et nødvendigt Dnde for Gjødningens ©fyld.

Naar man famler og fammenltgtter de for-ffjellige Meninger oin VeengjedningenS Vtrfntng og Værd, faa fan man paa den em pir tffe Vei iffe rede ftg ud deraf. Men om man behørig overveier ©eenmeletS Natur og

Dmftændighederne ved" Anvendelfen, faa fatt man forene den ftørfk 2)eel af dtsfe tilfyneladenbe Modjtgelfet. jeg vil anføre nogle af be mærfværbigfte:

„VeengjøduingenS Nytte," fige Nogle, „ftræffer ftg hlot til det førfte Star; fornyes den oftere, faa forfiyr* reS Agerens frugtbarhed for ftedfe".

Andre fige: „VeengjødmtigenS Virfntng er faft ufjendeltg i det førfte Aar, men t det følgende fcejto-mere, og fatt ftden fporeS i flere Aar".

Set førfte Tilfælde indtræffer fædvanligft der, h»or tn ganjte løs og let jord indeholder en liden Seel let opløfeltg Muld, fem iffe fiden crjialteS »ed Gjødning. Naar ten lette jord tferveien er udmagret »ed for

11*-164

mange Afgrøder, vil, formedelft bcengjsbmngenS eplø-fen de Kræfter, een enefte tærende Afgrøde udtømme den ftdfie 9teft af plantenæring eller Muld.

Det andet Tilfælde indtræffer, naar iffe becngjob-nittgen eeitSførmtgt blandes med Agerjorden, eller dett pløieS for dybt ned, eller naar Ageren fornemmelig be* ftaaer af en bindende jordart, fem mobftaaer LuftenS vg barntenS opløfende jnbvirfntng paa beengjebnin-genS byriffe Materie; ved næfte Aars Plotning opfafteS cg indblandes den fultfomnere i Ageren, der ved be-arbeiditingeu tillige er bleven ffjerere og tilgængeligere for Luften øg barmen, ©er anvendt i ftørre Mængde, end fædvaitligt, er bettS birfntng fjenbeltg igjennem ett Ræffe Aar, da den me^aniff adffillcr det bindende jordsmon, øg gjør det løfere; er jordsmonnet derimod løft og rigt paa gammel Muld, bevirfer den, faalænge der endnu er Muld tilbage i Ageren, ptantenæringenS Dvergang i bærtevne.

„beengjøbuingenø Sirfuing," paaftaae Nogle, „er ufjendelig, meb mindre den paa eengang og i ftor Mænge bfatibeS meb Agerjorben". Andre paafiaae „En oftere fornyet beengjødffntug er bebre end een ftærf".

Dm man ffal gjebffe jiærfere eller fvagere, beroer fler, fom t Almindelighed, aldeles paa jordsmonnets Eulturtilftanb, ten berffende jordart, Rigdom paa Muld, og tillige paa behanblin gem aaben.

©vor Omftænbigbeberne fræve ett ftærf Gjebft= ning, t. e, 2,500 til 3,000 Pund pr. Tende Land, ber maa brugen af beengjotmng f r araabes, fem altfor befojtelig. Det vil ogfaa befindes, at for vore i Al-mindelighed raae eller balvcultiverede jorder ere Kalf, Mergel og fuftting langt vtrffommete og meget nttn-bre befoftelige forbedrings- og befrugtnisigemidler, enb beengjodningeu.

bi ffulbe aldrig fontntc tilende permeb, berfoitt jeg Bilbe anføre alle be mobftgende jagttagelfer, fom baoe begrundet de forffjelltge Meninger, beb ett fant Sljeo-rteS ledetraad funne vi dog fomme ud af denne Erfa-ringernes Labyrintl).

Englændernes Erfaringer ere tfær lærerige. De vife, at beengjøbmngcit virfer faavel nærende for bær-terne, fom opløfende paa de organiffe Leoninger, og,-165

føm det mærfeltgfie, at best ved ftne nærende Sele førs nemmelig befordrer G ræ« værten.

Set finere Veemneel bruge (Englænderne tjær veb Nabculturen; dog nu iffe faa almindeligt fom forben, øg af Grunde, fønt Siden fTulle berøres. Afgrøden ei-ler Noerne fortæres paa Stedet af faar. Veb denne fremgangsmaade ere mange tufmde Tønder ?anb, ter tilforn futt frembragte vinge Afgrøder af favre, blevne faa forbedrede, at be efter Noerne frembringe udmærket fljøttt Vpg og den bcrligfte f vede; dog futt paa tørre 3ort«mon. f ervcb er den Dmflænbigheb af færbeleé Vigtighed, at Englænderne lade de paa ter 3ord meb ©eenmeel dyrfete 9?eer fortære paa ©tcdet af faar; ibi her femmer til ©eenmelet endnu dprtff Gjødning fra faarene øg piantegjedning fra levnede Necblade og fra de af gaarene for" en jior ®eel futt halvfortærede og i 3orden nebtraadte Noer. Set er f (art, at pev AgerenS flerre Vertgelfe maa i;de en mere opmuntrende og lønnende GErftatntng, end der, hfor man anvender ©eenmefet for ftg alene til fritgtfrembrmgelfe.

Men tuatt indfaae bog fnart, at *>ar jord-

brugets Jpooedfotutaaf, den bsift mulige vedholdende rene f ordeel, iffe opnaaet. Man fandt nemlig, at 9fab-culturen, den fortrinligste af alle Operationer til at for-høie jordens Kraft og Vrugen af Vcenmelet, havde i ben Grad fremffynbt Næringsfloffetie« Opleéning cg Overgang i Værterne, at efter et Par rtge Afgrøder Agerens b^e Rigdom var udtemt.

Til forfog rettedes nu Veenmelet« Kræfter paa en før&eiet Gjødningfrembringelfe, og Udfaldet overgtf meget forventningen. Naar 1,000 til 1,200 puttb Veenmeel anvendes font Drergjedntng paa Tende Land cultiveret (Eng, beoirfer famme en rig og varig Græ«* vævt, dex, fom Kreatutfede, iffe alene fnart dæffer hine OntEofininger, men otrfer tillige veb den herefter fal-bende Gjødning til fterre og varigere frugtbarhed, enb ben umiddelbare SSttpendelfe af Veenmelet paa Ageren.

Man ftroer Secnmelet paa (Engen om (Efteraaret, og trpkfer Gjødningen meb Tromlen faft til (Engen, fom i forveien er lagt ter, 3 dette Lete ere hine fvær-oplefeltge Materier udfatte for Luftens eg fugtigheden« fortfatte jndvtrfntnger, og deres plantenærende Sele fontme ta lidt efter lidt Græsvæxten tilgode.' Veen-melet« Virfning paa (Engen vaier i flereAar; vet fam--166

met Attttenbclfc paa Ageren derimod taber den ringe MaSfe af dette GjodningSmaterial ftg meget fnart i jorbflorpen, og bett birfntng maa fnart forgaae, fordi jøxbfforpen l>ar forlidet deraf. Sil man biot regne paa een Kornafgrøde og ttebljaroe Seenmelet tilligemed ©æden, faa vil ber, efter Scirligett Seffaffen&eb, tid* faldet blive fnart lønnende, fnart umærkeligt, da famme er aldelet afhængig af Senenet Dpløtning. Af denne Grund anvende Englænderne ogfaa Seenmelet tjelfi paa deret fleeraarige, fottjtige Gnge og Græsgange. Den herved forbedrede Græsvæxt fortæres af Ovæget, fom derfor yder Gieren overflødig Melf eller Kjød og giver jorden Gjødning tilbage.

irøiddel imod I^urkløb hoS Salve.

Det er ett gammel Tro, at Sivfafve bor lægget til veb juletider; man lover fig deraf det fundefie, ftær-fefte Dvæg, og de bedfte Melfeføer; tilmed ftger man, er Melfett paa den Tid af nttndfi Særbie, og faalebes bliver Sefoftniugen ved Kalveopdrætten, ber iffe er ubetydelig, ogfaa taaleligere. ©vad ftdflnævnte Grund an-gaaer, da formenet, at ingen Landmand bør, unber de almindelige landoeconomiffe forljolb have flere heft-eller »ittterbære Køer, enb fom bant ©uuSftøldmngS forfynittg meb den nødvendige Melf før Kjøffenet om Sinteren fordrer. Det er rigtigt, at julefalvene taale bedre Grætfet, naar be flippet, end foraarS-Tillægget, men Ltvfalvc bør tffe flippet paa Grætfet den førfie ©ømmer; be bør fodret paa ©talden med ftint ©0, afblæft Melf, Djievalle og ©ølaag, indtil man fan flaae GræS, fom iffe gives dem grønt, men gjøres i £0 for bern. Dette bor gjøres faa tibligt om forfommeren, fom GræSværten tillader bel, og da fan man l)®re op nteb at give bern Melf og ©ølaag. ©vad den førfte Paaftanb betræffer, at Kalve, tillagte ved juletider, blive bet fundeSle og fiærfejie Dvæg, da er den iffe aldeles uden Grund:'det er ett ligefaa almtttbelig fom ubej>a= gelig Gvfartitg, at Kalve, fom fødet om foraaret, i MartS og April, den rette Kælvetid t et vei indrettet Meierie, almindelig faae DuvHøb, hvoraf nogle crepere, -166

met Attttenbclfc paa Ageren derimod taber den ringe MaSfe af dette GjodningSmaterial ftg meget fnart i jorbflorpen, og bett birfntng maa fnart forgaae, fordi jøxbfforpen l>ar forlidet deraf. Sil man biot regne paa een Kornafgrøde og ttebljaroe Seenmelet tilligemed ©æden, faa vil ber, efter Scirligett Seffaffen&eb, tid* faldet blive fnart lønnende, fnart umærkeligt, da famme er aldelet afhængig af Senenet Dpløtning. Af denne Grund anvende Englænderne ogfaa Seenmelet tjelfi paa deret fleeraarige, fottjtige Gnge og Græsgange. Den herved forbedrede Græsvæxt fortæres af Ovæget, fom derfor yder Gieren overflødig Melf eller Kjød og giver jorden Gjødning tilbage.

irøiddel imod I^urkløb hoS Salve.

Det er ett gammel Tro, at Sivfafve bor lægget til veb juletider; man lover fig deraf det fundefie, ftær-fefte Dvæg, og de bedfte Melfeføer; tilmed ftger man, er Melfett paa den Tid af nttndfi Særbie, og faalebes bliver Sefoftniugen ved Kalveopdrætten, ber iffe er ubetydelig, ogfaa taaleligere. ©vad ftdflnævnte Grund an-gaaer, da formenet, at ingen Landmand bør, unber de almindelige landoeconomiffe forljolb have flere heft-eller »ittterbære

Køer, enb fom bant ©uuSftøldmngS forfynittg meb den nødvendige Melf før Kjøffenet om Sinteren fordrer. Det er rigtigt, at julefalvene taale bedre Grætfet, naar be flippet, end foraarS-Tillægget, men Ltvfalvc bør tffe flippet paa Grætfet den førfie ©ømmer; be bør fodret paa ©talden med ftint ©0, afblæft Melf, Djievalle og ©ølaag, indtil man fan flaae GræS, fom iffe gives dem grønt, men gjøres i £0 for bern. Dette bor gjøres faa tibligt om forfommeren, fom GræSværten tillader bel, og da fan man l)®re op nteb at give bern Melf og ©ølaag. ©vad den førfte Paaftanb betræffer, at Kalve, tillagte ved juletider, blive bet fundeSle og fiærfejie Dvæg, da er den iffe aldeles uden Grund:'det er ett ligefaa almtttbelig fom ubej>a= gelig Gvfartitg, at Kalve, fom fødet om foraaret, i MartS og April, den rette Kælvetid t et vei indrettet Meierie, almindelig faae DuvHøb, hvoraf nogle crepere,-167

'fjg de, fom overleve Sygdommen, blive faatedeä med-tagne af den, at der fan gaae et palet Aar og læn-gere pen, inden de med den ompyggeligfte ©e&'anbling cg bedfte fodring fomme til kræfter og godt fuld igjen; behandles de ligegyldigt og fodreS flet, fom er det almindeligste, forvinbe de aldrig dette knæf, ifær om be efter gammel og ny Sfif og Srttg fltppeé til Tyr, mebenö de endnu ere kalve. SSeb Slnvendelfe af følgende Middel vil ©yret, om Durfløb .indtræffer, pverfen tabe fuld etter gaae fra kræfterne, endftge itrepere :

4 Lob 9tl?abarbra, af Mellemfoxt, fofter paa Apo=-thelerne efter den gjældende Taxt 92 jj.

2 O vin tin renfet f otafle 3 fj.

Nljabarbraen fnufesS vei, herpaa fommeé 1 fot logende Sattb; fotaffen tilfætteS, og Sßlaitbtngen bli» ver efter flittig Dmrorett ftaaenbe i 5 til 10 Mi-nuter. Den fyge kalv tnbgiveé 2 å 3 Gange daglig peraf, og 2 Spifeffeer futbe pver Gang. Er Syg-dommen pefiig, maa ben have en faadan Gave Mor* gen, Middag og Aften. Anvcnbeé dette Middel itide, ex Dyret friff igjen øm 2 Dage.

Hegler for raa jorders iöpdprkntng.

CAf SinclairS Agcrdyrfningélære.)

SSed raa jorders Dpbyrfning pave de, fom med nteefi feld udførte faadanne forretninger, antaget føl-gende Negler:

1. jffe at tværffætte nogen forbedringéplan uden fuldefte Overlæg og uden pacende Midler til Naadigjjed.

2. jffe at begynde formeget i det Store, eller tnbeu man veb Erfaring par lært, at flanen er paä-fenbe til jordémon, ©eiiggenbeb øg klima.

3. Meb fenfyn paa Tørvemofcr, iffe af befaas jorden, før idetmindste et Aar efterat Afgravningen er tilendebragt, og jordsmonnet fuldkomment befriet fra overflødig fugtigpeb. faa meget fvampebe Mofer be-pøDCä længere Tib, og det er ønffeligt, at jorden ud« fætteS for SUhmofppærens 3nbvtrEnmg, naar det frçfev. -167

'fjg de, fom overleve Sygdommen, blive faatedeä med-tagne af den, at der fan gaae et palet Aar og læn-gere pen, inden de med den ompyggeligfte ©e&'anbling cg bedfte fodring fomme til kræfter og godt fuld igjen; behandles de ligegyldigt og fodreS flet, fom er det almindeligste, forvinbe de aldrig dette knæf, ifær om be efter gammel og ny Sfif og Srttg fltppeé til Tyr, mebenö de endnu ere kalve. SSeb Slnvendelfe af følgende Middel vil ©yret, om Durfløb .indtræffer, pverfen tabe fuld etter gaae fra kræfterne, endftge itrepere :

4 Lob 9tl?abarbra, af Mellemfoxt, fofter paa Apo=-thelerne efter den gjældende Taxt 92 jj.

2 O vin tin renfet f otafle 3 fj.

Nljabarbraen fnufesS vei, herpaa fommeé 1 fot logende Sattb; fotaffen tilfætteS, og Sßlaitbtngen bli» ver efter flittig Dmrorett ftaaenbe i 5 til 10 Mi-nuter. Den fyge kalv tnbgiveé 2 å 3 Gange daglig peraf, og 2 Spifeffeer futbe pver Gang. Er Syg-dommen pefiig, maa ben have en faadan Gave Mor* gen, Middag og Aften. Anvcnbeé dette Middel itide, ex Dyret friff igjen øm 2 Dage.

Hegler for raa jorders iöpdprkntng.

CAf SinclairS Agcrdyrfningélære.)

SSed raa jorders Dpbyrfning pave de, fom med nteefi feld udførte faadanne forretninger, antaget føl-gende Negler:

1. jffe at tværffætte nogen forbedringéplan uden fuldefte Overlæg og uden pacende Midler til Naadigjjed.

2. jffe at begynde formeget i det Store, eller tnbeu man veb Erfaring par lært, at flanen er paä-fenbe til jordémon, ©eiiggenbeb øg klima.

3. Meb fenfyn paa Tørvemofcr, iffe af befaas jorden, før idetmindste et Aar efterat Afgravningen er tilendebragt, og jordsmonnet fuldkomment befriet fra overflødig fugtigpeb. faa meget fvampebe Mofer be-pøDCä længere Tib, og det er ønffeligt, at jorden ud« fætteS for SUhmofppærens 3nbvtrEnmg, naar det frçfev.-168

4. At pleie eller grave Tørvejord om Efteraaret, at den fan blive aldeles udfat for Sinterens ©lud og frojl, men derimod iffe for ©oinmetenS hede, fom hærder den og hindrer denS OpløSnittg.

5. 3 ltt>ad bev f?al at fljøre bet m£& ^rafr; tffe tænfe paa at lægge paa 20 Maal den Gjødffning, ber behøves til 12; eller ben ßalf, ©and eller GruuS paa 20 Maal, ber biot er tilftræffelig til at bæffe 10.

6. Aldrig at opdyrke raa jorder, naar man der-»ed fluide berøve den allerede dyrfede jord en Deel af ben Gjobning, ben behøver; tht Gjobningen bør aldrig unddrages det gode jordsmon, for at lægges paa det flettete. Äan man derfor iffe ffaffe fig Gjødning anden-ftebsfra, »il det være bedre at lade de raa jorder forblive i dereS naturlige Tilftattd, uden i de Tilfælde, hvor jorden i fig felo er faa god, at den uden Gjød-ning formaaer at bære et far lønnende Afgrøder, eller ved at blive ffrællet, brændt, faae kalf eller Mergel, eller dæffeS nteb Leer, ©attb o. f. »., »i(betale, h»ab forbedringen fofler.

7. Dett ftDfie Negel er: det fnarefie muligt at nedlægge til Græö de raa opdyrfede jorder, ifær om be ligge høi* og udfatte; og lade bent blive i dante Til-flanb, faalættge be vife fig nogenlunde gode. Tbt ffjøndt Äorn eg Rodfrugter funne dytfeS paa faadanne jorder, naar de ere vebberlig forbedrete, faa er dog GræS det, man fornemmelig maa regne paa ved at opdyrfe raa jord, ifær naar famme er af ett mindre gob Se-flaffenbcb. j fidfte Tilfælde fan den, fom opdyrfer dem, iffe vente Erftatniug før fin Sefoftning, uden af Græsgang, hvorved jorden efter nogle Aar hsüigen »il ftndeS forbedret og omftder tjenlig til at optages til Dyrfntng meb Gaardene øvrige jorbet.

43 »tt jordbruget.

Af frofesfor £> luffen..

Grættbfen for AgerbyrferenS Äonfi er den »egeta-bilffe Naturs Størjl mulige frcductivitet. At opnaae ben et l;anS jdeal, at nærme ftg dette jdeal er han£ -168

4. At pleie eller grave Tørvejord om Efteraaret, at den fan blive aldeles udfat for Sinterens ©lud og frojl, men derimod iffe for ©oinmetenS hede, fom hærder den og hindrer denS OpløSnittg.

5. 3 ltt>ad bev f?al at fljøre bet m£& ^rafr; tffe tænfe paa at lægge paa 20 Maal den Gjødffning, ber behøves til 12; eller ben ßalf, ©and eller GruuS paa 20 Maal, ber biot er tilftræffelig til at bæffe 10.

6. Aldrig at opdyrke raa jorder, naar man der-»ed fluide berøve den allerede dyrfede jord en Deel af ben Gjobning, ben behøver; tht Gjobningen bør aldrig unddrages det gode jordsmon, for at lægges paa det flettete. Äan man derfor iffe ffaffe fig Gjødning anden-ftebsfra, »il det være bedre at lade de raa jorder forblive i dereS naturlige Tilftattd, uden i de Tilfælde, hvor jorden i fig felo er faa god, at den uden Gjød-ning formaaer at bære et far lønnende Afgrøder, eller ved at blive ffrællet, brændt, faae kalf eller Mergel, eller dæffeS nteb Leer, ©attb o. f. »., »i(betale, h»ab forbedringen fofler.

7. Dett ftDfie Negel er: det fnarefie muligt at nedlægge til Græö de raa opdyrfede jorder, ifær om be ligge høi* og udfatte; og lade bent blive i dante Til-flanb, faalættge be vife fig nogenlunde gode. Tbt ffjøndt Äorn eg Rodfrugter funne dytfeS paa faadanne jorder, naar de ere vebberlig forbedrete, faa er dog GræS det, man fornemmelig maa regne paa ved at opdyrfe raa jord, ifær naar famme er af ett mindre gob Se-flaffenbcb. j fidfte

Tilfælde fan den, fom opdyrfer dem, iffe vente Erftatniug før fin Sefoftning, uden af Græsgang, hvorved jorden efter nogle Aar hsüigen »il ftndeS forbedret og omftder tjenlig til at optages til Dyrfntng meb Gaardene øvrige jorbet.

43 »tt jordbruget.

Af frofesfor £> luffen..

Grættbfen for AgerbyrferenS Äonfi er den »egeta-bilffe Naturs Størjl mulige frcductivitet. At opnaae ben et l;anS jdeal, at nærme ftg dette jdeal er han£-169

beflræbelfe. Et faabant jdeal er opnaaeligt i enhver Egn; men i enpver Egn er det betinget ved Egneng færegne Ratur-Dmjtænbigheber, følgelig er det iffe eens allevegne.

2)e Egenffaber, fom fornemmelig funne fortree »eb et fultfomment jordbrug, lade fig indbefatte i fol-genbe fofiert

1. At GaarbenS Tilliggende af jord maa »exel-vitS »ære under floven. Undtagelfer berfra ere pøie, baffede, bratte ©træfninger, f;vor ingen anden Dyrfntng fan finde ©teb, end ©fovbyrfntng; og låve, fide Enge, fora iffe fumtc ubtorreS.

2. At den dyrfede jord maa »cd bearbeidning og Gjotffe »ære t faadan ©tand, at ten fan bære Korn og foder i al ben fuldfommcnljed og Mængde, Elt-matet tillader.

3. £>e tyrfebe f fanter og be øvrige Laubpro« tucter maae være dem, der bebft betale fig.

j et jordbrug, fom allerede ex bragt i den pøiefle (£ultuv, er ®yrfningen iffe fyuderlig Snbffrænfet vet andre Dmftændigpeder end de almindelige Regler før Vegetationen, Raar bverfen Gjøtffe fatteé eller 'ombyg-gelig bearbeidning forfømmeS, faa ere en ftor Mængbe Regler unødvendige, paa pviS nøiagtige jagttagelfe og ffjønfomme forbinbelfe Agerdyrkningen ellers berøer.

j et Agerbrug, pvor Dyxfntttgen af Mangel paa Gjøb(fe og Arbeide ftaaer paa et langt lavere Trin, er bet fornøtent vet nøiagtig jagttagelfe af Regler, fom Erfarenhed og Eftertanke par givet, at bøde paa btSfe vigtige Mangler. her maa braf, Udlæg til Eng t flere Aar, Afvexling af ©æd, en ordentlig brug af de forsjellige jordftyffer udrette bet mcfte.

®a det »igtigfte, nemlig Gjødffe, fattes, faa maa ben paa alle mulige Maader bringes tilveie, bed Kjøb er den fttn fjeldent at faae, undtagen i Rærpeden af ftoxe ©tæder. De bedfte Midler til at forøge denS Mængde, faafom god Muldjord, Myrjord, öfovjort, 2>ynt, Tang, Løv, Granbar maae benyttes, hoved-middelet bliver tog ett ftor Mængde foder for at under-polte en (tor befætning.

Man bringer ben fnappe Gjødffe til at forflaae bedre, om man blander den med eit pasfcnbe jordart, fremfor alt met god Mulb.- 170

brafning, øg overalt ett omhyggelig bearbeidning af jorden, twr famme gode følge.

bed at lade jorden udlægge til GræSvært, tmedenS den endnu efter GjobfTtttngen befindes i frugtbar ©tand. ®et herved vundne foder er Material til Gjødning, og desuden giver man den naturlige begctation Tib til at fylde jordsmonnet med ett Mængde »egetabilfl Materie, font ved fin følgende Opløsning forvandler ftg til Muld.

Naar, uagtet ordentligt brug og foderets og Gjød-ffenS henftgtSmæSfige Anvendelfe, Gjodffe fattes, er det alttd fordi .Marfen er altfor ftor. Er det iffe muligt at ffaffe Gjodffe not tilveie, faa er det den naturligfte og fuldfomment rigtige Tante, at formindffe Marfen tit en faadan ©tørrelfe, at den tait dyrfeS tilgavns. ®ct er langt bedre at dyrfe den Ijalve Marf godt, end den hele flet. Man fatt derfor iffe biot uden Tab, men med fand fordeel, lade en ©cel af den altfor fiore Marf henligge udyrfet, og dyrfe Dieflen nted Kraft. Efter nogle Aars forløb vil denne være i faa god ©tand, at den endog fan bidrage til forbedring af det Ovrtge.

Næfi efter Omforg før »ed jordblanding, famt alle nod»endige Grundforbedringer, og Gjodffens forø-gelfe,

efterhaanden at ffaffe jordsmonnet en betydelig Grad af frugtbarheb, er det vigtigt at bringe en ftor Mængde Ovægfoder tilveie, endog med formtndffelfe af Kornavlingen, foderdyrfning er overalt den fandc Äilde til jorders gorbedring. Afgangen i Kornavlingen »older intet Tab, da ved forøget fodermængde Ovæg* holdet fafter faamcgct mere af ftg; desuden forøges derveb Eiendommens bærdi, det er Grundfapitalen, eller Eterens formue, jo mindre Korn og jo mere foder der ffaffcs frem, deSfnarere fomtner jorden iftand, for fiden at frembære Korn i den Mængde og til den fuld-fommenhed, fom udenfra paavirfenbe Omftændigheder tillade.

Et meget »irffomt Mibdel til for ett ftor Seet at raade bod paa den mindre frugtbarhed i 3ordSinonnet, fom er en følge af Mangel paa tilftræffelig Gjodffe, er ©ædffifte, eller den Orden, p^ori man lader de dyrfede planter følge paa hinanden, efter de Erfaringer, ntatt har famlet om dereS Egenffab til at fremme eller hindre hinandens bært.

J)en ringefte Opmærffomhed paa de dyrfede planter lærer, at en plante trives iffe lige godt efter alle-171

be flanter, fom den umiddelbar felger, men at den lyf-fes! godt efter negte og maadeligt efter andre. Man fandt, at D?ug funde nogenledes trives nogle Gange efter hinanden, f vede derimod tffe efter Nug eller fvede; Nug efter ©yg gaaer an, f »ede efter ©yg iffe. Man faae alle kornarter lyffeS efter ©ælgfæd og ligelede^ efter Rodfrugter, naar ißinterfæden biot fan fotnme betids nof t Sorten, fom oftejl er »anffeligt nof.

Erfarenhed lærte ogfaa, at visfe ©ædarter, fom iffe funne trives paa en siS jord, lyffebeS meget »ei fom ©landfern, ttter naar de faaes fantmen med en anden ©æd, f. Er. fvete med Nug groer godt »aa Agre, b»or f vede alene iffe »il groe; hvorimod denne ©landing tffe duer paa Agre, fom ellers funne bære f vede.

SigeledeS lærte Erfarenbed, at cnb»er ©ædart lyf-feS deftobedre, jo frodigere ben foregaaende Sæb ftob. f»or klever eller SErter flaae feil, bliser ben følgende Sæb upaatvivlelig flet, terfom Ageren iffe »ed titftræf-felig ©earbetdntng igjen bringes ud af ftn forvtlbebe Tilftanb. Endog imellem kernarterne bar dette Sted.

Dgfaa bemærfebe man, at vtSfe frugter ha»e en frugtbargjerende 23irfning paa jordsmonnet. Denne Sßirftting er ifær lnærfelig JoS ASrter, SBiffer, Nedftø* »er eg Nødfrugter,

Endelig faae matt, at enbfljønbt nogle planter, faafom fainp, naar ben aarlig gjebffes, ligefom ogfaa Nug, funne byrfeS længe i Nab paa fanitne ©tyffe jord, eller dog meget nær felge paa hinanden, var der bog mange planter, fem aldeles tffe »ed nogen ©elrønb-ling funbe bringes til at taale, umiddelbart at felge paa hinanden.

Alle biSfe jagltagelfer tybebc be>1 ül den alminbe* lige Lov i ©æxtriget: at Afvexling af ©ædarter er nød-»enbig for at frembringe gode Afgrøder, og at enbffjenbt ligelig Gjedfel eg omhyggelig ©ehandlittg vei hoS mange Planter fan optjæve ©irftttngen af denne Naturlov, gives der dog adffilltgc, fom iffe lade fig bringe under biSfe Undtagelfer.

Senne Naturlov maa Lanbinanben fege at efterleve og benytte »ed ett naturgrundet Afvexling af ©æd-arter, eller ved ©ædffifict, eg det er bejte nedoendigere .nøte at iagttage det, jo længere Marlen er fra en b»£ Grad af frugtbarhed. Efterhaanden fom Mavfeit fangjøbffeS rigeligere, fan ©æbffiftetS Regler mere øg mere: tiljtbefætteS i Agerdyrkningen, font det allerede ffeer i ©aüetyrf tungen.

Den almindelige Regel for ©æbffiftet er følgende: at matt iffe lader tvende Kornarter eller ftraaebærenbe Afgrøder (£)»ebe, Rug, byg, ©avre) følge paa Ijinan-den, men altid adffille dent ved en ©æd af en anden KiaSfc, en bælgfæd (ASrter, biffer, bønner, Kløver), en braffrugt, faafom Kartofler, eller ved reen braf. Den ettefie Undtagelfe hev' funde oære at faae tvende Kornarter i Træf i de to fidfte Aar af Omgangen, da ten paafølgende braf gjør feilen mindre vigttgT

Denne Regel ligger til Grund for bet Marfbrug, font i nyere Tider Ijar faaet Ravn af b ere lb r ug, og fom tned Rette anfeeS fom det fultfomnejie.

foruden den Rytte af et godt ©æbffifte, at planterne give bedre Afgrøbe, forbi be »eb dereS birfm'nger paa jorbSmonnet unberfiotte Ijsnanbert, og følgelig be-fløve mindre Gjobffe, end om de biot derved ffulde tvtn-geS frem, lettes ogfaa jordene bearbeidning meget, og berveb fpareS Arbeibsfraft. Mangfolbige planter, faa-fom SErter og alle braffrugter, renfe og ffjøre jorbS-monnet, beelS »eb ben behandling be ubfræüe, deels »ed den

Maade hvorpaa deres Rødder udbrebe ftg, deels ogfaa »ed den fugtighed, bfort be holde jerbfforpen, ba be bæffe ben, og faalebeS hindre den fra at flutnpe og h^rde ftg.

Stilæg af Udgiveren.

foregaaende forfatter forfiaaer »ed bexelbrug en fuldfommen Afvexling paa aaben jord imellem Dyrfning af Kornarter og af Rodfrugter og foderurter, faaledeS at de førSte iffe gjerne følge to Aar paa hin-anden, og ffal dette finde ©ted, faa bør det futt ffee »ed Enden af Omgangen, eller næft foran braffen eller en reitfendc frugt, faafom Kartofler. Dyrfnmg af Græsarter, Kløver undtagen, er almindelig utluffet herfra. En ubenyttet braf bortfalter ogfaa almintelig, og fan »ed et »elordnet, fuldfomment bexelbrug heller iffe meb forbeel fittbe ©teb. gjøbffeS rigeligere, fan ©æbffiftetS Regler mere øg mere: tiljtbefætteS i Agerdyrkningen, font det allerede ffeer i ©aüetyrf tungen.

Den almindelige Regel for ©æbffiftet er følgende: at matt iffe lader tvende Kornarter eller ftraaebærenbe Afgrøder (£)»ebe, Rug, byg, ©avre) følge paa Ijinan-den, men altid adffille dent ved en ©æd af en anden KiaSfc, en bælgfæd (ASrter, biffer, bønner, Kløver), en braffrugt, faafom Kartofler, eller ved reen braf. Den ettefie Undtagelfe hev' funde oære at faae tvende Kornarter i Træf i de to fidfte Aar af Omgangen, da ten paafølgende braf gjør feilen mindre vigttgT

Denne Regel ligger til Grund for bet Marfbrug, font i nyere Tider Ijar faaet Ravn af b ere lb r ug, og fom tned Rette anfeeS fom det fultfomnejie.

foruden den Rytte af et godt ©æbffifte, at planterne give bedre Afgrøbe, forbi be »eb dereS birfm'nger paa jorbSmonnet unberfiotte Ijsnanbert, og følgelig be-fløve mindre Gjobffe, end om de biot derved ffulde tvtn-geS frem, lettes ogfaa jordene bearbeidning meget, og berveb fpareS Arbeibsfraft. Mangfolbige planter, faa-fom SErter og alle braffrugter, renfe og ffjøre jorbS-monnet, beelS »eb ben behandling be ubfræüe, deels »ed den

Maade hvorpaa deres Rødder udbrebe ftg, deels ogfaa »ed den fugtighed, bfort be holde jerbfforpen, ba be bæffe ben, og faalebeS hindre den fra at flutnpe og h^rde ftg.

Stilæg af Udgiveren.

foregaaende forfatter forfiaaer »ed bexelbrug en fuldfommen Afvexling paa aaben jord imellem Dyrfning af Kornarter og af Rodfrugter og foderurter, faaledeS at de førSte iffe gjerne følge to Aar paa hin-anden, og ffal dette finde ©ted, faa bør det futt ffee »ed Enden af Omgangen, eller næft foran braffen eller en reitfendc frugt, faafom Kartofler. Dyrfnmg af Græsarter, Kløver undtagen, er almindelig utluffet herfra. En ubenyttet braf bortfalter ogfaa almintelig, og fan »ed et »elordnet, fuldfomment bexelbrug heller iffe meb forbeel fittbe ©teb.-173

©ette ©lags berelbrug far mange fortrin, men uden reen braf er det t fugtige og folde Slimater ofte meget »anfMigt og, naar jorden er leret, endog umue-ligt at folde Slgeren fri for llfrud; bet fræver under «lie Dmftændigfeder meget .Arbeide og megen faapaS-fenfeb, og følgelig ogfaa ett fyndig og driftig beftyrer, og en, i forfold tit be øvrige Srøarfbrug, betydelig ©riftscapital. ©ette ©yfientS »æfentligfte Mangel, især t et ßlnnaf, fvor groften besuben gjør bet »anffeligt nof at folde Jordsmonnet i ben ønffelt'ge Mellemtilftand af Løsfeb og faftfed, er dog upaatvivlelig den, at det aldrig laber jorden t Ro for bearbeidning, font bog er albeleS nødvendig til frugtbarfed. ©et er øs der-for aldeles umuligt at ubftnbe en flan eder et ©yjtem, ber funbe være pasfenbe for alte ©imater, alle jorbS-mott og alle Egne. £vab ber paSfer for de varmere Slimater, pasjer iffe for de foldere; iffe pas fer før tette, tørre og varmere Jorder, fvad der pasfer for tunge og folde, og- t bjergegne maa byrfeS anderledes enb paa ©letter, ©erfor gtveS der ogfaa, foruden de rene Marfbrug, nemlig Trevangsbruget, Siobbelbru-get og bexelbruget, mange blandede, fvort ©riften er fammenfat af fine trende, dog fornemmelig af de tyende ftdfte*).

©et maa berføv beroe »aa JorbtyrferenS egen jnb-ftgt og ©fjenfømfeb at ubftnbe fvilfet Marfbrug, ber paSfer bebft til det Slimat, fvori fan bøer, til det jordsmon, fatt byrfer, til betiggenfeben af fanS Gaarb, og en forffjelligfcb af atibre Dmflænbigfeber, fotn nød-»enbigett ville fordre fanS Dpmærffomf eb, Og faalebeS utaa

det overlades fam fei» at vælge mellem de anførte rene Marfbrug, eller af diSfe at fammenfætte et faa-bant, ber under de for £aanben »ærende Omffænbig-feder bedft befordrer jorbdyrfnittgcnS henfigt: den føtfi mulige »edöarenbe rene jnbtægt. Mett fordi ingen fær-beleS.Art af Marfbrug, reent eller bfanbet, fan fave Ubeluffenbe fortrini for alle øvrige, gtveS ber bog vift-itof faabanne, ber'funne finde en almindeligere Ativen-belfc end andre, og med £enfyit tit dette Land, fvor Arbeidsbefparelfe er af yderjte bigtigljeb, fvor til ett førbeelagtig Dvægbenyttelfe fræves en Mæugbe fraftigt

*} Herom handles udførligere t mmCærehiJø t?andhuu«-holdning en, 2den Deel,'-174

Vmterfober, og hoer til jorbenS Opvarmet fe øg Gjæ* rtngenö fremme fordres en god Deel Gjødning, anfeer jeg den brttgSmaabe fordeelagtigt, h^or jorden t en Næffe af Aar bliver tiggende tit Græs, øg derefter i en anden Næffe af Aar benyttes uden Gjødning indtil den ftbfte Sæb, h»»r-med den igjen ttblæggeS til Eng, efter frugt-følgens Negler, tti f rembttngelfe af korn,, bælgfrugter og Nødværter.

©en h»iUe jorbS fortrinlige frugtbarhed, benS Af; grøders ©tørrelfe øg Vished, den rige Jöøanl øg deraf flydende førdeelagttge Dvægbenyttelfe 03 fretnbringelfe af en Mængde frafttg Gjødning maae, under forberørte Ømftænbigheber, anbefale denne ©yrfnt'ngSmaabe, b^or Arbeidet deSuden er mindre, øg Dmfoftmngerne følgelig mtnbre enb enhver anden.

Til Exempel paa en frugtfølge efter disfe Grutib-fætninger tjener følgenbe:

1, GrønjorbS=havre; 2, kartofler; 3, byg; 4, braf meb fuld Gjødning; 5, Vinterfæb; 6, 7, 8, 9, Græs til £0.

Man har troet, at »eb benne brugsmaabe Sæb-avlen, til betybeligt Sab i ben rene jnbtægt, altfcrmeget indffrænfedes; men benne jttbffrænfnmg af Agrene par ingenluttbe kornavlens forminbjfelfe til følge, efterbi de »ei mtnbre, men længere hvilte 03 bedre gjøbede Agre yde baade bedre øg mere korn, enb de Porre efter fort hvile og en tarvelig Gjedflning.

„©er giveS flere Aarfager," ft'ger den i Pandøeco-nomien berømie Sdjmerø, „der i bjerglande gjøre GræSaølbruget deels nyttigt, deels nødvendigt. Matt ftnber ber hyw'3* 3ørbSmon af faa loS Natur eller faa ringe (Sammenhold, at de ingenlunde taale gjentagne fletninger; f lanterne ftnde intet faft Standpunct deri, øg deres Nebber blive i hede udtørrede og efter ftærf froft blottede for jord. Et Græéavlbrttget under faa* danne Omftændighedet nødvendigt, faa er det i enhver bjergegn, (rødt jordsmonnet hat en fortrinlig Tilbøte-lighed til Græsvæxt, he'fi nyttigt cg ofte alene anven-beligt." ©obbdt befoftelig eg bcfværlig falber Korn-dyrfningen i faadanne Egne, og faameget Arbeibe cg befoftntng lønneS fun flet »ed en farrtg älfgrøde, der t' »ere fjeldegne endog ofte aldeles forjtyneS af tidlig NattefrcjJ. Uaar ere derfor her cftejl en flege af Ufor--175

Pand; tbi Raturen lader ftg iffe hovmefterere. £ernf felger altfaa, at overalt, hvor Glima og jordbund be-gunjltge GræSværten, øg Affætning, fom t Rærbebcn af Syer, og andre Dmftænbigheber heller iffe færdelet begunftige andre Dyrfmngtmaader, der fortjener Græt-avisbruget fortrin fremfor alle andre Marfbrug, det: være reent Kornavltbrug eller frugtvexelbrug.

Sil de af forfatteren anførte fordringer »eb et fuldfonunent jordbrug tilføiet her tvende »æfentligepofier:

1. At man fun dyrfer faadanne Særtet, ter ere oveteenSftemmende nteb jordartens Ratut.

jordsmonnet vifer ftg mere ffiffet til at frembringe »t'Sfe planter, enb anbre, og for at fiffre ftg en fuld-lommen Afgrøbe fordret, at man t frugtfølgen eller bet vælgende Dmløb af be byrfebe planter fun optager faa-danne, der idetmindste tffe ere ftridende mod jordsmon-nett Ratur. ©»ede t. Gr. »il i dette Glimat It'gefaa-lidt til paa «Sandjorder, fom boghvede nøgenfinde paa Seerjorder. Gnh»er frugtart bar faaledeS fit eget jordtmon, paa tjvilfet det uden synderlig Anftrengelfe fan fomme til Jteiefle Grab af fuldfommenhed; men t famme forhold, fom benne SDvereentjtemmelfe mellem frugtarten og jordsmonnet aftager, ubforbret ogfaa mere Gjødning, uden at man derved erhotber famme ©ifftrjjeb for en ligefaa fulbfiændt'g Afgrøbe. ©eraf følger, at ben rene jndtægt bliver i famme Grab rin-gere, fom frugtarten og jordsmonnet ere ^tnanben mobfatte. Dog maa bemærfet, at Sandjorder og Leer-jbrber, fom ere t h»i Gultur, tillade et friere balg af de frugter, fom her lade fig dyrke med

fordeel.

2. At ben Orden, hvori frugterne følge paa h»eranbre, höerfen lægger ©tnbringer iveien for jordsmonnets Gultur og forbcbrtng, eller forhinbrer at anvife enh»ev frugt bent forbeelagtigfte Standpunct, Rug lyffet derfor fjeldcnt efter ftlbe modne Kartofler; ben fommer her for ftlbe i jorbett og, h»ab ber er værre, t en for ben alt for lot jorb. -176

A v 11 tt g S b cftl? r eten.

Af 5E$aer.

At beftyre cr: at bringe ethvert Maal og ethvert ©lag« Kræfter i dett, faavidt mulig, feenfigtSmccésTige og meeft vedholdende 33irffombed.

Avling«bejlyrcrcn cr ben førjte perføtt, af bvilfen ved et Avlsbrug alt er eller bør være afhængigt, og paa bvilfen ba ogfaa hele Aufvaret boiler, fan fan fclv sære Sier af Avlsbruget, eller ban fatt ogfaa oære en anden perfon, ber da, forfaavidt det beroer paa Avlsbrugets Sejiy-relfe, træder ganffc i latins ©teb, maa anfec« faale-be« af alle i;am Undergivne, og fei v betragte ftg faaledcS. 3 det ftdfte Tilfælde er han« forretning al-tid oanffeligere end t det førfte. f ijt cr |wn fun fig felv og jtn forftanb anfvarlig for fitte gorctagender, men her ogfaa Sieren, eller dett, fom £ar fat ham i ftt ©teb. 3 det andet Tilfælde ev han forpligtet til iffe alene at gaae frem efter den ntcd Steven* aftalte plan, mett endog for det mefte at ffaffe ham en fiffer, beftemt og disponibel aarlig jndfomft af Godfet; b^ør-imod det fiaaer ham frit, fom (Sier, at opojfre benne for et Aar eller længere, ganffc elter tildeelS, etler vet-lere at anlægge den t Godfet.

Men videre maa 3ndffrænfnt'ttgen af han« frie Virffomhed iffe ftræffe fig, Ims {km iffe ffal opftøre at oære Avlsbruget« Se ftp rer, altfaa fritage« for Anfvar for Udfaldet.

Sßti Sieren, der har overdraget en Anden hete Se-ftyrelfen, gjøre mere end fee til om den aftalte ptan bliver udført, og out Sßeftyreren i Almindelighed opfyt-ber fine pligter; sil twi blande fig i Seftyrelfen og ændre, øm ettdog fun det 9Jingefte deraf, faa ophorer Seftyreron at være dette felvflændigt, og bliver ba fun Sieren« unberordnebe f jelper. Senne "falder jeg Op-fyusmand,

Ser fan hetter iffe tillægge« ham videre, end dett lyttede eller mislykkede Udforelfe af enhver enfelt for-retning, fom Principalen har 'overdraget ham, men al-bele« tffe Udfaldet af det fele. To ©eftyrere bor iffe »ære i en fra eet punft udgaaende og i ect punkt fig concentrerende forretning, eller ogfaa opftaaer der-»eb uundgaaeligt ben ffaddigjte Uorben og forvirring,

9?aav en Sier, ber, beftandtg etlev fra Sid til an-177

ten er fraværende, forstaaer Sagen, eller troer at for-ftaae tett, c verdrager forretningernes Utferelfe til ett Andctt efter fin fovffrijt, faa fan denne aldeles iffe anfeeS fom AvlingSbeftprcr, et peller fan Ut faitet i Almindelighed tilffrivcs patn. Det er meget vigtigt for degge farter, at te i faabannt Tilfælde b c (lemme tetforpolt, pvort te jtaae til pinanten cg til Avlsbruget, og at te btftcmmc bet nøiagtigt og individuelt for dette Tilfælde. Af Dpfçnsinaiiten fan ta futt forlanges ten, Saavidt muligt, betfte Utferelfe af ten vet ett anden gjorte Anordning; men pan fait aldeles iffe tndcftaoe for Udfaldet, fordi Anordningen felv Ian bave været feilfult, og pave pavt Grtmtcn til fit flette Utfald i fig fclö. Denne forfatning par ualmindelig ftore SBönffcltgpeder for begge farter, cg naar iffe tervrb inderlig perfon-lig belvillte cg liberal Dverbærcnpeb finder Sted, faa fan et Saadant forpolt neppe beftaae. Tilfældige Om-jtæntigpeder gjøre ofte Utfsrelfen umulig paa ten fore-ffrcvue cg aftalte Maade. Sfat nu den, foin træter t éicrenS Sted, gjøre en forandring, der mere eUer mindre afviger fra forffriften, — men fom, jo mere den afviger, tcfto fiffrcre fçttcs at lede ttl Maalet — eller ffal pan lade det være? Dette Spørgsmaal fan alene bcftcmmeS efter den Grat af Tiltro, fom den egentlige Avlingsbeftprer par til pam. Giør piin fun ten nuntft mulige, men vet Omftændigpederne fordrede forandring, faa gjør pan, pvad man efter ten ftrenge Ret fan fordre af pam. Men pau udretter tnaajfee meget litet til tct £eleS betfte, cg maaffcc, efter ftn egen Overbevisning, Stfoget, fom vtrfelig er ffateligt og urigtigt, og vilde fem felvftændig Mand pave paudlet ganffe anderledes. Men gjorde pan dette, eg Tilfældet tffc var patts mere end nødvendige forandring gunftig, eller pviS et cgenfiuttgt

Lune bemægtigede fig panS f rincipal, jaa udfatte pan fig vift nof for Scbretbelfer, fom pan f unte pave undgaaet, ved at afvige faalidet fom muligt.

Et faadant foipold er vir le tg faa telicat, at man poijt fjeldent finder, at tet længe beftaacr uten at Uenig-pet og Utilfrctspet ofte forvirrer ett; pvor tet ta fun vetligepolteS vcc gjenfitig Srang, og gjør pele AvlS-trugets Gang flæbente og »aflettbe.

Endnu vanffeligcre og mere tnbviflet er bet Til-fælde, naar en Eier, ibet pan felv tøier fin Mangel

11-178

pa a KunbfMer og Duetigheb til at beflyre Avlsbruget, øverbrager dette til ett Anben, til jjvtS .funtffaber og Talenter (jan i bet ringefie i OverbragelfenS SHeMtf bør ljave ben futdfoinncfte "Tiltid. ©an fan »ei i Alminde-lighed beholde den Dverbevitstung, at han® Avlings-beftyrer langt bedre forgaaer ©agen, end han fei»; mett iffe beftømindre fan let den Tan fe opfiaae jjoS ham, etler bibringe© ham af Andre, at dette etler bunt funbe forbedres, og da {tave et Ijelbtgere Udfald, ©er behøves paa begge ©ider en ftor Äarafteer-fafiheb, forenet med en meget human Dverbærenbeb, naar ©agen ffal be-ftaae, blive i Drben og ei adfptitteS. AvItngenS (Sier maa fornuftig»iiS ftge fig fei», at hané AvtingSheflyrer iffe alene forftaacr ©agen bedre end han, men at han ogfaa »il iværffætte den efter ftn bedfte jndftgt; thi t mobfat Tilfætde »ilde bet have »æret Daarffab at vælge ham, eller hoté ban dengang ha»be ffuffet ftg, nu at beholbe ham. jmtdlcrtid »it han dog ofte iffe futtne tilbageholde tlttringeu af ben forefttHtng, at hiint eller bette bog funde have været bedre. Dette er en confeqventS, fom man maa polte ben menneffeltge ©vagheb tilgode. Man finder ben overalt, f. (Sr. i Patientens forhold til tægen. Enhver patient »eeb, at hanS Læge bebre maa fjenbc og forfiaae bebanblm-gen af fwnS ©ygdom, enb han fet», forbi pan ellerS »ar ben fiørfte Daare, idet hau valgte og beholdt l;.im; men tffe deftominbre futtne Menneffene Sjeldent undlade, enten i deres egen elter i bereS NærbeflægtebeS ©yg-bom, at gjøre Lægen forflag, hvoraf de haabe et bebre Ubfald, enb af benneS forholdsregler: ©er udfordres ligefaa megen ©umanitet fom fafthed, faavel fra Lægens, fom fra AoltngSbeftyrerenS ©ide, for at hore paa dtSfe forflag, at f»are derpaa faa meget, fom der er nødvendigt og nyttigt, men iffe at lade fig vildlede fra det, font man efter jtn egen DøerbeviiSiting anfeer for det Sedfie. ©ar matt nu meb Menneffer at gjøre, ber ere ligefaa inbbildffe fom uvidende og ubefutdige, faa »il man i ethvert Tilfætde fun hofte Utaknemmelighed, og be vitle ftge fig felv og Andre, at ©agen vitde have gaaet langt bedre, naar man havde fulgt bereS forflag eller befalinger. En retffajfen Mand, ber er »tø paa ftn ©ag og fan forlabe ftg paa ftg fei»-, »il bef»are faabanne åttringer, naar de foredrages ham fet», med bærdtgheb, ©inbigheb og Seffebenheb, og desuagtet-179

iffe sære mindre virffom og eonfeqrøtt i ftn forretning, 3?rtngeø de Ijatn derimod ved en Tredie, faa vil han lade ©naf være ©naf, og tffe ættdfe dent. Mot gaaer det faavidt med dette forhold, at Eteren »trfeltg griber ind i forretningernes Ledelfe, uagtet Ijait faar overdraget bet £efe til S3efh)reren, at han gjør Anordninger eller giver Sefaltngcr til Unberbefiçreren eder Avisfarlen, faa vil ingen brav Mand ftitde ftg deri, men ftrax tage fin Afffed, h»ortil han, b»t'S bart ellers hat feet ftg for ved kentraftens Dprettelfe, fyax ten ftørfte Diet.

De Egenffaber, fom S3eftt;rerett af et ftoTt Avls-trug bør beftdbe, ere defamme, fom man har at for-tre nf enhver rationel Agevdtjrfer. At der hertil endnu maa føies ett ubmæxfet Redelighed og en f It'gtfølelfe, ter overveier alle EgoiSmenS yttringer, naar Avlingen iffe er hanö Eiendom, dette følger af ftg felv. Saa-danne Mænd ere fjelbne, og funde hidindtil iffe ofte uddannes formedeljl ten Raahed, der bøffede t dett landoeconomiffe f aandtering. jmidlertit gi»eS der dog faadanne, pötlfe af SnthuftaSme for Sagen, fem te længe ha»«' offret ethvert »erfonligt fenfyit, have op-fvunget ftg til ett fjelden fuldfommtnhed, og fom dog hellere for dett ftørre SJirfefreds S fyld adminißrere ftore (Jtendomme, enb felv modtage fmaa forpagtninger. Man maa terimob beflage, at andre fortrinlige ©uh-jecter, ledede af Ttlbøtelighed til at eie en Slsling, have intffvænfet bereS ffiirffomheb og Talenter ttl en ofteft alifor liden SirfefretS, enbffjøudt man viftnof iffe fan fortænfe bern heri.

Det er ett meget billig fordring, at faabanne Mænd ville cg bor ajlæggce paa den Maade, at de iffe alene futitte leve med de Segvemmeltgheder, font AaudSanfirengeffe nødvendig fordrer, men ogfaa funne give dereS SBørtt ett dannet Dpdragelfe, og hB»< der her vifer karrighed, fordi han iffe betænfer, hvor ftcre te fortele ere, fom en

inbftgtSfuld Mand fan forffaffe ham, »fl aldrig faae en ©aadan.

LøuningStnaaden beftemmeS meget forffjelligf. Man jjar fordetmefte anfeet det fordeelagtigt, at beftemme fom JDosedlenning, enten en »tS Andeel af hele ten rene jndtcegt, eller ogfaa det, fom et Avlsbrug giver overen »iS fciimma, h»ørtil det anflaaeS. Denne jndret-ning har, betragtet fra een ©ide meget anbefalende, og falder i Umindelighed ud til begges Tilfredshed, naar

12*-180

©efhjreren er en virfelig redelig øg duelig Mand. Mett den bliver byrdefuld meb henfyn paa forbedringerne. ©iSfe formindffe altid KasfenS Cserffud, øg tiaar den Andeel, der tilfalder ©cStyreren, ffal beftemmeS der-efter, faa blive de til ©fade for jwm, øg ban maa være en æbeltænfmde Mand, naar {ian af denne Aar-fag iffe efterlader Adffilligt. ©erfor beftemmeS nu »iftnof ofte noget færflilt angaaende forbedringerne, og de af Avlingens KaSfe anvendte Omfoflninger regnes til den rene judtægt. Men ^roed er langtfra iffe nof udrettet; tbi de vigtigfie førbedringer fremøirfeS veb en Dpoffrelfe af jnbtægter i de førfte Aar, og veb flørrt Anftvcngelfe af Avlsbrugets Kræfter, og dette lader fig futt meget vanffeligt oife paa en tydelig Maade. ©>enue ©anffeligbcd fan fun ljæveS ved en lattg, maa-ffee for Livstid gjeldende Kontraft, b»erveb ©eftyreren fparer den ogfaa ham tilfaldende ©ed af den, ved Cp-offrelfett i be førfie Aar, for fremtiben faa meget mere forbøtebe jnbtægt; men jngen indgaaer gjerne ett faa-ban Kontraft.

jeg tilflaacr derfor, at jeg foretræffet beftemte Sonninger, veb fivtlfe tog maa giveS Ubftgt til Gratt-fteationer, naar jndtægten efter ett Nab af Aar veb-foldende forbedrer s'tg.

<?rftivprttorrn.

©ette hotfl virffomme NedSfab ffulde ingen jord-dyrfer, der bar fine Agre renfede fra ftore Stene og Trærødder, være foruden. Saa nyttigt er dette Ned-ffab, ved at fpare fløtninger og bolde jorden reen fra llfrub, at det antages betydeligt at ^ve forøget Vær-bien af mange Gaarde, hüor det er indført. for* nemmelig bruges ßrjiirpatorett meb forbeel i fol-gende Tilfælde: a) Kan 33yg- og Kartøffellanbet, efter at det engang er pleiet, gjøres baade reent og ffjørt »eb be;te Middel, og harvningen øg flere fløtninger blive derved ufornødne, b) Naar jorder ere pleiede otn Efteraaret, faa fan man uden hinder og uden — fom tiu ffeer, og fom uden hjelp af Erjlirpatoren maa ffee — »eb foraarspløittmg at begrave den »eb Luftens f aavirfsing em Vinteren befrugtede jord, faae -180

©efhjreren er en virfelig redelig øg duelig Mand. Mett den bliver byrdefuld meb henfyn paa forbedringerne. ©iSfe formindffe altid KasfenS Cserffud, øg tiaar den Andeel, der tilfalder ©cStyreren, ffal beftemmeS der-efter, faa blive de til ©fade for jwm, øg ban maa være en æbeltænfmde Mand, naar {ian af denne Aar-fag iffe efterlader Adffilligt. ©erfor beftemmeS nu »iftnof ofte noget færflilt angaaende forbedringerne, og de af Avlingens KaSfe anvendte Omfoflninger regnes til den rene judtægt. Men ^roed er langtfra iffe nof udrettet; tbi de vigtigfie førbedringer fremøirfeS veb en Dpoffrelfe af jnbtægter i de førfte Aar, og veb flørrt Anftvcngelfe af Avlsbrugets Kræfter, og dette lader fig futt meget vanffeligt oife paa en tydelig Maade. ©>enue ©anffeligbcd fan fun ljæveS ved en lattg, maa-ffee for Livstid gjeldende Kontraft, b»erveb ©eftyreren fparer den ogfaa ham tilfaldende ©ed af den, ved Cp-offrelfett i be førfie Aar, for fremtiben faa meget mere forbøtebe jnbtægt; men jngen indgaaer gjerne ett faa-ban Kontraft.

jeg tilflaacr derfor, at jeg foretræffet beftemte Sonninger, veb fivtlfe tog maa giveS Ubftgt til Gratt-fteationer, naar jndtægten efter ett Nab af Aar veb-foldende forbedrer s'tg.

<?rftivprttorrn.

©ette hotfl virffomme NedSfab ffulde ingen jord-dyrfer, der bar fine Agre renfede fra ftore Stene og Trærødder, være foruden. Saa nyttigt er dette Ned-ffab, ved at fpare fløtninger og bolde jorden reen fra llfrub, at det antages betydeligt at ^ve forøget Vær-bien af mange Gaarde, hüor det er indført. for* nemmelig bruges ßrjiirpatorett meb forbeel i fol-gende Tilfælde: a) Kan 33yg- og Kartøffellanbet, efter at det engang er pleiet, gjøres baade reent og ffjørt »eb be;te Middel, og harvningen øg flere fløtninger blive derved ufornødne, b) Naar jorder ere pleiede otn Efteraaret, faa fan man uden hinder og uden — fom tiu ffeer, og fom uden hjelp af Erjlirpatoren maa ffee — »eb

foraarspløittmg at begrave den »eb Luftens f aavirfsing em Vinteren befrugtede jord, faae-181

baarfæb i bintcrfurerne »ed ©jælp af dette Jiebffab. c) brafmarfen fan ligeledes fordeelagtig bearbeidet meb færre plotninger og med halv befofhung. d) Dent Gavnligbed til ©ædens -Jiedmutdtttng, et Arbeidt, ber udrettes ufulbfomment endog meb den bedfte ©ar», til at blande Gjødning, Kalf, Mulb eller ©and med jordsmonnet, er af fjøiefte bigtigbeb. ©en berømte Tljaet yttret ftg angaaende dette Øiebffab faaledeS:

„©fuffelplove gjennemffære jordsmonnet meb fpibs fere eller stumpere, meer horisontalt eller nebabftaacnbe jern, der enten ere dannebe fom ett ©fø eller Gaafes fød, og da be i 2 eller 3 ©omme ere faaledeS ftillebe, at ingen jordklump fan blive urørt, men fordi ben fra te forreste jern fafteS til de bagcfte, faaer et dobbelt ©tob, faa omrøre de fuldkomment bele Overfladen, ©er* l>ib fjører ogfaa den nu temmelig befjenbte Grftirpator, om bviS ftore og gavnlige birfning Gnbver, der pat »ibft at indrette og, osereenSftemmende meb ftt jørbSs mon, tilbørlig at benytte den, er fuldkommen overbeviifi, omendfljøndt Andre, der brugte ben uden modent Overs læg, f. Gr. ei lagde Aafen paa forfjærre ellex et ©jul, gjorde Giflirpatoren overordentlig føær, eller iffe gav jernene en fil ftt jordsmon pasfende ©attnelfe, meb fuldfommen 3fet dadle den. Man l>ac dette Rebffab af fotffjellig ©tørrelfe. Raat jorden er meget jevn, fan man jætte flere jern i bommene, nemlig 6 i den bagejie cg 5 t den forrefte bom. Men er jordsmonnet ujevnt, faa pasfer et finalere 3lebffab meb færre jern bedre, ba et bredere iffe »ilde overalt gaae lige dybt i jer-ben. ©et forstaaer ftg, at forfpændet maa rette ftg efter breden, og at to ©efte ere tilftræfkelige tit de fmalere, naar man til de bredere bedøver 3 eller 4 ©efte. jernene eller ©focne maa efter be forffjellige jords-mon have forskjellig ©annelfe. jo feigere OordSmon-net er, bejlo fpibfere og finalere bør de være. j be forrefte 9iabct, der førft ffulle bryde jorden, fan man ogfaa fætte fpibfere, i be bagefie fiumpere jern. Meb ©enfyn paa, om man biot vil ffufle jorden, eller til-lige røre og vende Overfladen, bor man gjöre jernene flabe eller mere conoere, ja endog forfyne bern med op-fiaaende Oren. bed at løfte eller fynfe Aafen paa ©julet foran, gaae 3ernene meer eller intndve dybt t jorden; deres ©ptdfe loftet nemlig t det førfie ZiU fælde, tnen fyn f es i det andet."-182

3eg trøer, at dette Nebffab fan bruges næften paa ethvert 3ordémon. Kun hvor ftore ©tene jinbeS i 3orb-florpen er det ubrugeligt, eller man maa i det ringefie »ente, at 3erneneé Sttlfe ofte fpringe t Styffer, øg derfor have færffilte »ed haanden. Tht det er umuligt at gjøre Stillene faa ftærfe, at de funne mødfiaae hefteneS Træffefraft og ftandfe dem. Smebesde af meget bøieligt 3ern, faa fpringe de iffe faa let,' tnett buffe ftg og ftandfe Arbeidet. SDerfom Stenene, ffjøndt mtnbre, dog ere fiørre end Affianben mellem 3ernene, faa flæbes de, mett hindre dog iffe brugen af Gxfiir-patøren. £)ett Karl, der arbeider meb ben, maa unber-tiben holde ftille og tage bent bort. Naturligt er ber-imob, at ftenet 3orb flider mere paa 3ernene, og at Arbeidet forrettes mindre fufbfomment. dr Ageren fulb af Gvæffer, Græstørv eller anbre hinberlt'ge Sing, faa bitver bet sanseligere, ffjonbt iffe umuligt, at bruge dette Nebflab. ®ett, ber fiyrer bet, maa iffun oftere løfte og ryfte bet, naar bet begynder at flæbe, eller om dette iffe er titfiræffeligt, holbe ftille og renfe bet meb flovftaven, eller ogfaa borttager man albeleS bet eller de midterfie 3evn i den forrefie Som, da 3ernene t dett bagefte 33om (et flippe Nobberne eller Torvene, naar Nebflabet »eb hjelp af ©tyrerett løftes libt hag til.

Erfiixpatoren er faa »irffont, at brugen beraf iffe biot erftatter enhver let flotning, men ettbog i hen-feettfce til forbens fulverifering og Stanbing, faavel-fom UfrubetS Ubrybbelfe — hvoraf ben har faaet Navn af Eifiirpator — langt overgaaer f loven. bette Nebffab meb 3 Sfærer i forrette og 4 Stærer i hagefte Som, »eb hjelp af 2 hefte og 1 Meitnefle, !an t bet ringefie ubrette ligefaa meget — egentlig meer, da Syrene luutte gaae et raffere Sfrtbt— fom ti hefie og 3 Menneffer, faa er bet indlyfende, hvormeget Ar-beibe man berveb fparer. Arbeibsbefparelfe er overalt af ftørjle Sigtigheb, ifær i et Lanb meb forte foraar..

har man førft plotet brafmarfen, hvilfet bor ffee om Efteraaret, naar jorderne ere lerede, og om for-aaret, naar be ere fanbebe, faa fan man ftben, inbtil den ftbfte fure eller ©æbfureu ploieS, ttben Mellem-pløininger, bearbeide ben meb Erftirpatoren, og naar man fun bruger ben i rette Ttb, og tnben Ufrubet bliver for fiærft, fulbfomment braffe og renfe 3orben,-183

TilftdSi bruges atter f løven, før at lægge Ageren t paSfelig brede Teige, hvorved overflødig Sæde faaer Afløb,

og uden dette vil aSinterfæden ofteft tniSIyTfeS.

Man fan med megen fordeel nedbringe h»ebe- og SSaarfæd med den; til SSinterrugenø Rebbringelfe fore-træffer jeg harven, tf i denne ©æbart taaler ingen ftærf S5edæfning. baarrug paa ©andjord bør nedbringes »eb hjelp af ©xftirpatoren.

©en tilbereder den beftplßiebe jorb fortrinlig til 33aarfæb, ifær Syg. ©aa bybt, fom bet beføveS, fmulbrer den jordsmonnet faa fulbfomment, at ben fpæbe ©pireS unge Rødder firår funne finde Ræring. faa benne Maabe »ebligefolbeS ogfaa Sintcrfugtigbeben meer, enb om jorbcn pleiebeS, øg bette er meget vig-tigt, ifær i torre gorfommere, fom hertillands altfor ofte indtræffe. Sßruger matt dette Rebflab flere Gange og meb tilbørlige Mellemrum af Tid, faa bringes ber-»eb UfrubSfrøet t Jorbflumperue til at fptre og ødelæg-geS næfte Gang. UfrudSroddevne, der »enbeS i S3eiret og løSriveS gjentagne Gange, bøe. ©ette Rcbffabs Gavnligfeb er ifær fjenbelig paa en Ager, bcr, »eb Aaret tforoeien at fa»e baaret befaffebe frugter, f. (Sr. kartofler, er meer enb nof ffjørnet i ©ybef, og nu om foraaret ffal tilberebeS til ®i;g. kun »eb benne ©t;rf= ningSmaabe avler matt torabet 33yg, fvor jorden er faa fanbet, at bet efter f løitting maatte miSlpffeø.

Meb megen f orbeel bruger ntan ligelebeS Erttrpa-torett paa cn opbrubt kløverntarf, naar benne »eb een fløinittg iffe er bleven mulbet nof. j bette Ttlfælbe maatte man ellers pløie ben tre Gange, og forftnfebe naturligviis berveb ©aaeningen meget, foruden at Ar-beitet meer enb fcrboblcdeS. 23eo Hrttxpaforen fatt Ageren blive ttlftræffelig mulbet og kloöerrobberneøbelagte.

©en gjør ettbvibere famme Gavn paa ASrter og SSiffeftubene. ®a bet nemlig er faa faare vigtigt at ompløie bent ftrar efter jnbljoftningen, mett Ageren, førenb Sinterfæben fan faaes, atter bliver faft og gren, faa er bet nøbvcnbigt, ffjondt til alt formegen f orftnfelfe, at pløie endnu engang. 33eb dette Redffab omrører man hurtig Cverflabeti, og fan ba ubcn »tbere faae og farve.

En (hftirpator meb 7 ©farer fojier veb friéee* jernværf 8 ©pb. -184

SangenS AnvendelSe til Gjødning.

Man nærer i Sllmt'nbeligheb den falffe Dverbevii«« ming, at ifftn den t' Synger, med eller uden tyrifl Gjødffe, Sammenbrændte Tattg er tjenlig i Ageren fom Gjødning. Ved Tangenø forbrænding i Synger »ti tnan fcrmetelft forbrændingen concentrere ©altpartif-ferne øg bringe plantedelene i oploft Ttlftanb, alt meb f enSytt til at fremme Tangen« Virfntng t jordsmonnet, ©altets Gavnlighet til befordring af planternes frøti-gere Væxt, naar det iffe anvendes i for ftor Mængde negte« iffe, ligefom det og)aa er grundet, at de opløfte Plantedele afgive Næringsftoffe for nye planter; men Tangen indeholder dog neppe ©alt uden i det »cbljæn-gende ©altvanb, naar den fafte« op. Sen i Synger Sammenbrændte Stang fan Saaledes »ei befordre Vegeta-ttønen, meit ingenlunde i den Grab, fom naar Tangen i friff Tilftand, ligefom den epfaftes paa ©tranden, føre« over Ageren eller (Engen og uopholdelig Spredes. Paa en Seet af te ffotffe Äyfter benytte« Tangen paa tenne Maade, og her befales af en ffotff Tonte Lanb etter 14,000 Slien 4 til (i ©peeieé ©elv mere end den fæbvaftli'ge forpagtningsafgift, naar Adgaitg tit overfie« tig friff Tang fan bave«. Sen Gaard, fom Ab-gang tit friff Tang, betale« der dobbelt meb en etter« lige fler og lige god Gaard t Nabolaget, fom favner dette ypperlige Gjødntngsmiddel. Ogfaa paa de mccflen-borgffe Äyfter anvendes nu Tangen i friff Ttlftanb, og faaer benne Anvendelfesmaade ogfaa der al den 9tøe«, ten fortjener.

Sen friffe Tang« fortrinlig frugtbargørende Virf-ning hidrører ifølge uomstødelige Erfaringer fra den flore Mængde Gluten, bvorinet ten, ligefom den op-fafte« af f avet, cr førfytiet og omgivet, og font er aldeles analog med den byrt'ffe Liim eller Gluten; ten er yderft let eplefeltg i foldt Vant, gaaer derfor bort meb den førfte Ncgn, fom falber paa ten, etter bet førfte f eivande, fom overffyller den, og Tangen« væ-fentfigfte Gjødniugsftof er tabt; den bør derfor iffe blive liggende nogen Sag over paa ©trandett, nten ftrax efterat den er opfaftet, fættes Gaarden« øvrige Arbeider aldeles titfide for at føre Tangen paa Ageren citer (Engen, Ijvor ben uopholdelig fpredeS. Sen usleftc Sng, naar dett fun iffe er fumpig, vil, naar den om-185

Efteraaret bedæffcS tyndt mcb friff Tang, ben næfie ©ontmer yde en fortrinlig GræSvært, og Sløyer vil »ife fig i

Mængde, pvor man forben iffe blev den »aer. ©en udvaffede Tang opfamleS om foraaret og anvendes til ©trøelfe under Gvægct eller ©vinene, ©en friffe Tang anvendes desuden med ftorfte førdeel tit al ©lagS ©æd og paa ctp»ert SvrdSmon.

faa »ort Lands Seftfyft, pvor Tangen fornem-tnelig i ftor Mængde opfafteS, er Elimatet iffe faa før-ffjelligt fra det ffotffe, at vi jo maatte funne benytte dette let tilgængelige GjødntngSmidbel paa famme Maade, LangS Kyften er ©andet bcSuben den almin-beligfl forpcrffende jordart i 3orbSmonnet, og bestige jordsmon funne fom oftcft uden ©fade befares nted ‡juU redffaber til enpvcr Aarstid, naar Tong i Mængde op-fafteS, nctnltg for- og Efteraar, for dem, fom enten aldeles iffe, eller ogfaa fun for ett ©eel, furtne benytte Sangen i friff Tilftand nebffriveS følgende Semærfninger.

Naar den friffe Tang iffe bringeS lige fra ©tranben paa Ageren eller Engen, er det en hovedfag »eb benS Anvendelfe til Gjødning, at bringe ben i faaban Tilftanb, at bctt fan raabne, eller bog i bet mtnbfte blive fTjer. Man par berfor at »ogte ftg for, at ben ©liim, fom ftnbcS paa ben nylig opdrevne Sang, iffe tabeS; tbi bliver ben borte, ntodfiaaer Sangen i den Grad forraadnelsen, at man, i flere Aar efter at den er bragt paa "jorden, endnu fan finde ben lig-gende ganffe peel. finder man altfaa los Taug »eb ©tranden, font alt er tørret og bleget, da »il denS Anvendelfe til Gjødning lidet eller intet nytte, ©et er derfor alle SangbrugerneS ftørfte Dmpit, ftrax at fomme i ©efiddelfe af dett Tang, ©tranben opfafter, iffe alene før at højvandet ei igjen ffal borttage den, nten ogfaa for at funne firår faae den faaledeS fainmenpobet, at den ei »eb Regn taber fin ©liim og pctitørreS. j flige ©ynger bli»er den grønne Sang fnart »arm, og gaaer fortnedelfi ©limen ø»er i den Gjæring, pvorved dcnS forraadnelfe tager fin Segyn-delfe. Sil man bruge Tangen ftrax til ©landing meb anden Gjødning, ligejom den fintes ved ©tranden, uden iforvejen at fammenpobe den, faa poldeS dett Tang, der opfafteS oin ©omnieren, fra ©lutningcn af Mai tit ttnod Sinteren, for dctt tjentigfte, da denne Taug me» get ofte fan ftndeS alt at være fort og jfjer. Aller-
-186

Iraftigft holtes ©øfttangen for at være. bintcrtangert er i Almindeligbed lang og grøn. 3 denne Tilftand ei* den ei tjenlig tit firår at blandes med anden Gjødning;, thi den forraadner da iffe let. blander man Møgdyn-gen dermed om Sinteren, vil man efter et halvt Aar finde Tangen ligefaa grøn og uforandret, fom den blev nedlagt. Ere Setene paa den Aarstid flette og Transporten »anffeltg, fammenhober man Tangen i de om-talte Dynger ved Strandbredden, for det at opbevares og fatnmenbrænbe, indtil de ont (Sommeren funne an-»enbeS. Naar Tangen blandes med Gjødning, ffeer det lagviiS, i det forhold, at man til 50 ?æS Gjødning tager 10 £æS Tang, — ogfaa mere eller mindre Taug, efterfom man enffer Gjødningen fvagere eller ftærfere. foruden denne Anvendelfe af Tangen fjører man den ogfaa i grøn Tilftand under ©vinene; disfe æde en-deel, ifær af Kløvertangen, og funne meget fnart føn-tertræbe og gjennemrode det øvrige, fom, blanbet med ©sinemøget, bliver en fortræffelig Gjødning. Under 2 ©viin fan ugentlig et LæS Tang faa fiort, fom et pat gode £efte fitttne "cræffe det hjem, forvandles til Gjød-niitg. fot 9feeultgheds ©fyld udfaftet man gjerne det gamle i'ag, før det nye indlægges.

©ovedrefultatet af nærværende beretning om Tan-gen er da i Korthed følgende:

AgerettS og Engens Sebæfntng med frtfl grøn Tang befordrer i hot ©rad frugtbarheben. Tangen bør derfor, naar den øpflyber, enten ftrar udfpredeS paa Ager og Eng, eller fammetihøbeS.

Den i Dynger vei forraadncde Tang fan brugeS, font den er, til at befordre jordens frugtbarhed.

Med endnu ftørre Nytte blandes den med ten øo* rige Glødning til SRasfenS gormeretfe.

Dett udvaffedc, tørrede og blegede Tang er fun i ringe Grad nærende for planterne, cg bruges fordeel« agttgfi til ©trøelfe i ©talbene, da den, faaledeS brugt, iffe modftaacr fotraadnelfen.

Al ©lagS Taug forraadner og jfjcrneS let ved at lægges under ©viin, hvorved den t h»t Grad fan for-øge GjødningSmaSfen.